3 1761 07288248 3

431

H31

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/minreisetilchina00bill

2223.

Min Reise til China

1864.

Ved

Steen Bille,
Vice-Admiral.

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

1865.

DS
709
B55

LIBRARY
SEP 20 1974
UNIVERSITY OF TORONTO

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

Min Reise til China 1864.

Ved

Steen Bille.

Forord.

I den Venskabs- og Handels-Tractat som af Oberst Raasløff under 13de Juli 1863 var afsluttet og undertegnet i Tien-sin, var det bestemt, at Ratificationerne af Tractaten skulde udvexles enten i Shanghai eller Tien-sin, inden et Aar fra Underskrifts-Datoen.

For at udføre dette Hverv blev jeg af Regjeringen i April Maaned 1864 anmodet om at reise til China. Efter faa Dages Betænkningstid modtog jeg Regjeringens Opfordring.

Hvorvidt man havde truffet et heldigt Valg, skal jeg selvfølgelig afholde mig fra at udtale nogen Mening om, kun skal jeg tillade mig bestemt at udtale, støttet paa tidligere erhvervet og nu senest bekræftet Erfaring, at det vilde have været saare uheldigt, om man havde udsendt en, i Rang og Stilling her hjemme, underordnet Personlighed. Den honnette Ambition blomstrer nok saa frodig i China som i Danmark, og det vilde have været at begynde Venskabsforholdet, som Tractaten paabyder skal

finde Sted mellem de to Lande, med en efter chinesiske Begreber stor Uhoflighed, ligesom det i politisk Henseende, ligeoverfor de øvrige i China repræsenterede europæiske Magter, vilde have været et Misgreb. Hvorvidt jeg iøvrigt har opfyldt, hvad man har forlangt af mig, og hvorvidt jeg ved Siden heraf har virket til Fordeel for vort Fædrelands Tarv i disse fjerne Lande, vil bedst kunne bedømmes ved Gjennemlæsning af de følgende Blade.

Paa den Reise jeg saaledes har foretaget, har jeg gjort nogle Optegnelser, som jeg har troet mulig kunde have nogen Interesse, og som jeg derfor overgiver til Offentligheden. Man vente imidlertid ikke for Meget; af flere Grunde er det umuligt at Udbyttet kan være stort.

For det Første har hele Reisen kun varet sex Maaneder, hvoraf de tre have været tilbragt paa Reisen frem og tilbage, hovedsagelig ombord i Dampskibe. Livet ombord i disse Paketter er meget eensformigt og frembyder saare Lidet af virkelig Interesse. Det afbrydes kun af meget korte Ophold paa de forskjellige Mellemstationer, og hvad herom kan være at fortælle, er af en cursorisk Natur.

For det Andet var Aarstiden for mit Ophold i China saare uheldig, navnlig for den der vil samle Reise-Erfaringer. Det var nemlig den allervarmeste Aarstid, Maanederne Juli, August og noget af September. Varmen var saa voldsom, at man den aller-

største Deel af Dagen var fængslet i sin Bopæl. Solen stod som en streng Fangevogter ved Fængslets Dør, og tillod kun at gaae ud fra Kl. 7 à 8 om Morgenen til Kl. 5 Eftermiddag, under Straf af Sygdom, ja maaskee paa Livet. Men allerede Kl. 6½ à 7 gaaer Solen ned, og strax efter er det mørkt.

Hertil knytter sig endnu for mit Vedkommende en tredie Grund. Jeg var bleven for gammel. Jeg føler ikke mere den Aands-Bevægelighed, som er en absolut Betingelse for at indsamle og bevare Indtrykket af hvad jeg saae og hørte, og jeg føler ikke altid Kraft nok til at overvinde de Besværligheder, som ofte ere forbundne med at opsøge Erfarings-Gjenstande.

Endnu maa jeg tilføie, at mit Hovedforetagende bragte mig saare lidet i Berøring med den chinesiske Befolkning. Jeg levede stadig med Europæerne, og disse ere i China af en eiendommelig Beskaffenhed. Med Undtagelse af Missionairerne og de Militaire, komme de kun derud for at samle Penge. Dette deres Maal stræbe de efter fra Morgen til Aften, og dette gjør dem i høi Grad utilgængelige saavel i physisk som i aandelig Henseende. Om Dagen kan man ikke komme dem nær fordi de stadig arbeide, og om Aftenen ere de saa trætte, at de have Tankerne saare lidet beredte til Samtaler af almindelig Interesse.

Jeg gjentager det derfor: man vente sig ikke for Meget, man vente sig tvertimod saare Lidet. Det er ikke som da jeg skrev »Galatheas Reise« — et Arbeide som jeg har al Grund til at troe virkelig er lykkedes mig — da jeg baade havde rigeligt Stof at behandle, og den yngre Mands Aand og Kraft til min Raadighed. Her er kun et ringe Forraad af Erfaringer, samlede under ugunstige Betingelser, af den gamle Mand, med dybt nedboiet Sind over Fædrelandets tunge Skjæbne, og Tanken stadig hæftet paa fjerne Landsmænds og min nærmeste Slægts Skjæbne, som vovede Livet, og maaskee i det Øieblik blødte i den fortvivlede Kamp mod Danmarks overlegne Fjender.

Med tilbørligt Hensyn til alt dette, tør jeg haabe, at man vil aabne og lukke denne Bog, og tør da sætte min Lid til, at den vil blive billigt bedømt. Maatte det kun lykkes mig at undgaae den værste af alle Feil ved et literairt Arbeide, den at være kjedelig, saa vil jeg føle mig saare tilfredsstillet.

Steen Bille.

Indhold.

Pag.

Forord . . . . V.

Udreisen:

I. Reise over Paris til Marseille — Audiens hos Keiseren — Marseille — Reise til Alexandria — Malta — Paa Jernbanen — Cairo — Suez — de engelske Dampskibs-Paketter . . . . 1.

II. Det røde Hav — Aden — Ponte de Galle — Pulo Penang — Sincapore — Hong-kong — Yang-tse-Floden — Ankomst til Shang-hai . . . . 24.

Ophold i China:

I. Shang-hai . . . . 44.

II. Pet-chu-li-Bugten — Che-foo — Taku — De seneste Krigsbegivenheder — Pei-ho-Floden — Tien-sin — Niu-chiang — Tilbagereise til Shang-hai — Opholdet der — Cholera — Jardine-Mathissons Hus . . . . 62.

III. Udflugt paa Yang-tse-Floden — Chin-kiang — Nanking — Kiu-Kiang — Han-kov — Tilbagereise til Shang-hai . . . . 112.

Min Virksomhed:

I. Udvexling af Ratificationerne . . . . 153.

II. Consulaternes Jurisdictionsforhold . . . . 180.

III. De preussiske Priser . . . . 194.

Hjemreisen:

I. Den franske Paket — Hong-kong — Canton . . . . . . 204.

II. Den øvrige Hjemreise til Suez — Cairo — Alexandria — Malta — Marseille — Gjennem Europa . . . . 230.

Slutningsord . . . . 241.

Udreisen.

I.

Reise over Paris til Marseille — Audiens hos Keiseren — Marseille — Reise til Alexandria — Malta — paa Jernbanen — Cairo — Suez — det engelske Dampskibs-Compagnies Paketter.

At reise til China er nu tildags ikke noget vanskeligt Foretagende. Har man blot Tid og Penge til sin Raadighed, er det ikke sværere at reise til dette i Afstand saa langt bortfjernede Land, end at foretage enhversomhelst anden Reise. Og hvad nu Tiden angaaer, da er den der medgaaer nu, i Sammenligning med hvad Tid man i fordums Dage anvendte for at naae det himmelske Rige, en sand Bagatel. Vælger man nemlig den nu almindelige Vei, den saakaldte Overland-Reise — i Forbigaaende sagt en meget uegentlig Benævnelse, eftersom man kun reiser circa 24 Timer tillands gjennem Egypten, medens den hele øvrige Reise skeer tilsøes, — saa kan man paa 7 Uger naae herfra Kjøbenhavn til China, naar ikke aldeles uforudseelige Forhindringer indtræde, medens man i ældre Tider behøvede mindst 6 à 7 Maaneder for at naae dette Maal. Derimod er Fordringen til den anden opstillede Betingelse, Pengene, snarere stegen end falden; det er en meget kostbar Reise — dog herom mere i det følgende.

Den 27de April 1864 tiltraadte jeg min Reise herfra,

forsynet med de nødvendige Fuldmagter, Ratifications-Documenter m.m., og ledsaget af den mig tilforordnede constituerede Legations-Secretair Hr. Holger Foss samt min Tjener. Jeg havde om Formiddagen bivaanet den høitidelige Jordefærd af 14 ved Dybbøl faldne Krigere som fandt Sted fra Garnisons-Kirken; det var derfor med end mere nedbøiet Sind og med mørke Anelser om hvad der vilde hænde herhjemme under min Fraværelse, at jeg tog Afsked med Familie og Venner, og gik ombord i et svensk Dampskib der næste Morgen bragte mig til Lübeck. Paa Skibet fandt jeg en østerrigsk Grev Czernyn, som havde været i Kjøbenhavn for at besøge sin Søn, der havde ligget haardt saaret efter et Haandgemæng med en dansk Dragon, men som nu var bedre; han var bleven udvexlet og kunde saaledes reise hjem med sin Fader. Af de faa Ord, jeg vexlede med den gamle Herre, erfarede jeg hans dybtfølte Anerkjendelse af den humane Behandling, som hans Søn havde været Gjenstand for, og hans inderlige Beklagelse over alt hvad her foregik. Ogsaa Sønnen selv var dybt rørt over al den Opmærksomhed man havde viist ham.

Jeg reiste saa hurtigt som muligt gjennem Tydskland til Paris, hvor jeg opholdt mig nogle Dage. Ved vor Gesandts Foranstaltning havde jeg den Ære at stedes til privat Audiens hos Keiseren. Den tause Mand modtog mig i sit Cabinet. Han var civil klædt, bad mig sidde ned, satte sig selv ved sin Pult, og var nu forsaavidt ikke taus, som han udspurgte mig paa det nøiagtigste om alle vore Forhold, om Krigen, Blokaden, Nationaliteterne o. a. m. Efter at jeg havde reserveret mig imod at jeg talte enten officielt eller officieust paa min Regjerings Vegne, sagde jeg ham min Mening af mit Hjertes Fylde. Hvad jeg sagde

vil jeg ikke udvikle her, da jeg ikke her har til Hensigt at forhandle om politiske Gjenstande, kun saa meget vil jeg sige, at jeg talte mig varm om mit haardt betrængte Fædrelands Skæbne, og det saa varm, at jeg følte jeg maatte gjøre en Undskyldning derfor. Keiseren hørte paa mig med den største Opmærksomhed, gav af og til et Stikord som røbede Velvillie, men desværre ogsaa Passivitet, var iøvrigt udsøgt høflig imod mig, og afskedigede mig efter tre Qvarteers Audiens. Jeg fandt ham ældet i Udseende siden jeg sidst havde seet ham, men det var da ogsaa 9 Aar siden, da han i Spidsen for sin glimrende Generalstab præsenterede sin Garde for Dronning Victoria paa champ de mars. I 1851 havde jeg talt med ham i hans Salon. Han var da Præsident og i sin fulde Ungdoms Kraft. Nu forekom han mig at være bleven corpulent og at hans Ansigts Muskler havde tabt deres Spændkraft. Hans mærkelig matte Oie, bevægede sig med det ham eiendommelige forunderlig døde Blik, uden at det er muligt at opfatte hvad han seer paa.

Den 10de Mai om Morgenen reiste jeg fra Paris, efterat have erfaret Vaabenhvilens Afslutning i London Dagen før, og dens Betingelser. Om Aftenen, som jeg sad i en Jernbanecoupé paa Lyon-Stationen, stak en Betjent en Lygte ind i Vognen, og spurgte om her var en dansk Admiral? da jeg dertil svarede Ja, gav han mig et Telegram til min Adresse fra Paris; det var Efterretningen om Kampen ved Helgoland, saaledes som den var kommen samme Morgen fra London. Det var dog en Solstraale i det tunge Mørke. Dermed reiste vi videre, og saare lidet mere fik jeg at vide før længe efter Ankomsten til China, thi — vi bragte selv Posten med os, — hvor vi kom hen bragte vi selv de sidste Efterretninger fra Europa, Ingen havde

noget at meddele os. Den 11te Mai kom vi til Marseille, og den 12te gik vi ombord i den engelske Paket som skulde bringe os til Alexandria.

I hvor kort mit Ophold i Marseille saaledes end var, blev det dog langt nok til at bemærke den umaadelige Udvikling denne By har taget, siden jeg sidst saae den. Jeg maatte i Sandhed beundre de Forskjønnelser og Udvidelser Marseille er bleven Gjenstand for, og som hovedsagelig skyldes Keiserens, i Frankrig allestedsnærværende skabende Geni og mægtige Villie. Jeg skal her kun exempelviis nævne Forlængelsen af den store Gade la Canibière, det nye Prefectur-Palads hvis Kostbarhed nylig havde været Gjenstand for Thiers's skarpe Critik i den lovgivende Forsamling, de skjønne Anlæg østenfor Byen, med den botaniske Have, det keiserlige Palads, og flere andre storartede Bygninger og Veianlæg, hvorved det af Alexander Dumas i sin Monte-Christo forevigede Qvartier Catalan saagodtsom er forsvundet — kun enkelte Huse staae endnu tilbage beboet af fattige Familier. Men fremfor alt maa de nye storartede Anlæg af Gader og Torve mod Sydvest, som støde op til de nye Havnebassiner nævnes som i Sandhed forbausende Vidnesbyrd om, hvad enkelt Mands Villie formaaer, og hvad der i kort Tid kan udrettes. De nye Havnebassiner, tre i Tal, strække sig langs den oprindelige Kyst Vestefter, og ere forbundne med den gamle Havn ved en Sluse og en Bro. De ere aflukkede fra Havet ved uhyre opmurede Steendæmninger, og have hvert sit eget Udløb i Havet, medens de ere satte i Forbindelse med hverandre ved indre Aabninger og Løb. Her er Plads til et saa stort Antal Skibe, at det tør haabes at der i en lang Aarrække vil være tilstrækkeligt Skibsrum trods Marseilles Skibshandels fast utrolige Udvikling. Langs

Kaien paa Byens Side, staae en Række kæmpemæssige Pakhuse, som deels ere Statens, deels private Samfunds Oplagssteder.

Ved en af disse Kaier laae the Ripon, Hjuldamper, 2000 Tons drægtig, tilhørende det engelske peninsular & overland steam-navigation company, bestemt til at føre os til Alexandria over Malta paa 6 Dage. Det var paa dette Skib at Garibaldi gjorde sin Reise til England i 1862.

Vi gik ombord under en skyllende Regn med Torden og Lynild. Da Bygen var forbi lagde Skibet ud fra Land og stod tilsoes, og saaledes forlod vi da Europa for at begive os paa den lange Fart til det himmelske Rige.

Da jeg næste Morgen aabnede mit Vindue i min lille Kahyt, saae jeg Corsicas Bjerge i temmelig Nærhed, og den store Keisers Fødeby laae i glimrende Belysning langs Strandbredden. Da jeg kom op paa Dækket passerede vi Bonifacio Strædet, og fik et Blik af Garibaldis Villa paa Caprera. Vor Cours gik nu langs Sardiniens Østkyst, mod NV.-Pynten af Sicilien. Den 14de Mai om Morgenen saae vi denne skjønne Oes Kyst, og løb tæt ind under og langs med den. Det var meget deiligt Veir og rigtig klar Middelhavs-Himmel. Etna viste sin skybedækte Top høit oppe i Luften. En let lodret opstigende Røgsøile røbede dens Spids mellem de fine, hvide Skyer. Vi saae Marsala ganske nær ved; et Dampskib stod ud derfra og løb langs Kysten med os hen. Hele Kysten er stærkt bebygget, den ene lille By slutter sig næsten til den anden, og smukke Villaer ligge op mod de høie skovbevoxede mørke Bjerge der danne Baggrunden, medens utallige Fiskerbaade med deres høie spidse Trinkelseil oplivede Forgrunden.

Solen var gaaet ned før vi løb ind i Maltas Quarantaine-Havn. Men dens Nærværelse var heller ikke nød-

vendig: det var en yndig Aften, og det klareste Maaneskin gjorde Dagslyset overflødigt. Fra den mørke Klippe gled strax en Uendelighed af smaa Baade ud hver med en Lygte i Stavnen, og kom ud til Skibet for at lokke Passagererne til at gaae i Land. Sex Timers Frihed — hvorfor ikke benytte dem? saameget mere som Skibet skal fylde Kul, hvilket er en hoist ubehagelig Act at være Vidne til paa nær Hold — altsaa vi toge en Baad som for en meget billig Betaling satte os i Land. Hvad fik jeg saa at see af Malta, eller rettere af Byen Civita Vechia? saare lidet eller Intet. Igjennem en Labyrinth af Fæstningsværker kom vi, stedse stigende op ad Gud skee Lov ret magelige, men fast utallige Trapper, endelig op til Byens øverste Plateau, men vilde vi saa videre, maatte vi atter stige ned, og saa op igjen, og saaledes gik det fremdeles. Jeg besøgte den engelske Admiral Smart der i 1862 var i Kjøbenhavn med en Deel af Kanalflaaden, og som nu havde Commandoen over Middelhavsflaaden. Han tilligemed hans Flagcapitain, Capitain Fellows, der ligeledes var mig bekjendt fra hiint Besøg, modtog mig paa det venligste; man bragte mig i Operaen, hvor Faust gik over Scenen i en noget anden Skikkelse end jeg har seet den senere. Theatret er meget lille, men man bygger paa et nyt, meget større, sagde man mig. Jeg saae det ved Dagen paa Hjemreisen, og forekom mig virkelig at skulle blive storartet. Med Operaens Slutning var omtrent vor Fritid ude, og vi maatte gaae ombord igjen under Straf af at blive agterudseilede: Paketten venter paa Ingen, Kl. 2 om Natten stod vi atter tilsoes.

Efter tre Dages Seilads kom vi den 18de om Formiddagen ind til Alexandria, og ankrede midt i dens store med Skibe af alle Nationer og alle Størrelser op-

fyldte Havn. Overfarten hertil frembød aldeles Intet antegnelsesværdigt. Skjøndt midt i Mai Maaned var Temperaturen ombord meget kjølig, og Overkjoler vare meget behagelige at bære, navnlig om Aftenen. Men idet vi løb ind i Havnen og lod Ankeret falde, forandrede Temperaturen sig som ved et Trylleslag. De egyptiske Solstraalers Ild kastede sig over Skib og Mennesker med en hensynsløs Ubarmhjertighed, og Sommerklæderne maatte frem, til stor Uleilighed for dem der skulde expedere Passagergodset afsted til Jernbanen.

Vi kom slet ikke ind i Alexandria By, men maatte lade os nøie med at betragte den hele Krands af hvide Bygninger, gamle og unge, store og smaa, fra de svære Fæstningsmure og Moler med det mægtige Fyrtaarn, til de lave Kaier med de belæssede Karrer, fra Vice-Kongens prægtige Palads, gjennem en Række af forskjelligartede Vaaninger og Pakhuse, til de simpleste Araberhuse. Hvor forskjellige alle disse Bygninger end ere i deres Former, saa have de dog et tilfælleds: de ere alle hvide, hvilket forekommer mig temmelig uhensigtsmæssigt, da det generer Øinene betydelig i dette stedse solbestraalede Land.

Mig var det temmelig ligegyldigt, thi jeg blev tilligemed alle mine Reisefæller, efter en Times Venten, puttet ned i et lille Dampskib, som bragte os ind til en Jernbanestation Vesten for Havn og By, derpaa ind i en Vaggon som bragte os til Hovedstationen i faa Minutter. Her stod vor brave Capitain Rodgers, som, trods sin Corpulence — der virkelig var temmelig betydelig — og trods den voldsomme Varme, havde begivet sig herop for at sige det sidste Farvel til sine «dear friends» — saa hurtigt stiftes Venskabet paa Reiser, men sandsynligviis maa det atter vige Pladsen for de næste Passagerer.

Nu gik det videre med Jernbanefart ad Cairo til. Veien skulde tilbagelægges i 6 Timer, men vi vare fulde 8 Timer derom, da Locomotivet gik itu, hvorved vi kom til at sidde næsten to Timer stille paa Veien. Hvad der især bidrog til at gjøre Reisen ubehagelig var en stiv SO. Vind, en sand Sirocco, der førte Ørkenens Støvskyer hen over Banen, og fyldte vore Oine med en høist ubehagelig og smertefuld Støvmasse, trods de sorte Briller, som vi, ifølge Bradshaws Raad — han er Forfatter til den engelske Reisehaandbog for Orienten, hvilket Værk Enhver pligtskyldig maa forsyne sig med — havde taget paa. Kl. 8 ankom vi til Cairo, tog ind i et stort Hotel hvor vi fik gode Værelser og Senge, men meget slet og dyr Mad.

Det var just 40 Aar siden at jeg havde gjort Reisen fra Alexandria til Cairo. Jeg var dengang som ung Officeer i fransk Tjeneste, og kom med en Fregat la Galatée ind til Alexandria, hvorfra vi flere Officerer sammen erholdt Tilladelse til en saadan Excursion. Men den medtog tre fulde Dage og Nætter. Vi gik paa en Seilbaad med et Halvdæk, som tjente os til Kahyt, op ad Nilen og havde det egentlig hundsk, thi det skortede os paa Proviant, og Beqvemmelighederne ombord vare i høieste Grad indskrænkede. Ikke engang Støv vare vi fri for, da vi vare saa uheldige ogsaa dengang at have en stiv Kuling af sydlig Vind imod os, og Snavs, og hvad der var værre, visse ubehagelige smaa Insekter, førte vi selv med os. Det var mig en stor Tilfredsstillelse at anstille Sammenligninger over disse to forskjellige Reisemaader, og maatte jeg da i fuldeste Maal offre min Tribut af Anerkjendelse til Nutidens Opfindelser. Det eneste Punkt hvori Sammenlignings-Vægtskaalen sank til Fordeel for den første Reise, var Leiligheden til at besee Omegnen,

thi den havde vi unegtelig bedre ved hiin end ved denne. Dette var saameget mere føleligt nu, som Omegnen om Banen, der temmelig stadig følger Nilens Bred, i høi Grad var bleven forskjønnet siden jeg saae den i min Ungdom. Det er i Sandhed forbausende hvorledes Alt her er forandret. Hvad der dengang var usle Landsbyer, er nu store Byer med betydelige Fabrikanlæg med høie, røgspyende Skorstene, og omkring disse Fabriker ligger der europæiske Villaer omgivne af Palmeskove og nydelige Haver. Dog, jeg vil standse med denne Sammenligning, der jo alt i alt kun kunde være meget flygtig, da den fandt Sted under Jernbanefart, og da den overhovedet kunde lede mig forlangt bort fra mit Maal — og jeg haaber mine Læseres — det nemlig, snarest mulig at komme til China.

I Cairo benyttede jeg Morgenstunden til at kjøre en Tur for at see mig lidt om, var saa oppe paa den Klippe som kaldes Castellet, hvor Mehemed Ali har bygget den prægtige Moskee som tjener ham selv til Gravcapel, og som virkelig er et sjeldent skjønt architectonisk Monument i reen østerlandsk Stiil. Man har heroppe en herlig Udsigt over den store By med sine utallige Minareter, Nilen og dens frugtbare Dale, og bag den igjen Ørkenen med Pyramiderne, der nu i Aartusinder have staaet som tause Tilskuere til de ustandselig fremrullende Aarhundreders Tildragelser og Frembringelser. Vi saae da ogsaa ned i den Slugt som danner den gamle Opgang til Castellet, hvor som bekjendt Mehemed Ali lumskelig lokkede sine Dødsfjender Mamelukerne ind, og ubarmhjertig lod dem nedskyde. Kl. 8 samme Morgen vare vi atter paa Jernbanestationen. Vi vare her Vidne til forskjellige Localtogs Bortfart propfulde af Mennesker, snart til Suez, snart

til Alexandria, forinden Turen kom til os at skulle stige ind. Det var virkelig morsomt at see disse Folk, som kun faa Aar tilbage, lode sig nøie med i Dage og Nætter at vandre paa deres Fod gjennem Ørkenen, eller maaskee som Luxus at sidde op paa Bagdelen af et Æsel, eller allerhøist at krybe op paa en Kamel, nu at sidde magelig rygende deres Shibuk i den rummelige Jernbanevogn, og fare over Ørkenens Sand, over Nilens Vande, over Stok og Steen, med Lynets Fart. De syntes meget vel tilfreds med denne Forandring. Et Tog afgik med et heelt Harem ombord; Gardinerne vare trukne tæt til, men der var dog Sprækker hvorudaf der tittede sorte Gazelleøine, som nysgjerrige og smilende speidede omkring i den brogede Vrimmel der opfyldte Perronen.

Veiret havde bedaget sig, det var blevet stille, følgelig langt mindre Støv, men Varmen var jo slem. Uden videre Gjenvordighed ankom vi Kl. 2 Eftermiddag til Suez. Veien er udelukkende gjennem Ørkenen; der findes et Par Stationer, hvor en eller anden industriøs Europæer har opslaaet en Barakke, som pranger med Navnet Hotel, og hvor virkelig Forfriskninger kunne erholdes, naar man vil betale de fabelagtige Priser som forlanges, saaledes 1 Shilling for en Flaske Vand. En Shilling, circa 2 Spd. 12 ß, er overalt den ringeste Skillemynt i Ørkenen. Kort før Ankomsten til Suez seer man Havet, det røde Hav, udbredt i Horizonten. Suez er selvfølgelig i Opkomst, men endnu kun en kummerlig By at see til. Strax ved Jernbanestationen, som gaaer umiddelbar ned til Stranden, er opført et meget stort Hotel i maurisk Maneer, det vil sige: en fiirkantet Bygning som indeslutter en stor Gaard, og denne Gaard er omdannet til en Have som er opfyldt med tropiske Planter og Blomster af alle Slags. Det er virke-

lig meget velgjørende at komme fra Beskuelsen af Ørkenens eensformige Sandflader, ind i denne lille kunstige Oase, men Nydelsen forstyrres betydelig ved de øvrige hertil knyttede Forhold. Gaarden er nemlig tillige Spisesal, hvor Gjæsterne beskæftige sig ivrigt, baade under og mellem de anmeldte Maaltidstider, med det for ørkesløse ventende Reisende saa kjere Arbeide at spise og drikke. Og dertil kommer, at der til dette Punkt af Afrikas Fastland har forvildet sig en Bande af Musici af begge Kjøn, baade vocale og instrumentale, som sætte vore Høreredskaber paa den alvorligste Prøve, medens den kvindelige Deel af disse Musici, gjøre deres yderste, med Øine og Gebærder, for at løbe Storm paa Tilhørernes Punge.

Forresten er dette Hotel vel udstyret, navnlig med smukke, endog elegante Selskabsværelser, Piano, Aviser og Journaler, og en Balcon, hvor man fra magelige Sophaer og Lænestole kan nyde den vide og smukke Udsigt over det røde Hav, som jo her endnu har sin Grændse, men som om faa Aar vil blive udvidet ved den Forbindelses-Kanal der skylder Franskmanden Lesseps sin Tilblivelse, og som sandsynligviis vil have en total Omvæltning i Verdenshandelen til Følge*). Jeg har paa et andet Sted givet Bidrag til Kundskab om dette mærkværdige Arbeides Fremskridt indtil August 1864, og skal derfor her indskrænke mig til at fortælle, at man fra den ovennævnte Balcon intet seer af Arbeidet endnu, uden forsaavidt en travl Virksomhed og stadig Dampbaads- og Pram-Forbindelse med det Sandrev, som længere ude paa Rheden aflukker

*) Jeg læser i de i Dag ankomne Blade, at der allerede har fundet en Gjennemfart Sted med et lille Dampskib, bugserende en Pram. $^{16}/_{2}$ 65.

den indre Rhed fra den ydre, gjør sig gjældende paa Kaien ligenedenfor. Hist ude anlægges nemlig en stor Dok til Skibsreparation og Rensning af Jernskibe, som da skal sættes i Forbindelse ved en Jernbane langs Sandrevet, med Fastlandet og den derværende Stambane til Cairo.

Kl. 5 Eftermiddag blev hele Reiseselskabet indskibet i en lille Dampbaad som bragte os ud paa Rheden. Her laae 10 à 12 store Dampskibe, Engelske, Franske og Egyptiske, de to første Slags ventende paa deres Tur til at gaae i den regelmæssige Paketfart, paa Indien, China og Australien. Imellem dem laae the Bengal med Damp oppe. Der lagde vi langs Siden og saasnart vi vare vel ombord med tilhørende Reisegods, lettedes Anker og vi stod Farvandet ud ned ad det røde Hav.

Og medens vi saaledes befinde os paa Reisen, indesluttet i dette flydende Hotel for omtrent 16 Dage, hvilket kun vil blive afbrudt ved et kort Ophold ved Aden, tør det maaskee være hensigtsmæssigt at kaste et Blik paa den storartede Institution, som pranger med Navnet: «Peninsular & oriental steam-navigation company», der som Skjoldemærke fører en opgaaende Sol med Motto: «qvis separavit», og som har bidraget saa mægtigt til den østlige og vestlige Verdens mageløse hurtige Forbindelse.

Dette Compagni — som til daglig Brug af Englænderne kaldes «P. & O. Company», en Benævnelse som jeg i det Følgende for Nemheds Skyld skal tillade mig at benytte — dette Compagni, siger jeg, begyndte i Decenniet 1840-50 med fire Skibe, som eiedes af nogle af de Mænd, som da traadte sammen for at begrunde Selskabets Virksomhed. Det første de arbeidede hen til var, at forskaffe dem Privilegium paa den engelsk-ostindiske Mailtransport, det

næste nødvendige Skridt var Anlæget af en Jernbaneforbindelse mellem Suez og Alexandria. Endnu i 1854 slæbtes Passagerer og Gods langsomt i Diligencen og paa Kameler gjennem Ørkenen. Men da Jernbanen kom istand, udvikledes Farten over Land i den mest forbausende Grad. Compagniet eier nu circa 50 store Dampskibe, hvoraf flere paa 5 à 600 Hestes Kraft. Den anskaffer stadig flere og nye, medens de gamle successive træde ud af Tjenesten. Og med disse Skibe vedligeholdes en stadig Paketfart, to Gange maanedlig fra Southhampton og Marseille til Alexandria, hvor den østerrigske Lloyds Paket fra Triest stoder til, og fra Suez to Gange maanedlig til Calcutta og China, og to andre Gange maanedlig til Bombay. Endvidere to Gange maanedlig fra Bombay eller Calcutta til Mauritius, og fra Sincapore til Australien.

Naar nu hertil foies, at spanske Dampskibe fra Manilla, og hollandske fra Java, correspondere med de engelske Paketter fra Sincapore, saa vil man see at der virkelig ved dette Compagnies Virksomhed er fremkaldt en meget livlig og stadig Forbindelse med hele Orienten.

Den engelske Regjering betaler en meget betydelig Sum for Postens Befordring. Den har derfor ogsaa forbeholdt sig en meget skarp Control med Skibenes Dygtighed og Navigation. I flere af Paketterne finder man saaledes en Admiralty-Controller, som oftest en ældre Soofficeer, en Commander eller Lieutenant, som alene er ombord med dette Hverv. Han har at vaage over, at Skib med Tilbehør er i fuldkommen forsvarlig Stand, og navigeres rigtig, for hurtigst mulig og sikkert at bringe Mailen over Vandet. Da denne Stilling er meget godt betalt, og derhos meget magelig, er den meget søgt, men den maa til Gjengjæld være overvættes kjedelig, og, paa

Grund af den Uvillie hvormed hans Stilling altid betragtes af Vedkommende, Chef og Officerer, langtfra behagelig. Men hertil kommer, at ganske andre Factorer have gjort sig gjældende til at gjøre denne Post overflødig, og den er derfor ogsaa lidt efter lidt skjønnet unødvendig, og vil vist inden faa Aar blive aldeles besparet. Der er nemlig ved den stedse stigende Passageer og især Gods Transport, saavelsom ved den franske Concurrence, som er opstaaet ved at «Les messageries génerales» har sat en lignende Paketfart i Gang paa Linien Suez, Sincapore, Cochinchina og China, givet en saa mægtig Impuls til det engelske Compagnies Aarvaagenhed og Selvinteresse, at al ydre Control tør ansees for overflødig, ligesom den engelske fri Presses mægtige Indflydelse ogsaa her viser sin velgjørende Magt.

P. & O. Compagniets storartede Virksomhed gjør en storartet Organisation til en uafviselig Betingelse. Foruden Agenter og underordnede Betjente paa alle Anløbspladser, har det sit eget Officeercorps og Maskincorps, Proviantforvaltere saavel i Land paa hver Anløbsplads, som ombord i hvert Skib, og disse Embedsmænd have ganske andet at varetage end den simple Bespisning af Skibsmandskabet, nei, det er Bespisning af Passagererne, hvis Tal ofte stiger til 150 à 200 paa en Reise, og det er en Bespisning i en meget storartet Stiil, som her er Tale om, og som jeg vil see Leilighed til at berøre i det Følgende; foruden at de i det hele have Passagerernes Velvære at varetage, deres Indlogering, Opvartning m. m. Hertil hører altsaa en meget betydelig Forsyning for hver Reise, saavel af Spise- som Drikkevarer, hvilket alt besørges for Compagniets Regning, som oftest, navnlig hvad Drikkevarer angaaer, ved directe Forsendelser fra England. Paa det Skib, som vi i det Øieblik

var ombord paa, the Bengal, blev ved Ankomsten til Ponte de Galle paa Ceylon alene uddlosset Kasser med 6500 Flasker saakaldet Claret, rød Bordviin, til videre Fordeling til Stationerne i Indien. Compagniet holder en Læge i hvert Skib.

Til Skibenes Vedligeholdelse og Reparation er anlagt Værfter, Reparations-Værksteder for Maskiner, og Dokker paa flere Hovedpunkter, saasom: Calcutta, Sincapore, Vampoa i Canton-Floden, Shang-hai o. fl., alt for Compagniets Regning og under dets Bestyrelse.

Kulforbruget er umaadelig stort, og naar man betænker, at alle Kul til Dato forsendes i Seilskibe fra England til de forskjellige Stationer*), saa vil man let indsee, hvilke uhyre Udgifter dette forvolder. Paa alle Stationer ligge Bjerge af Kul, og over 100 Seilskibe ere i stadig Kulfart i Compagniets Tjeneste. Trods alle disse Udgifter giver Compagniet stadig 12 à 14 pCt. til sine Actionairer.

Tages alt dette i Betragtning kan det ikke undre, at Reisen maa betales dyrt. Jeg betalte i Marseille for mig og min Secretair paa 1ste Plads, samt for min Tjener paa anden, 381 L. St. for Reisen derfra til Shang-hai, nemlig 150 for hver 1ste Kahyts Plads og 81 for anden. Anslaaes Reisen i Gjennemsnit til 50 Dage, hvilket er meget høit, saa er det 3 L. St. eller 27 Rigsdaler daglig for Befordring, Kost og Logis. Heri er indbefattet 7 L. S for Farten gjennem Egypten paa Jernbanen. Men hermed er ingenlunde alle Reiseomkostninger betalt, thi overalt hvor man kommer i Land, hvilket i Regelen er paa hver Station, har man Udgifter paa Hoteller, til Dragere, Vogne

*) Jeg er ikke vis paa, om Australien ikke gjør en Undtagelse heri. Jeg troer der findes Kul paa denne Ø.

o. a. m., som, da Vedkommende paa alle Opholdsteder, hovedsagelig leve af hvad de kunne fortjene paa de Reisende, langtfra ere ubetydelige*).

Har man det da nu godt for alle disse Penge? — Ja det kommer for en Deel an paa Omstændighederne. Er man saa heldig som jeg, stedse at komme i Skibe, hvor der i Forhold til Pladsen er meget faa Passagerer, saa kan man faae en Kahyt for sig selv, og er da meget godt logeret. Men kommer der flere Passagerer end der er Lukafer, saa stuves de sammen indtil 3 à 4 i et Lukaf, og da maa det være fast uudholdelig i en saadan Varme og for saa lang Tid. Det kommer dernæst an paa, hvad Skib man træffer paa, idet de gamle ere selvfølgelig mindre vel indrettede end de nye, og stundom temmelig ubeqvemt udstyrede. Bengal var, skjøndt meget stort, dog det mindst behagelige af alle de syv engelske Paketter jeg paa Ud- og Hjemreisen var ombord i, men det gjorde ogsaa dengang sin 44de Reise.

Bespisningen skeer med stor Fordringsfuldhed paa Elegance og Storslaaethed; den er meget rigelig, men til Gjengjæld temmelig maadelig. Selvfølgelig kommer det for en Deel an paa Kokken om han forstaaer sin Gjerning eller ei, men i Regelen er det engelske Kjokken mig imod. En Spiseseddel med den opgaaende Sol og qvis separavit paa Toppen, prangede hver Dag paa Bordet med 20 à 25 Retter, deriblandt 7 à 8 Stege. De stode opstillede med pletterede Dæksler over, som ved et Klokkesignal fra

*) Der skete i forrige Aar en Nedsættelse i Reisetaxten, som navnlig for Farten gjennem Egypten var meget betydelig — fra 7 L. St. til 2½, men saa tage de det nok for det meste ind igjen paa Bagagen, som selvfølgelig altid er meget betydelig, og for hvilken de have formindsket Vægten af det fritgaaende Gods.

Over-Stewarden bleve aftagne paa eengang af den hele Bataillon af Opvartere som stod opmarcheret paa begge Sider af det lange Bord, men jeg kan forsikkre at disse mange Retter som oftest vare uspiselige eller idetmindste i høieste Grad smagløse. Dertil kom, at idet man satte sig tilbords, begyndte den i disse Climater aldeles uundværlige Punkra at bevæge sig, og derved blev Maden naturligviis kold. Og saa den utaalelige Skik, at man skal sende Bud efter hvad man vil have, hos den der sidder ligefor vedkommende Ret, og naar han saa ikke forstaaer at skære for, saa faaer man endog det bedste Stykke Steg sønderrevet og forskaaret. Vinen er maadelig, Theen ofte slet behandlet, Kaffen altid meget slet. Maaltiderne ere meget rigelige, og Antallet af Maaltider efter min Mening overflødige. Der bydes En Kaffe eller The paa Køien Kl. 6 om Morgenen, dernæst Frokost Kl. $8\frac{1}{2}$, Luncheon Kl. 12, Middag Kl. 4, The og Kaffe Kl. 7 og Kl. 9 Brød og Cakes samt Drikkevarer efter Behag. Heraf kunde godt de to Maaltider undværes, dog maa man være billig, og maa ikke glemme, at her haves en Flok Lediggængere, for hvem Maaltidet er en sand Nydelse blot som Tidsfordriv, og det er Compagniet om at gjøre, at holde sine Passagerer ved godt Lune. Og da jeg nu selv befandt mig blandt disse Lediggængere, saa maa det tjene mig til Undskyldning for denne maaskee vel lange Udskeielse paa det gastronomiske Omraade. — Levemaaden er virkelig en meget vigtig Deel af Dagens Beskjæftigelse — men jeg lover jeg skal ikke komme mere tilbage dertil.

Passagerernes daglige Velvære ombord, er en heel Deel afhængig af Opvarternes Beskaffenhed. Er man saa heldig at have en velvillig og opmærksom Opvarter, saa

kan man have adskillige Lettelser og Beqvemmeligheder, som man altid, men navnlig i disse varme Climater, i høi Grad skjønner paa, f. Ex. Paapasselighed med at oplukke Luftporten i Lukafet saasnart Sø og Vind tillader det o.a.m. Men det hændes ikke sjelden, at disse Folk ere slet disciplinerede, og jeg har truffet paa et Skib, hvor vi Alle vare enige i, at Opvarterne til hobe var den meest uforskammede Bande man kunde tænke sig. Det er dem forbudt at begjære Drikkepenge, men det er dem ikke førbudt at tage imod dem, og man gjør vel imod sig selv, ved strax ved Ankomsten at tilsikkre dem en passende Douceur. Dette fordyrer naturligviis Reisen ikke saa lidt. Et halvt eller et heelt Pund Sterling, alt efter Reisens Længde, er det ringeste man kan byde dem, og man har fire Skibe fra Marseille til Shang-hai.

Livet ombord er i høi Grad eensformigt, og som oftest bundkjedsommeligt. Englænderne ere i Regelen meget tilbageholdne, man behøver Tid til at gjøre Bekjendtskab, og endnu længere Tid til at komme paa den Fod, at man frit udvikler sine Tanker. Saa kommer dertil Reiseselskabets heterogene Bestanddele; Folk i alle Arter af Livsstillinger, fra China, fra Australien, fra Java, fra Manila, fra Calcutta, fra Europas forskjellige Lande, rystes her sammen i den samme Pose. Følgen heraf er, at Enhver begynder med at trække sig ind i sit Sneglehus, for at lade det tage det første Stød, og Erfaringen viser her, som saa ofte ellers i Livet, at dem der først krybe ud, ere ikke altid de behageligste at komme i Berøring med.

Livet er, som sagt, overmaade eensformigt. Mellem Maaltiderne, der serveres med militair Nøiagtighed, til bestemte Klokkeslet, tilbringes Tiden med en, af oven-

nævnte Grunde, som oftest saare lidet underholdende Passiar: Good morning, Sir, how do you do? — dreadfull hot to day — eller: cool and pleasant — very nice indead — og saa gaaer man fra hinanden — saa læser man lidt, skriver Breve; oftere fordrives Tiden med at ryge Tobak, eller maaskee endnu oftere med at sove, eller hvile orkesløs i en stor Lænestol. Det er meget almindelig at Passagererne bringe et saadant Meubel med sig, mærket med Vedkommendes Navn, som da har sin Plads paa Dækket; det er i Almindelighed chinesiske eller malaiske, af Bambus flettede Rørstole, som kunne taale Regn og Solskin uden Anfægtelse. Aftenerne ere de værste; de ere i disse tropiske Climater meget lange, og den stedse viftende Punkra gjør Læsning yderst vanskelig. Saa spiller nogle Faa Vist, eller Schak eller andre Brætspil. Kl. 10 gaaer man gjerne til Kois.

Søndagen er den værste Dag; der holdes strengt over Sabbatens Hellighed. Der holdes Gudstjeneste af en Præst, hvis en saadan findes mellem Passagererne, hvilket ikke sjeldent er Tilfældet, men ellers af Captainen. Den bestaaer i Oplæsning af meget lange Bønner og Psalmer, blandet med Responsum af alle Tilstedeværende. Men naar Bønnen er forbi, driver man, og om Aftenen er alt Spil, selv det uskyldige Trik-Trak, Dam eller Schakspil, strengt forbudt. Kun Maaltiderne ere de samme.

En stor Mangel ombord er, at der ikke findes et Bibliothek, — man har ikke andre Bøger, end dem man selv bringer med sig, eller laaner af sine Reisefæller — ei heller finder man noget Pianoforte, som ganske sikkert vilde bidrage til et behageligt Tidsfordriv baade for de Musicerende og Tilhørerne, da der altid findes musikalske og endog dygtige Amateurer af begge Kjøn i Selskabet.

For Musik er der slet ikke sorget — thi jeg kan ikke regne dertil, at der paa nogle Skibe fandtes et Slags Orgel til Brug ved Gudstjenesten, eller at i Middelhavsskibene Oppasserne havde hittet paa at danne et lille Orchester, hvilket da regalerede med Musik Formiddag og Aften, som var yderst maadelig, og hvorefter de lod Tallerkenen gaae rundt ved Enden af Reisen, end mindre, at der paa et Skib indfandt sig nogle saakaldte Portugisere, det er: couleurte Folk fra Sincapore, tre i Tallet, som opvartede med en saa forfærdelig Kattemusik, at vi maatte bede Captainen om at maatte blive fritaget for den. I det Hele troer jeg, man kan bebreide P. & O. Compagniet, at det udelukkende sørger for det materielle, men ingenlunde for det aandelige Velvære. Det behandler Passagererne som en Varesort, som det, for en meget respectabel Betaling, har forpligtet sig til at bringe fra et Sted til et andet, i god Behold. Derfor har det sørget for Livets Ophold med Koieplads efter Omstændighederne, Mad og Drikke i Overflodighed, men at denne Varesort bestaaende af levende, intelligente Mennesker, ogsaa i Lobet af 6 à 7 Uger trænger til Aandsfode, er noget Compagniet endnu ikke har opfattet.

Den hele indre Regulering af Tjenesten for Passagerernes Vedkommende er nøiagtig fastsat ved Love, udgivne af P. & O. Compagniets Direction i London, og maa ikke uden den mest bydende Nødvendighed overskrides. Jeg erindrer, at da flere af os, en Dag i Samtale med Captainen, yttrede os om Onskeligheden af at forkorte de lange Aftener, ved at spise en Time eller to sildigere, svarede han os: at i hvormeget han billigede det, saa turde han ikke, det var lovbestemt, og deri kunde ingen Forandring skee.

Compagniets Skibe ere alle uden Undtagelse holdte i en beundringsværdig Orden. De ere militairt organiserede, saavidt mulig som Orlogsmænd, stundom endog i overdreven Grad. I the Bengal havde Næstcommanderede, som hver Morgen mødte paa Dækket til Dagvagt Kl. 4, fundet paa at lade det forkynde for hele Skibet ved Trommer og Piber, som paa det ubarmhjertigste slog Reveille. For Folk, der efter en ved Varme søvnløs Nat, endelig var faldet lidt til Ro, var dette i høi Grad ubehageligt, især da det virkelig for den omhyggeligste Granskning ikke var muligt at opdage Nytten deraf. Alle Compagniets Skibe i Orienten fare med indfødt Bemanding, kun Officerer, Maskinfolk, nogle Underofficerer og 4 à 6 Rorgængere vare Europæere. Der havdes gjerne en Baads Besætning, circa 10 à 12 Mand, chinesiske Matroser, Resten, deriblandt Fyrfolkene, vare Malaier, Hinduer eller af andre farvede Folkeslag, med nogle Underofficerer af samme Slags. Man sagde mig, at det havde viist sig nødvendigt, da det ikke havde været muligt at faae de europæiske Matroser til at lade være at drikke over Tørsten i disse varme Climater. Men da der behøvedes 3 à 4 Orientalere til at erstatte een Europæer, saa var Følgen heraf en meget talrig Besætning. Og da det nu kun var til visse Tider, at der var Brug for dem til Skibets Tjeneste, saa laae de meget ofte ledige. For at raade Bod paa denne Ulempe, som Enhver, der kjender et Skibs Indre, veed er meget stor, saa holdt man det gaaende med Reengjørelse, Skuring, Skrabning, Maling og Polering, som havde til Følge, at Skibene virkelig vare i høi Grad nydelig holdte, om det ogsaa ikke saa sjeldent var noget generende for Passagererne.

Skibenes Installation var selvfølgelig forskjellig, og

meer eller mindre hensigtsmæssig efter deres Alder, dog var den temmelig eensformig efter samme Apteringsplan: et Mellemdæk, med en meget stor Kahyt-Salon agter, og med Lukafer paa begge Sider hele Skibet igjennem. Midtskibs, tværs for Kjedlerne, vare disse Lukafer indrettede til Badekamre, Closetter o. a. m. Maskinen var holdt i beundringsværdig Orden, Vand destilleredes daglig. Iiskjælder fandtes ombord, og Iis havdes stedse i rigeligt Maal.

Et Glandspunkt ved disse Paketter er den Maade de navigeres paa; den er i Sandhed beundringsværdig. Hurtige Reiser og præcise Ankomsttider, er jo et af hele Værkets Formaal, men der gjøres ogsaa Alt for at naae det: der styres i Ordets bogstavelige Forstand efter en Streg; den kortest mulige Vei er afsat i Kortet, dens Vinkel med Hovedstregerne er udregnet i Grader rettet for Local-Atraction, og derefter styres der ufravigelig. Regelcompasset staaer gjerne midt paa Skylightet over Kahytten. En Styrmand staaer saa at sige Skildvagt derved, og vee de ulykkelige Rorgængere, dersom de blot et Oieblik vige fra Coursen. Føier jeg nu hertil, at Chef og Officerer stadig tage Længde- og Brede-Observationer, at Skibene ere forsynede med flere ypperlige Chronometre, og at Local-Atractionen som er beregnet for de forskjellige Farvande og Bredegrader som passeres, jevnlig revideres, og endelig, at der Dag og Nat vises den mest utrættelige Aarvaagenhed, saa vil man forstaae, at her er gjort Alt for at forsikkre sig en muligst nøiagtig Navigation. Men derved er det ogsaa blevet muligt, at Captainen kan sige: den eller den Dag, Kl. det og det, skal vi være der eller der, og at det altid slaaer til paa Timen.

Chef og Officerer møde i Regelen Passagererne med

stor Høflighed, men, i Alt hvad angaaer Skibets Tjeneste, ikke sjelden med Tilbageholdenhed. Jeg bebreider dem det sandelig ikke, tvertimod, jeg finder det meget naturligt, thi hvad skulde Enden blive, dersom de indlod dem paa at forklare og besvare Spörgsmaal og maaskee Critiker fra alle de Lediggængere, som her findes. Saameget mere paaskjønnede jeg den Undtagelse, man gjorde for mig. Man vidste min Ankomst, og man viste mig ikke alene den størst mulige Forekommenhed i Almindelighed, men man gav mig frit Indblik i hele Navigationens Detail, Adgang til Kort, til Maskiner, kort til Alt, hvad jeg som Sømand selvfølgelig interesserede mig for at kjende. Jeg skylder de Hrr. Captainer og Officerer ombord i P. & O. Compagniets Skibe dette Vidnesbyrd, og aflægger dem herved min Tak derfor.

Saaledes er Livet, saaledes ere Forholdene i disse Paketter. De Mangler, jeg har paatalt, ere alle afhjelpelige, og ere fuldt opveiede ved det beroligende og tilfredsstillende Indtryk af Sikkerhed, som man faaer ved at betragte den hele Organisation og den Dygtighed, Ro og Orden, hvormed det hele Maskineri er sat i Bevægelse. Og at disse Mangler ville blive afhjulpne, derfor borger den i de senere Aar opstaaede franske Concurrence ved de af Compagniet: «les messagaries génerales» igang satte Damppaketter, der, efter Alles Sigende, for den samme Betaling leverer bedre aandelig og legemlig Behandling, og ligesaa megen Sikkerhed for Reisens heldige Tilendebringelse. Jeg har kun været ombord i eet af disse franske Skibe paa Hjemreisen fra Shang-hai til Hong-kong, og skjøndt det var en Sidelinie, som besørgedes af et ældre Skib, havde jeg dog allerede her Leilighed til at bekræfte den oven fremførte Paastand.

II.

Det røde Hav. — Aden. — Ponte de Galle. — Pulo Penang. — Sincapore. — Hong-kong. — Yang-tse Floden. — Ankomsten til Shang-hai.

Vi dampede altsaa afsted Syd efter, gjennem det røde Hav. Denne Seilads har, indtil for nogle Aar siden, været meget farlig, men er det ikke mere, takket være den betydelig udvidede Fart, som nødvendiggjorde Forholdsregler herimod. Midt i Farvandet, just paa Linien fra Suez til Bab-el-Mandel-Strædet, og omtrent paa Halvveien, ligger en meget farlig Koralklippe, som netop rager over Vandspeilet. Her er nu bygget et Fyrtaarn, som baade Nat og Dag advarer de Søfarende. Ogsaa paa den vestlige Klippe-Ø, som danner Bab-el-Mandel-Strædet, staaer et mægtigt Fyrtaarn. Man seiler den første Dag i Sigte af Land paa begge Sider, man seer Sinai Bjerg i Baggrunden, saa fjerner Kysten sig lidt efter lidt, og naar man er passeret ovennævnte Fyrtaarn paa Koralrevet, seiler man saagodt som uden Sigte af Landet i et Par Dage. Saa faaer man igjen Landkjending af et Archipel af vulkansk Oprindelse, hvorimellem man passerer ofte meget nær under Land, man seer Mokka, det berømte Kaffeland, paa Østkysten, og nogle Timer senere passerer man Bab-el-

Mandel-Strædet. — Saa er man ude i det store Ocean, som dog her, indtil man har passeret Øen Socotra, paa N. O. Spidsen af Afrikas Kyst, snevrer sig ind i en Tragtform. Oppe under den arabiske Kyst ligger Aden; det er den første Station paa denne Reise. Skjøndt det endnu var i Mai Maaned, hvor Solheden endnu ikke havde opvarmet Sandet i Ørkenen paa begge Sider af Farvandet, havde vi dog en trykkende Varme, med stille Veir og nordlig Vind, 28°, med sydlig Vind, altsaa mod Coursen vi styrede, 24° Varme. Den 24de Mai om Eftermiddagen, passerede vi Bab-el-Mandel-Strædet; den 25de om Morgenen Kl. 6, løb vi ind og ankrede paa Adens Rhed, under en saa voldsom Regn, at alle Cisternerne fyldtes og løb over, hvilket var en sand Velgjerning for dette vand- og vedløse Land.

Den ypperlige Adens Rhed dannes af Klippen Aden, som ligger i Øst og Vestlig Retning, paralel med faste Kysten, og er landfast med denne ved et Sandrev paa Østsiden af Rheden. Mod Vest skjærmes Rheden af en anden Klippe, lille Aden kaldet, som løber tværs ud, altsaa Syd efter fra faste Kysten. Indløbet er imellem denne Klippe og Adens Vestpynt. Et Fyrskib veileder for Indseiling om Natten. Der er ikke synderlig Dybde paa Rheden, de store Dampskibe muddre hele Veien under Indseilingen.

Man har kaldet Aden Orientens Gibraltar, og Navnet er vel anvendt. Ikke alene har Adens Klipper en mærkværdig Lighed i sit Udseende med hiin verdensberømte Fæstning — ligesom denne, er den forbunden med et Sandrev, som kan beherskes af Batterier fra Klippen, naar Anledning maatte gjøre disses Anlæg nødvendigt — men fra Aden beherskes hele det røde Hav ligesom fra Gibral-

tar Middelhavet, og Englænderne kunne, saalænge de have Overherredommet paa Havet, lukke hiint, for Forbindelsen med Orienten saa uundværlige Farvand.

Englænderne have her anlagt en ypperlig Kulstation for Paketfarten. Klippen er aldeles nøgen, ikke et Græsstraa voxer paa den, og ikke en Draabe Vand flyder ud af Klippens Revner, men slige Smaating har ikke bortskræmmet dette practiske Folkefærd. Store Cisterner ere anlagte høit oppe paa Klipperne; tildeels fandtes saadanne Anlæg, efter Sigende fra Romernes Tid, men selvfølgelig i ruineret Tilstand; de bleve istandsatte, udvidede og kunne nu holde Vand for meget lang Tid, til en Garnisoen, som under vort Besøg var paa 4000 Mand. Disse ere indqvarterede i «the Barracks» oppe paa Bjerget paa et Høideplateau, hvortil man kommer meget magelig ad brede Kjøreveie, udhugne i, eller sprængte gjennem Klipperne. Nede ved Stranden har man anlagt et Condenseringsværk, hvor salt Vand fordampes til ferskt. Stærke Fæstningsværker ere anlagte, en lille By er i Værk med at fremstaae paa Strandbredden, den har alt et Hotel med Cafée, Læsestuer, man finder Boder til Indkjøb af alle Slags o. s. v. P. & O. Compagniets Agent M. Davis er naturligvis en Matador her paa Oen. Han boede endnu i en temmelig maadelig Hytte, men var i Værk med at bygge sig et stort og smukt Hus. En Veranda med smuk Udsigt til Söen, haves altid. Men det mærkeligste var dog hans Have: det er lykkedes ham og hans elskværdige Kone at faae anlagt en meget net lille Have, med smukke tropiske Planter, foran deres Hus. De have nemlig bevæget Paket-Captainerne til for hver Reise at medbringe et vist Antal Sække, fyldte med god Havejord, og derhos forskjellige Planter og Blomster, som nu, udplantede og omhyggelig

pleiede, trives fortræffelig. De gode Folk viste mig særdeles Gjæstfrihed, og syntes saare tilfreds i dette deres eensomme Liv. Garnisonens Officerer og Fruer, som jeg talte med, klagede derimod gudsjammerlig. Nu, morsomt kan det vel ikke være, men det kunde dog være værre. De havde hver 14de Dag Post fra Europa, og hver 8de fra Bombay, og kunne faae alle Fornødenheder derfra. Det værste er Vanskeligheden ved at faae de nødvendige Provisioner. Det skal Alt tilføres fra arabiske Kysten ligeoverfor, og i den stærke Varme kan Intet holde sig.

Varmen var den Dag, jeg var der, saa stærk, at jeg forholdt mig fuldkommen rolig i Hr. Davis Veranda, indtil vi Kl. 6 Aften gik ombord igjen. Hr. Foss gjorde en Excursion op paa Bjerget, til Barakkerne og de derved liggende Cisterner.

Kl. 8 Aften stod vi atter tilsoes og satte nu Cours for Ceylon. Til denne Overfart er af Compagniet tilstaaet elleve Dage. Vi tilbagelagde den i ni, nemlig fra den 25de Mai om Aften til den 3die Juni Morgen. Vor Reise var foruden hurtig, tillige saa heldig som mulig, med næsten stadig smukt Veir og Vinden med os hen. Kun da vi kom i Nærheden af Malediverne, fik vi den næsten uundgaaelige Regn med Bygeveir, som er disse Farvandes Særkjende. Man gaaer paa denne Aarstid over det store Ocean med SV. Monsonen, følgelig med langtrullende svære Bølger, der bringer Skibet i en stadig rullende Bevægelse. Det er et temmelig kjedeligt, men uafviseligt Onde. Den 2den passerede vi Norden om Manico, den sydligste af Malediverne, temmelig nær, og var den 3die om Morgenen i Sigte af Ceylon. Kl. 10 Formiddag ankrede vi paa Ponte de Galles Rhed.

Denne Overreise gaaer ikke altid saa glat paa denne

Aarstid. For en Maaned siden var Paketten Candia i meget betydelig Fare for at gaae under med Mand og Mus. Den fik en Orkan, i dette Farvand kaldet Cyklon, af en saadan Voldsomhed, at al Styring var umulig. Søen stod over dem hen, Fyrene slukkedes, Lascarerne løb ned under Dækket, Passagererne og Oppasserne maatte til Pumperne; alle Fartøier og alt Opstaaende skylledes bort, kort, der var stor Fare paafærde. Endelig lykkedes det at faae Skibet rundt for Veiret, faae pumpet læns og Dampen op igjen, og saa gik de tilbage til Aden, hvor de kom ind i en ynkelig Forfatning.

Vel er Ponte de Galles Rhed beskyttet af nogle Klippe-Rev, men det hindrer ikke Havet fra at rulle derind med Voldsomhed. Der staaer en frygtelig Brænding mod Kysten og mod disse Rev, og Skibene ligge og slingre paa det voldsomste, det er derfor et meget svært Arbeide for Paketterne at fylde Kul og at foretage den Omskiftning af Ladning og Passagerer, som her skal finde Sted. Det Skib som kommer fra Suez, skal nemlig til Calcutta, medens en anden Paket som kommer fra Bombay, skal bringe Gods og Passagerer til Sincapore og China. Dette Arbeide medtog Tiden fra den 3die Formiddag til den 4de Kl. 1 Eftermiddag, da vi, installerede i vort nye Skib, atter gik tilsøes.

Man blev naturligvis ikke ombord i al denne Tid. Man er altfor glad for enhver Leilighed, til at sætte Fod paa fast Jord efter en saadan Overreise, til at man ikke skulde benytte den.

Ponte de Galle er en ganske pen lille By, omgiven af stærke murede Fæstningsværker, der skrive sig fra Hollændernes Tid, med smukke, lige og brede Gader.

Husene ere som oftest kun een, stundom to Etager høie, som sædvanlig med brede Verandaer udenfor. Her vrimler af Hoteller, beregnede paa de periodisk, med Paketterne ankommende Reisende, og strax ved Ankomsten paa Rheden, naar Ankeret neppe endnu er gaaet i Bund, bliver man omringet af en Bande Agenter fra disse Hoteller, som med stor Alarm, paa kaudervelsk Engelsk, anbefale deres respective Principalers Hoteller paa det varmeste. Disse Folk myldre saa at sige ud af Vandet, fra de, for denne Deel af Indien eiendommelige Baade, som ere saa smalle og lette, at de umulig vilde kunne holde sig paa Vandet, naar de ikke vare støttede af en Udlæggerbom, som føres 8 à 10 Fod ud til den ene Side; med disse Baade roe de efter Omstændighederne for eller agter efter, frem eller tilbage, begge Ender ere lige gode. Forresten findes her dog ogsaa andre brede og ganske anstændigt indrettede Baade, hvori man kan gaae i Land med sit Tøi.

Neppe er man kommen i Land, før man overfaldes af en Skare industriøse Handelsmænd, der for en stor Deel gaae ind under Tiggernes Categorie. De forfølge En paa Gaden, trænge ind i Husene og op i Værelserne; gaaer man en Tur paa Volden, finder man dem staaende ved alle Omdreininger, stundom staae de nede paa Gaden og vise deres Varer frem, kort, man er intetsteds frie for deres Paatrængenhed. Deres Varer ere hovedsagelig Skilpaddesager, Kamme, Armbaand, Skriin indlagte med Elphenbeen og Skilpaddeskal, dernæst have de ogsaa kostbare Sager i Guld, Sølv og kostbare Stene, Perler o. a. desl. Om ægte eller uægte er det vanskeligt at dømme, og man maa være meget varsom, thi at bedrage de Reisende er Hovedformaalet for deres Bestræbelser. Dette er forresten saa bekjendt og saa anerkjendt, at Hotelværterne ved Opslag i

deres Localer advare de Reisende derimod, men tilraade disse at tage dem — Værterne eller Værtinderne — med paa Raad. Men dette er som oftest at falde fra Scylla i Charybdis, thi det er ikke sjeldent at her er Connivents tilstede. Man kan dristig byde en Femtedeel, ja, en Tiendedeel af den forlangte Betaling; vel gaae saa disse brave Handelsmænd bort med Indignation, men nogle Timer eller maaskee endog Dagen efter komme de igjen og byde deres Varer tilfals for den tilbudte Sum. Det er hændet mig selv, at jeg, for nogle Sager som tilsammen, efter Sigende, til noieste Priis var 14 £ værd, bød 4 £ og fik dem Dagen efter for denne Sum, og saa havde jeg endda den Ærgrelse at man forsikkrede mig, at jeg var bleven narret for mindst 1 £. Denne Handel, dreven af omvandrende Guldsmede, saae jeg forresten blomstre i fuldt Flor ved mit Besøg i 1845 paa Coromandelkysten, i Tranquebar, Pondichery og Madras, saa det maa være eiendommelig for disse Dele af Indien.

Ceylon er et yndigt Land. Tæt omkring Ponte de Galle findes den yppigste Vegetation; man kjører fra Byen umiddelbart ind i de frodigste Skove, hvoraf Cocuspalmen og Magnoliatræet danne Hovedbestanddelene, men som iøvrigt har en uendelig Afvexling af tropiske Planter og Træsorter. Veiene ere, som overalt hvor Englænderne herske, fortræffelige. Man kjører paa lette, halvbedækkede Vogne omkring i alle Retninger, stedse i Skygge, stedse indaandende en balsamisk Luft fra tusinde af Træer, Blade og Blomster. En Aftenpromenade tilvogns i Omegnen er derfor meget forfriskende og velgjørende, og saaledes skal det, med de Afvexlinger, som Bjergene i det Indre afgive, gaae igjennem hele Landet lige op til Colombo, som er Hovedstaden, og til Trincomale, som er den eneste, men

ogsaa meget gode Havn paa Oen. En Diligenceforbindelse finder daglig Sted fra Ponte de Galle med disse to Byer.

Vi laae i Land om Natten, glade over til Afvexling at kunne hvile i en stor bred Seng. Et voldsomt Uveir forstyrrede imidlertid vor Søvn; det kom paa med Storm, Torden, Lynild og en sand Syndflod af Regn, saa at de sletsluttende og sletlukkede Døre og Vinduer sprang op, og Regnen pidskede ind i Sovekamrene; det varede dog ikke længe, saa traadte den skjønne, tropiske, stjerneklare Nat til sin Ret igjen. Det havde imidlertid havt tilfølge, at Omladningen paa Rheden havde maattet standse, saa at vi, skjøndt tilsagte at møde ombord i vort nye Skib, Malta, Kl. 8, ikke kom afsted før Kl. 1; saa gik vi ud, tog i Forbigaaende Afsked med Bengal, som skulde til Madras og Calcutta, og alle vore Venner af vort hidtilværende Reiseselskab, som skulde til Indien. Vort Passageerantal var derved betydelig formindsket, kun et Par enkelte Herrer, kommende fra Bombay, vare komne til, deriblandt Een som havde været med paa Paketten Candia, og som fortalte os de nøiere Omstændigheder ved deres uheldige Reise med dette Skib.

Saasnart vi vare udenfor Ceylons Atmosphære, fik vi klar Luft og smukt Veir med frisk SV. Brise, som holdt os uafbrudt og bragte os uden nogensomhelst Standsning eller antegnelsesværdig Begivenhed til Penang. Allerede om Natten mellem 7de og 8de Juni passerede vi Nordspidsen af Sumatra med Øen Pulo Ronde, og den 9de Kl. 10 s. M. ankrede vi paa Pulo Penangs rolige, smilende Rhed. Vi gjorde altsaa denne Overfart i mindre end 5 Døgn, til hvilken der er tilstaaet hele 6 à 7.

Hvad skal jeg sige om Penang? Vi opholdt os der

kun i 6 Timer, der var altsaa kun sparsom Tid til Iagttagelser. Det var det første Punkt i Orienten jeg saae igjen efter 18 Aars Forløb. Da kom jeg derind med Galathea efter Opholdet ved Nicobarerne. Jeg laae der i tre Uger, og der vil i min Reisebeskrivelse fra hiin Tid findes en udførlig Beretning om dette skjønne lille Land. Jeg skal her blot tilføie at jeg ikke fandt nogen mærkelig Forandring. Jeg troer ikke Byen har udvidet sig synderlig. Jeg gjorde en lille Kjøretour op til Vandfaldet. Dette er til de Reisendes Beqvemmelighed bleven gjort mere tilgængeligt ved Rydning af Skov og Anlæg af Fodstier, men Faldet selv er ikke blevet mere storartet, hverken af Naturen eller ved Kunst. En industriøs Portugiser har anlagt et lille Hotel her, og har meget snildelig benyttet en Green af Vandfaldet og nogle Udhulinger i Klipperne, til at anlægge Ferskvandsbade, baade enkelte og i store Bassiner, hvor man kan svømme omkring; i eet af dem endog paa dybt Vand. Dette er i denne Varme meget forfriskende, og benyttes stærkt af de Reisende, hvorefter Frokosten med allehaande Drikkevarer af Soda, Porter, Øl og den for Englænderne uundværlige Champagne quand même, serveres og, skjøndt i det Hele maadelig, dog smager fortræffelig. Iis haves derimod endnu ikke paa Penang.

Vi traf Mangustinen moden, denne, efter min Smag idetmindste, blandt Æquatorial-Frugterne den meest velsmagende. Det er i Udseende en mørkebruun, næsten kugleformig Frugt, nærmest lig vore store, blaae Blommer; naar den tykke, brune Skal gjennemskæres, finder man en smuk, ganske hvid Frugt, der ligner en ganske lille afskallet Appelsin; den deler sig i flere Afsnit med enkelte større Kjerner, og er overordentlig aromatisk velsmagende; den bærer kun eengang om Aaret, og er i det

Hele meget vanskelig at conservere. Jeg troer dens Hjem er indskrænket til Malaccastrædet, og den taber hurtig sit Værd, navnlig taaler den kun daarlig Transport.

Jeg fandt en gammel Bekjendt igjen paa Penang i den catholske Biskop Buchot, som jeg har omtalt i Galatheas Reise. Han befandt sig overmaade vel, og var en meget agtet og anseet Mand, deels for sin store personlige Rigdom, deels, og jeg haaber meest, for sin anerkjendte store Velgjørenhed og retskafne Characteer.

Allerede Kl. 5 om Eftermiddagen lettede vi og stod igjennem det snevre Stræde som skiller Pulo Penang fra Provindsen Wellesley paa Fastlandet. Det var en henrivende yndig Aften, og Seiladsen gjennem dette Farvand var malerisk skjøn, saavel ved den herlige Omgivelse af deels skovrigt og bjergrigt, deels velopdyrket Land paa begge Sider, som ved den magiske Belysning den nedgaaende Sol bag Bjergene paa Pulo Penang, og den opgaaende Maane over det lave Land mod Østen, afvexlende fremkaldte. Natten tilbragte vi under fuld Damp i Malaccastrædet.

Jeg fulgte denne Seilads, fra Penang til Sincapore, med spændt Opmærksomhed. Skjøndt det var 18 Aar siden jeg var her sidst, havde jeg dog endnu i levende Erindring den stadige Aarvagenhed, den vedholdende Nattevaagen, den uophørlige Lodning, den utrættelige Opmærksomhed paa Landmærker, Strømsætning og Vindforandring, som var mig nødvendig, for at komme igjennem det mig aldeles ubekjendte Farvand, kun veiledet af gode Beskrivelser, men med usikkre Kort og endnu usikkrere Landtoninger. Jeg har i min Beretning om hiin Reise *) givet

*) Galatheas Reise, 2det Bind, P. 25 og flg.

en udførlig Beskrivelse af denne Seilads; man vil der kunne see hvormegen Umage det kostede os at naae dette Stykke Vei, og at vi tilbragte en Uge med at tilbagelægge det, hvilket endda paa den Tid kunde betragtes som en meget heldig Reise. Denne Gang var det afgjort med 2 Dage; den 9de Juni Aften gik vi fra Penang, og den 11te laae vi fortøiet ved Sincapores Dampskibsbro. Men foruden at vi gik med Damp, er der ogsaa nu sørget ganske anderledes for at gjøre Farvandet let tilgængeligt; der er saaledes udlagt et Fyrskib paa den fatale 15-Fods Grund tværs ud for Mount parcelar. Der er Fyr ved Malacca, og hele Farvandet, naar man er passeret Cariman-Øerne, og som nu gaaer Nord om alle de fæle smaa Øer, Rabbit, Tree Island, og mange andre, som man før gik Syd om, er afbøiet, ja endog nærmest inde under Sincapore Land afpælet med fra Grunden opmurede Sømærker.

Nær vare vi komne talrigere til Sincapore end vi afgik fra Penang. En stakkels høifrugtsommelig Dame, hvis Mand pludselig var beordret til Sincapore, havde ikke villet forlade ham, og indskibede sig derfor med ham, ledsaget af den ved slig Leilighed nødvendige mandlige og qvindlige Betjening. Det var paa det Yderste, thi hun maatte bæres i Land og kom ikke længere end til Forvalterens Huus. Her bragte hun en dødfødt Søn til Verden.

P. & O. Compagniet har ikke fundet sig tilfredsstillet ved den Losning og Ladning paa aaben Rhed, som maa finde Sted ved Sincapore, da Havnens Dybde ikke tillader større Skibe at løbe derind. Det har derfor tilkjøbt sig et Stykke Land ved Strandbredden af Oen, 2 Mile Vesten for Byen. En ypperlig Kjørevei sætter begge Punkter i Forbindelse. Her findes Dokker, Pakhuse og umaadelig store Kuloplag. En Bro er bygget ud i Vandet, her lægge Damp-

skibene til. Neppe er man ankommen, før Skibet omringes af en stor Mængde ganske smaa Baade, meest udhulede Træstammer, roede af en eller høist to ganske nøgne Drenge, som deels roende, deels svommende, beleire Skibet og dukke med utrolig Færdighed efter udkastede Skillinger. De styrte sig Alle paa engang ud fra de smaa Skaller, som de ganske rolig overlade til deres Skæbne, og dukke med høie Raab ned efter det udkastede Bytte. Een kommer da altid op som Seirherre, og Alle svomme efter deres drivende Baade. Dog hermed har man ikke Tid at beskæftige sig længe. Man gaaer i Land, tager en Vogn og kjører op til Byen, forbi en stor Mængde smukke Villaer, der ligge midt i yndige Haver, med den yppige Vegetation, med duftende Blomster og viftende Palmer.

Det var paa en Lørdag vi ankom til Sincapore. Solen skinnede i sin fulde Styrke og Varmen var saa stærk, at al Spadseren ud i Byen var umulig. Hvad jeg saae af den, viste mig, at den i Udstrækning og Velstand var betydelig udvidet, siden jeg saae den sidst. Her var et meget levende Handelsrore; Havnen, som dannes af den igjennem Byen strommende Flod, laae fuld af lossende og ladende Baade, og Rheden laae fuld af store Skibe. Smukke Steenkaier danne Havnens Bredder, og flere smukke nye Broer, deels af Jern, deels af Træ, vare byggede til Overgang, Alt siden jeg var her sidst; men 18 Aar er ogsaa en meget lang Tid for en Plads som Sincapore. Det var dog især deleshed Byens nærmeste Omegn, som havde vundet i Udseende. Ad brede, velanlagte Veie befarer man den i alle Retninger; skyggefulde Alleer og bag dem, paa begge Sider, yndige Villaer, med velanlagte og smukt vedligeholdte Haver, findes overalt. Jeg gjorde en Kjøretur om Eftermiddagen til den

botaniske Have, beliggende vel en halv Miil fra Byen. Det er et meget storartet Anlæg, smukt beliggende og med en kjøn Udsigt. Ligesom man i Europas botaniske Haver søger at fremelske tropiske Planter, gaaer her Bestræbelserne ud paa at dyrke europæiske, og i det Hele Blomster og Planter hjemmehørende i de kolde Climater. Man viste mig med Stolthed et i Sandhed meget skjønt Rosenflor. Herfra vandrede vi, nu da Solen var gaaet ned, i forholdsviis Kjølighed ad en meget kjøn Vei, som slyngede sig mellem de omliggende Landsteder, op til en Villa, beboet af den danske Consul, Hr. Paty, som havde modtaget mig ved Ankomsten, og indbudt mig til at tilbringe Aftenen hos sig. Her spiste vi efter disse Landes Skik til Middag Kl. 8, og toge saa hjem i vort Hotel.

En virkelig Ulykke, en Landeplage for Sincapore er Tigrene, der svømme over fra Fastlandet i stor Mængde og skjule sig i Jungle-Krattet, som i sin Tid bedækkede hele Øen, men som endnu langtfra er udryddet. De anrette megen Ødelæggelse, man regner i Gjennemsnit at et Menneskeliv gaaer tabt hver Dag. Det er som oftest Chinesere af den simple Classe som saaledes forsvinde, som en Følge af at det er disse vindskibelige Mennesker, der fremfor Andre vove sig ud i Krattet for at rydde det, og afvinde det Jordsmon til Opdyrkning.

I Sincapore træffer man den samme industriøse Aand med omvandrende Handelsfolk som paa Ceylon, men Gjenstanden for Trafik er ikke her som paa Ceylon med Luxusvarer og Curiositeter. De mere solide Chinesere, som her findes i meget stor Mængde, udsende deres Betjente med hele Pakker fulde af færdigsyede Klæder, passende for Climatet: i Almindelighed kunne de faaes for en meget billig Priis, og de faae som oftest stærk Afsætning

blandt de Udreisende. Disse Handeler gaae gjerne for sig medens man ørkesløs ligger eller sidder i de kjølige Verandaer foran Hotellerne. Samtidig hermed indfinde indiske Jougleurer sig, som vise Taskenspillerkunster, balancere med Stokke paa Næse og Pande, spille med Kugler over Ryggen, stikke Rør op i Hovedet gjennem Næseboerne, eller Jernstænger gjennem Munden ned i Maven, Alt uden videre Forberedelse end at de sætte sig ned paa den bare Jord og, under en forunderlig vedholdende Kaglen og Udstød af guturale Lyde, der nærme sig Bugtalen, udfolde deres Apparater og begynde deres Forestilling. Faae de Noget for det saa er det godt, faae de Intet saa gaae de lige glade bort, saa det er alt i alt en meget uskyldig Levevei.

Næste Dag, Søndag, var der dødsstille over hele Byen. Folk gik i Kirke, alle Boder vare lukkede, ikke en Baad kom i Land, ingen Vognfærdsel fandt Sted. Kun Solen var den samme, den brændte ubarmhjertig ligesom igaar. Paketten kjender dog ingen Søndag. Kl. 2 Eftermiddag den 12te, vare vi atter ombord. Reiseselskabet havde forandret sig Noget. Endeel var gaaet i Land her, nogle Andre, som skulde til China, vare komne ombord. Vi kastede nu løs, og Malta stod ud af det snevre Stræde, passerende forbi Sincapores Rhed med alle dens mangfoldige Skibe og satte Cours for Hong-kong. Om Eftermiddagen passerede vi den forhen saa farlige Klippe Pedro Branca, der ligger ganske isoleret 3 à 4 Miil fra Fastlandet. Nu er herpaa bygget et Fyrtaarn med et ypperligt Fyr af første Orden, men hvorfor det er omdreiende har jeg forgjæves søgt at udfinde. Som bekjendt er et omdreiende Fyr kun et Nødmiddel man maa gribe til, for at skjelne det ene Fyr fra det andet,

paa den samme Kyst, men dette er her aldeles ikke nødvendigt, her findes kun dette ene Fyr; en stor Forbedring er det imidlertid, og letter betydelig Anduvningen af Sincapore Øster fra.

Vor Reise fra Sincapore til Hong-kong frembød intet Mærkeligt. Vi tilbagelagde den paa mindre end 6 Døgn, nemlig fra den 12te Juni Kl. 2 Eftermiddag, til den 18de Kl. 10 Formiddag, med stadig smukt Veir, smult Vande og frisk SV. Brise, kun af og til afbrudt af Tordenbyger med Regn. P. & O. Compagniet beregner 7 Dage til denne Fart.

Den 15de passerede vi i Sigte af den lille Klippe Pulo Sapato eller Tøffeløen, fordi den har Udseende af en stor Tøffel eller Sko, flydende paa Vandet, og reiser sig 30 à 40 Fod over Havets Overflade. Omtrent 15 Q.miil Øst for denne Klippe ligger Julie-rock, et meget farligt Skjær, just i Havets Overflade, hvorpaa det bryder meget stærkt. Mange Skibe ere forliste herpaa, og mange andre have seet det, men just dette har haft en anden Ulempe til Følge. Tager man et ældre Kort over dette Farvand for sig, forbauses man over den Mængde Vigier, det er: meer eller mindre tvivlsomme Skjær, som findes aflagte omtrent paa denne Paralel. Jeg mindes godt med hvor stor Forsigtighed vi seilede, da jeg med Galathea for 18 Aar siden gik fra Manila til den chinesiske Kyst for at anløbe Cantonfloden. Alle disse Vigier have Navne, som de Skibe der mene at have seet dem, have givet dem, som oftest efter deres Skibs Navn. Men det blev indlysende at her var Feiltagelser tilstede — man var vel overbeviist om at her var nogle Skjær, men saa mange og saa forskjelligt beliggende var neppe rimeligt, da der samtidig hermed var en stor Mængde Skibe, som havde passeret Farvandet uden at see Noget. For at komme til Sikkerhed beor-

dredes del engelske Orlogsdampskib the Rifflemann, Captain Read, i 1862 til nøiagtig at undersøge og opmaale denne Deel af China-Søen. Han tilbragte et Aar i denne Tjeneste, og Resultatet var, at alle Vigierne indskrænkede sig til den ene virkelig existerende Julie-rock, som sikkert staaer i Forbindelse med Pulo Sapato, og at alle de andre have været den Samme, men af de forskjellige Skibe aflagt i Kortet efter deres mere eller mindre feilagtige Bestik. Et nyt Kort er nu udkommet over Farvandet, hvori kun denne ene Fare er nøiagtig aflagt efter the Rifflemanns Observationer.

Den 18de om Morgenen fik vi Chinas Udskjær Syd for Hong-kong i Sigte, deriblandt den mærkelige Landkjending af the Asses-Ears, to pyramideformige Klipper, som svare meget godt til deres Navn. Kl. 10 løb vi ind og ankrede paa Hong-kongs Rhed, imellem den utallige Masse af Skibe af alle Slags og alle Nationer, som fylde denne, for Handelen paa Orienten saa vigtige — jeg kan vel sige — Chinas vigtigste Handelsplads.

Jeg vil ikke her indlade mig paa nogen Beskrivelse af Hong-kong eller det Indtryk jeg modtog ved at see den igjen efter 18 Aars Forløb, eller paa at omtale de umaadelige Forandringer og Fremskridt, som dens hele Udseende vidnede om. Jeg vil ikke gjøre det nu, fordi jeg blev her saa kort, og fordi jeg paa Hjemreisen opholdt mig her i tre Uger. Naar jeg kommer saavidt, og mine Læsere ville have Taalmodighed at følge mig saa langt, vil jeg faae bedre Tid og Leilighed dertil.

Allerede i Sincapore hørte jeg Efterretning om, at den preussiske Fregat Gazelle havde gjort nogle danske Priser i Pet-chu-li-Bugten. Her erfarede jeg, at den for nogle Dage siden var kommen herind med en dansk Skonnert

paa Slæb som Prise. Det var den sønderborgske Skonnert Chin-Chin, som den havde taget paa Høiden af Amoy. Den fungerende danske Consul, Hr. Helland, havde strax sat sig i Bevægelse for at forhindre dette Misbrug af den neutrale Havn, og havde faaet fuldstændig Medhold hos den engelske Gouverneur, Sir Hercules Robinson, som, i Henhold til de Instructioner han havde modtaget fra sin Regjering, lod den preussiske Chef vide, at han enten uopholdelig maatte forlade Havnen med sin Prise, eller give den fri. Den preussiske Chef valgte det sidste; om, som Nogle meente, i Henhold til Instructioner han skulde have erholdt fra sin Regjering, om at lade alle Skibe fra Hertugdømmerne fare frit, eller fordi han var i Forlegenhed med hvad han skulde gjøre med sine Priser, skal jeg lade være usagt. Da jeg ankom til Hong-kong, var Preusseren borte, og Chin-chin laae under dansk Flag i Havnen.

Denne Sag var saaledes fuldkommen afgjort forinden jeg ankom til China. Jeg følte selvfølgelig at det var min Pligt, ved Siden af de mig befalede Forretningers Udførelse, at gjøre hvad jeg formaaede for at modvirke den skadelige Indflydelse, som denne fjendtlige Orlogsmands Nærværelse maatte have paa vor Skibsfart i disse Farvande. Hvad jeg i saa Henseende foretog mig, og hvad Resultat jeg opnaaede, vil blive udviklet i det Følgende. Her skal jeg blot fortælle, at jeg i Samtaler med de herværende Skibscaptainer gjorde mit Bedste for at sætte Mod i dem og til at fortsætte deres Fart uden at ændse Gazellen, som jo dog kun kunde være paa eet Sted ad Gangen, og som i sit ringe Kulforraad, forholdsviis til Farvandets Udstrækning, maatte være indskrænket i sin Virksomhed. Jeg fandt dem Alle ved godt Mod. Endeel af dem vare fragtede

maanedsviis; for dem var Pengespørgsmaalet ligegyldigt, kun Kjedsomheden ved at ligge ørkesløs var dem til Besvær, — for Andre, som fore paa Fragt reiseviis, var Stillingen vanskeligere, thi Frygten for Opbringelse holdt naturligviis Befragterne tilbage, dog var Tilliden til de danske Skibe saa stor, at ogsaa denne Frygt flere Gange overvandtes, og ved stadig Opmærksomhed paa den preussiske Fregats Bevægelser lykkedes det ogsaa at undgaae den i de allerfleste Tilfælde. Af den store Mængde danske Skibe, som drev Fragtfarten langs Chinas Kyst, opbragte Gazelle i Alt kun 3 Skibe, foruden den ovennævnte Chin-chin, og disse tre bleve alle tagne i Pet-chu-li-Bugten, medens Preusseren laae til Ankers der ud for Taku-Forterne ved Peiho-Flodens Munding. Med Undtagelse af Chin-chin, tog han ingen danske Skibe i aaben Sø.

Vi skulde afgaae fra Hong-kong til Shang-hai Mandagen den 20de. Det skjønne Veir, vi havde haft indtil da, forandrede sig pludselig om Natten mellem Søndag og Mandag, under et voldsomt Tordenveir med svær Regn, som anrettede stor Skade paa de steile, nyanlagte Gader opad Bjerget. Vinden gik mod alle Vedtægter, og skjøndt midt i SV.-Monsonen, om til NO., med kold, tyk og regnfuld Luft. Men Paketten tager intet Hensyn til Veiret, Kl. 2 skulde vi afgaae, og Kl. 2 gik vi.

P. & O. Compagniet behandler denne Linie temmelig stedmoderlig; det har, idetmindste indtil da, udelukkende sine ældste Hjuldampskibe i denne Fart. I et saadant, the Peking, vare vi da nu ombord; det var slet apteret og manglede de mange Beqvemmeligheder, som vi vare blevne vante til i de store nye Skibe, som vi hidtil havde faret med. Det Værste var at det var en maadelig Seiler, 8 Miles Fart var dets Maximum under gunstige Forhold.

Nu, mod stiv Kuling af NO. og tilsvarende Sø, løb det 6 à 7 Miles Fart; vor Reise var derfor langsom, især i de første Dage. Selskabet var kun lille, den engelske General Brown var iblandt Passagererne. Vi passerede om Aftenen Pedro Branca, — ja, thi ogsaa her haves en saadan Klippe, med samme Navn som den ved Sincapore omtalte, men endnu uden Fyrtaarn — stod saa op igjennem Formosa-Strædet, langs Landet hen. Den 21de om Aftenen var vi oppe under Lantero-Øerne, og nærmere ved den farlige Boat-rock end vi burde være; det var lykkeligviis klart i det Øieblik, saa at vi baade saae og hørte Brændingen, bar saa af til SO. for en halv Times Tid, og klarede saaledes denne narrow escape; Captainen sagde ganske rolig: «nothing better for clearing dangers then to see them» — men jeg tænkte i mit stille Sind: Endnu bedre ikke at komme dem for nær. Nu vel: godt gik det og vel var det!

Alt som vi kom nordligere, bedagede Veiret sig og Varmen kom nu formelig velgjørende igjen. Den 24de passerede vi Østen om Chusan-Archipelet, som jeg i 1846 havde besøgt Vester fra, løb saa Gutzlaff-Øen i Sigte, og var den 25de om Morgenen oppe under Fyrskibet, som nu mærker Indseilingen over Barren til Yang-tse-Flodens havbrede Munding. Vi fik her Lods ombord, passerede Woosung og tilbagelagde nu Veien op ad Floden til Shang-hai i 3 Timer, en Afstand, som havde taget os 3 Dage at tilbagelægge med Galathea.

Omtrent 2 Mile før man seer Shang-hai By, begynder Floden at være bedækket med Skibe af alle Nationer og af alle Størrelser, deriblandt en stor Mængde Dampskibe af alle Arter, fra de store Skrueskibe, som befare Kysten, til de mindste Bugseerbaade, fra de fuldtaklede

Tre- og Firemastede til dem uden Master, men med et heelt Hus ovenpaa, som hovedsagelig befare Yang-tse-Floden op til Han-kov. Paa begge Flodbredder seer man Skibsværfter med ophalede eller i Bygning værende Skibe, Pakhuse, Kuloplag o. a. m., som Alt vidner om den storartede Skibsfart og Handelsvirksomhed, her hersker. Endelig naaer man ind foran Byen selv, og her er da en formelig Labyrinth af Skibe, Pramme, Baade og Junker, som der skal manovreres godt for at komme klar af; det er i Sandhed et storartet Skue, men herom vil jeg heller tale lidt mere, naar jeg kommer i Land. Kl. 11½ ankrede vi; den danske Consul, Hr. Kesvick, hvis Flag vaiede fra det pragtfulde Jardine-Mathissonske Hus, sendte mig en Mand ombord for at modtage mig, og en Time efter var jeg indqvarteret hos ham i et godt luftigt Værelse, med en herlig Udsigt over Floden og den ligeoverfor liggende Kyst.

Ophold i China.

I.

Shang-hai.

Vi vare altsaa ankomne til Shang-hai. Jeg gik i Land med det Haab, her at have naaet min Reises yderste Maal; med det Haab siger jeg, og jeg skal tilføie, med det inderlige Ønske at det maatte være saa. Det var sandelig ikke med Glæde at jeg havde begivet mig ud paa dette Foretagende. Reise-Illusionernes Tid var for mig forlængst forbi. Selv bortseet fra al ydre Paavirkning af Forholdene herhjemme, følte jeg mig overbeviist om, at jeg ikke vilde kunde indhøste noget synderligt interessant Udbytte af min Reise. Dertil var Tiden for knap og Aarstiden for uheldig. Det var derfor ogsaa kun Pligtfølelse, som bød mig at opfylde Regjeringens Ønske, der bragte mig afsted, idet jeg nærer den Overbeviisning, at saalænge man tjener, skal man være villig til at adlyde ethvert Bud som Staten kræver opfyldt, saafremt man troer sig istand dertil. Men ikkedestomindre var dog den nedtrykte Stemning, under hvilken jeg havde tiltraadt Reisen, og som med hver Dag jeg tilbragte, med hver Miil jeg bortfjernede mig, med de aldeles ligegyldige fremmede Omgivelser hvori jeg befandt mig, bleven mægtigere i mit Sind. Det kan derfor neppe undre Nogen, at jeg higede

efter at blive færdig og inderlig længtes efter at komme tilbage. Jeg var nu vel kommen saa vidt at jeg om fjorten Dage kunde erfare noget Nyt fra Danmark, og saa fremdeles to Gange maanedlig, men det var dog altid syv Ugers gamle Efterretninger, og Tanken vendte sig da uvilkaarlig til det Spørgsmaal: men hvad er der hændet imedens?

Mit Haab og mine Ønsker slog imidlertid Feil. Forholdene stillede sig saaledes, at jeg fandt mig foranlediget til at gjøre en Reise til Pet-chu-li-Bugten, hovedsagelig til Tien-sin, hvilket da atter bragte mig et betydeligt Stykke Vei længere bort. Endvidere fik jeg senere saa megen Tid af mit nødtvungne Ophold tilovers, at jeg kunde gjøre en Reise op ad Yang-tse-Floden til Han-kov, forinden jeg kunde forlade Shang-hai for godt. Endelig nødte Helbredshensyn mig til at gjøre et næsten tre Ugers Ophold paa Hong-kong, forinden jeg kunde tiltræde min Tilbagereise. Hvad jeg har seet og erfaret paa disse Reiser, vil jeg forsøge at udvikle i de følgende Afsnit, og skal jeg dernæst i et særskilt omhandle mine Forretninger under mit Ophold i disse Havne, hovedsagelig i Shang-hai.

Shang-hai var det Punkt af alle dem jeg gjensaae paa denne Reise, der mest havde forandret sig. Her havde en i Sandhed fast utrolig Udvikling fundet Sted. Da jeg var her sidst, bestod denne By — jeg mener naturligviis den europæiske — egentlig taget ikke. Vil man uleilige sig med at gjennemlæse min Reiseberetning fra dengang om dette Punkt, saa vil man finde, at der Østen for den chinesiske By var udlagt et Stykke Land, som var taget i Besiddelse af den engelske Consul, og hvorpaa Europæerne, navnlig Englændere, begyndte at bygge og nedsætte sig. Der var udstukket nogle Gader og bygget

nogle Huse — den amerikanske Consul havde blandt Andet bygget sig et Hus der og heiset sit Nationalflag, som havde givet Anledning til Stridigheder med den engelske Consul, der selv endnu boede inde i den chinesiske By, tilligemed de fleste og meest ansete engelske Kjøbmænd. Nu var alt dette forandret. Langs Floden løber en Kai, sat deels af Steen, deels af Træ, med udløbende Landgangsbroer; langs denne Kai strækker sig en Række prægtige Vaaninger, som prange med alle Nationers Flag paa de forskjellige Consulater, Bopæle, byggede selvfølgelig i den for disse Climater antagne nødvendige Stiil, men som omtrent alle ere smagfulde, og mange af dem storartede, og bærende Vidnesbyrd om deres Beboeres Rigdom og Smag for Velvære. Lodret paa denne Kai løber flere Tvergader op i Byen, som da atter krydses af andre, saaledes som det er Tilfældet i alle Byer i Verden. Mange Vaaningshuse ligge omgivet af smukke ofte skyggefulde Haver, Gaderne ere brede og velanlagte, og Byen kan vel antages at strække sig en Fjerdingvei op fra Floden og vel to à tre Fjerdingvei i sin fulde Længde fra City, den chinesiske By, og til den østligste Udkant i det amerikanske Qvarteer. Ja, for her er ogsaa et særskilt amerikansk Qvarteer, som staaer under den amerikanske Consuls Beskyttelse, saa at den Tvist, som jeg ovenfor omtalte, vel har udjevnet sig paa en fredelig Maade. Her er ogsaa et fransk Qvarteer med det franske Consulat og det keiserlige Flag som Centrum; det ligger nærmest City og er skilt fra det Engelske, der optager Midten, ved en lille Flod eller stor Canal, hvis chinesiske Navn jeg maa bekjende jeg ikke veed, men som herude altid er kjendt under Navnet: «Canalen», ligesaa kjækt som vi sige «Canalen», naar vi tale om det Vandløb der skiller Dronning Victorias og

Keiser Napoleons mægtige Riger fra hinanden. Medens vor europæiske «Canal» forbinder Nordsoen med Atlanterhavet, forbinder Shang-hais «Canal» den forbistrømmende Flod, og altsaa det store Ocean, med Chinas indre Vandløb, Floder og Canaler, der i Tusinder og atter Tusinder af Bugter og Omveie sætte det himmelske Riges selv fjerneste Provindser i Forbindelse med hverandre. Men længer strækker Lignelsen heller ikke til, thi medens vor »Canal» stadig og uafbrudt, trods Vind og Strøm, bærer Myriader af Skibe og Baade paa sine Bølger fra det ene Hav til det andet, ligger ved Ebbetiden Shang-hai Canalen tør, og dens Mangfoldighed af Junker, Baade og Pramme ligge ynkelig opstrandede paa det lerede Dynd. Nogle Broer føre over samme Canal og forbinder saaledes de to Vestmagters Qvarterer paa en tilfredsstillende Maade.

Imellem det engelske og amerikanske Qvarteer løber Floden Su-chov, der her kaldes Su-chov-creek; en lang, meget styg og slet construeret Træbro forer os over denne Flod til det amerikanske Qvarteer. Her boer en betydelig Deel af de lavere Classer, her er mange Værtshuse, Kneiper og berygtede Huse. De store Skibsværfter tage her deres Begyndelse og strække sig et betydeligt Stykke Øster efter.

Jeg boede hos vor Consul, Hr. Kesvick, Medlem af det store Jardine-Mathissons & Co. Handelshus, og i dette Firmas prægtig udseende, men langtfra beqvemt indrettede Vaaning. Jeg havde fra mit Vindue og Veranda en storartet Udsigt over Floden og dens ligeoverfor liggende Bred, med alle de utallige Skibe af alle Nationer, Baade, Junker, Dampskibe, store og smaa, hvor der herskede en uafbrudt Bevægelse frem og tilbage. Store tremastede Seilskibe kommende fra Australien, fra Europa,

fra Amerika, fra Californien, gik stolt forbi den ene eller den anden Vei, man vidste ikke ret hvordan, thi Seil havde de ikke, og Damp havde de heller ikke ombord, men saa opdagede man en let Røg stige op bag ved dem; det var en lille Bugseerbaad, en ganske lille Een, som havde taget dem under Armen og slæbte af med dem imod Strømmen hen, thi de gaae altid mod Strømmen ud eller ind, ellers kunne de ikke styre den store Masse i det snevre Farvand. Saa seer man ogsaa disse besynderlige Dampskibe uden Master, men med et stort Hus over hele Dækket og Gallerier paa Siderne, stundom Hjulskibe, stundom Skrueskibe, nogle med et Hjul heel agterud, frit hængende ud fra Skibet bag selve Roret — kort, det er en Uendelighed af Afvexling i Midler til at befare Sø, Hav, Floder og Canaler.

Paa denne Kai, som kaldes »the Band», ligger i det engelske Qvarteer foruden det danske Consulat endvidere det storbrittanske, det svensk-norske, det neapolitanske, det preussiske og det italienske, medens i det franske Qvarteer det hollandske Consulat har heiset sit Flag. Alle disse Flag vaie daglig fra Morgen til Aften, kun meget haardt Veir gjør Undtagelse heri, og Europæerne lægge stor Vægt derpaa.

Kaien «the Band», er Europæernes Promenade. Flere Gange om Ugen er her Musik fra Kl. 6 til 7 à 8 Aften af de militære Corpsers Musikbander, som ligge her i Garnison. Saa komme Folk frem til Fods, til Hest, til Vogns, eller i Bærestol, man driver frem og tilbage, hører paa Musiken, taler eller tier, og gaaer hjem igjen naar det bliver mørkt. Underligt nok! her er ikke en Bænk eller en Stol at sidde paa i dette Land, hvor Comfort er en Hovedbetingelse for blot at leve!

Men Europæerne ere imidlertid ikke udelukkende Beboere af den europæiske By. Bag denne, men i umiddelbar Fortsættelse af de opløbende Gader, støder man paa et stort chinesisk Qvarteer med chinesiske Huse, men med europæiske Gader. Her findes en meget stor chinesisk Befolkning, som er udvandret fra det chinesiske Shang-hai, eller indvandret fra Omegnen, og har nedsat sig her under det europæiske Flags Beskyttelse. Det kan ikke feile, at Følelsen af den Ro og Fred og Beskyttelse mod Mandarinernes Overgreb og Udsugelser, som de her kunne leve under, har bragt en Deel af disse industriøse Folk til at flytte hertil; Hovedmassen kom imidlertid pludselig for omtrent 10 Aar siden, da Tapingerne havde erobret Shang-hai City, og kun blev holdt i Ave af Europæernes bestemte Optræden, støttet af de tilstedeværende Orlogsmænd. Da flygtede en stor Mængde Familier ud fra Byen og ind paa det europæiske Land, og i største Hast opførtes nu af speculerende Haandværkere flere store Rækker Huse til disse Flygtninge. De ere byggede af Træ, med Balconer, fortløbende langs hele Facaden, med smukt udskaaret Træværk, med Vinduer, indfattede i fiint udhugne Rammer; alle ere de tre Etager høie, med Boder forneden og Vaaninger foroven. Saaledes see de alle ud, og man kunde forsaavidt gjerne tage dem for fortløbende Caserner, dersom man ikke ved at træde ind i denne Deel af Byen strax overraskedes af det chinesiske Liv, som her hersker i sin fulde Udstrækning, og som man her har Leilighed til at faae mere godt af end i den egentlige chinesiske By, fordi Gaderne ere saa meget bredere, og tillader en langt større Udvikling af Bevægelse og Lystighed, Udstilling af Varer og Indbydelse til Kjøbere, Belysning af Boder, kort en Udfolden

af Virksomhed, som vel sagtens er ligesaa stor inde i Byen, men som her kommer langt bedre til Skue og tager sig langt bedre ud, foruden at den kommer de Veifarende langt mindre til Besvær. Derimod kan det nok være, at de Veifarende falde de brave Chinesere til betydelig Besvær. Europæerne, som paa deres Ride- og Kjøreture skulle igjennem dette Qvarteer for at komme ud til de eneste Spadsereveie, som gives i Omegnen, fare hensynsløst igjennem Gaderne i stærkeste Trav eller Galop, bagefter følger en Flok gjøende store eller smaa Hunde, ingen Standsning taales, Chineserne, store eller smaa, Mænd eller Qvinder, maae afveien, og det gjøre de ogsaa, Gud veed hvordan. Men ingensinde seer man en vred Mine, tilside løbe de, og saa hilse de venlig, og grinende, med nysgjerrige Blikke, stirre de efter de pyntede Damer, med de flagrende Slør, og de smukke Heste og de flinke Ryttere, som fare forbi.

I dette Qvarteer seer man egentlig de eneste aabne Boder, som findes i den europæiske By. I de af Europæerne beboede Huse findes ingen saadan. For det Meste ere de underste Stokværk optagne af Contorer og Magasiner, hvor Varerne findes oplagt i Kister og sælges en gros. Selv Haandværkere have ingen Udstilling af deres Varer, men indbyde kun deres Kunder ved Skilter, som angive, hvad her kan søges. Derimod have Chineserne medbragt deres Udstillingslyst; de lange forgyldte eller med grelle Farver malede Skilte bedække Husvæggene, og de aabne Boder prange med alskens Sager, som Beboerne med høie Raab indbyde de Forbigaaende til at tage i Øiesyn. Det er dog meest Haandværkere af alle Slags, som her findes — sjeldnere seer man Udstilling af Luxusvarer, som Silketøier, Kunstsager eller andet

deslige — dem maa man søge indenfor den chinesiske By's Mure. Om Aftenen er det chinesiske Qvarteer stærkt oplyst med Tusinder af smaa Lamper, og derimellem meget ofte de store ballonformede Papirslygter, malede med allehaande Træer, Fugle, Huse og store chinesiske Skrifttegn.

Jeg maa endnu engang føre mine Læsere tilbage til Kaien, forinden jeg slutter Beskrivelsen af det europæiske Qvarteer. Midt paa Kaien, og tæt omgivet af de prægtige europæiske Vaaninger, ligger det chinesiske Toldhus, en gammel chinesisk Bygning, med sorte Vægge og opadbøiede Tagtinder, smykket med Drager og andre Uhyrer. Her klareres alle Handelsvarer, som gaae til og fra Shanghai. Ved Freden til Tien-sin blev det bestemt, at af Intraderne af den chinesiske Told skulde de stipulerede Afdrag paa Krigsomkostninger, som China skulde betale til de krigsførende Magter, forlods tages af Tolden. For at garantere sig denne Udbetaling, blev det derfor vedtaget, at europæiske Embedsmænd skulde varetage Toldens Opkrævelse: de traadte saaledes virkelig i chinesisk Tjeneste. Ihvorvel dette med Rette maatte være en stor Ydmygelse og volde meget ondt Blod, navnlig blandt Mandarinerne, saa staae i Virkeligheden alle Parter sig godt derved. Krigsomkostningerne betales regelmæssig, den chinesiske Regjering faae betydelig større Indtægter end før, da Smugleri hørte til Dagens Orden, og de Handlende ere befriede for Mandarinernes Udsugelser, idetmindste i Form af Tolderlæggelser.

Endnu en Bygning maa jeg omtale, som staaer paa Kaien, tæt ved Canalen, altsaa paa den yderste Udkant af det engelske Qvarteer, det er den store Klubbygning. Den blev færdig under mit Ophold i China, og indviedes

med en stor Diner. Det er virkelig en storartet Bygning, og afhjælper for en Deel et betydeligt Savn for de Reisende, idet man der kan faae Logis og Bord, naar man blot lader sig indføre som reisende Medlem ved en Indvaaner, som selv er Medlem af Selskabet. Der findes nemlig i Shang-hai intet Hotel hvor Folk med Anstændighed kunne boe, og man maa derfor her tage sin Tilflugt til Indvaanernes Gjæstfrihed, indtil man, ifald man skal gjøre et længere Ophold, kan skaffe sig en egen Bopæl. Denne Gjæstfrihed udøves ogsaa i den meest storartede Stiil. Man bliver modtaget med Velvillie og Forekommenhed, og naar man har faaet sit Værelse anviist, er man Herre, ikke alene der, men i Huset. Kun maa man ikke genere sig, men aldeles lade som man var hjemme, thi det er givet med det Samme man flytter ind. Man maa forlange, hvad man vil have og ikke vente paa at det bydes, thi det skeer ikke; dertil har Værten ingen Tid — og derom have Tjenestefolkene, der altid ere Chinesere, aldeles intet Begreb. Man maa ikke engang være bange for at blive vred og skjelde dygtig — det maa der til, for at de gode Folk skulle lystre, ellers mangle de Respect. —

Den omtalte Klubbygning er noget nær det største Hus i Shang-hai. Fra det flade Tag har man derfor en herlig vid Udsigt over By, Flod og omliggende Land, hvilket sidste forresten langt fra er smukt; det er saa fladt som et Bord.

Det var kun meget sjeldent, at jeg trængte indenfor den chinesiske By's Mure; det var dertil altfor varmt, men jeg har dog været der nogle Gange. Men her var saamænd ingen Forandring at opdage fra, da jeg var der sidst. Det var de samme snevre, smudsige Gader, med deres Uendelighed af Boutiker, saa snevre, at man kun

med Nød kom forbi hinanden i Bærestole, af og til en lang høi Muur, bag hvilken skjuler sig en fornem Chinesers Bolig. Porten er da altid bemalet med Drager, Løver eller gyselige Manddrabere med store Slagsværd i Haanden, og en forfærdelig Knebelsbart tværs over det skyggeløse Ansigt. De samme Skilter, den samme uendelige Udstilling af Varer, den samme Støi, de samme Udraabere og vandrende Restaurationer, de samme jublende nøgne Drenge, de samme pjaltede gamle Fruentimmer — unge seer man aldrig — mange med den vraltende Gang og de vanskabte Fødder, som bar et uomtvisteligt Vidnesbyrd om, at Tidens Omskiftelser var gaaet dem imod — kort, her saae man sandelig ingen Forandring — Alt vidnede om den fuldstændige Stillestaaen i Udvikling, som er et Characteermærke for den chinesiske Befolkning, men som er saameget mærkeligere, som den her staaer i saa nær Berøring med den uhyre Bevægelse, der gaaer for sig paa den anden Side af deres Muur, og lige for deres Øine paa Floden, der løber forbi deres By.

Om det selskabelige Liv i Shang-hai kan jeg ikke have nogen synderlig Mening. Jeg har al Grund til at troe, at det om Vinteren kan være meget behageligt; hertil var alle Elementer tilstede, baade aandelige og materielle, men paa den Aarstid jeg var her, var det fuldkommen Sandhed, som min Vært udtalte, naar han sagde, at om Sommeren leve vi ikke, vi vegetere. Enhver som kan, og da navnlig Damer, flygter herfra — hvorhen? spørger man vel — jo, man har i de senere Aar fundet et ypperligt Tilflugtsted i Japan. Yokuhuma er de chinesiske Europæeres Italien; der ile de hen, for at undgaae den chinesiske Varme, og de pestuddunstende Floder og Canaler med deraf flydende Cholera og andre Ubeha-

geligheder. Der leve de i luftige Villaer med Skov og Haver mellem Bjergene, og der more de dem kosteligt. Det er for dem, som for os, naar vi reise til Schweiz eller Badestederne, eller idetmindste tage paa Landet. Japan er deres Paradis. Vel slaaer Japaneserne engang imellem Een eller Anden ihjel, men det synes ikke videre at anfægte de Levende. Man kommer derhen ved regelmæssig P. & O. Compagni Paket, paa 4 à 5 Dage, og til Nangasaki paa 3 Dage. En stor Udvandring var saaledes skeet i forrige Sommer fra Shang-hai. Jeg har desværre ikke kunnet deeltage deri.

Saaledes som jeg fandt Opholdet i Shang-hai var det temmelig kjedeligt. Vil man staae op Kl. 5, det vil sige før Solen, saa kan man indtil Kl. 7 à 8 bevæge sig i frisk Luft, efter den Tid, umuligt. Solen er saa brændende hele Dagen, at man hverken bør eller kan eller vil vove sig uden for Døren, undtagen i tæt tillukkede Portechaiser, dersom Forretninger nøde dertil. Kl. 12 samles man til Frokost, som er et formeligt Maaltid, med flere Retter varm Mad; man ryger en Cigar sammen under lidt Passiar, saa gaaer man hver til Sit, til Arbeide eller Lediggang efter Omstændighederne. Kl. 5 à 5½ gaaer eller kjører eller rider man ud; er man gaaende, da altid paa »the Band«, er man til Vogns eller til Hest, da altid ad den samme Vei ud og den samme Vei hjem — der er ingen anden. — Kl. 8 spises til Middag og hermed skulde Selskabeligheden jo begynde, men Folk ere da saa trætte og saa søvnige af Dagens Varme og Contorets Kjedsommelighed, at her som oftest ikke er synderligt at høste. Kl. 11 gaaer man til Kois og sover, hvis man kan for Varme. Saaledes som det var, blev Aftenen dog Glandspunktet i Dagens Tilværelse; Samtalen kunde dog af og

til være ganske livlig, Maaltiderne vare altid meget, stundom udsøgt gode. De herboende Rigmænd sætte deres Stolthed i et godt Bord, en fransk Kok findes ofte, og man er kommen bort fra den engelske Serveringsmaade med at sætte alle Retter paa eengang paa Bordet. Vinen er efter Omstændighederne mere eller mindre god. De gode Englændere have en særdeles Hang til blandede Drikke, saasom Bordeaux-Viin og Champagne, Øl og Porter, men desuden serveres, som staaende Drik ved Bordet, en Blanding af Bordeaux-Viin, Champagne, Xeres, Marascino, Muskatnød og maaskee endnu andre Ingredienser, som navnlig Damerne nyde med stor Velbehag. Punkraen er uundværlig for Varmen, men for mig var den søvndyssende, og jeg har Grund til at troe, at jeg ikke var den Eneste paa hvem den udøvede denne Virkning. Aftenen tilbringes saa ved en Kop The eller Kaffe i de kølige Verandaer, og her kommer da de store Lænestole med Armlæner saa lange, at der er Plads til Benene med, især deleshed til Anvendelse; her kunde virkelig være god Leilighed for en Maler at studere de mangfoldigartede Stillinger, hvori de gode Folk søge at finde Beqvemmelighed og Hvile.

Jeg har omtalt tidligere, at man kan kjøre eller ride sig en Tur. Men denne Glæde er sandelig temmelig tarvelig. Det kan være ret behageligt i dette Climat, med 28 à 30° Varme, at trække frisk Luft uden at røre sine Been, men naar Turen stadig er den samme, een Miil ud ad een Vei, og een Miil tilbage ad en anden paralelløbende, gjennem et fuldstændig fladt Terrain, beplantet med afvexlende Riis og Bomuld, saa har man snart nok af det.

Det chinesiske Folks Ærefrygt for deres Forældres Gravsteder, faaer man et godt Indblik i paa disse Kjøreture. Man passerer Marker, hvor den ene Gravhøi, med

eller uden Gravsteen, staaer ved Siden af den anden, men Jorden dyrkes alligevel mellem Gravhøiene, ja endog op ad dens Sider: dette vindskibelige Folk giver ikke en Tomme Jord bort, som kan benyttes.

Disse Kjøreveie skylde deres Tilblivelse nærmest Tapingernes Angreb paa Shang-hai. Da Europæerne fandt det nødvendigt, til eget og Eiendoms Forsvar, at tage activ Deel i Krigen, forsaavidt Shang-hai angik, maatte de nødvendigviis udstrække deres Territorium saa langt, at Byen selv blev skudfri, og dernæst maatte de sørge for at kunne bevæge sig frit og med Lethed paa dette Stykke Land. Derfor blev disse Veie anlagt. Su-chov Floden, der som ovenfor omtalt, munder ud i den større Flod ved Shang-hai, boier sig, omtrent 1 dansk Miil nordligere, mod Vest, og danner derved den nordlige Grændse af det Land, som Europæerne holdt besat. Men Veien vil nok blive fortsat udover denne Grændse. Der taltes stærkt om at fortsætte den ud til «the mountains», det er nogle Høie, omtrent 3 à 400 Fod over Vandspeilet, som ligge vel 5 danske Miil fra Shang-hai i nordlig Retning. Saa fladt er Landet, at man fra Tagene paa Husene i Byen seer disse Høie ganske tydelig, lige til Foden.

Naar man kjører saa langt man kan komme ad farbar Vei, og saa dreier af til Venstre, ned mod en Canal, langs hvilken man saa kjører tilbage, kommer man forbi nogle Bygninger, som man sagde mig, havde været et Buddhist-Kloster. Nu var det en Caserne for chinesiske Recruter, som her blev dresserede og disciplinerede paa Europæisk, ved dertil af den engelske Regjering udlaante, af den chinesiske lønnede, Officerer og Underofficerer. Jeg traf en Dag paa det hele Compagni under Exercits. De vare

uniformerede i blaae Nankins Bluse og Benklæder, med grøn Krave og Opslag, gult Lædertøi, en chinesisk Spidshat paa Hovedet, Sandaler paa de bare Fødder. De bleve commanderede paa Engelsk, og det Hele gik saamænd ganske ordentlig til. Saavidt er dog altsaa den chinesiske Regjering kommen, at den har indseet Nødvendigheden af en ordentlig organiseret og disciplineret Hær, hvis den skal overvinde sine oprørske Undersaatter, der nu under Navn af Tapinger i over 10 Aar har hærjet dette Land, og har ødelagt med Ild og Sværd de rigeste Provindser. Hvorvidt det vil lykkes den chinesiske Regjering, selv med disse forbedrede Krigsføringsmidler, at beseire disse mægtige Modstandere, er dog et stort Spørgsmaal. Saavidt jeg har kunnet danne mig en Mening herom, skal jeg udtale, at der er stor Sandsynlighed for, at det er for silde. Oprørerne kunne underkues for en Tid, men de udryddes ikke; thi Ondet ligger hovedsagelig i den store Befolknings apathiske Ligegyldighed for hvem der behersker dem; den bøier sig ligesaagodt for den ene Tyran som for den Anden. Det der skal styrke den chinesiske Regjering bedst, er den store Udueliglied som Taping-Høvdingerne have lagt for Dagen. Hvor de ere komne frem, have de kun ødelagt hvad de kunde, men Intet skabt.

Da jeg er kommen til at berøre Krigen med Tapingerne, kan jeg ikke nægte mig den Fornøielse at omtale en Mand, hvis Bekjendtskab jeg gjorde i Shang-hai, da han har spillet en saa vigtig Rolle i denne Krig. Det var den engelske Oberst Gordon, som for en Tid var traadt i chinesisk Tjeneste, havde organiseret deres Armee og navnlig deres Artilleri, og havde bidraget saa væsentlig til Su-chovs Erobring. Naar man saae ham,

skulde man ikke falde paa, at han var den Mand, der havde spillet denne vigtige Rolle. Han var en lille blond Fyr, med et jomfrunalsk Udseende, yderst beskeden og tilbageholden; uadskillelig fra sin chinesiske Vifte, sad han i Selskabet taus og ubemærket af alle Uindviede i hans Stilling og i hans Gjerninger. Men hans Dygtighed til at lede Tropperne i Kampen, og hans ubændige dødsforagtende Tapperhed var anerkjendt af Alle, og hans Uegennyttighed ikke mindre. Det var en bekjendt Sag, at Gordon nu forlod den chinesiske Tjeneste, modbydelig over dens Generalers unyttige Grusomhed, som en fattig Mand, uagtet han havde været høit lønnet, og havde modtaget mange store Foræringer, men baade Gage og Foræringer deelte han strax med sine Undergivne, og beholdt kun det absolut Nødtørftige for sig selv.*)

Uagtet der nu tilsyneladende er Fred og ingen Fare, har England og Frankrig ingenlunde opgivet at tage activ

---

*) Ifølge Oberst Gordons Opgivelse til mig under 2den Juli 1864, havde Tapingerne dengang følgende Styrke paa følgende Steder:

i Nanking . . .	20 à 30,000	Mand.
i Vu-chan . . .	40 à 50,000	—
i Kiang-si . . .	20,000	—

Til at bekæmpe dem, havde den keiserlige Regjering stillet:

for Nanking . . .	70 à 80,000	Mand.
for Vu-chan . . .	50 à 60,000	—
for Kiang-si . . .	30,000	—

Han tilfoier, at Nanking kan ventes at blive taget hvert Øieblik. Denne By blev indtaget den 4de Juli. Efter hans Forklaring var disse tre Punkter de eneste, som Tapingerne endnu vare i Besiddelse af dengang. Nanking ligger som bekjendt ved Yang-tse-Floden. Vu-chan ligger SO. for Nanking og SV. for Shanghai, ved den store Indsø Taho, som næsten berører den store Canal. Kiang-si er en Provinds, som ligger Øst og Syd for den store Po-yang-Sø. Det er den sydligste Spids af denne Provinds, som ifølge Gordons Skitsekort, er besat af Rebellerne.

Deel i denne vigtige Handelsplads' Beskyttelse. Der ligger ikke alene stadig Orlogsmænd af begge Nationer paa Floden, men der haves ogsaa Garnison af begge Nationers Tropper i Land, som besætte Vagter og i det Hele gerere sig som hjemme. Der laae saaledes to engelske Infanteri-Regimenter, foruden noget Artilleri, i Shang-hai, hvoraf en Deel af det 67de Regiment endog havde Caserne inde i den chinesiske By. Den franske Garnison var nu hovedsagelig Marinesoldater. Der havde været en Bataillon «Turcos« derude, men de havde været temmelig ubændige og fast til større Skræk for Indvaanerne end Tapingerne.

Det andet engelske Regiment var de saakaldte »Belutshis» fra Indien. Det var smukke velvoxne Folk, sorte eller mørkebrune af Hudfarve, med et herligt militairt Udseende, i mørkegrønne Uniformer med en stor Mængde rød Besætning. General Brown, Høist-Commanderende over den brittiske Styrke i China, med hvem jeg havde gjort Reisen fra Hong-kong, var saa god at lade dette Regiment præsentere for mig, og jeg maa tilstaae, at saavidt jeg forstaaer at bedømme Sligt, kunne det staae ved Siden af de bedste europæiske Regimenter, jeg har havt Leilighed at see. Men de tjene ogsaa 8 Aar uafbrudt under Fanen. Disse Folk vare indqvarterede i Barakker tæt ind under den chinesiske Stadmuur. Her anstille de een Gang om Ugen gymnastiske Øvelser og Lege, som jeg var ude at see paa i Selskab med en stor Mængde Damer og Herrer fra Byen. Jeg maatte i høi Grad beundre disse Folks Behændighed og Legemsfærdighed. Navnlig gjorde de et Kunststykke, som virkelig var forbausende, idet de, vel et Halvhundrede Stykker, stillede sig op ved Foden af Muren, og paa Commando entrede op ad denne vist 30 Fod høie, lodret staaende Væg, benyttende hvad Ujevnhe-

der i Muren de kunde finde, kravlende op paa hinandens Skuldre, til den chinesiske Befolknings store Forbauselse. Nogle faldt ned, men de Fleste kom sandelig op paa Murens Tinde, og viftede seirrig med deres brogede Turbaner. Liniedands tværs over Stadsgraven med Brydning mod en modgaaaende Liniedandser, hvorved da idetmindste altid Een af dem plumpede i Vandet, var ogsaa blandt deres Kunstproducter. Jeg skal strax tilføie, at de ved denne Leilighed altid vare afklædte til Anstændighed, og viste os deres brune Legeme med de stærke Muskler i fuldeste Udstrækning.

Om Omgang med Chineserne er der i selskabelig Henseende aldeles ikke Spørgsmaal. Saavel paa Grund heraf, som af flere ovenfor nævnte Aarsager, saae jeg Intet til disse Landets Børn, undtagen paa Gaden eller i Boutikerne. Strax ved min Ankomst havde jeg skriftlig ladet Tau-tai ɔ: Gouverneuren i Shang-hai underrette om min Ankomst, og afventede derpaa, ifølge Etikettens Bydende, hans Besøg. Han svarede mig imidlertid strax, at han var syg og kunde derfor ikke gjøre mig sin Visit, saalidt som modtage min. Det hindrede imidlertid ikke, at han, Dagen før min Afreise Nord paa, lod mig vide, at han nu var saa vel, at han vilde besøge mig samme Dags Eftermiddag. Han ankom da til Consulatet om Eftermiddag Kl. 4, med et talrigt Følge, som opplantede hans Faner ved Porten og tog Plads paa Verandaen. Jeg havde ingen Forretninger med ham; det var en pur Ceremoni-Visit, vi sagde hinanden mange pene Ting gjennem den engelske Tolk, derpaa fik han en Collation, bestaaende af Kage, Syltetøi og Champagne-Viin, og saa gik han igjen, eller rettere blev baaren bort, med samme Apparat og Støi af Gongoner og andre skingrende Instrumenter, som da

han kom. Jeg sagde ham, at jeg reiste næste Dags Morgen, følgelig umulig kunde gjengjælde hans Besøg, han tilbød at ville ledsage mig ombord, hvilket jeg bad ham for Guds Skyld at lade være, kort, vi skiltes ad som de ypperligste Venner. Hertil inskrænkede sig mit chinesiske Bekjendtskab for denne Gang, og hermed skal jeg forlade Shang-hai for dennesinde.

II.

Pet-chu-li-Bugten. — Che-foo. — Taku. — De seneste Krigsbegivenheder. — Pei-ho Floden. — Tien-sin. — Niu-chuang. — Tilbagereise til Shang-hai. — Opholdet der. — Cholera. — Jardine Mathissons Hus.

Den 3die Juli Kl. 10 Formiddag, gik vi ombord i det engelske Skruedampskib Nansing, som var sat i Gang, som regelmæssig Paket mellem Shang-hai og Tien-sin, af et privat Actieselskab. Det var et af disse Skibe, som jeg alt har omtalt, med et Hus paa Dækket, med dækket Galleri udenom. Det havde dog to Master med Seil. Oppe paa Taget af dette Hus, heelt forud, var bygget en Etage endnu, hvori fandtes et Lukaf for Captainen, og forud for dette et stort Rum med store Vinduer, saavel til begge Sider som forefter, hvori Rattet stod med tilhørende Compasser og hvorfra Skibet altsaa styredes. Pladsen foran for dette Hus var udelukkende forbeholdt den vagthavende Officeer. Denne meget hensigtsmæssige Indretning, hvorved Rorgængerne staae beskyttede mod Sol og Regn, og hvorved hele Styringen og Skibets Manøvre skeer fra eet Punkt, forud med aldeles fri Horizont, og fri for al ydre Paavirkning af Alt hvad der gaaer for sig i den øvrige Deel af Skibet, deriblandt af Passagerernes Væsen, Samtaler og Indblanding, er i høi Grad anbefalelig til Efterligning, især i Paketter, og kan, ved en forstandig Ledning af Ratlinerne, udføres uden Vanskelighed. Skibet var et Stykke mindre end de store P. & O. Paket-

ter, jeg hidtil havde faret med, men det var meget bequemt indrettet, og da vi ikke var mere end fem Passagerer, havde vi Plads nok. Bespisningen og Opvartningen var i enhver Henseende upaaklagelig.

Vi passerede Amherst-Klippen, som ligger paa den nordlige Side af Indløbet til Yang-tse-Floden, Kl. 7 om Aftenen, og satte nu Cours for Shang-tung Forbjerget, det nordøstligste Punkt af China — dog Halvøen Corea fraregnet. — Da vi havde lagt dette Land forover, dreiede vi helt Vester i, for at komme ind i Pet-chu-li-Bugten, thi didhen stod vor Hu. Uden mærkelige Begivenheder naaede vi op under dette Land, allerede den 5te om Morgenen, og ankrede Kl. 1 Eftermiddag paa Che-foo Rhed. Dette er en af de tre for europæisk Handel aabnede Havne, i det nordlige China. Her udviklede sig allerede en travl Virksomhed i Handelen, og en stærk Arbeiden med Rydning af Grund og Opførelse af Bygninger, skjøndt det kun var tre Aar siden de første Europæere kom hertil for at bosætte sig.

Che-foo Rhed frembyder en sikker Ankerplads. Den er beskyttet mod Syd, Vest og Nord af det faste Land, mod Øst og NO. af nogle, noget længer borte liggende Klippe-Øer. Bugten er dyb og frembyder nærmest Landet ogsaa Sikkerhed mod østlige Vinde, for Skibe af mindre Dybgaaende. Denne Rhed har desuden den store Fordeel, at den ikke fryser til om Vinteren, saaledes som de andre aabne Havne Tien-sin og Niu-chuang, der ere beliggende nordligere og ved Floder. Paa de ovennævnte Klippe-Øer have de her stationerede engelske og franske Orlogsmænd anlagt Kul-Depoter, saa man seer, at disse mægtige Nationer ogsaa her lade som de var hjemme. Det nordlige Land, som er en temmelig hoi Klippe, er

forbundet med det sydlige ved en ganske lav Sandbanke eller Revle, og har i saa Henseende nogen Lighed med Aden.

Handelspladsen Che-foo selv ligger paa den sydlige Strandbred, støttende sig til et Høidedrag mod Øst. Paa den nordligste Høi staaer et gammelt Tempel og Levninger af nogle Fæstningsværker. Europæerne, som have faaet Landet nærmest denne Banke, have begyndt at kjøbe Grund paa den, og det feiler neppe, at om nogle Aar vil den prange med store europæisk-chinesiske Bygninger, ja vel med en heel By. Man har heroppe en meget kjøn og vid Udsigt over Søen, Rheden med de mange Skibe og Landet Vest efter, og derhos sikkert en meget sund Luft at leve i. Som det var i forrige Sommer, laae det Hele endnu i et temmeligt Chaos. Grunden var ujevn og mange Steder oversvømmet — som dog vel hovedsagelig skyldtes den stærke Regn, der faldt i disse Dage — nogle Vaaninger og Pakhuse vare opførte, nogle Landgangsbroer anlagte. En egentlig chinesisk By findes ikke ved Che-foo. De indfødte Handlende komme kun hertil fra Oplandet og de nærliggende Byer, for at drive deres Forretninger, men de boe her ikke. Der findes derfor kun en Samling af Hytter for Kulis og i det Hele den laveste Befolkning. Om Handelsvirksomheden her, som for alle de Punkter jeg vil komme til at omtale, maa jeg henvise til den Handelsberetning som er forfattet af min Secretair Hr. Foss, indsendt af mig til Udenrigs-Ministeriet ledsaget af mine Bemærkninger, og derfra udgivet trykt som Manuscript.

Jeg blev modtaget med stor Gjæstfrihed af Hr. Fergusson, Huset Jardine-Mathissons Agent. Hans Hus var noget nær det bedste her paa Pladsen. Jeg boede hos ham, laae i Land om Natten og gik ombord igjen næste Dags Formiddag. Den engelske Consul og et par andre

Herrer, som jeg besøgte, boede endnu ganske forfærdelig slet. Den franske Consul, som tillige var Chef for en Kanonbaad som laae paa Rheden, boede ombord. Der skal i det Hele Englændernes Udholdenhed og Overbeviisning om en lysere og rigere Fremtid, til at bære alle de Savn og Lidelser, som dette Liv i disse nye Havne medfører.

Jeg traf hos Hr. Fergusson noget Uvant, nemlig en Kone og et Barn. Konen var en flink lille Frue, meget talende og meget musikalsk. Den første Egenskab skylder jeg, at jeg en halv Time efter min Ankomst vidste Besked om, at hendes Fader var Engelsk, hendes Moder Fransk, hun var født i Italien, opdraget i Paris, gift i England, havde havt fire Børn, hvoraf et var født i Nord-Amerika; et i Frankrig, et i Japan og et i China. Takket være hendes musikalske Talent, tilbragte jeg en meget behagelig Aften.

Che-foo Rhed laae fuld af Skibe af alle Nationer, deriblandt 4 eller 5 danske. Da min engelske Captain havde den særdeles Opmærksomhed mod mig, at føre dansk Flag paa sin Stortop saalænge jeg var ombord, saluterede flere af disse brave Skibscaptainer mig efter Evne, som samvittighedsfuldt blev besvaret fra vort Skib, med to smaa Kanoner, det gik jo kummerligt nok, men den gode Villie var der.

Den 6te Kl. 1 Eftermiddag lettede vi fra Che-foo Rhed, stod ud omkring det nordlige Hoiland, og ind imellem et helt Archipel af større og mindre Klippeøer, der danner Grændsen mellem den ydre og indre Deel af Pet-chu-li-Bugten. Derefter var Coursen ret Vest efter mod Taku Rhed. Det var en af de skjønneste Nætter, jeg kan mindes at have tilbragt paa Søen. Ikke en Vind rørte sig, Havet var speil-

blankt, og den dybe mørke Himmel, med de utallige Stjerner, speilede sig deri med deres yndigste Klarhed. Dertil en mild Kjølighed, som gjorde Opholdet paa Dækket yderst tiltrækkende. Dette var saameget mere velkommen, som vi i vore Lukafer havde nogle høist uvelkommne Gjæster, nemlig Muskitter, som vare komne ud fra Land i Shanghai, og som vi, uagtet de utroligste Anstrængelser, ikke kunde faae Bugt med.

Den 7de Juli om Morgenen ankrede vi paa Taku Rhed, men først Kl. 3 Eftermiddag blev det saa høit Vande paa Flod-Barren, at Lodsen turde løbe os ind i Pei-ho-Floden. Man maa ankre omtrent 3 Qvartmiil fra Land. Her laae endeel Skibe, som enten ventede paa at løbe ind ligesom vi, eller som vare saa dybgaaende, at de ikke kunde komme over Barren. I saa Fald maae de losse og lade ved Hjelp af Lægterpramme, hvilket ofte er et meget besværligt Arbeide, da her med østlig Vind kan sætte betydelig Sø. Et dansk Skib, som laae her, gav ogsaa Salut, som det kostede min brave Captain stor Uleilighed at faae besvaret, men han var urokkelig i sin Beslutning at det skulde skee, uagtet jeg forsikkrede ham, at det behøvedes ikke, og at jeg vilde tage Ansvaret paa mig. Det gjaldt hans Skibs Ære, sagde han, og saa lykkedes det da endelig tilsidst at faae de 15 Skud afknaldede, til stor Glæde for hele Besætningen, men virkelig ikke uden Ængstelse for mig, thi de handlede temmelig uforsvarlig med Krudt og Ild.

Vi laae saaledes i sex Timer udenfor disse Forter, og havde god og magelig Tid til at betragte dem og tænke over den Rolle, som de i de seneste europæisk-chinesiske Krigsbegivenheder have spillet. Jeg vil tillade mig at benytte denne Tid til, i korte Træk

at gjengive disse Begivenheder. Jeg tor uden Fornærmelse for mine Læsere antage, at idetmindste en Deel af dem ikke have i klar Erindring, hvad her er foregaaet saa langt fra deres Hjemstavn, og just paa en Tid, da saa alvorlige og os ganske anderledes interesserende Begivenheder have beskjæftiget vort Sind og vore Tanker. Jeg troer at finde en Berettigelse dertil i den Omstændighed, at det var hine Begivenheders Resultat, som har fremkaldt den Venskabs- og Handelstractat mellem Danmark og China, til hvis Ratification jeg var udsendt, og nu befandt mig i disse fjerne Egne.

I 1856 var den chinesiske Regjerings Uvillie mod Europæerne*), men navnlig mod Englænderne, stegen til en høi Grad af Forbittrelse. Om med Ret eller Uret, vil det blive for vidtløftigt her at drøfte. Den overdrevne høie Told paa Opium, hvorved den chinesiske Regjering troede at kunne, nu da Opiums-Handelen ved Freden til Nanking var bleven lovlig, forhindre dette farlige, men stedse for Chineserne uundværlige Giftstof, at udbredes i Landet, havde kun bevirket en Smuglerpraxis, som dreves efter en storartet Maalestok (vide Galatheas Reise 2det Bind). Dette kan vel betragtes som en af Hovedaarsagerne til den chinesiske Regjerings Vrede, som voxede i Forhold til Bevidstheden om dens Magtesløshed. Da blev en i sig selv mindre betydelig Begivenhed, den Draabe, der bragte det fyldte Kar til at flyde over. Et Fartøi »the Arrow« under engelsk Flag, men med en overveiende chinesisk Besætning ombord, blev paa Canton-Floden bordet af

*) Naar jeg her og i det Følgende taler om Europæerne, maa deri ogsaa indbefattes Nord-Amerikanerne. Chineserne omfatte dem Alle under Benævnelsen »Barbarerne«, men dette Ord vil jeg dog nødig bruge.

chinesiske Autoriteter, Flaget strøget og den chinesiske Besætning bortført. Var Skibet engelsk eller chinesisk? herom dreiede Striden sig. Chineserne paastod det var Pirater, som her beskyttedes under engelsk Flag. Ved en rolig Undersøgelse vilde vistnok Striden være bleven undgaaet, men under den herskende Sindstemning var en saadan Rolighed umulig.

Dette ledede fra voldsomme Ord til voldsomme Gjerninger. Englænderne blokerede Canton, og den chinesiske Gouverneur, den berygtede Yeh, svarede herpaa ved at fordrive de Engelske fra Canton og brænde de europæiske Factorier.

England og Frankrig besluttede da at sende overordentlige Gesandter til China, for at udvirke en Forandring i det hele politiske System ved directe Forhandlinger med den chinesiske Regjering. Lord Elgin og Baron Gros bleve dertil udsete. Det blev i England anseet nødvendigt at støtte denne Mission med en militair Magtudvikling, og et Corps paa 6000 Mand blev derfor udsendt til Hong-kong. Foruden Frankrig, havde Rusland og Amerika besluttet, at Gesandter fra deres Lande skulde slutte sig til, for at virke saa meget kraftigere paa det himmelske Riges Regjering.

Lord Elgin forlod England i Mai 1857, men ved sin Ankomst til Sincapore erfarede han Opstandens Udbrud i Indien. Den dygtige Statsmand tog øieblikkelig sin Beslutning. Langtfra at forlange Tropper fra Indien til China, saaledes som Planen var, sendte han de ham fra Europa betroede Tropper til Indien, for der at hjelpe til at bekæmpe Oprøret. Selv gik han til Calcutta, for at staae General-Gouverneuren Lord Canning bi med Raad og Daad, gik saa tilbage til Hong-kong og oppebiede Oie-

blikket, da han kunde faae de fornødne Tropper fra Indien til sin Raadighed. Herved gik Aaret 1857 tabt. Krigen paa Canton-Floden førtes med Energi. Bocca-Tigris-Forterne bleve forcerede, der gjordes Landgang ved Canton efterat Byen var bleven bombarderet, og Nytaarsdag erobredes Byen, Yeh toges tilfange og blev sendt til Indien, hvor han endte sine Dage paa Andaman-Øerne i Bengalske Bugt. Men dertil indskrænkedes ogsaa de krigerske Begivenheder; i alle de andre chinesiske Havne, som vare aabne for Europæerne, gik Handelen sin vante rolige Gang.

Det var indlysende for de europæiske Gesandter, at dersom der skulde virkes med Kraft paa den chinesiske Regjering, maatte det skee ved, i stor Nærhed af Hovedstaden Peking, at udvikle deres Magt og træde truende op. Man bestemte sig for at gaae til Pet-chu-li-Bugten og trænge ind i Pei-ho-Floden til Tien-sin, hvor man kun var faa Dages March fra Peking. Forinden denne Expedition tiltraadtes, sendte Lord Elgin og Baron Gros fra Hong-kong eenslydende Noter til den chinesiske Regjering ved deres Secretairer; de Herrer havde Ordre at aflevere disse Noter til Fu-tai i Shang-hai for af ham at besorges videre til den chinesiske Regjering i Peking.

Da de Herrer ved deres Ankomst til Shang-hai erfarede, at denne store Mand var i Soo-chov, fortsatte de Reisen derhen, og trængte ind i denne Provindsens Hovedstad, hvor det lykkedes dem at aflevere deres Depecher til Fu-tai selv. Gesandterne forlangte i disse Noter, at en chinesisk, med udstrakt Fuldmagt forsynet Gesandt skulde møde dem i Shang-hai, eller idetmindste et Svar, inden 1ste April 1858. De begav sig didhen i rette Tid, men Svaret kom ikke. De havde imidlertid forberedt dem paa dette Tilfælde, og de commanderende Admiraler i disse

Farvande, Sir Michael Seymou og Rigault de Genouilly, havde faaet Ordre at sende Krigsskibe, navnlig Kanonbaade, til Pet-chu-li-Bugten.

Først i April afgik Gesandterne fra Shang-hai Nord paa, og ankom for Taku tre Dage senere; Tiden gik hen deels med at samle de nodvendige Kanonbaade, deels med frugtesløse Underhandlinger med meer eller mindre fornemme Mandariner. Den 24de April vare alle fire Gesandter samlede paa Taku Rhed; en Note blev nu afsendt til den første chinesiske Minister Yu, hvori forlangtes, at en chinesisk befuldmægtiget Minister, inden sex Dage, skulde møde, enten i Taku, eller ombord paa Admiralskibet for at underhandle, under Trusel af Fjendtligheder.

Chineserne havde imidlertid ikke været ledige: de havde barricaderet Indløbet til Floden og arbeidede ivrigt paa Forternes Forstærkelse. En temmelig betydelig Troppemængde samledes ved Taku. Den 30te April indløb et Svar fra Peking, som blev betragtet som ufyldestgjørende. Angrebet skulde altsaa finde Sted, men de commanderende Admiraler havde Betænkeligheder, de frygtede Modstanden for stor til at vove et Angreb i Fronten. Det blev derfor endnu udsat nogen Tid, som gik hen med Underhandlinger, Udvexling af utilfredstillende Noter og Raadslagninger om Angrebsmaaden.

Endelig den 19de Mai skete Angrebet med den samlede Styrke af atten engelske og franske Dampkanonbaade. Barricaderingen blev sprængt, Tropper kastede i Land, Forterne stormede og tagne, og Chineserne jagne paa Flugt. For de nærmere Omstændigheder ved denne Begivenhed maa jeg henvise til 1ste Bind af Laurenz Oliphants livlige Beskrivelse i hans »Narrative of Lord Elgins Mission to China & Japon». Han var selv et Oien-

vidne og Deeltager i Kampen. Det Hele varede knap to Timer og kostede ikke store Offre, kun mistede de Franske endeel Folk ved en Explosion i det nordre Fort, efter at det var taget.

Derpaa gik Gesandterne op til Tien-sin, ledsaget af en forsvarlig sø- og landmilitair Styrke, og her mødte endelig chinesiske Gesandter, forsynede med tilbørlig Fuldmagt til at underhandle. Den 26de Juni 1858 undertegnedes i Tien-sin den nye Freds- og Handelstractat, der forandrede saa aldeles Handelsforholdene med China, aabnede en betydelig Deel nye Havne for den europæiske Handel, regulerede Toldforholdene, ordnede Jurisdictionsforholdene, gav fri Religionsøvelse, fri Bevægelse hvorsomhelst i China o. a. m. Men den 2den og 3die Artikel af denne Tractat bestemte, at England skulde være berettiget til at holde en befuldmægtiget Minister i China, med Bopæl i Peking, naar Dronningen af England fandt for godt, ligesom at det skulde staae Keiseren af China frit for at holde et Gesandtskab i London. Endvidere, at den brittiske Gesandt ikke skulde være forpligtet til at vise saadanne Tegn paa Underkastelse eller Underdanighed, der ikke stemmede overeens med en fri og paa lige Fod staaende Nations Rettigheder, men skulde kun ligeoverfor Keiseren vise saadanne Tegn paa Ærbødighed, som for Hendes brittiske Majestæts Gesandter ved ligestaaende europæiske Hoffers vare ansete passende og i Brug. Artikel 4 bestemte en Krigsomkostning-Erstatning af to Millioner Taels foruden to andre Millioner i Erstatning til brittiske Undersaatter, som maatte have lidt Tab ved Begivenhederne i Canton. Disse Artikler vare Aarsag til skjæbnesvangre Begivenheder i de to følgende Aar. Artikel 55 paabød, at Ratificationen skulde finde Sted

inden et Aar fra Dato i Peking. Faa Dage efter undertegnede de andre Gesandter lignende Tractater.

Lord Elgin afgik derpaa til Japan, afsluttede Tractaten med dette Land, og kom tilbage til Shang-hai i Begyndelsen af September. Her blev Toldtariffen bragt til Udførelse og undertegnet, hvilket ikke frembød Vanskeligheder. Derimod gjorde de herværende chinesiske Commissairer Forsøg paa at bevæge Lord Elgin til at gjøre Forandring i Artiklerne 2 og 3, og det synes som om deres Grunde for dette Ønske have været saa mægtige, og deres Andragende saa indtrængende, at Lord Elgin gik ind paa at ville anvende sine bona officia hos sin Regjering, for at man indtil videre vilde afholde sig fra at sende en fast Gesandt til Peking, naar den overordentlige Gesandt, man agtede at udsende inden 26de Juni 1859 til Tractatens Ratification, først var bleven modtaget ved det keiserlige Hof og behandlet i Overeensstemmelse med Tractatens Bydende. Dermed forlod Lord Elgin China og reiste hjem.

I 1859 blev Sir Fredrik Bruce, Lord Elgins Broder, og fra fransk Side Hr. Bourboulon afsendt som overordentlige Gesandter, for at udvexle Fredstractaterne. Fra amerikansk Side mødte Mr. Ward. Ved deres Ankomst til Shang-hai traf de paa chinesiske Commissairer, som havde det Hverv at bevæge dem til at afstaae fra deres Ordre, at udvexle Tractaten i Peking, saaledes som bestemt i Tractaten: de erklærede, at de vare rede til at foretage Udvexlingen i Shang-hai, at det jo vilde spare de Hrr. en betydelig Uleilighed o. a. m. De to Gesandter lod sig imidlertid ikke bevæge til nogen Forandring, men da de mærkede Uraad, beordrede de de commanderende Admiraler at sende Kanonbaade og andre Skibe til Pet-chu-li-

Bugten. De Franske vare paa den Tid stærkt beskjæftigede med Krigen i Cochinchina, og kunde derfor kun yde en ringe Styrke til dette Øiemed, men den engelske Admiral Hope sendte alle sine disponible Kanonbaade derop.

Ved Ankomsten til Pei-ho-Flodens Munding fandt man Floden stærkt barricaderet, langt stærkere end Aaret før, og Forterne udbedrede og forstærkede. De chinesike Autoriteter erklærede, at Indløbet til Pei-ho-Floden var 10 Mile nordligere, hvor der var gjort Anstalter til Gesandternes Modtagelse, at det var den rigtige Vei til Peking; man vilde paa ingen Maade forhindre dem i at komme til denne Hovedstad, man havde barricaderet Floden mod Rebellerne, hvis Angreb man frygtede, og kunde ikke borttage Stakaderne. Dette var aabenbart kun Udflugter: Rebellerne vare paa ingen Maade i Nærheden, og havde desuden ingen Krigskibe. Den franske og engelske Gesandt besluttede derfor at forcere Løbet. Den amerikanske, Mr. Ward, holdt sig neutral, han vilde see Udfaldet an.

Den 25de Juni foretoges Angrebet med hele den tilstedeværende Styrke af engelske og franske Kanonbaade, i Alt 14 Fartøier. Det mislykkedes aldeles. Forgjæves kæmpede disse Fartøier i flere Timer mod Forterne; de modtoges af en velrettet Ild; tre engelske Kanonbaade blev skudt i Sænk. Et Forsøg paa at gjøre Landgang og storme Forterne, blev afslaaet, og de landsatte Folk maatte redde sig tilbage i deres Fartøier med stort Tab. Admiral Hope var selv blandt de Saarede. Sandsynligviis begik man den Uforsigtighed at forsøge Angrebet ved Lavvande, hvorved de Stormende havde en betydeiig bredere Strækning Mudder at vade igjennem. Man trak sig da tilbage, Englænderne mistede tre Kanonbaade som blev skudt i Sænk, og havde 461 Mand dræbte og saarede. De euro-

pæiske Skibe forlod Pei-ho-Flodens Munding og de Hrr. Bruce og Bourboulon gik tilbage til Shang-hai, for at rapportere til deres Regjeringer og begjære nye Forholdsordrer.

Amerikanerne havde som sagt været Oienvidne til hvad her foregik. Under Slaget havde de to amerikanske Skibe med stor Dygtighed bidraget til at redde og hjelpe de i Nød stedte engelske Fartøier, men de havde ikke deeltaget i Kampen. Mr. Ward, der havde modtaget samme Besked som de to Stormagters Gesandter, om at gaae 10 Mile nordligere, holdt sig dette efterrettelig. Han begav sig til det udpegede Sted Peh-tang, og efter nogen Underhandling og Tidspilde blev han anmodet om at gaae iland den 8de Juli. Han blev da modtagen med al mulig Forekommenhed af Gouverneuren, som erklærede, at han havde Ordre at modtage, ikke alene Mr. Ward, men ogsaa den engelske og franske Minister paa dette Sted. Mr. Ward ankom til Peking den 27de Juli efter en temmelig besværlig Reise deels til Vogns, deels til Vands, stedse omgiven af et tatrigt Følge, der af Nogle antoges for en Æresvagt, af Andre for en Fangevagt. Naar han var til Lands, blev han sat ind i en forgyldt Karm, der meget lignede et Bur.

I Peking mødte ham ingen Vanskeligheder; hans Tractat blev udvexlet, og han ønskede nu at gjøre Keiseren sin Opvartning. Men her opstod store Vanskeligheder. Mr. Ward vilde selvfølgelig, og navnlig i Henhold til Tractatens Bydende, ikke underkaste sig at nærme sig Keiserens Person med den chinesiske Ceremoni kaldet Lo-tou, og som bestaaer i at man skal knæle tre Gange, og ni Gange støde Panden mod Jorden. Forgjæves bød man ham, at han skulde slippe med at knæle een Gang og støde Hovedet tre Gange mod Jorden, han vægrede

sig standhaftig. Man enedes da om, at han skulde bukke tre Gange meget dybt, og saa skulde han faae en Kammerherre paa hver Side, som ved hvert Buk skulde med høi Stemme bede ham om ikke at uleilige sig med at knæle. Men dette Compromis blev imidlertid i den ellevte Time forkastet, jeg troer fra chinesisk Side, og Mr. Ward reiste bort uden Audiens. Men det Vigtigste, Ratificationen, havde han opnaaet, og fra den Dag trives de amerikanske Forbindelser i China roligt og uden Vanskelighed i alle de aabnede Havne.

Det høist besynderlige og eiendommelige ved disse chinesisk-europæiske Stridigheder var, at medens det nu var kommet til aabenbar Krig i Pet-chuli-Bugten, dreves Handelen fredelig og uden Vanskelighed i de andre for Europæerne aabnede Havne.

Efterretningen om Nederlaget ved Taku vakte naturligviis Forbauselse og Forbittrelse i Europa. Der herskede jo vel ikke den intimeste Stemning mellem det franske og det engelske Hof paa den Tid; Begivenhederne i Italien havde fremvirket en vis Spænding og en vis Kjølighed, men nu, da der var Spørgsmaal om at tage Hævn for det lidte Nederlag, skete strax en Tilnærmelse, og man blev enig om, at der maatte foretages en forenet Expedition af en saadan Beskaffenhed og en saadan Styrke, at man engang for alle kunde lære den chinesiske Regjering tilbørlig Agtelse for de europæiske saakaldte Barbarer.

En fransk Armee paa 12000 Mand under General Montauban, indskibet paa den franske Flaade-Division, ført af Vice-Admiral Charner, og et engelsk Troppecorps, som ved Hjelp af Tropper fra Indien skulde bringes op til 18000 Mand, indskibede paa Admiral Hopes Eskadre,

samledes i Hong-kong. Samtidig hermed blev Lord Elgin og Baron Gros paany udsendte som overordentlig befuldmægtigede Commissairer. De toge deres Forholdsregler saaledes, at de kunde begynde deres Operationer i Pet-chu-li-Bugten i Juli Maaned. Paa Veien derhen besatte de Chusan-Øerne, som Englænderne havde opgivet efter Freden til Nanking i 1846, og ankom i Pet-chu-li-Bugten den 9de Juli. Efter at have gjort de tilbørlige Forberedelser, gjorde den forenede Armee Landgang ved Peh-tang-Floden, just der hvor Chineserne Aaret før havde anmodet Sir Frederik Bruce og Mr. Bourboulon at lande. De derværende Forter bleve erobrede og Peh-tang-shou By blev gjort til Hovedqvarteer. Nogle Dage senere marcheredes over Land mod Taku-Forterne, som nu bleve angrebne fra Land- og Søsiden paa eengang og tagne. Siden den Dag vaier fransk og engelsk Flag paa disse skæbnesvangre Forter. De allierede Kanonbaade trængte nu ind i Pei-ho-Floden og gik op til Tien-sin uden at møde videre Modstand, uagtet store Forberedelser vare skete. Ikke engang den stærke Stilling, ½ dansk Miil nedenfor Tien-sin, som Chineserne med megen Kunst, Flid og Forstand havde forberedt, vovede de at holde, saasnart de allierede Tropper viste sig, og den lille allierede franske og engelske Armee satte sig nu ganske rolig i Besiddelse af Tien-sin, og marcherede derfra mod Peking. Stillingen ved Tien-sin bestod i to stærke Batterier, eet paa hver Side af Floden gjensidig flankerende hinanden, beliggende ved en Bøining af Floden, hvorved de vare istand til at bestryge den i Kanonskuds-Afstand i fuld Længde. Det vilde have været aldeles umuligt for lette Kanonbaade — de eneste her kunde anvendes — at forcere dette Løb. Værkets Batterier

stode hver paa sin Side i umiddelbar Forbindelse med en fortløbende Vold, der paa denne Afstand gik rundt om hele Territoriet med Byen Tien-sin som Centrum, indtil den støder til den store Canal. Denne Vold var meget høi, beskyttet ved en dyb bred Grav, og havde flere stærke Bastioner og Traverser. Jeg vil naturligviis ikke kalde denne Stilling uindtagelig, men den frembod dog en meget alvorlig Modstand for en saa lille Styrke, som den de Allierede raadede over her, især naar man betænker, at Chineserne trak dem tilbage fra Taku-Forterne med en Styrke af 30 à 40,000 Mand, manøvrerende i eget Land og i kjendt Terrain. Men saasnart Taku-Forterne vare tagne, opgave de som sagt ethvert Modstandsforsøg, og den befæstede Stilling ved Tien-sin, som havde kostet tre Maaneders Arbeide af mangetusinde dertil tvungne Arbeidere, blev forladt uden at man skød et Skud.

Det er ikke min Hensigt her at skrive endog kun en afkortet historisk Beretning om det Felttog, som nu blev foretaget og som endte med Pekings Erobring, Sommerpaladsets Plyndring og Brand og Freden til Peking, hvilken rettest maa betegnes som Ratification af Tiensin-Tractaten med nogle additionelle Artikler. Jeg har i China talt med en fransk Officeer, nu Consul i Han-kov, som havde gjort denne Campagne med. Han forsikkrede mig, at det var en sand «promenade militaire», og at de Fægtninger som fandt Sted, vare sandt Børneværk. Saare characteristisk og betegnende for den chinesiske Patriotisme forekommer mig et Træk han fortalte mig, af Pekings lavere Befolkning. Da det nemlig et Øieblik saae ud som om man vilde gjøre Modstand fra selve Peking, og de Franske derfor begyndte at anlægge nogle

Paraleller og Løbegrave, strømmede Kulis*) i tusindeviis ud fra Byen og tilbød at tage Arbeide mod god Betaling. Men hvad der bidrog til at forbittre den europæiske Armee, var den afskyelige grusomme Behandling, som nogle franske og engelske Officerer, der, trods Parlementairflagets Beskyttelse, bleve tagne til Fange af Chineserne, bleve underkastede, hvorved flere af dem endog under voldsom Tortur bleve martrede tildøde. Dette maa vel hovedsagelig tilskrives den nok iøvrigt temmelig uforsvarlige Brand og Odelæggelse af Sommerpaladset.

Den 24de og 25de October undertegnedes i Peking den der afsluttede Convention mellem England og Frankrig og China, ligesom at Ratificationen af Tien-sin-Tractaten udvexledes. Den nye Conventions vigtigste Punkter vare:

Keiserens officielle Beklagelse over hans underhavende Embedsmænds urigtige Opførsel ved Taku i Juni 1859.

Den i Tiensin-Tractaten bestemte Krigskade-Erstatning af 2 Millioner Tael for de krigsførende Magter, forhøies til 10 Millioner Tael at betale af Indførselstolden i de for Europæerne aabnede Havne hvert Qvartal i spanske Piastre eller Barrer, med $^1/_5$ af Brutto-Indtægten. Desuden bibeholdtes den i den engelske Tractat af 1858 fastsatte Skadeserstatning af 2 Millioner Tael for engelske Undersaatter i Canton.

Engelsk og fransk Besætning og Søstyrke kan forblive i disse Havne efter Forgodtbefindende, indtil Betalingen er erlagt.

Tiensin bliver at betragte fra Dato som aaben for europæisk Handel i Lighed med de andre chinesiske Havne, nævnte i Tractaten til Tien-sin.

Yang-tse-Floden aabnes strax for europæisk Handel.

*) Mænd af den laveste Arbeidsklasse.

(I Tractaten af 26de Juni 1858 var det nemlig bestemt, at de ved denne Flod beliggende Havne, Chin-kiang, Nanking, Kiu-kiang og Han-kov, først skulde være aabne for Europæerne naar Rebellerne vare fordrevne, men dermed havde det endnu lange Udsigter).

Denne Convention skal betragtes som indbefattet i Tiensin-Tractaten og altsaa som ratificeret tilligemed Udvexlingen af bemeldte Tractat.

Saasnart disse Bestemmelser vare undertegnede, og Tractaten til Tien-sin ratificeret, trak de allierede Tropper sig tilbage. En Garnison forblev i Tien-sin for Vinteren, Resten gik ombord, og Øen Chusan blev rømmet. Det var forresten høi Tid, thi Vinteren stundede til. Lord Elgin og Baron Gros forlode strax China, overladende Hr. Fr. Bruce og Hr. Bourboulon at tiltræde deres Post som befuldmægtigede Ministre ved det chinesiske Hof.

Dette er et i Korthed affattet historisk Billede af, hvad der er foregaaet imellem China og de europæiske Magter fra 1856 til 1860, uddraget af de officielle Beretninger og Skildringer af Europæere, som have behandlet dette Emne, og jeg troer nok at det er temmelig correct. For imidlertid at give en Idee om hvorledes Sagerne ere opfattede af Chineserne, eller idetmindste af hvorledes den chinesiske Regjering vil have, at disse Begivenheder skulle opfattes af dens Undersaatter, vedføier jeg følgende ganske mærkelige Actstykke, som velvillig er blevet mig meddeelt, og som formeentlig ikke trænger til nogen Commentar. Det er et værdigt Sidestykke til den Rapport, som Yeh indsendte til Keiseren af China, da han var bleven bragt ombord i den engelske Flaade som Fange, hvori han berettede, at i Dag havde Hans himmelske Majestæts Slave taget de røde Barbarers Flaade i Besiddelse.

So-Lu, Mandarin-Aspirant, om Begivenhederne i 1859—60; en Examens-Afhandling.

«I det tiende Aars 5te Maaned af Hien-Fung's Regjering, denne den viseste og største Keiser, Verden nogensinde har kjendt, naturligviis med Undtagelse af den nu regjerende Herre, som i Forhold til sine Forgængere er lig Solen til Papirslygter, besluttedes det at uddrive af Landet, det vil sige af hele Verden, alle de Djævle og Barbarer, som langveis fra havde faaet Indpas ved List og Paafund af alle Slags, thi Keiserens Hjerte var stort og han elskede sit Folk. De fremmede Djævle og Barbarer bleve følgelig bange og indsendte et ydmygt Bønskrift til Universets Hersker, bedende om Tilladelse til at sende Gesandter, som kunde underhandle om Underkastelse og Tribut. Denne dristige Begjæring opvakte en retfærdig Harme hos Herren over de titusinde Aar og han befalede, at de Fremmede skulde ihjelslaaes, hvor og naar de viste sig.»

«Sandt er det og Ingen bør være uvidende derom, at der langt borte hiinsides den Sø, som de dumme Barbarer kalde den røde, fordi dens Vande ere blaae, findes nogle Øer, som beboes af Vilde, der kalde sig Engelskmænd, Franskmænd, Amerikanere og med andre lignende simple Navne; deres Lande ere i den Grad fattige, at Verdens Behersker hidtil havde i Naade tilladt dem at leve ubeskattede og uafhængige; saa stor var Keiserens Godhed. Men disse Folk have onde Hjerter. De kom med mange Skibe og mange Soldater, søgende at opvække Frygt for deres Magt blandt Folket; tre af deres store Mænd — den største af dem dog ikke større end en hvidknappet Mandarin af 2den Klasse — vovede endog at nærme sig Keiserrigets Kyster foran Pei-ho-Flodens

Munding, begjærende Tilladelse til at kaste sig for den himmelske Thrones Fødder.»

«Disse Mænds Navne vare Lou-Ghin (Lord Elgin), en Englænder, Bar-Glo (Baron Gros), en Franskmand og Ianki-Wad (Ward), en Amerikaner; de toge med sig Iei-Ho (Sir Hope), en engelsk Sø-Mandarin, der havde mange Skibe under sig, og sagde til ham: «Vi ville gaae til Peking, men see, der er mange Tappre paa Flodbredderne og de ville dræbe os». Iei-Ho, der var en Nar, svarede: «Følg mig og frygt ikke» og Glo og Ghin sagde: «godt, jag dem bort», men Wad var klogere og overgav sig til vore Tappre, der lode ham bære til Peking i et Bur.»

«Men Iei-Ho gik frem med 743 Skibe, hvert besatte med 2317 Soldater og 410 Kanoner; da han derpaa forsøgte at trænge ind i Floden, bleve 100 af vore Tappre sendte imod ham; disse brændte alle Skibene, og dræbte alle Barbarerne med Undtagelse af 7, som undkom, iblandt dem befandt sig Ghin og Glo.»

«Ved Efterretningen herom blev Universets Herre mørk i Hu; han beordrede Wad for sin Trone, gjorde ham Bebreidelser og nedtrykte ham med sin Vrede. Wad kastede sig paa Jorden, græd ynkeligt og forsikkrede, at han ikke var som hine Mænd, men ydmyg og fredelskende; at han havde Kone og Børn, og at disse vilde døe af Sult, dersom han ikke kom tilbage. Keiseren ynkedes da, tilgav og slap ham løs. Stor var Hien-Fungs Barmhjertighed!»

«Forinden Wad imidlertid kunde komme bort, malede Lan-Si, keiserlig Maler, et Billede af en Hund, som stak Halen mellem Benene og løb af alle Kræfter, forfulgt af en hujende Hob; men Hunden havde en Mands Hoved og under Billedet læstes: «Dette er Ianki-Wad». Keiseren saae det, smilede lig Solen bag Skyen og sagde: «Det er godt».

«Og det skete, at Ghin og Glo i det følgende Aar, efter ved Hjelp af Depecher, hvilket Ord blandt Barbarerne betyder dundrende Løgne, at have ophidset deres Landsmænd, atter kom til Pei-ho-Floden med endnu flere Skibe og Soldater; men nu sagde Keiseren til sine Tappre: «Forhindrer dem nu ikke at komme ind i Landet, thi jeg vil med mine egne Oine see dem blive slagtede.»

«Efterhaanden som de droge frem, lignende en Græshoppesværm, dræbende Kvinder og Børn, droge derfor vore Tappre, lydige mod deres Herre og Mester, sig tilbage. De røde Djævle nærmede sig den himmelske Stads Porte, men da kunde vore Tappre ikke mere styre sig, overfaldt dem og nedsloge dem Alle undtagen nogle Faa, der som Fanger sendtes til Tien-sin.»

«Og Keiseren dømte Ghin til at sauges midt over og Glo til at kastes i sydende Olie; men de græd bitterlig ved at høre deres Dom, og tilbøde store Løsepenge. Keiseren, der er ligesaa god som viis, tog da deres Penge, og lod dem drage bort, efterat have stillet Gidsler til Forebyggelse af nye Forstyrrelser. Lou-Ghin stillede sin Broder som Gidsel, men Bar-Glo en gammel Kone, der havde været hans Amme, og begge Gidsler ere nu i Fængsel i Peking. Alle de fremmede Soldater, som ikke bleve dræbte, ere indespærrede i Tien-sin, hvor en forsmædelig Død under de forskrækkeligste Pinsler venter dem, dersom Barbarerne atter nogensinde skulde vove at fornærme os.»

Paa det nordlige Taku-Fort vaiede det franske Flag, paa det sydlige det engelske. Disse to Magter holde, som ovenfor fortalt, stadig disse Punkter besat, hvor længe er endnu ikke afgjort, foreløbig hedder det indtil Krigsomkostningerne ere betalte. De ere fuldstændig hjemme her, og Chineserne finde dem meget rolig deri.

Den nordlige Side af Pei-ho-Floden — den venstre Bred — kaldes stadig den franske Side, den sydlige den engelske.

I Tien-sin er det engelske Etablissement paa Sydsiden, det franske paa Nordsiden, og disse Magters Kanonbaade have Station paa Floden udenfor deres respective Consulater midt inde i det himmelske Riges Territorium.

Kl. 3 Eftermiddag lettede vi og dampede over Barren ind i Pei-ho-Floden. Vor Lods var en dansk Mand fra Aabenraa; han havde etableret sig her, og havde taget sin Familie hertil. Han boede i et lille Hus under det engelske Fort og gjorde gode Forretninger. Saasnart vi vare inde i Floden, gik han fraborde, thi paa Floden selv behøves ingen Lods; her er ingen skjulte Farer, Flodens Bredder ere tydelige nok, og man har kun at holde sig midt i Floden, hvis man for Stromsætningen kan — kan man ikke, saa gaaer man paa Grund, og maa saa vente til næste Flod — men herved er heller ingen Fare, kun Tidspilde.

Indenfor Forterne laae en Deel Skibe, deels under Losning eller Ladning, deels seilfærdige, deriblandt flere danske, f. Ex. Frederik den 7de, og den Sønderborger Skonnert Falk, denne sidste under preussisk Flag — om dette Fartoi skal jeg tale nærmere i det Følgende.

Vi fortsatte nu vor Fart saa langt vi kunde naae indtil det blev mørkt; en Baad med nogle engelske Officerer, som vilde op til Tien-sin, kom ud og hang sig fast i Dampskibet for at slæbes op — det var aabenbart det Mageligste for dem, og skaffede os et ret behageligt Selskab den Aften.

Pei-ho-Floden bugter sig gjennem Landet som en Slange, den er ikke meget bred, stundom endog smal,

men dens Svingninger ere saa mangfoldige og dertil saa korte, at de meget vanskeliggjøre Farten paa Floden. Paa flere Steder dreier man saa pludselig den ene Vei, for kort efter atter pludselig at dreie den anden Vei, at man, for ikke at løbe paa Grund, maa gaae meget langsomt og tæt til den Kyst man skal dreie om, sende et Fartøi iland med en Trosse, gjøre den fast et Sted i Land om et Træ, eller til et Hus, eller ved et lille Anker i Grunden, saa hale det stivt, og saa gaae an, holdende Forenden af Skibet paa denne Maade tæt til Landet — ellers vilde man løbe sig i Land paa den modsatte Side. De engelske Matroser, som komme i Land paa disse Expeditioner, tee sig høist ugeneert. Landet er jo dyrket lige ned til Kanten af Vandet, og meget ombyggelig dyrket, og Sæd og Planter staae siirlig og frodig i den frugtbare Jord. Men Matroserne trampe ubarmhjertig omkring i det Altsammen og de godmodige Chinesere, langt fra at genere dem, eller blot at yttre den mindste Uvillie, komme tværtimod til og hjelpe dem, og tilbyde sig at blive staaende for at kaste los naar forlanges. Jeg spurgte Captainen hvad han vilde sige, dersom han eiede en veldyrket Jord, Have eller Mark, paa Themsens Bredder, og der en skjøn Dag kom en chinesisk Junk, og sendte en Baad med en halv Snees Chinesere ind, som trampede omkring i hans Sæd eller Blomsterbede? Han loe og sagde blot: «oh, oh, Admiral! that would be quite an other thing you know» — og deri gav jeg ham Ret, det vilde ganske sikkert blive «quite an other thing.»

Naar man er kommen et lille Stykke op fra Taku-Forterne, begynder Landet at see ganske kjønt ud — der er ikke saa lidt Skov, og de mange enkeltstaaende Buske og Træer i de grønne Marker give det hele Landskab

et ganske livligt Udseende. Derimod gjøre de uendelig mangfoldige chinesiske Landsbyer, som ligge langs Floden paa begge Sider, og som ere saa talrige og saa udstrakte, at de saa at sige danne en fortløbende Række af Huse, et sorgeligt Indtryk. De ere alle opmurede eller rettere opklinede af tørret Mudder eller Leer, uden Hvidtning end sige Maling, med Leertage, alt mørkegraat i graat. Af og til er Tagskjægget bøiet opad i almindelig chinesisk Stiil, men dette er ogsaa det eneste Forsøg paa Udsmykning af disse iøvrigt høist tarvelige Boliger.

Allerede denne store Mængde af Byer og Huse bærer et Vidnesbyrd om den overordentlig store Mængde Mennesker, som lever ved denne Flod. Men naar man saa faaer et Indblik i hvormange Mennesker der boer i hvert Hus, maa man i Sandhed forbauses over, at en saa stor Befolkning kan finde Næring og Erhverv paa et saa indskrænket Rum, og man faaer kun Forklaring derover, ved at see hen til Landets store Frugtbarhed, dets omhyggelige Opdyrkning, og til Befolkningens Nøisomhed. Men glade og tilfredse see de ud, det er vist. Om Aftenen ved Solnedgang saae man dem vrimle ud af deres Hytter, og store Sværme af Børn tumlede sig da langs Flodbredderne i Muddret eller i Vandet alt efter Behag, medens de Ældre sad foran Hyttens Dør, rygende deres Pibe, og i livlige Samtaler. Talrige Baade og smaa Junker bevægede sig paa Floden eller krydsede over fra den ene Bred til den anden, altid fulde af Mennesker. Baade med Fisk eller andre Provisioner, som Æg, Frugt eller Grøntsager, kom langs Siden naar vi stoppede; altid saae de fornoiede ud enten de solgte Noget eller ikke.

Vi stoppede op midt i Floden da det blev mørkt. Næste Morgen tidlig gik vi an igjen, og Kl. 9 ankom vi

til Tien-sins europæiske By eller Qvarteer, beliggende paa Flodens høire Bred — Sydsiden — langs en Kai med en bred Vei — the Band — foran. Her fortøiede «the Nansing» og her gik vi i Land. Jardine-Mathissons Agent, Mr. Mac-Lean, kom ombord og tilbød mig sit Hus, hvilket jeg med Taknemmelighed modtog; den engelske Consul, Mr. Dennis, kom ligeledes ombord og tilbød mig sin Tjeneste.

Jeg opholdt mig 8 Dage i Tien-sin, under hvilken Tid jeg pleiede Forretninger som vare nødvendige til min Reises Formaal, hvorom jeg i et følgende Afsnit skal forsøge at give nærmere Oplysning. Det var den varmeste Aarstid, og uagtet vi her vare paa 40° Brede, havde vi om Dagen en saa stærk Varme, og en saa brændende Sol, at al Færden udenfor Huset var høist besværlig. Jeg levede hovedsagelig i den nye, den europæiske Deel af Byen, som, i hvor meget man maa beundre og forbauses over den Hurtighed hvormed den er fremstaaet, dog virkelig ikke frembyder noget Mærkeligt for den Reisendes Betragtninger. Her er afstukket en Deel Gader og opført en Deel Vaaningshuse, hvoriblandt det, næst Jardine-Mathissons, meest fremtrædende engelsk-chinesiske Handelshus Dent & Co., er det smukkeste og mest iøinefaldende. De fleste andre Handelshuse havde endnu indskrænket sig til at indhegne deres Grund, og til derpaa at opføre større eller mindre Pakhuse, de saakaldte Godans, samt et meer eller mindre interimistisk Beboelses-Hus. Det jeg boede i var et saadant, beliggende bag ved det store Pakhus. Man var ogsaa ifærd med at bygge en Kirke. Det hele Etablissement forekom mig at være anlagt efter en for stor Maalestok. Det var den øieblikkelige Virkning af de tilfældig indtrufne heldige

Conjuncturer, som fandt Sted strax efter Fredslutningen til Peking, da Tien-sins Beliggenhed saa nær ved denne det himmelske Riges Hovedstad frembød en fordeelagtig Afsætningsplads for europæiske Manufakturvarer. Men efter at den nordamerikanske Borgerkrig havde bevirket en Standsning i Bomuldsvarernes Fabrikation, og følgelig en Stigning i Prisen paa disse Varer, saa at det blev umuligt at sælge dem med Fordeel til saa lave Priser, at Chineserne med Fordeel kunde kjøbe dem, tabte Tien-sin strax sin Værd som Importplads, og for Exporten var den for uheldig beliggende til at den kunde holde sig. Kun Bomuldsexporten var af fremtrædende Vigtighed. — Naar jeg har nævnt den uheldige Beliggenhed, saa maa jeg forklare den derved, at Floden er saa vanskelig at befare, at Sotransporten derved bliver meget vanskelig for Seilskibe, og Flodens Dannelse er saadan, at Bugsering ved Hjelp af Dampskibe bliver næsten umulig. Det vil i al Fald, saa vidt jeg kan skjønne, blive mindre kostbart at anvende Dampskibe til at bringe Varerne til Taku, og der at lade Skibene indtage og udlosse deres Varer.

Der laae ved Kaien 6 Skibe med europæisk Flag, deraf 3 danske, et forhenværende dansk med preussisk Flag, et hamborgsk og et engelsk Skib. Forresten skal jeg med Hensyn til Tien-sins Handelsvirksomhed henvise til den fra Udenrigs-Ministeriet offentliggjorte Handelsberetning, indsendt af mig, som jeg alt i det foregaaende har omtalt. Men for at give et Exempel paa, hvor besværlig Farten paa Floden er, skal jeg blot anføre, at det danske Skib, som havde lettet med os fra Taku Rhed, og stod Floden ind samme Aften som vi, først ankom til Tien-sin 7 Dage senere.

Omegnen er meget flad, intet Høidepunkt indskrænker

Horizonten; overalt seer man kun flade veldyrkede Marker, af og til nogle Træer, og brede Grøfter gjennemskære Terrainet. Hist ude mod Syd, vel en Fjerdingvei borte, staaer en Gruppe Træer, som omgive nogle Bygninger. Det er en Ya-mun, et chinesisk Landsted, som blot er mærkeligt derved, at det var her at Tractaten til Tien-sin blev undertegnet i 1858 den 26de Juni mellem Lord Elgin og de chinesiske Commissairer; det kaldes den Dag i Dag Lord Elgins Folly.

Den chinesiske By Tien-sin ligger vestligere, omtrent en halv Miil fra det europæiske Qvarteer, langs Floden op imod det Punkt hvor den store Canal udmunder i Pei-ho-Floden. Denne By skal have circa 300,000 Indvaanere. Den er, som de fleste chinesiske Byer af nogen Betydning, omgiven af en Mur og en Grav. Umiddelbar op til denne Grav ligge Forstæderne. Broer føre over Graven, og smalle lave Porte føre ind i Byen, men det er Altsammen saa pakket ovenpaa hinanden, at man fast uden at mærke det bevæger sig ind og ud af Byen. Men kaster man hændelsesviis Blikket ned i Graven, saa faaer man uvilkaarligt et Indblik i, hvad her gaaer for sig hver Dag og Time Aaret rundt. Denne Grav er ikke andet end en temmelig bred Grøft, en fortløbende Kloak, hvor dyb har jeg Gud skee Lov ikke havt Anledning til at maale, men den er Oplagssted for Byens Uhumskheder, og frembyder det mest væmmelige Syn som kan tænkes eller rettere ikke kan tænkes, idetmindste ikke af Folk, som komme fra Europa, og ere vante til den Omsorg, som af Communerne føres for Orden og Reenlighed selv i de mindste Byer.

Byen Tien-sin med samt dens Forstæder ligne alle de andre chinesiske Byer jeg har seet: smalle Gader — saa

smalle, at man med Vanskelighed passerer hinanden forbi — krydse sig i alle mulige Retninger, Matter, spændte fra Hus til Hus, som vedligeholde et jevnt Tusmørke over det Hele, Qvartererne afdeelte ved Mure, aflukkede om Natten ved svære Porte, ujevne Gangstier, Snavs og Ureenlighed allevegne, Boder i hvert et Hus's underste Stokværk, med alle mulige Arter Varer udstillede til Salg, deriblandt en Uendelighed af Spisevarer, ikke en eneste aaben Plads, hist og her et Indblik gjennem en snever Gyde til en Pagode med Alt hvad der er opstillet af Gudebilleder i den meest barokke Stiil, og dertil en uoverskuelig Vrimmel af Mandfolk, hvoraf de fleste ere saa godt som nøgne, medens de meget faa Fruentimmer man seer, i deres korte sorte Skjørt over vide sorte Beenklæder, stærke sorte Haar, opsat med et Par Pile af Sølv eller andet Metal, med et bredt fladt Ansigt, altid med gamle, hæslige, rynkede Træk, og den uundværlige Vifte, vralte omkring paa deres monstrueuse Fødder — see det er det Billede, som udfolder sig for den Nysgjerriges Øie, naar han indlader sig paa at spadsere omkring i en chinesisk By i Almindelighed, i Tien-sin i Særdeleshed. Men jeg skal tilføie, at for mig var Tien-sin endnu det Værste, jeg har seet. Jeg kom ofte til at tænke paa den hygieiniske Congres, som jeg for endeel Aar siden overværede i Kjøbenhavn, og hørte alle de Foredrag over Hygieinens Grundsætninger, om Luft, Lys, fri Bevægelse, Reenlighed o. s. v. o. s. v., som Alt vare Betingelser for Sundhedens Vedligeholdelse, og naar jeg saa betragtede Livet som her føres af Hundredetusinder af Mennesker, deres Boliger, hvor der i Rum, hvori vi hertillands neppe vilde boe to eller tre Personer, fandtes ti à tyve, foruden Høns og Sviin og Hunde at leve sammen, saa fik jeg uvilkaarlig

Indtrykket af, at der ogsaa i hygieinisk Henseende maa være en diametral Forskjel imellem Chinesere og Europæere. Vist er det i alle Tilfælde, at jeg aldrig hørte Tale om egentlig Udbrud af smitsomme Sygdomme, eller om overordentlig Dødelighed, og den hele Befolkning havde et kraftigt og sundt Udseende.

Det kan ikke ventes, at jeg under disse Betingelser skulde være en flittig Gjæst i Tien-sins indre Qvarterer. Jeg var der et Par Gange, men kun af Nysgjerrighed og havde Intet der at bestille. Men i Forstaden var jeg næsten daglig, thi der krævede mine Forretninger min Nærværelse. Jeg lod mig bære derind i Porte-chaise. Veien gaaer først over nogle Marker ad forskjellige Fodstier, derpaa langs Floden, hvor Forstadens Huse paa nogle Steder staae saa tæt op til Bredden, at man flere Steder kun har en smal Sti at gaae paa, og hvor man i Omdreiningerne hænger med Porte-chaisen heelt ud over Vandet. I denne Deel af Forstaden passerer man en Uendelighed af simplere Udsalgssteder, Beværtningsboder og andre Kneiper, hvor pyntede Duller, med Blomster i Haaret og malede Ansigter, titte ud ad Vinduerne, eller staae indbydende paa Dørtærskelen. Om nogensomhelst Kai eller blot nogenlunde reguleret Flodbred er der ikke Spørgsmaal, den ligger som Vorherre har skabt den, kun bærer den langs sine Banker — thi man er her vel en Snees Fod over Flodens Overflade — alt det Feieskarn eller andet Affald, som kastes ud fra de nærliggende Huse, og som bliver liggende indtil et medlidende Høivande skyller det bort, og tager da i Almindelighed noget af den faste Flodbred med. Den Vrimmel af Mennesker, man finder paa denne Vei, er utrolig. Det mylrer formelig som i en Myretue. Mændene snakke, spise, drikke og ryge staaende, liggende

eller siddende paa Hug, Fruentimmerne skraale og raabe, Børnene tumle omkring i den vildeste Jubel, og midt imellem alt dette bliver Europæeren baaren i sin Portechaise; Alle gaae af Veien, stirre med nysgjerrige Blikke efter ham, og hilse ham som oftest med et venligt chin-chin. Men pludseligt fare Alle til Siden — der kommer en Cavalcade af franske Matroser — de have faaet Landlov og have leiet Æsler eller smaa chinesiske Heste til en Ridetur. De ride naturligviis i Galop, ringere kan det ikke være, og Vee dem som ikke gjøre Plads! Men Chineserne gjøre Plads; de see med den høieste Grad af Ligegyldighed paa disse Fremmede, der ere komne saa langveis fra til deres Land og spille Mestre der. De vide i al Fald, at der nede i Floden ligger en Kanonbaad under det tricolore Flag, som meget snart vilde lære dem Respect, ifald de skulde glemme den. Dette gjælder dog kun den simplere Befolkning; med Mandarinerne forholder det sig anderledes, ikke at de byde Trods eller blot vise en misfornøiet Mine — nei det tør de ikke, men de ere langtfra ligegyldige, de bære det fremmede Aag med skjult men indædt Uvillie, og den Dag kan vel komme da det bryder løs igjen — dog det vil jeg faae bedre Leilighed til at omtale senere.

Noget længere hen ad Strandbredden udvider Pladsen sig, og her findes store Oplag navnlig af Tømmer og Trælast, saa og Kul og andre svære Producter. Her ligge flere af de europæiske Consulater, de fornemme Kjøbmænds Contorer, og adskillige Rigmænds Bopæle. Her boede ogsaa den engelske Consul, og det var ham, jeg som oftest havde Forretninger med.

Ikke langt herfra bøier Floden sig temmelig skarpt op mod Nord, og just i denne Bøining kommer den

store Canal og munder ud i Floden. To Flydebroer føre over til de modsatte Bredder. Floden ligger fuld af Junker, og frembyder hele Veien, men navnlig paa dette Punkt, et meget livligt Skue. Der er en uafbrudt Færsel over disse Broer af Mennesker, gaaende, ridende eller baarne i Porte-chaiser, og Dyr af alle Slags. Jeg kom en Dag midt paa Broen ind i en uoverskuelig Faareflok, som løb mine Dragere mellem Benene og meget nær havde væltet mig og min Bærestol ud i Floden.

Paa den modsatte Bred, i den Vinkel, som dannes af Floden og Canalen, og som paa det Sted er temmelig høi og steil, vaier det franske Flag paa en chinesisk Bygning og en tilstødende Pagode. Her boer den franske Consul. Naar Floden er løbet et lille Stykke Nord i, bøier den atter mod Vest og løber parallel hen mod den store Canal for senere atter at løbe nordlig. Det franske Consulat staaer saaledes paa en Art Landtunge, som, ved forholdsviis ringe Kraftanvendelse, kan afskæres, ved at grave en Canal mellem Floden og den store Canal. De praktiske krigsvante Franske behøvede ikke lang Tid til at opdage dette, da de i 1858 første Gang kom til Tien-sin; de toge strax dette Punkt i Besiddelse. Her opslog de deres Hovedqvarteer, og gjorde alle Forberedelser til, om fornødent, at sætte det i Forsvarstand og befæste det, og siden den Tid er det i de Franskes Besiddelse. En Kanonbaad behersker Farvandet, og en Vagt er indqvarteret i Nærheden af Consulatet. Det er et af de faa smukke Punkter her ved Tien-sin, og da der er forholdsviis færre Boliger, og derimod endeel Træer og Buske samt nogle smukke grønne Riismarker bag ved, saa er her mere luftigt og i det Hele et taaleligere Opholdssted. For at komme dertil, maa man først over Broen med de

mange Faar, saa et Stykke Vei til en lille Trækfærge for at komme over den Arm af Floden, som løber Nord efter, og saa op ad den temmelig steile Klint, Alt i Portechaise.

Et Stykke herfra, paa den samme Side, boer Chung-hov, Provindsens General-Gouverneur, General-Lieutenant, General-Directeur for de nordlige Havnes Toldvæsen, Medlem af Regjeringsraadet, og Gud veed hvad andet Mere, altsaa en meget fornem og derhos en meget indflydelsesrig Mand.

Da Tien-sin ikke ligger mere end 70 Mile fra Peking, da nu Europæerne have faaet frit Indpas til Tien-sin, og da den chinesiske Regjering fremfor Alt frygter for at fremmede Diplomater skulle komme til Peking, saa har den sat denne fornemme og mægtige Mand paa denne Post, for at tage Stød. Han modtager alle Europæere, som have officielle Sendelser eller Ærinder til den chinesiske Regjering, og har som oftest Fuldmagt til at forhandle med dem. Jeg vil i det Følgende faae Leilighed til at udvikle, hvorledes mine Forretningsforhold stillede sig til denne Mand, her skal jeg blot fortælle om mit Besøg hos ham. Jeg var anmeldt af den engelske Consul (vi havde endnu ingen dansk Consul i Tien-sin) og tog derhen en Formiddag, ledsaget af den engelske Consul samt af Hr. Foss og en i Tien-sin boende Kjøbmand, Mr. Meadows — en Mand, jeg havde udseet til at være dansk Consul, og som havde det hertillands store Fortrin, at han talte Chinesisk fuldkommen flydende. Indgangen til Chung-hovs Bolig var som sædvanlig bemalet med Drager og andre glubende Uhyrer, en talrig Forsamling af Chinesere, formodentlig tjenende Aander i den mægtige Mands Tempel, stode opstillede i de forskjellige Gaardsrum, som vi maatte passere for vi naaede til Helligdommen

selv. Her stod Chung-hov selv paa sin Dortærkel for at modtage mig, og efter endeel chinesiske og europæiske Hilsener, som paa dette Sammenstodspunkt af de to Verdensdeles Civilisations-Reglementer ere blevne til blandede Distrikter, førte han mig ind i sin Sal og anbragte mig strax ved et opdækket Bord.

Chung-hov er en Mand i sine bedste Aar. Hans Ansigt har et tartarisk Præg og vidner om Vellevnet. Hans hele Væsen er meget belevent, og man mærker tydelig at man staaer for en Mand, som ved Omgang med Fremmede har modtaget Indtrykket af denne Omgang. Han har megen Anstand, og uagtet en udsøgt Høflighed og Opmærksomhed ledsager ethvert af hans Ord eller Bevægelser, opgiver han ingenlunde sin fornemme Holdning, som virkelig klæder ham meget godt. Han var iført den sædvanlige Mandarin-Dragt af guult Silkecrep, med et Bælte om Livet, fæstet sammen med et stort Spænde, hvori en Jaspis-Steen af uhyre Værdi, paa Hovedet sin Mandarinhat med den hoirode Knap og Paafuglefjedren ud i Nakken, en med Perler broderet Taske, et Viftefouteral, broderet i Guld og Silke, to Uhre, Jaspisringe paa Tommelfingrene og uhyre lange Negle.

Mine Forretninger førte jeg med velberaad Hu hovedsagelig skriftlig, følgelig var her kun leilighedsviis Tale derom. Han førte mig som sagt strax til et opdækket Bord, og satte mig til Hoibords ved hans venstre Side paa en meget haard blank poleret Bænk. Det var blot en Collation, bestaaende af The, Frugt, Bagværk, Crème, Viin, Champagne ikke at forglemme. Med udsøgt Opmærksomhed bød han mig og serverede selv af de forskjellige Sager paa min Tallerken, og jeg serverede ham igjen, saaledes som chinesisk Høflighed byder, men den

modbydelige Maneer, at tage af Maden med de Pinde, som de selv have havt i Munden kort iforveien og lægge for sin Nabo, som jeg før havde lidt under, havde han aldeles aflagt. Han præsenterede mig Sukker og Melk til Theen, som han bemærkede, han vidste at Europæerne ønskede, men han selv aldrig brugte — dertil var hans The for god, tilføiede han godmodig. — Og den var ogsaa god, ligesom i det Hele Alt, hvad han bød os, var udsøgt godt. Jeg skal særlig fremhæve hans Viindruer og Ferskener som ganske fortrinlige, og saa skal jeg — siden jeg er kommen ind paa det gastronomiske Gebet — tillade mig at anbefale vore Husmødre, til Efterligning, den Maade hvorpaa man her serverede Valnødder. Skallen var knust og Kjernen var tagen ud, den brune Hud var omhyggelig afpillet, og saa var Kjernen ristet med en ganske lille Smule Sukker. Det smagte meget godt, men vel at mærke, det var udsøgte gode Valnødder.

Samtalen var ganske livlig, takket være mine to Tolke, de Hrr. Dennis og Meadows. Chung-hov sagde mig mange smukke Ting, men deriblandt rigtignok en ægte chinesisk Compliment, idet han med et vist Udtryk af Agtelse bemærkede, at jeg manglede nogle Tænder, et Beviis paa Alderdom, som altsaa byder ubetinget Ærbødighed efter chinesisk Opfattelse. Jeg kunde i saa Henseende ikke med Sandhed gjøre Gjengjæld, thi hans Tænder syntes at være tilstede i reglementeret Antal og Velvære, men iøvrigt gjorde jeg mit Bedste efter Evne.

To Dage efter gjengjældte Chung-hov mig mit Besøg, i min Bolig i Hr. Mac-Leans Hus. Han kom med et betydeligt Følge af underordnede Mandariner, hvoraf dog kun Een var i Porte-chaise, de Andre, alle til Fods omringende hans Bærestol. Et Qvarteer for hans An-

komst, kom en Betjent, som bragte hans Visitkort — det var som sædvanlig trykt paa et stort Stykke høirødt Papir — og meldte, at den store Mand var underveis. Jeg havde været i civile Klæder, da jeg besøgte ham, men eftersom han havde været saa pyntet da han modtog mig, tog jeg Uniform paa til dette Besøg, hvilket øiensynlig gjorde ham Fornøielse. Jeg modtog ham i Husdøren, og efter de sædvanlige Complimenter førte jeg ham til et veldækket Bord med Syltetøi, Kage, Frugt og Viin. Den i China velbekjendte Heeringske Cherry Cordial lod han sig smage med synligt Velbehag. Alle hans Mandariner stod udenfor paa Verandaen og saae til. Besøget varede en Timestid, saa tog han Afsked. Jeg fulgte ham til hans Bærestol, og han blev baaren afsted af ikke mindre end otte Mand i et Slags Livrée.

Varmen var under mit Ophold i Tien-sin overmaade trykkende. Jeg tilbragte derfor min meste Tid, naar ikke Forretninger tvang mig ud af Huset, i mit Hjem, hvor jeg iøvrigt havde fuldt op med Skriverier, navnlig Correspondance med den engelske Chargé d'affaires, Mr. Wade, i Peking. Om Aftenen spadserede jeg gjerne en Tur langs Flodbredden, hvor en ganske god Fodsti førte til de nærmeste chinesiske Landsbyer, til det nye Toldhus og til de ovenomtalte Batterier med Grave foran, hvis Styrke jeg saaledes havde god Leilighed at betragte, og jeg blev da mere end nogensinde overbeviist om den Usselhed, der maa have været i den chinesiske Krigsbestyrelse, naar der ikke, efter saadanne Forberedelser, her blev forsøgt en alvorlig Modstand mod den indtrængende Fjende. — Den chinesiske Regjering synes imidlertid, belært af den sørgelige Erfaring, og tvungen ved den stadige Krig, som

den fremdeles maa føre mod Rebellerne, at tage alvorligere fat paa dens Troppers Organisation. De have jo faaet europæiske Officerer i deres Tjeneste, og de indøve stadig Tropper paa europæisk Viis. Her i Tien-sin laae flere tusinde Mand, som hver Eftermiddag var ude at exercere.

Paa Kaien foran vor Bolig laae som sagt flere danske Skibe. Jeg tilbragte mangen Aftentime i Samtale med de brave Skibscaptainer, som da altid dreiede sig om det kjære Hjem. Et Par af dem vare fra Sønderborg. De Stakler længtes inderlig efter at høre hjemmefra, men de vare ellers ved freidigt Mod, og fra deres Skibe lød de fædrelandske Sange høit og smukt i de stille Aftentimer, over Flodens langsomt flydende Strøm, som drev de fuldladede Junker op eller ned, men hvorfra dog stundom chinesisk Musik faldt ind med en skærende Dissonants.

Der var intet Mere for mig at udrette i Tien-sin, og jeg bestemte mig derfor til at reise derfra snarest muligt. Det var sandelig ikke noget tiltrækkende Opholdsted for en Reisende. Da der nu tilbød sig en ypperlig Leilighed til at komme tilbage til Shang-hai, idet Dampskibet Nansing, med hvilket jeg var kommen hertil, atter vendte tilbage, saa tog jeg min Plads derombord. Skibet skulde imidlertid gjøre en Omvei, idet en af Passagererne, som ogsaa var kommen herop med det fra Shang-hai, Hr. Forbes, Amerikaner af Fødsel, kongelig svensk-norsk Consul i Shang-hai, men tillige Kjøbmand dersteds, havde fragtet Skibet til at lægge Veien over Nïu-Chiang, og der opholde sig medens han afgjorde en for ham meget vigtig Sag. Da dens Beskaffenhed giver et lille Indblik i Forholdene herude, skal jeg tillade mig at fortælle korte-

lig hvori den bestod, skjøndt den i ingen Henseende havde Noget at bestille med min Reise.

Et stort Hamborger-Skib, ført af en Amerikaner, afgik i det tidlige Foraar med en kostbar Ladning, hovedsagelig Opium, fra Shang-hai til Niu-Chiang. Da det kom til Flodmundingen, kom det paa Grund og blev erklæret Vrag. Captainen og Besætningen gik fra Skibet, og Captainen reiste bort til Amerika. Da man imidlertid bjergede af Ladningen, som var kastet overbord, befandtes det, at det slet ikke var Opium som Kisterne vare fyldte med. Skibet og Ladningen vare høit assurerede i Shang-hai, og det blev temmelig klart, at her var begaaet en storartet Assurance-Svig. Hr. Forbes, som var en af Hoved-Interessenterne i Assurance-Selskabet, reiste nu til Pet-chu-li-Bugten, for at skaffe de fornødne Oplysninger til Sagens Bedømmelse. Han var fra Tien-sin først reist op til Peking, for, gjennem den amerikanske Minister dersteds, at udvirke det Fornødne mod den bortreiste Captain, og derfra var det at han nu reiste til Niu-Chiang, for at erholde retslig Forhør optaget ved det engelske Consulat, over alle de Vidner som han saae sig istand til at fremføre, hvilke Vidnesbyrd da skulde tjene til Sagens Behandling i Shang-hai. De vigtigste Vidner vare først flere Lodser, der havde været tilstede og havde tilbudt Assistance, men vare blevne afviste, dernæst to danske Skibs-Captainer, som havde været paa Siden af Skibet i Farvandet da det forliste, og endelig nogle Kjøbmænd paa Stedet, som constaterede det Factum, at her var efter Conossementet et saa betydeligt Qvantum Opium til Indførsel, som ingensinde før var indført paa denne Plads, og som der ingen Sandsynlighed var for, at det der kunde finde Afsætning. — Sagen blev betragtet saa

vigtig, at Mr. Forbes tog flere af Vidnerne med sig ned til Shang-hai fra Niu-Chiang, hvor den da blev behandlet for den engelske Consuls, Sir Harry Parkes' Domstol, og, efter 7 Dages Procedure, vunden af Assurance-Selskabet.

Jeg har ovenfor nævnt, at Hr. Forbes reiste op til Peking og han gjorde det simpelthen paa et Pas, som blev ham givet af den amerikanske Consul i Tien-sin. Man har spurgt mig her hjemme, om jeg ikke havde været i Peking og hvorfor ikke, nu da jeg dog var det saa nær? — Det kom sig af, at jeg var en diplomatisk Agent. Det er et af de ømmeste Punkter hos den chinesiske Regjering, at der skal komme Gesandter eller nogensomhelst med diplomatisk Stilling forbunden Personlighed dertil. Den seer stadig med skjæve Øine til de der residerende, disse dem med Magt paatvungne europæiske Gesandter, men den er fast bestemt paa at værge sig imod at der kommer flere. Oberst Raasløff undgik klogelig denne Anstødssteen i vor Tractat, i det han blot fik fastsat, at den danske Regjering kan ansætte en saadan diplomatisk Person i China, som kan komme til Peking, for der direkte at forhandle med den chinesiske Regjering, naar Forretninger gjør det fornødent — thi mere behøvedes ikke for os. — Men Følgen heraf var da ogsaa, at jeg for at kunne reise til Peking, maatte først have begjeret Tilladelse til at komme derop. Jeg betvivler ikke, at jeg havde faaet den, men det havde ganske sikkert voldet mig et betydeligt Tidspilde; jeg havde ikke opnaaet den, uden gjennem mange Omsvøb. Men havde jeg først begyndt derpaa, saa havde jeg maattet holde ud, og det havde kostet mig mere Tid og Penge, end jeg havde Raad til. Nødvendigt var det ikke, og saa maatte jeg give det op, hvor stor min personlige Lyst end var

til at see denne det himmelske Riges Hovedstad. Andre Dødelige kunne nu med stor Lethed komme til Peking blot paa et Pas fra deres Consul, medens Consulen selv ikke kan komme dertil, uden Pas fra Peking, udvirket ved den derværende Gesandt. Gesandterne selv leve egentlig som et Slags Arrestanter i Peking. Kl. 7 om Aftenen lukkes den eneste Indgang, Syd fra, til den tartariske Deel af Staden, hvor de Herrer have deres Bopæl, og fra den Tid og til Kl. 7 næste Morgen ere de indesluttede i Byen, uden Mulighed for at komme bort.

Under mit Ophold i Tien-sin traf jeg en spansk Minister, Hr. de Mass, som med et talrigt Følge af Secretairer var kommen dertil, for at underhandle om og afslutte en Tractat. Han havde begyndt med at sende sin første Secretair op til Peking for at melde sin Ankomst, men denne Herre blev uden Omstændigheder afviist ved Pekings Porte, og kom tilbage med uforrettet Sag. Der var ikke Spørgsmaal om, for ham at komme til Hovedstaden; han blev henviist til at forhandle med Chung-hov. Da jeg talte med ham, havde han imidlertid ligget der i sex Uger, uden at være kommen et Skridt videre. Hoved-Anstødsstenen var, at han vilde have en fast Gesandt i Peking. Senere skal han dog efter Forlydende være kommen noget videre i sit Arbeide, og det vil jeg haabe for ham, thi han syntes allerede dengang temmelig fortvivlet af Kjedsomhed.

Foruden ovennævnte Hr. Forbes, var der endnu som Passagerer ombord i Nansing, en Mandarin med en blaa Knap og flere underordnede Mandariner, samt endeel chinesiske Recruter, som skulde til Exerceerskolen i Shang-hai. Den fornemme Mand med den blaae Knap havde jeg en særlig Interesse for, thi det var mig be-

troet af Chung-hov selv, at han var Overbringer af det Document som bar den keiserlige Ratification paa den danske Handelstractat, der skulde bringes til Shang-hai for der at udvexles. Den stakkels Mandarin var sosyg hele Reisen.

Torsdag den 14de Juli afgik vi fra Tien-sin, men kom den Aften kun halvveis ned ad Floden, da vi ved en af de korte skarpe Boininger kom paa Grund, og da Vandet strax efter begyndte at falde, maatte vi blive staaende til det steg igjen. Saa var det Nat, og vi kunde altsaa ikke komme videre før ved Dag.

Vi laae udenfor en af de mange Landsbyer, som bekrandse Flodbredden, og ved den faldende Ebbe naaede Mudderbanken til nogle faa Skridt fra Skibet. Hele den talrige Ungdom myldrede nu ud fra Byen, for at betragte os nærved. Det generede dem aldeles ikke, at vade i Muddret til høit op over Knæerne. Til Tidsfordriv morede vi os med at kaste Cash ud i Grams imellem dem. Cash er den chinesiske Minimum af Mynt. Den er en tynd Plade af Kobber eller Jern; ved et Hul i Midten, er man sat istand til at trække dem paa en Snor; der gaaer respective 1000 eller 1500 paa en Dollar. Det var altsaa ikke nogen ødelæggende Morskab vi forskaffede os, og det var meget komisk at see disse nøgne Børn dukke ufortrødent i Vandet eller i Muddret, alt som det kunde falde, for at erobre det udkastede Bytte.

Kl. 12 næste Middag passerede vi Taku-Forterne og gik ud paa Rheden, men her maatte vi ankre for at vente paa Breve og andre Documenter, som endnu skulde komme fra Tien-sin.

Tingen var, at den preussiske Consul, Hr. Alitsch, der tillige var Agent for Dampskibet, havde benyttet denne sin Stilling til at forskaffe sine Breve 24 Timers sildigere

Dato end de andre Kjøbmænds. For at sikkre sig havde han beholdt Skibets Papirer, hvilke da tilligemed hans Postsæk, skulde blive sendte over Land til Taku. Der findes nemlig en Slags Kjørevei mellem Taku og Tien-sin, som befares med smaa tohjulede Karrer, forspændte med to Oxer eller en Hest. Brevskaberne ankom ikke før Kl. 7 Fredag Aften, og Nansings Styrmand maatte tilbringe Natten med at roe ud til Skibet. Haardt forsat af Strømmen kom han ikke tilborde før Kl. 4 Lørdag Morgen, og saa gik vi øieblikkelig under Damp. Dette Misbrug af Myndighed, som herved forvoldte Skib og Passagerer, der havde betalt Reisen i dyre Domme, et Tab af sexten Timers Tid, fandt jeg saa grovt, at jeg klagede derover til Rhederiet i Shang-hai, og jeg har havt den Tilfredsstillelse, at det har kostet Hr. Alitsch hans ganske indbringende Stilling som Agent for Compagniet.

Vor Fart over Pet-chu-li-Bugten til Niu-Chiang frembød intet Mærkeligt. Vi havde meget deiligt Veir og følgelig en meget heldig Fart. Allerede den 17de om Morgenen vare vi udenfor Mundingen af den Flod, hvorved Niu-Chiang er beliggende, ɔ: to Mile høiere oppe. Landet er høit nok i Baggrunden, men Mudderbankerne strække sig betydelig ud tilsøes, og her er Intet gjort for at afmærke dem. Vi kom ogsaa virkelig paa Grund, men med saa ringe Fart, at vi, ved at bakke, kom af igjen. Fik saa Lods ombord, og han bragte os Floden ind mod en rivende Strøm. Kl. 10 var vi til Ankers tværs for Niu-Chiang By. Her laae circa 30 Skibe, hvoriblandt tre eller fire danske, alle Seilskibe — Dampskibe høre paa dette længst bortfjernede Punkt til de store Sjeldenheder.

Jeg sendte Hr. Foss i Land for at melde min Ankomst til vor fungerende Consul, Hr. Meadows, en Broder til ham

jeg har omtalt i Tien-sin. Hr. Thomas Meadows er kongelig engelsk Consul her paa Stedet. Han var en gammel Bekjendt af mig, da han havde tjent mig som Tolk og været mig til stor Nytte, under mit Ophold i Canton i 1846. Han sendte mig et Fartøi ombord med en Consulat-Assistent, og et stort dansk Flag i Agterstevnen. Selv bad han at undskylde, at han ikke kom ombord; han var Invalid af et Vaadeskud, han havde tilføiet sig med en Revolver, paa en af sine Reiser til Hest i Indlandet.

Jeg gik da i Land under Salut fra de tre danske Skibe her laae, og opslog min Bolig hos Hr. Meadows. Han boede i et Gudehus — paa Engelsk Jos-house. — Det var en stor indhegnet Plads med adskillige Bygninger, beliggende rundt omkring, indenfor den af Mudder opklinede Muur. Hovedtemplet laae i Midten, med tre colossale, deels forgyldte, deels stærkt malede Gudebilleder, med de sædvanlige forfærdelige carrikerede Ansigtstræk, med de store Knebelsbarter og Skjæg, omgivne af de barokkeste chinesiske Forsiringer. Denne Helligdom havde Hr. Meadows været profan nok til at bruge som Pulterkammer, og her var følgelig overfyldt med Pakkasser, Kufferter, gamle Meubler, og alt muligt andet Skramleri. Paa begge Sider af Gaarden laae fire Bygninger, deraf beboede Hr. Meadows de tre som Dagligstue, Studereværelse, Sovekammer og Spisestue. I det fjerde boede jeg, med en Dagligstue og et Sovekammer. Til Selskab havde jeg her et uhyre stort Gudebillede med to mindre ditto ved Siderne, staaende i en fra Gulv til Loft rækkende Niche. Man sagde mig det var en Gud for Lægedommen. Jeg trængte Gud skee Lov ikke til hans Hjælp. I Spisestuen ligeoverfor mig stod et lignende, til hvad Brug

vidste man ikke. I et Par mindre Huse boede Hr. Foss og min Tjener. Saaledes bleve vi indqvarterede.

Her levede jeg et Par Dage uden at have nogetsomhelst Andet at bestille, end at see mig om og tilfredsstille min Nysgjerrighed. Men det var snart bestilt. Niu-Chiang — det Sted af dette Navn, som her er Tale om — er ikke andet end en Samling af usle chinesiske Hytter, derimellem af og til nogle lidt større Hytter med Beværtningssteder for Skibsmandskaberne. Den er beliggende paa Lian-Flodens venstre Bred*), paa det Sted hvor Floden har udvidet sig til et temmelig bredt Bassin, og hvor den holder op at være seilbar for søgaaende Skibe. Den oprindelige Stad Niu-Chiang ligger et godt Stykke høiere oppe i Floden, men op dertil kan den kun befares af Junker og Baade: der har jeg ikke været.

Da Handelen ikke kunde komme til Niu-Chiang, saa er Niu-Chiang kommen til Handelen. Saaledes er det ogsaa gaaet ved Che-foo. Den oprindelig for europæisk Handel aabnede Plads paa denne Deel af Kysten, var Tan-chau, beliggende noget vestligere paa Kysten. Men da det viste sig, at her var en slet Rhed, og at de omliggende Floder frøs til om Vinteren, saa valgte Europæerne Che-foo som havde en god Rhed, og som Erfaringen havde lært ikke frøs til, og saa søgte Tan-chaus Handel til Che-foo.

Lian-Flodens Bredder ere ikke inddæmmede, den flyder over ved Hoivande og træder ind i Gaderne — om man med dette Ord tør betegne de Stier og Aabninger som findes mellem Husene — saa at Passagen ofte er spærret. Den Aften, jeg vilde gaae ombord, maatte jeg til Hest for at komme fra Hr. Meadows' Hus til min Baad.

---

*) I Handelsberetningen staaer ved en Feiltagelse høire Bred.

De faa europæiske Kjøbmænd, her boe, have taget det Nord for Byen liggende Land i Besiddelse, og have her opført nogle høist tarvelige Boliger, hvortil Adgangen endda er vanskelig nok, da der aldeles ikke er Tanke paa Anlæg af Vei: man maa søge at komme frem ad Stier, over Grøfter og Vandpytter, alt efter Omstændighederne.

Jeg havde det imidlertid saa godt som det var muligt, i dette af europæisk Civilisation endnu saa lidet berørte Land. Min Vært, Hr. Meadows, var med alle sine Eiendommeligheder en høist elskværdig og interessant Mand. Som den ældste brittiske Consul i China, og som en af de anerkjendt dygtigste Embedsmænd, havde han, ved den nye Tingenes Ordning efter Freden til Peking, Valget af hvor han vilde være Consul, var ogsaa for en kort Tid Consul i Shang-hai, men udbad sig derefter at maatte overtage Consulatet her i Niu-Chiang. Her fandt han mindre at bestille, og kunde i mere uforstyrret Ro overgive sig til sine Yndlings-Beskæftigelser, Studier af chinesisk Sprog og Literatur, og Reiser i det Indre af Landet. — I hans Selskab tilbragte jeg flere Timer daglig og hørte med sand Glæde paa hans interessante Fortællinger, og hans Anskuelse af chinesiske Forhold, og om dette Lands Sprog og Litteratur. — Hans Studerekammer, som tillige var hans Salon, var for mørkt og skummelt om Aftenen, men saa tog vi Stolene ud i Gaarden og nød den friske Aftenluft. Det var Fuldmaane, og den skinnede i den reneste Luft mildt og venligt ned til os, og indgød en velgjørende Ro over vor lille Kreds, som oplivedes ved Hr. Meadows Fortællinger over de Eventyr han havde oplevet paa sine mange Reiser i det Indre. Efter hans Forklaring skal Befolkningen paa dette Strøg af China og Nord efter, op imod Amur-Floden, saavelsom Ost og Syd

efter, ad Halvøen Korea til, være en i høi Grad fredelig, vindskibelig og godmodig Race, men hele Landet heromkring lider under omstreifende Røverbanders Uvæsen. Men disse Folk høre ikke til Befolkningen. De komme i større eller mindre Bander Vester fra, røve og plyndre hvor de komme frem; de følge herved et vist System, idet de kun nødtvungen bruge Vaaben, men tvinge en Landsby til en bestemt Contribution, paa hvilken den endda kan faae Rabat imod at give dem Husly og Bistand i videre Bedrift mod andre Steder. Røverne have i Almindelighed hemmelige Medhjælpere i de Byer, som de ville besøge. Det hændte saaledes for et Par Aar siden, at de gjorde en Razzia ind paa Niu-Chiang selv, og borttog en Deel Handelsvarer fra et engelsk Kjøbmandshus, hvorefter de lod Vedkommende vide, at han mod en bestemt Pengesum, at betale paa et nævnt Punkt, kunde indløse sine Varer. Hr. Meadows tog i sin Egenskab af engelsk Consul denne Sag i sin Haand. Han sendte uopholdelig pr. Dampskib Bud til Taku og reqvirerede Troppehjælp, og faa Dage efter marcherede et Detachement af 50 engelske Soldater omkring Bugten fra Taku til Niu-Chiang. Nu erklærede Meadows til Byens Mandarin, at dersom de stjaalne Varer ikke inden 24 Timer vare komne tilveie, saa agtede han at tage sig selv til Rette, og han, Mandarinen, vilde desuden blive draget alvorlig til Ansvar for Stedets Usikkerhed. Med det Samme lod han Tropperne marchere ud i de omkringliggende Landsbyer og exercere og skyde til Skive, for at constatere deres Nærværelse og deres Dygtighed. — Varerne kom tilstede inden den bestemte Frist, og siden den Tid har Niu-Chiang været fri for Røverier.

Meadows er selv en martialsk Mand. Hans Sovekammer er et heelt Arsenal. Han har ikke alene organiseret sin Omgivelse af chinesiske Tjenestefolk militairisk, hvori hans Constabel, en forhenværende Underofficeer staaer ham bi, men desforuden har han bevæget alle de herværende Europæere til at organisere sig som frivillig Milits under hans Commando, ligesom det finder Sted i Tien-sin, Shang-hai og Hong-kong.

Jeg overværede en Formiddag den Retsforhandling, som jeg i det Foregaaende har omtalt, idet der i det engelske Consulat, paa Hr. Forbes' Forlangende, blev optaget Vidneforhør over de Personer, som maatte kunne give Oplysning i den omtvistede Assurancesag. Det var virkelig høist interessant at see europæisk Rettergang udøvet paa et saa fjernt liggende Sted, et ultima tule af europæisk Fremtrængen her i det fjerne Østen. Retssalen var et stort Værelse i et af de mangfoldige Udhuse, der høre til det af Hr. Meadows beboede Gudehus. Her var en Skranke, en særskilt Plads for Reqvirenten, og en særskilt Box for Vidnet. Consulen sad, ifført sin Embedsdragt, paa et høiere Sæde, Skriveren ved hans Side. Handlingen foregik med stor Alvor og Værdighed. Hvert Vidne blev af Constablen ført ind i »the Box» og lukket for, derpaa aflagde han Eed ved at love i Guds og Jesu Navn at ville sige Sandhed, den fulde Sandhed og intet uden Sandhed, kyssede Biblen, og saa begyndte Forhøret, som ved dets Slutning blev oplæst og bekræftet. Om Sagen selv skal jeg her ikke videre udtale mig, uden forsaavidt som disse Vidneforklaringer afgav et godt Indblik i hvad Svig der kan gaae i Svang paa Søen, og sikkert ogsaa meget ofte gaaer ustraffet i Svang, thi det er ikke altid at de tause Vidner om Skylden svømme op igjen

fra den Grav, hvori Vedkommende haabede at have nedsænket dem til evig Glemsel.

Tirsdag den 19de Juli om Aftenen, gik vi ombord i Nansing og Onsdag Morgen den 20de gik vi under Damp Floden ud. Veiret havde forandret sig betydelig, den trykkende Varme vi havde lidt under i disse Dage, trods at vi dog vare oppe paa 42° Brede, havde denne Nat veget Pladsen for et voldsomt Tordenveir med skyllende Regn og stiv Kuling af sydlig Vind. Men tilsoes, fri af Land, fik vi atter smukt Veir, og med det stod vi ned Syd efter, og ud imellem det lille Archipel af ubeboede Klippe-Øer, som aflukke det Indre af Pet-chu-li-Bugten fra det Ydre. Om Morgenen den 20de kom vi til Chefoo for at fylde Kul, og blev atter modtaget af skyllende Regn. Vi erfarede, at det Dagen før havde blæst haardt her paa Rheden. Det var sandsynligviis Halen af en Ty-foon, som samme Dag havde raset Syd paa, og navnlig i Shang-hai. Den havde der været meget voldsom, mange Junker, Baade og Pramme vare gaaede under, flere Skibe havde været i Drift og flere hundrede Mennesker havde tilsat Livet. Men — sagde man, det var kun Chinesere. Det var som om man havde druknet ligesaa mange Kattekillinger. Heldigviis kom Stormen paa med Lavvande; desuagtet steg Vandet til høieste Flod og oversvømmede hele Kaien. Da vi den 23de efter en meget heldig men ikke videre mærkelig Fart over chinesisk Nordsø — det gule Hav — kom ned mod Yang-tse-Mundingen, saae vi paa Amherst-rock Vraget af et svært amerikansk Skib og flere Junker, som Brændingen med ustandseligt Raseri arbeidede paa at ødelægge. Den 23de Juli om Eftermiddagen ankrede vi atter paa Shang-hai Rhed, og jeg gik i Land og indtog mit gamle Qvarteer hos Hr. Kesvick.

Jeg gjorde nu et Ophold af omtrent fjorten Dage i Shang-hai, under hvilket det lykkedes mig at fuldende det mig hovedsagelig betroede Hverv, at udvexle den mellem Danmark og China afsluttede Venskabs- og Handelstractat. Om de nærmere Omstændigheder ved denne Sag skal jeg finde Leilighed at udtale mig i det Følgende. Her være det nok at berette, at Udvexlingen fandt Sted den 29de Juli om Eftermiddagen, i det dertil bestemte saakaldte Gouvernements-Hotel i den chinesiske By.

Da vi kom tilbage fra denne Handling, i den fornøieligste Stemning over at være bleven færdig med et Arbeide, som trods dets tilsyneladende Simpelhed, dog havde havt sine Vanskeligheder, bleve vi paa det Sørgeligste overraskede ved Efterretningen om at en af Hr. Kesvicks dygtigste Handelsbetjente, en ung Mand paa 28 Aar, var pludselig død af Cholera i selve Huset. Jeg havde seet ham samme Dags Formiddag frisk og munter. Kl. 12 klagede han over Smerter i Maven og Kl. 6 var han død. Han efterlod sig en ung Kone og et Barn i England.

Det gjorde selvfølgelig et meget nedslaaende Indtryk. At Choleraen herskede i Shang-hai var mig velbekjendt. Den spanske Consul og et Par unge Damer, nylig hidkomne fra Europa, vare døde af denne afskyelige Sygdom. Men foruden disse bekjendte Personer, krævede den hver Dag sine Offre, og nu havde den viist sig i selve Huset hvor vi boede, en af de største og luftigste Vaaninger i hele Byen. Hertil kom endnu, at Varmen nu var bleven meget voldsom. Vi havde stadig 25 à 30° R. Varme. Flodens Uddunstninger og den deraf flydende forunderlig fugtige Luft, var høist ubehagelig. Jeg for mit Vedkommende følte dens Virkning ved en forunderlig Mathed, og ved en jevnlig Uorden i Fordøielsen, samt ved

Udbrud af smaa Blegne eller Bylder, som vare temmelig piinlige. Alt dette tilsammen bidrog til, at jeg meget ønskede at gjøre mit Ophold i Shang-hai saa kort som muligt, og at følge det Exempel, som fra alle Sider gaves mig, at søge bort fra dette om Sommeren saa usunde Sted. Jeg kunde imidlertid ikke reise bort endnu. Der var Adskilligt endnu at besorge, som ikke tillod mig at fjerne mig for godt. Men jeg kunde reise bort paa en fjorten Dages Tid og saa komme igjen, og det besluttede jeg at gjøre, ved at foretage en Udflugt op ad Yang-tse-Floden, for at see denne det chinesiske Riges Pulsaare, og besøge de der for europæisk Handel aabnede Havne. Saasnart derfor den hjemgaaende Mail var expederet den 5te August, begave vi os paa denne lille Reise, ledsaget af Hr. Kesvick, som havde Handelsforretninger at varetage for det mægtige Jardine-Mathissonske Hus.

Det kan maaskee interessere Læserne at faae et Begreb om den udstrakte Virksomhed som dette Hus udvikler. Huset er stiftet for 25 à 30 Aar siden. Det havde først sit Etablissement i Calcutta, men forlagde i 1841 sit Hovedsæde til Hong-kong. Her kjøbte det den saakaldte »East-point« i Hong-kongs Havn, hvor der blev bygget et storartet Contorpalads paa tre Stokværk, og Vaaningshuse for de forskjellige Medlemmer af Huset, det ene pragtfuldere end det andet. De have her deres eget Værft, deres umaadelige Varehuse, og hvad der er betegnende, saavel for alle Forholdene derude, som for deres Magt og Rigdom, de holde deres egen Vagt, bestaaende af et Corps paa 30 à 40 Mand, uniformerede Soldater. En Skildvagt, med Gevær paa Nakken, staaer saaledes udenfor Mr. Withalls Palads paa East point. Deres Handelsflaade er meget stor. Deres Dampskibe

gaae til Indien efter Opium, langs Kysten gaae de i ugentlig Fart, og til Manila, Sincapore eller Batavia, efter Omstændighederne. Disse Skibe fare selvfølgelig under engelsk Flag, men de føre desforuden Husets Flag, et blaat Flag med et hvidt Andreaskors. Med dette Flag forsyne de enhver Junk eller Baad, som i deres Ærinde befarer Chinas Indre, dybt ind i Silke- eller Theprovindserne, og saa stor er deres Magt paa de forskjellige Handelspladser, at disse Fartøier fare sikkre mod al Vold af Røvere, Pirater, Rebeller o. a. fl. af ulovlig Gjerning levende Vagabonder, fordi de i Havnen boende chinesiske Kjøbmænd ere interesserede i at vedligeholde deres Forbindelse med det store og mægtige Hus. Jardines Hus har Agenter i alle for europæisk Handel aabnede Havne. At beregne eller blot at gjøre noget rimeligt Overslag over deres Omsætningers Værdi, er neppe muligt, i al Fald umuligt for mig, og jeg skal derfor afholde mig fra at nævne nogensomhelst Talstørrelse, men det er vist, at dette Hus er af Alle anerkjendt at være det mægtigste og rigeste i Indien og China, og at dets stedse hvert syvende Aar afvexlende active Medlemmer altid drage hjem, ikke sjeldent som saakaldte Sleeping partners — som hovedrige Mænd.

III.

Udflugt paa Yang-tse-Floden. — Chin-kiang. — Nanking. — Kiu-Kiang. — Han-kov. — Tilbagereise til Shang-hai.

Da Lord Elgin i 1858, efter at have afsluttet Tractat med Japan, og efter at have fuldendt sine Forhandlinger i Shang-hai om Toldtariffen m. m., gjorde en Reise paa Yang-tse-Floden, saalangt som Han-kov, med fem Orlogsmænd af forskjellig Størrelse, vare de over en Maaned underveis derop. De ankrede op hver Nat, de kom ofte paa Grund, de maatte ofte vende tilbage et Stykke Vei, fordi de vare løbne ind i en falsk Canal, de leverede et par smaa Batailler ved Nanking og et andet Sted mod Tapingernes Batterier, som fandt sig foranledigede til at beskyde dem, Krigen mellem de Keiserlige og Rebellerne rasede paa en stor Deel af Flodstrækningen, og de vare ofte Vidne til Krigsbegivenhederne i Flodens Nærhed, de gik jevnlig i Land paa forskjellige Steder paa Kysten, navnlig medens deres Skibe stode paa Grund og arbeidede paa at komme flot igjen, og — de foretoge denne Reise i November Maaned, med en mild kølig Temperatur, som stundom endog var saa kølig, at de havde Nattefrost. Det var dengang noget Nyt. Ingen Orlogsmand var endnu kommen saa langt op ad Floden, navnlig aldrig Dampskibe. Lord Amherst var i

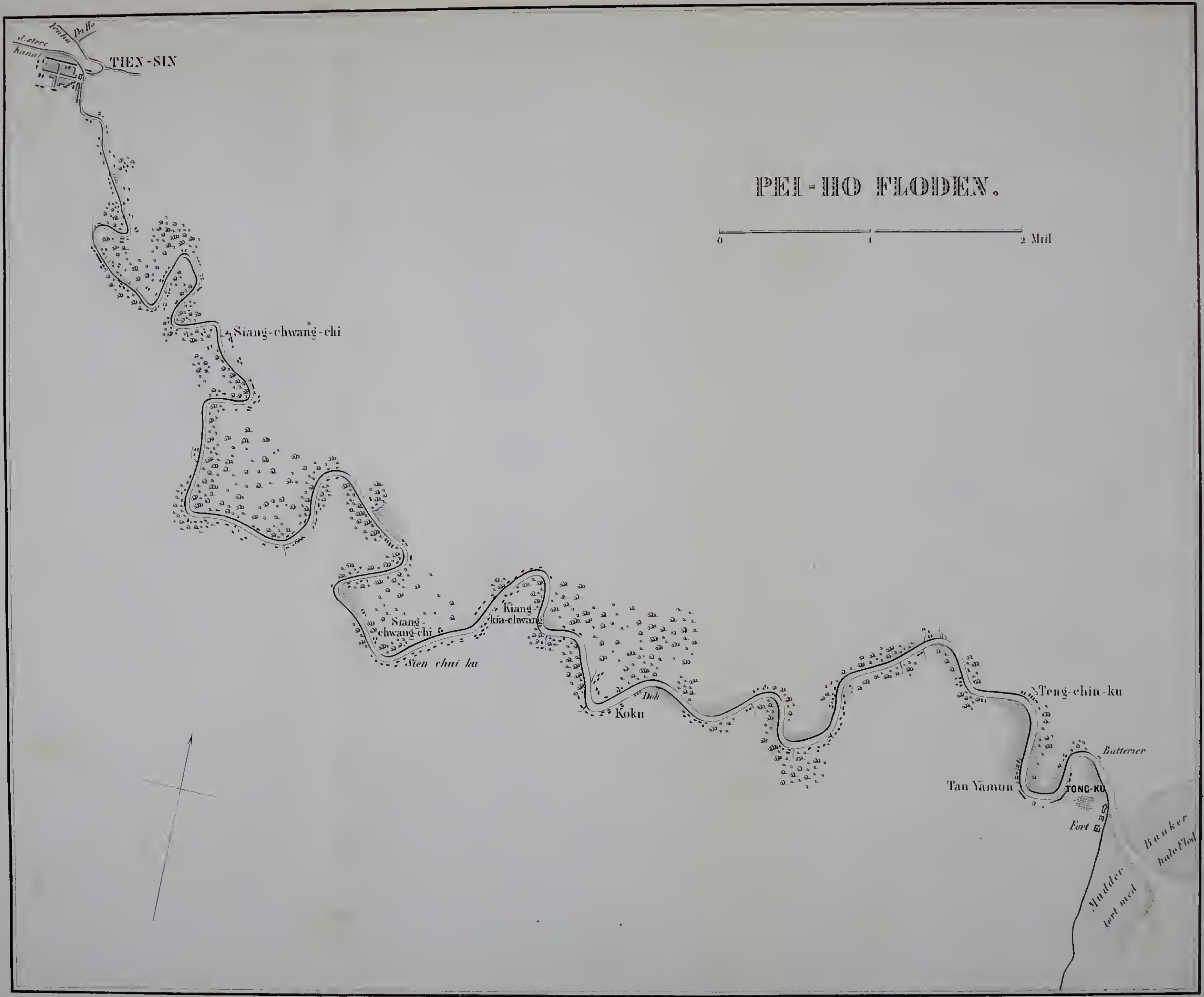
PEI-HO FLODEN.
0
1
2 Mil
d. store Kanal
Pei Ho
TIEN-SIN
Siang-chwang-chi
Siang-chwang-chi
Kiang-kia-chwang
Sien chui ku
Dok
Koku
Teng-chin-ku
Batterier
Tan Yamun
TONG-KU
Fort
Mudder Banker
tørt med halv Flod

1816 vel gaaet op ad Floden et Stykke Vei, men havde saa forladt sit Skib, og var gaaet med Junker til Poyang-Søen, var gaaet over den, og havde derpaa fortsat Veien over Land til Canton (see Ellis Reiseskitse).

Knap 6 Aar vare forløbne siden Lord Elgin gjorde denne Excursion, som ganske sikkert var hoist interessant, men ogsaa i høi Grad byrdefuld og vanskelig, og alle disse Vanskeligheder vare nu hævede, og alt det Byrdefulde forsvundet. Yang-tse-Floden er nu en slagen Vandvei, som daglig befares af et stort Antal Dampskibe; der haves gode Kort over Farvandet, og paalidelige Lodser bringe Skibene gjennem de vanskeligste Pas. Man kan fortsætte Reisen selv om Natten, naar blot Omstændighederne ere nogenlunde gunstige. Det var under disse Betingelser for at komme hurtig frem, at jeg foretog min Excursion. Men det var tillige i den allervarmeste Aarstid, under en saa trykkende Varme, at al Bevægelse blev til en Art Tortur. Endelig var Flodens Bredder ikke længer Skuepladsen for Krigen mod Rebellerne — det eneste Punkt som Tapingerne havde havt i Besiddelse, Nanking, var erobret af de Keiserlige kort Tid i Forveien, saa at vi ikke engang kunde have den Fornøielse at være Vidne til krigerske Begivenheder, endmindre var der for os Spørgsmaal om selv at fremkalde dem.

Følgen af alt dette var, at Udbyttet af min Udflugt paa Yang-tse-Floden, ihvorvel for mig personlig meget interessant, dog ikke frembyder noget synderligt Stof af Interesse til Fortælling.

Det er derfor ogsaa med en vis Misundelse at jeg har læst Oliphants Beskrivelse over Lord Elgins Reise paa denne Flod. Den er skreven med en flydende Pen, men

han har ogsaa havt et rigeligt Stof, og tilbørlig Tid til at samle det.

Turisten der paa sin Fod gjennemvandrer Schweiz eller Norges eller Italiens Egne, har den ønskeligste Tid og Leilighed til at iagttage og nyde disse Naturskjønheder, medens Den der reiser paa Jernbaner gjennemfarer Snese Mile af herligt Landskab, uden at kunne ændse dem anderledes end med et flygtigt Blik, og ikke faaer Tid til at indprente sig Erindringen om dem, fordi faa Øieblikke efter, nye Gjenstande udvikle sig for hans Øie. Just saaledes er det gaaet mig paa denne min Udflugt paa Yang-tse.

Imidlertid, hvad jeg har seet og erfaret paa denne lille Reise, vil jeg dog forsøge paa at gjengive saa godt jeg formaaer. Skulde derefter en eller anden æret Læser ønske nærmere og mere omfattende Beskrivelse over Floden og dens Bredder, da kan jeg ikke give bedre Anviisning end at bede ham læse ovennævnte Oliphants Beretning. Han vil ikke fortryde det. Og skulde han derefter finde, at min Beskrivelse af hvad jeg har seet, ikke stemmer med Hr. Oliphants, ja, saa kan jeg dertil kun svare, at jeg kun giver hvad jeg har seet og hvad jeg har opfattet, uden at jeg tør paastaae at min Gjengivelse er den absolut rigtige. Sluttelig skal jeg blot bemærke, at naar jeg fortrinsviis har henviist til Oliphants Beskrivelse, uagtet der findes flere engelske Forfattere der have behandlet samme Emne, saa er det fordi jeg har fundet hans Beretning den livligste og interessanteste, og fordi den omfatter en Begivenhed, som paa det Tidspunkt var af stor historisk Betydning for Forholdene i China, idet det sandsynligviis var denne Reises Udfald, der gav Lord Elgin Ideen til, da han i 1860 paany underhandlede i

Peking, at forlange Yang-tse-Flodens Havne aabnede strax, da han følte sig overbeviist om, at medens det endnu vilde have lange Udsigter med Rebellernes Forjagelse fra Flodens Bredder, saa vilde paa den anden Side deres Nærværelse der ikke have nogen Indflydelse paa den europæiske Handel, efter den Tugtelse de havde faaet af Lord Elgins Flotille ved Nanking. Kun denne By maatte selvfølgelig indtil videre forblive afspærret for Europæerne.

Fredag den 5te August Kl. 2 Eftermiddag gik vi ombord i Dampskibet Express, Hjulskib paa 400 Hestes Kraft. Strax efter lettede vi og stod Floden ud, forbi Voo-sung og derefter Vest efter op ad den store mægtige Flod. Express var et af disse Flodskibe, med et heelt Hus paa Dækket fra for til agter, med Gallerier paa Siderne, disse kun afbrudte ved Hjulkasserne, og Styre-Apparatet heelt forude, som jeg alt tidligere har berettet, ved at omtale Skibet Nansing, der bragte mig til Pet-chu-li-Bugten. Men Express var betydelig større, og da vi vare meget faa Passagerer, havde vi meget stor — jeg kunde næsten sige for stor Plads. — Heel agter var en aaben Plads med fri Udsigt til alle Sider. Derfra gik man ind i en meget stor Salon-Kahyt med saa mange Vinduer paa begge Sider, at det var en sand Overflødighed, den lignede en Lygte. Allerforrest i Huset var først Styre-Lukafet med Rat og Compas, foran for det en aaben Bakke, som ganske vist var det køligste og følgelig det behageligste Opholdsted i Skibet. Agten for Styre-Lukafet var der et smukt rummeligt Værelse, og tæt hertil støttede sig paa hver Side to meget vel udstyrede Lukafer, hvoraf jeg benyttede det ene. Det store Rum mellem For- og Agter-Kahytten var aabent til Afbenyttelse for Dæks-Passagerer, eller benyttedes til Stuvegods. Fra den agterste Salon

gik man ned ad en bred Trappe til Captainens Kahyt, med et Paaklædningsværelse, Badekammer og øvrige Beqvemmeligheder. Man vil af denne Beskrivelse see, at man kunde leve meget beqvemt ombord i dette Skib. Men godt levede man ikke, Maden var næsten uspiselig, og saa havde den gode Captain den onde Vane at nøde Folk til at spise.

Skibet stak kun 10 Fod og løb vel 10 à 12 Miles Fart gjennem Vandet. Trods denne gode Fart naaede vi dog ikke den Aften saa langt som det var haabet, da Floden svigtede os. Der var nemlig Spørgsmaal om at passere en Barre med et smalt Løb, hvortil det var nødvendigt at see visse Landmærker. Vi ankrede derfor Kl. 7½ Aften da det blev mørkt. Paa dette Stykke Vei saae vi kun Flodens Bredder i stor Afstand. Paa denne Aarstid stiger Yang-tse-kiang over sine Bredder og oversvømmer det flade Land milevidt omkring, saa at man fast kunde troe man seilede i aaben Sø. Landet er nemlig her endnu meget fladt paa begge Sider, meget vel dyrket, men uden Skov, kun hist og her enkelte Træer midt i de grønne Marker. Flodbredden, og de i Floden hist og her liggende Øer, ere som oftest omkrandsede, ja endog heelt overgroede med Siv og Rør, som naae en betydelig Høide. Disse smaa Øer have altid en langstrakt Dannelse, følgende Flodens Retning. De ere dannede ved, at Leer og Mudder af Flodens Medfør sætter til paa de tilfældigt høiere liggende Banker i Grunden. Imellem disse Øer er der da seilbare Løb, hvoraf dog nogle kun for Junker og Baade, fordi de mangle tilbørlig Dybde.

Næste Morgen den 6te ved Daggry vare vi atter under Damp, og gik rask op ad Floden med 10 Miles Fart. Naar man er passeret Kiang-sin Høie og By, snevrer

Floden sig betydelig sammen og Seiladsen bliver følgelig mere livlig: man seer mange Junker og Baade langs Kysterne, men disse ere her endnu flade og i det Hele lidet tiltrækkende.

Det gjaldt om muligt at naae Ching-kiang samme Aften. Lykkedes det ikke, vilde det volde os et Døgns Tidspilde, et for Handelsmanden altid, for Sømanden som oftest meget føleligt Tab. Det var nemlig Lørdag i Dag, altsaa Søndag i Morgen, og paa denne Sabbathens Dag var Toldhus og idet Hele al Trafik urokkelig forbudt, et Forbud, som det ikke volder nogen Vanskelighed at overholde, da de Engelske — og om dem kan der her kun være Tale — i saa Henseende ere fuldstændig enige i denne Bestemmelse. Kom vi altsaa efter Kl. 12 Midnat til Chin-kiang, saa maatte vi blive liggende til Mandag Morgen, før at losse hvad vi havde med til dette Punkt, og indlade hvad man vilde afsende.

Vi naaede op til Chin-kiang Kl. $11\frac{1}{2}$ Aften, fik altsaa en halv Time til Arbeide, og den blev ærlig benyttet til Losning; Ladning fik vi Intet af, kun endeel Chinesere, som ønskede at sættes i Land flere Steder langs Kysten høiere oppe i Floden, nogle i Forretninger, andre i Venskabsbesøg. Saavidt er man altsaa kommen, at Chineserne benytte disse europæiske Skibes Forbikommen til Forretnings- eller Fornøielses-Reiser. Det er en glædelig Begyndelse, og den spaaer en vid Udvikling af Samqvem og Handel i den kommende Tid. Ære være den europæiske Civilisation og Industri, hvis Overmagt Chineserne, om end kun modstræbende, maae bøie sig for! de nyde dog dens Frugter og ville nok lære at skatte dens Velgjerninger.

Vor Ankomst til og Ophold ved denne første af de

paa Yang-tse-Floden aabnede Havne, var altsaa om Natten, og jeg fik følgelig Intet at see af den hele Egn denne Gang. Chin-kiang ligger paa Flodens høire Bred i en temmelig dyb Bugt, hvorved Floden her er meget bred. Underlig nok er der saa dybt Vand inde i denne Bugt, at Skibene ikke med Sikkerhed kunne ligge der, og de søge derfor over under den modsatte nordlige Side, hvor de da tillige have Læ for østlige Vinde af den steile Ø Silver-Island, som ligger noget østligere, omtrent midt i Farvandet. Om denne Ø vil jeg heller tale, naar jeg kommer til at omtale Tilbagereisen, eftersom jeg da fik Leilighed til at see den ved Daglyset. Uagtet der allerede har bosat sig endeel Europæere i Chin-kiang, have de endnu ikke begyndt at bygge europæiske Huse, og de vare endnu ikke ganske sikkre paa, om de ikke gjorde bedre i at anlægge deres By paa Nordsiden, hvor de jo have den store Fordeel at være nærmere ved Skibene paa Rheden, medens de derimod maatte opgive at være i landfast Forbindelse med den chinesiske By. Aarsagen til at de have ventet saalænge, maa vel hovedsagelig tilskrives dette Punkts Nærhed ved Nanking, hvor Rebelkrigen indtil for kort siden rasede i sin fulde Vederstyggelighed.

Chin-kiangs Beliggenhed gjør den til et meget vigtigt Punkt paa Yang-tse-Floden. En halv Miil Vest for Chinkiang, paa Nordsiden, er Indseilingen til den store Kanal, og ved denne er altsaa Byen i directe Forbindelse med Peking og Pei-ho-Floden, og det hele mellemliggende frugtbare og folkerige Opland. Vel have Rebellerne ødelagt store Strækninger af dette Kæmpeværk, det himmelske Riges Stolthed, saa at Kanalen langtfra er seilbar i sin fulde Udstrækning, men den tjener dog endnu til Forbindelses-

middel med de rigeste Provindser. Dertil kommer, at Chin-kiang ogsaa er den Havet nærmeste store By paa Yang-tse-Floden, saa at den meget godt egner sig til Oplagsted for alle de Producter, navnlig The og Silke, som føres fra det Indre til Indlandets eller Udlandets Markeder, og i saa Henseende kunde denne Plads let blive en farlig Concurrent for Shang-hai, der jo ikke alene ligger fjernere, men tillige kræver Indseiling i en anden Flod og, for Seilskibe mindst en Dags Reise op ad denne; dertil kommer endnu, at indtil Chin-kiang gjør Ebbe og Flod sig gjældende paa Yang-tse-Floden, saa at Seilskibe kunne indlade sig paa at gaae herop for at søge Ladning. Her laae ogsaa virkelig en Deel europæiske Skibe paa Rheden.

Men endnu er dette kun et Fremtids-Spørgsmaal. Jeg hørte det ofte omhandle i Shang-hai, men endnu bevarer denne By sin Overlegenhed, den er rodfæstet ved tyve Aars Praxis, den har sin By, sine Kjøbmandshuse, sine Capitaler, saa der skal Meget til at Forholdene skulle forandre sig saameget, at virkelig Concurrence kan indtræde.

Oliphant giver en høist sorgelig Beskrivelse over den Tilstand, hvori han fandt Chin-kiang og dens Omegn, da han i Lord Elgins Følge opholdt sig der i to Dage, paa Grund af, at et af Skibene var løbet paa en Klippe, og maatte losse for at komme af igjen. Han beskriver Byen som aldeles ødelagt ved Brand og Vold. Der var næsten ingen Huse meer at finde, og kun ganske enkelte Indvaanere havde havt Mod til at søge tilbage, og opsøge deres Fædrenearne mellem Ruinerne. Nu var det dog endeel anderledes. Vi saae mange Lys inde paa Kysten og mange Baade, alle med Lygter, bevæge sig omkring paa Vandet. Men som sagt, vort Ophold var i Mørke og

meget for kort til at jeg kunde anstille videre Undersøgelse til at begrunde nogen Mening.

Saasnart vi vare færdige med Losning og Indtagelse af Passagerer, gik vi an igjen, skjøndt det var Nat, men det var en lys og stjerneklar Nat, og Farvandet var forholdsviis frit. Pludselig saae vi en klar Lue slaae op i Horizonten, og kaste sit Skjær hen over Vandspeilet. Vi troede først at det var i Land, og da det viste sig hen mod den Kant hvor Nanking ligger, antog vi at det var en eller anden Ødelæggelse i den store Byes Omegn, som de keiserlige Tropper forlystede sig med. Men snart opdagede vi hvad det var: Ilden kom os meget hurtigt nærmere, og det viste sig da at det var — en brændende Tømmerflaade. — Tømmeret fra Skovene i det Indre føres nemlig ned ad Floden paa den Maade, at det sammenføies i en overmaade stor Flaade, saa stor at den af sin Vægt trykkes 3 à 4 Fod i Vandet, medens den rager 10 à 12 Fod op over Vandspeilet, lang og bred efter Omstændighederne. Paa en saadan Flaade indskiber sig nu hele Familier, ofte flere hundrede Mennesker; de bygge Hytter derpaa, koge, spise, drikke, kort, det er deres Bopæl, og paa den drive de ned ad Strømmen hele Dagen, stundom Natten med, indtil de naae deres Bestemmelsessted, som oftest Chin-kiang. De ere forsynede med et colossalt Ror og meget store Aarer, samt Bundstager for at stage dem frem hvor der er Bund, eller holde fri af Land, naar de komme det for nær. Det var en saadan Flaade som der var gaaet Ild i, forhaabenlig havde Indvaanerne forladt den, og den brændte nu i lys Lue, drivende med Strømmen ned ad Floden. Vi passerede den i et bredt Farvand, og den var ovenikjøbet i en anden Kanal, bag en af de ovenomtalte flade Øer, saa vi havde ingen

Uleilighed af den, og kunde i al Mag betragte dette i Sandhed storartede Skuespil, men havde vi paa det samme havt et saadant Møde i en af de Snevringer, som frembyde sig høiere oppe i Floden, saa kunde det blevet meget ubehageligt. Vi forfulgte det skjønne Syn saalænge vi kunde øine det, og gik saa til Kois, medens Express utrættelig pidskede Yang-tse-Flodens gule Vande med sine store pladskende Hjul.

Næste Dags Formiddag passerede vi Nanking. Floden er, kort før man kommer op foran denne store By, forhen Chinas Hovedstad, deelt ved flere langstrakte, flade, paralelløbende Øer, i flere Kanaler, som, saavidt jeg veed, alle ere seilbare. Disse Øer ere heelt omkrandsede med en Rørvegetation, som gjør det vanskeligt at kjende Øens faste Kyst. Vi gik ind i den Kanal, som løber nærmest Fastlandets sydlige Kyst, og passerede saaledes tæt forbi Nanking By og dens Mure, og de paa hele Kyststrækningen foran Byen anlagte Batterier. Langs Kysten af den ligeoverfor liggende flade Ø, og tæt op til Rørskoven — om jeg saa tør kalde denne eiendommelige, tæt voxende, men knap 3 Alen høie Vegetation — laae en Uendelighed af Junker med vaiende Flag af alle mulige Farver og Former, flere af dem med chinesiske Indskrifter, der betegnede vedkommende Fartøis Værdighed eller Orden og Afdeling. Det var den keiserlige Beleiringsflaade, bestaaende deels af Kanonbaade, deels af andre, formodentlig Forraadsbaade. Kanonbaadene udmærkede sig kun fra de andre derved, at de havde fra een til fire Metalkanoner ombord — forresten saae de ligesaa kluntede og smudsige ud, som alle de andre. — De meget talrige Besætninger havde for en stor Deel leiret sig i Land paa Øen, hvor der var opstaaet hele Byer af Telte og Barakker. Desuagtet mylrede Fartøierne

af Mennesker, som stode langs Relingen og stirrede nysgjerrig efter os. Der var en livlig Forbindelse med Baade tværs over Kanalen til og fra Fastlandet alt som vi gik forbi.

Landet omkring og bag Nanking er temmelig høit. Byen selv ligger op ad Skraaningen, og man kan med Øiet forfølge dens Muur heelt op ad Bjerget. Tæt Øst for Byen er der en dyb Kløft, som løber ud til Strandbredden. Et Stykke oppe i Land stod der en muret Hvælving, hvorover en Bro førte fra Byens Muur til den anden Side af denne Kløft. Her saae vi en Leir af en stor Mængde Telte, de fleste af hvidt og blaat Tøi, dog prangede nogle af dem med meget brogede Farver, og de derfra vaiende Flag tydede noksom paa, at det var de Commanderendes Telte. Forresten saae det Hele bedrøveligt ud; de ødelagte Batterier og Murenes Afbrydelse i Ruiner paa flere Steder vidnede om den Ødelæggelse, her havde fundet Sted.

Det var nu en Maaned siden, at Nanking var bleven erobret af de keiserlige Tropper. Efter en tiaarig Kamp i de nærmeste Provindser langs Yang-tse-Flodens Løb, saavel paa Nord- som Syd-Siden, en Kamp, der som oftest har været ført med afvexlende Lykke, men altid med utrolig Slaphed, og altid med en frygtelig Grusomhed og Hensynsløshed imod den ulykkelige sagesløse Befolkning, var det tilsidst lykkedes de Keiserlige, for en stor Deel ved Hjælp af europæiske Officerer, at indskrænke Krigen til de tre Hovedpunkter, som i det Foregaaende er omtalt. Soochovs Indtagelse var den sidste store Vaabendaad, hvori Oberst Gordon deeltog. Han førte her Artilleriet i Pramme langs Kanaler til Stedet hvor det skulde bruges, og fra Prammene slæbtes det i Position ved Hjælp af Oxer og Mennesker. Efter at have bombarderet Byen i nogen Tid,

stormede han den med sine, af ham organiserede Tropper, hvoriblandt en stor Deel Vagabonder fra alle mulige europæiske Lande, en Bande, som han sagde mig ikke kunde holdes i Ave selv ved den strengeste Mandstugt, men kun ved at føres i Ilden, men saa kæmpede de ogsaa som Løver. Da den commanderende keiserlige General, trods det Løfte han havde givet Gordon at skaane Krigsfanger, dog lod en Anfører for Tapingerne halshugge, og stor, unyttig Blodsudgydelse fandt Sted, tog Gordon sin Afsked og forlod Krigskuepladsen. Dette var idetmindste hans foregivne — vist meget berettigede Grund — men jeg troer nok, at dertil kom, at hans dobbelte Stilling som engelsk Officeer og som chinesik Anfører ikke, længer var holdbar. Jeg tør dog ikke udtale mig herover med nogen Vished, da jeg ikke havde Leilighed at trænge ind i denne Sag. Jeg saae den meget omhandlet og omtvistet i den engelsk-chinesiske Presse, men jeg saae mig ikke istand til at trænge til Bunden deraf.

Nankings Fald maa hovedsagelig tilskrives Sult. Pladsen var, jeg troer i det sidste Aar, bleven holdt tæt blokeret, baade til Lands og til Vands. Levnetsmidlerne slap op, og dens Million Befolkning tilligemed dens Tyranner Tapingerne, lede en forfærdelig Hungersnød. Af og til bombarderedes Byen. Endelig lykkedes det de Keiserlige at anlægge en Mine under en Deel af Muren — man fortalte paa 65,000 ℔ Krudt — den sprængtes, forvoldte en meget stor Breche, og nu stormede Beleirerne og erobrede Byen. Saa begyndte et frygteligt Blodbad, ikke alene lod de seirrige Tropper alle Fjender som kom i deres Vold springe over Klingen, men den ulykkelige Befolkning, som i saa lang Tid havde været underkastet utrolige Lidelser af Hunger og slet Behandling, blev nu Gjenstand for

Vold, Mord, Brand og anden Mishandling. Tapingernes Anførere flygtede, men bleve indhentede og bragte som Fanger til Peking, hvor de — ifølge Times — skulde dræbes ved at børstes til døde med Strigler. Om de ere blevne Dødens Offere paa denne Maade, eller ved at sauges igjennem paa langs imellem to Planker, eller ved at sulte ihjel, eller koges i sydende Olie, eller paa hvilkensomhelst anden Maade, som den chinesiske Grusomhed er saa dygtig i at opfinde, kan forsaavidt være ligegyldigt, det Hele er et sorgeligt Vidnesbyrd om den chinesiske Civilisations lave moralske Standpunkt.

Kort efter at Efterretningen om Nankings Erobring kom til Shang-hai, sendte den engelske Consul, Sir Harry Parkes, en lille Commission derop, bestaaende af Oberst Gordon, Tolken Hr. Alabaster og en engelsk Kjøbmand, for at undersøge Tilstanden og indhente Erfaring om, hvorvidt og hvornaar man turde antage, at europæisk Handelsforbindelse kunde blive knyttet. Hr. Alabaster's Fortælling om hvad han saae i Nanking paa denne Expedition, var i Sandhed gruopvækkende. Der var i Ordets bogstavelige Forstand flydt Blod i Strømme, og han antog det aldeles ikke for overdrevet, naar det var rapporteret officielt, at der var faldet 30,000 Rebeller, vel at mærke, naar man regnede de myrdede Indvaanere med.

Denne Grusomhed var ganske vist ikke nødvendig, men den var en naturlig Følge af Tapingernes Fremgangsmaade og Krigsføring, idet de ødelagde Alt med Ild og Sværd, hvor de kom frem. At denne besynderlige Blanding af Røvere og Religionssværmere, om hvem det er vanskeligt at vide, hvilken af disse to Egenskaber der var Maalet, og hvilken der var Paaskuddet — at disse Folk, siger jeg, var misfornøiet med Tartar-Dynastiets Regjerings-

førelse, baade i Theori og Praxis, men især med Mandarinernes Udsugelser og despotiske Fremgangsmaade, og derfor gjorde Oprør — det kan baade forstaaes og forsvares, men at deres Anførere, som brugte Jesu Navn som Skjoldemærke*), ere gaaede frem paa denne Maade, at de, langtfra at lægge an paa at vinde Befolkningen i de Provindser hvor de droge ind, for deres Sag, kyste dem tilbage ved Voldsgjerninger og Mordbrand, det kan selvfølgelig aldrig forsvares; men heller ikke kan det forstaaes fra det reent politiske Synspunkt betragtet. Havde Tapingernes Anførere havt det mindste Begreb om hvorledes de skulde bære sig ad, vilde de, ved en mild og omsorgfuld Behandling af Befolkningen, med Lethed have vundet den for sig, den er i det Hele taget i høi Grad ligegyldig for

---

*) Ifølge Oliphant blev nedenstaaende Skrivelse fra en Taping-General, Høistcommanderende i Woo-hoo, en By paa Bredden af Yang-tse-Floden, tilstillet Lord Elgin. Den ledsagede et Manifest, som i 1853 var bleven sendt fra Nanking til Shang-hai, fra Tai-ping-vang til den derværende høieste engelske Autoritet. Den lød saaledes: »Hov, den sande loyale og fædrelandskjærlige, hos den himmelske Befalende over det himmelske Kongerige Tai-ping, til de yngre Brødre i Jesu: Paa Grund af at, ved den himmelske Faders og den himmelske ældre Broder Jesus himmelske Naade, det himmelske Dynasti nylig er bleven begrundet, og vor i Sandhed hellige Herre, den himmelske Konge, har været anmodet om at stige ned paa Jorden, og regjere Kongedømmet (eller Verden), har han reist sin Throne i den himmelske Hovedstad (Nanking) og i flere Aar har Folket af de fire Søer (ogsaa et Navn paa Keiserdømmet China) vendt deres Hjerter til ham og uendelig mange Byer have følt hans civiliserende Indflydelse.«

»Da nu fem fremmede Skibe, tilhørende Eder, Jesu Brødre, ere komne til det himmelske Dynasties Midterkongerige, og ere komne til Provindsen Ning, og da vi ere uvidende om, hvad Forslag I have at gjøre, saa har jeg sendt et særligt Sendebud til Eders Skibe, for at spørge: Har I Noget at forhandle, saa lad mig det vide ved et Brev. Den 15de i den 10de Maaned af Aaret Wu-Wu eller det himmelske Tai-ping-Kongeriges 8de Aar.«

hvem der behersker den. Fædrelandskjærlighed er en ukjendt Følelse for den chinesiske Nation, og Kjærlighed eller blot Ærbødighed for det herskende Dynasti findes aldeles ikke udenfor Mandarinclassen. Men det er et herskende Træk i Tapingernes Fremgangsmaade, at de aldeles ikke have vidst at føre dem dette til Nytte. De have i det Hele taget Intet udrettet, men ødelagt Meget baade i aandelig og materiel Henseende. Nanking bærer et sørgeligt Vidnesbyrd i saa Henseende. Byen lignede en Grushob, den verdensberømte Porcellains-Pagode var nedbrudt og sløifet med Jorden, og Brand og Ødelæggelse saaes overalt. Og som det saae ud her, saaledes er det gaaet overalt, hvor de have været; ikke en eneste Bygning have de opført i de 10 Aar, de nu have huseret i Chinas rigeste Provindser, men saare mange have de ødelagt.

En anden Ulykke, som har udviklet sig af denne Rebellion, er, at Ødelæggelsen langtfra er tilendebragt med Tapingernes Undertvingelse, om denne nogensinde finder Sted. De adspredte Oprørere samle sig snart igjen i store Bander, ofte paa flere tusinde Mand, den Dygtigste iblandt dem gjør sig til Anfører, og saa fortsætte de deres Haandværk, og røve og plyndre hvor Leilighed gives. De føre en Guerilla-Krig i Omegnen, og naar de ikke føle dem sikkre der, drage de andetsteds hen. Landet er stort nok, og de keiserlige Hærførere ere for afmægtige, for uduelige og for dovne, til at føre noget kraftfuldt Slag imod dem. Da jeg var i Han-kov, forsikkrede den franske Consul, Mr. D'Avray, mig, at vi kun ved Oversvømmelse vare skilte fra en Bande paa flere tusinde Mand, som man kunde vente hvad Dag det skulde være, saasnart Vandet traadte tilbage. Der var draget Tropper ud imod dem, sagde han, »men« og saa trak han paa Skuldrene.

Rebellernes Hovedkjendetegn fra de Keiserlige er, at de lade deres Haar voxe vildt ud om Hovedet, uden noget Forsøg paa at ordne det. Befolkningen paa Landet, som de underkaste sig, tvinges ligeledes til at lade Haaret voxe, men de Forsigtigste iblandt dem, og selv Saadanne, som tage Vaaben i deres Rækker, beholde deres lange Pidsk, som de snildelig skjule under den øvrige Haarvæxt, viklet omkring Hovedet tæt op under det øvrige Haar. Naar der saa skeer en Omskiftning i Krigslykken, saa falder Pidsken, Hovedet rages tæt af, og saa er man Keiserens troe Undersaat igjen, saalænge det varer.

Jeg skal nu vende tilbage til vor Reise paa Floden. Jeg har glemt at fortælle, at Navnet Yang-tse-kiang egentlig kun gjælder for den Deel af Floden, som er nedenfor Silver-Island. Dette Navn bliver af Oliphant, ifølge hans europæisk-chinesiske Autoriteter, de Hrr. Meadows, Vade og Lay, fortolket paa forskjellig Maade. Nogle oversætte det ved »Oceanets Søn», andre mindre poetisk, men maaskee mere correct, ved «den sig adsplittende Søn«, da det er fra dette Punkt, at Floden deler sig i flere Grene, før den udmunder i Havet. Ovenfor Silver-Island kaldes Floden Ta-kiang »den store Flod«, men jeg skal tillade mig at bibeholde den almindelige Benævnelse Yang-tse-kiang, for ikke at afstedkomme nogen Forvirring, og da det er det Navn, som er det mest bekjendte og brugte mellem de paa Floden farende Skibe.

Jeg seer mig ikke istand til at dele den Henrykkelse, som Hr. Oliphant synes at have været i, ved Synet af det Landskab som udbredte sig for hans Oie, alt som den engelske Eskadre bevægede sig op ad Floden. For en Deel tilskriver jeg dette den Hurtighed hvormed vi bevægede os, og som ikke lod os Tid til at modtage noget

særligt Indtryk af hvad vi kom forbi, men hovedsagelig antager jeg, at den Oversvømmelse som aarlig finder Sted, og som just nu var paa sit Høieste, forandrede Landskabets Udseende betydelig, bortfjernede Kysterne, og borttog herved det skjønne Syn af det nærliggende Land, som, naar det er nogenlunde veldyrket, altid glæder den forbifarende Sømands Oie. Jeg kan saaledes kun fremhæve enkelte Punkter, som jeg fandt de mest mærkelige. Saaledes passerer man ved Byen Tai-ping en Klippeø, som steil og lodret hæver sig op ad Vandet, neppe en halv Fjerdingvei fra Fastlandet, hvor der staaer en lignende Klippe, ikke ulig et lille Gibraltar. Her snevres den rivende Strøm ind imellem, her skal hele Farten paa Floden forbi, og der skal dygtig Kraft til at gaae op imod Strømmen. Jeg veed virkelig ikke, hvorledes Junkerne bære sig ad, maaskee ere de dog saa lidet dybgaaende, at de kunne gaae udenom, det er: Norden om Klippeøen. Vi med vor kraftige Maskine gik igjennem med Lethed, men dog med betydelig mindre Fart over Grunden end vi vare vante til. Dette Punkt, som af Chineserne kaldes Teen-mun eller »den himmelske Port«, er Nøglen til hele den øvre Deel af Yang-tse-Floden. Velbefæstet og vel betjent, maatte man fra dette Punkt kunne spærre den hele Seilads.

Et Stykke herfra, forbi Byen Che-chow, deler Floden sig i flere Grene, dannet ved mellemliggende Øer. Disse Kanaler ere alle seilbare; man kan vælge efter Behag. Naar man er passeret dem, udvider Farvandet sig igjen, men midt i Floden ligger flere Klipper, hvoraf den største, knap nogle Fod over Vandspeilet, bærer Ruinerne af et Tempel eller maaskee en Fæstning. Denne Klippegruppe er meget farlig for Seiladsen. Seilløbet er paa dette Sted, trods Flodens tilsyneladende Brede, kun 360 Fod bredt.

Den største Klippe fører Navnet Lan-kan-ke, paa Dansk, nærmest »den flodspærrende Høne». Dette Navn skriver sig fra følgende Legende som Oliphant fortæller, og som blev os gjengivet ombord i vort gode Skib Express.

»I gamle Dage var Kysten paa dette Sted meget malerisk, overstrøet med Klipper af stor Udstrækning, og meget skjøn at see til. En Bonze (Præst) drømte en Nat, at der var opstaaet Strid mellem Klippernes Aander og Flodens Aander. Klippe-Aandernes Fører var en stor Steen, i Skikkelse af en Høne, og den blev saa vred, at den beslut-tede at spærre Floden til Straf og Advarsel for de opsætsige Flod-Aander. Saa løb Høneklippen strax afsted, fulgt af en Deel mindre, der lignede Kyllinger, midt ud i Floden. Lykkeligviis vaagnede Bonzen; med en beundringsværdig Aandsnærværelse gav han sig til at gale som en Hane. Strax standsede Høneklippen i sit nedrige Forehavende, og alle Kyllingerne med den. De vare da komne til det Sted, hvor Klippen nu ligger. Ved at paakalde den mægtige Gudinde Kwan-jin, lykkedes det derpaa de forbittrede og fortvivlede Kystbeboere at skære Hovedet af Hønen, og saa fik den Lov at blive hvor den var, men de mindste af Kyllingerne druknede, og bleve liggende under Vandet.«

Vi passerede endvidere Byen Nan-sing, Hovedstaden i Provindsen Ngan-kin, en Provinds med 20 Millioner Indvaanere. Byen er meget stor, smukt beliggende og har en 7 Etages Pagode.

Flodens Brede var meget afvexlende, paa nogle Steder havde Oversvømmelserne udvidet dens Omraade til vidt ud i den fjerne Horizont, andre Steder dannede nærmere eller fjernere Bjerge eller Høie, en nærmere og tillige

smukkere Synskreds. Landet er i det Hele veldyrket, og Flodbreddens Udseende oplives jevnlig ved større og mindre Landsbyer, foruden at man ofte farer forbi store Byer med Mure, Pagoder, Fæstningsværker, Landsteder i Omegnen m. m. Iblandt saadanne Byer maa jeg nævne Toong-hov paa Sydsiden. Den ligger op ad en Høi og seer meget malerisk ud med sine to temmelig høie Pagoder, paa 7 à 8 Stokværk. Men hvad jeg altid savnede, var Skov. Kun Bjergene vare skovbevoxede, men Sletterne viste kun eensomt staaende Træer, kun af og til i større samlet Mængde.

Langs Flodens Bredder, og navnlig ved de store Byer, saaes altid en stor Mængde Junker og Baade, men naar de seilede, holdt de dem for det Meste til Strandbredden, og vi generedes ingenlunde i vor Seilads af deres ellers hensynsløse Seilen midt og tværs i Farvandet, som er saa almindelig paa den nedre Deel af Floden, og navnlig paa Vam-pu-Floden, som gaaer op til Shang-hai*). Denne Frihed for at besværes af Junkerne i sin Seilads, skyldes naturligviis for en stor Deel Flodens store Brede, men sandsynligviis ogsaa deres nøiere Kjendskab til Strømsætningens Localiteter, som de vide at benytte.

Alt som man kommer høiere op i Floden, bliver navnlig den sydlige Bred smukkere og mere malerisk. Man passerer nu lille Orphan-Rock, en Klippe, som reiser sig lodret op over Vandspeilet, omtrent 300 Fod høit. Den viser Spor af flere Bygninger, og er bevoxet med Krat; den danner virkelig et meget smukt Punkt i Landskabet,

---

*) I Galatheas Reise har jeg feilagtig kaldt denne Flod Voo-sung-Floden. Dette Navn bæres af en anden mindre Flod, som tæt under Voo-sungs Mure falder i Vam-pu-Floden.

men desværre er dens Afspeiling i Vandet meget mat. Flodens Vand er for guult og muddret til at afgive noget saadant Billede. Et Par Mile herfra, ligger ved Indløbet til den store Poyang-Indsø, en anden Klippe-Ø, kaldet Takoo-shan eller store Orphan-Rock. Ogsaa denne Ø har sin Legende, hvilken jeg skal fortælle som jeg har faaet den.

»En Fisker lod engang sit Anker falde under Sèan-koo-shan eller lille Orphan-Klippen, men kunde ikke faae det op igjen. Han henvendte sig i sin Nød til en Præst, som boede ved Templet paa Klippen. Præsten gav ham en Amulet, som han skulde lægge paa sin Pande, og saa skulde han dukke ned paa Flodbunden, da skulde han nok finde sit Anker. Han fandt det ogsaa ganske rigtig, men til sin Forbauselse saae han at en sovende Vandnymphe, yndelig at see til, havde benyttet Ankeret til sin Hovedpude. Fiskeren tabte ikke Modet: han besluttede at tage med sig, foruden sit Anker, tillige en Erindring om den skjønne Nymphe. Han stjal derfor en yndig lille Sko af hendes Fod, trak Ankeret fra hendes Hoved, og ilede op til Flodens Overflade med sin Skat. Men Nymphen blev meget vred over Tabet af sin Sko og sin Hovedpude, og ilede op efter ham. Han var imidlertid kommen i sin Baad og flygtede, men da Nymphen vandt paa ham, kastede han Skoen overbord ved Indløbet til Poyang-Søen, hvor der da strax reiste sig en Klippe-Ø af Flodens Skjød, som den Dag i Dag kaldes Takoo-shan eller Sko-Bjerget.« Det tilføies, at Fiskeren, for at vildlede Nymphen, seilede lige rask forlænds og baglænds, da han, som var en snild Mand, havde bygget sin Baad eens for og agter, og siden den Tid ere alle Baade paa Poyang-

Søen saaledes byggede. Dette Sidste er et Factum; det Øvrige indestaaer jeg ikke for.

Landskabet omkring Indløbet til Poyang-Søen er meget smukt, afvexlende med skovrige Bjerge, mindre Klippeøer, hvoriblandt den ovennævnte Orphan-Klippe er fremtrædende. Dertil kommer en meget stærk Befolkning, saavel paa Landet som paa Vandet. Den ene By løser den anden af paa Strandbredden, og talrige Junker seile frem og tilbage foran Indløbet. Over en Fjerdingvei ud i Floden er Vandet ganske klart; det er det fra Indsøen udstrømmende krystalklare Vand, som tegner sig skarpt af mod Flodvandets leergule Farve. Vi seilede just i Overgangen mellem det klare og uklare Vand, og medens vi paa den ene Side kunde see dybt ned i det grønlig klare Vand, havde vi den gule Overflade paa den anden Side, som bar Skyggen af vort Skrog og vor Skorsteen paa sin Overflade.

Natten mellem 8de og 9de August maatte vi ankre op for Tykning og stiv Kuling af SV. med Regn og svære Byger. Varmen var fast utaalelig. I vor lygteformede Kahyt maatte vi lukke til, for ikke at blive ødelagt af den indstrømmende Regn; aabnede man saa et eller andet Sted, blev man blæst væk af Træk. Jeg var ganske syg deraf. Næste Morgen den 9de vare vi under Damp igjen, og Kl. $10\frac{1}{2}$ ankrede vi tværs for Kiu-kiang, den tredie af de paa Yang-tse-Floden for Europæerne aabnede Havne.

Her var jeg dog saa heldig at staae mig bedre, end min mig ubekjendte Ven Hr. Oliphant, hvis værdifulde Værk har været mig til god Veiledning, saavel under mit Ophold i China, navnlig paa Yang-tse-Floden, som ved dette mit nu forehavende Arbeide. Han beskriver Kiu-kiang som en aldeles ruineret By, hvor Rebellerne knap

havde ladet Steen paa Steen. De havde huseret der i fem Aar, saa bleve de fordrevne af de Keiserlige; Alt var ödelagt, og medens der laae 4000 Mand Soldater, var Indvaanernes Antal knap nogle Hundrede. Saaledes saae det ud i 1858. Vi fandt allerede nu en smuk Begyndelse til en europæisk By. Her var en Kai anlagt og en Række europæiske Huse stode færdige og beboede, medens en Deel andre vare paabegyndte, og Gader vare udstukne og Grunde udlagte til endnu flere. Den chinesiske By ligger østligst, det europæiske Qvarteer støtter sig til den chinesiske By, og slutter ved en lille Flod, som kommende fra Poyang-Søen, har sit Udløb her. Her laae en temmelig betydelig Mængde Junker, navnlig op ad denne Flod.

Omegnen af Kiu-kiang seer ud til at være meget kjøn. Her er Bjerge i Baggrunden, en heel Deel Skov og smuk Vegetation, et bølgeformet Terrain, veldyrkede Marker, og ikke langt herfra den store Poyang-So, hvis Bredder skulle være overordentlig skjønne. Ved denne Sø, som er seilbar for mindre Skibe til sin sydligste Grændse, ligger hovedsagelig de store chinesiske Porcellains-Fabriker, som sætte saa mange Liebhavere i travl Bevægelse, og hvis Skjønhed er et saa aldeles conventionelt Begreb. Det er fra Høiene, som omkrandse denne Sø, at den Jord tages, hvoraf det bedste chinesiske Porcellain fabrikeres.

Vi saae iovrigt Kiu-Kiang under ugunstige Omstændigheder: Det havde ogsaa her regnet stærkt om Natten, og det regnede fremdeles af og til hele Dagen. Den nyanlagte, tildeels endnu ikke færdige Kai, laae i et ufremkommeligt Uføre, saa at vi kun med stor Vanskelighed kunde bevæge os. Vort hele Ophold her var knap

fire Timer. Om Aftenen gik vi an igjen, for at tilbagelægge det sidste Stykke af Reisen til Han-kov.

Dette Stykke Vei er upaatvivlelig den smukkeste Deel man har at passere. Paa en stor Strækning snevres Floden ind imellem høie, grønt- og skovbevoxede Bjerge, hvorimellem den bugter sig som en Slange. Flere Steder troer man at seile paa en Indsø, man seer hverken Indgang eller Udgang. Saa dreier man pludselig omkring et Hjørne, en fremspringende Pynt, og saa aabner sig en ny Udsigt med nye Skjønheder, med dybe Indblik i de store Kløfter mellem Fjeldene. Der er ingen af dem overvættes høie, vist ikke op til 1000 Fod over Vandspeilet. Det var en yndig Aften da vi gik igjennem dette Stræde: Himlen var bleven reen og klar, Heden var ikke længer trykkende, og vi nøde den rigtig, siddende oppe paa det øverste Dæk, betragtende disse smukke, rigt befolkede Kyster, med de mange Byer, Pagoder, Templer og gamle Fæstningsværker. Ogsaa bidrog den store Mængde Junker langs Kysten sit til at oplive Landskabet. Vi passerede flere større Byer, deriblandt Ke-chou og Hvang-chou, hvilken sidste har en udmærket smuk Pagode paa 7 Stokværk. Vi maatte ankre op endeel af Natten, men næste Morgen tidlig, den 10de August, gik vi an igjen, og ankom samme Dags Middag Kl. 2½ til Han-kov.

Vi havde altsaa været fem Døgn underveis, deraf var tre Nætter tilbragt til Ankers. Afstanden, vi havde tilbagelagt, er 658 engelske Mile eller 165 danske. Det er altsaa en Gjennemsnits-Fart af 33 Mile i Etmaalet mod den rivende Strøm, som man her stadig har imod sig. Men regner man den Tid fra, vi laae til Ankers, saa havde vi været omtrent 80 Timer under Damp, hvilket giver en Gjennemsnits-Fart af over 2 Mile i Timen eller 8 Miles

Fart over Grunden, og da Skibet løb 10 à 11 Miles Fart gjennem Vandet, viser det en Middel-Strømfart af 2 à 3 Mil i Vagten.

Veien tilbage gjøres i omtrent 3 Døgn. Det er jo nu vist en meget antagelig Hurtighed, men det er dog ikke hurtigt nok for de driftige Handlende, og hvad der er Hovedsagen, det er ikke sikkert. Saalænge man skal bruge Floden til Landevei, er man udsat for Strandinger, Natten kan falde paa just paa de vanskeligste Steder at passere, og saa maa der stoppes; disse og andre slige Omstændigheder gjør Reisens Varighed uberegnelig. Det er derfor ikke at undre paa, at der stærkt arbeides paa at skaffe Tanken om Jernbaner Indgang, og skeer det engang, er det givet, at Han-kov vil blive et Knudepunkt for alle Jernbaner, kommende Nord og Syd fra, gaaende i østlig som i vestlig Retning. Jeg har et andet Sted givet en Meddelelse om, hvorvidt denne Sag er, og man har deraf kunnet erfare, saavel den Plan, som af den engelske Ingenieur, Sir Macdonald Stephanson, er udkastet til Jernbaneforbindelse mellen Peking, over Han-kov, til Canton og Hong-kong, og mellem Han-kov og Shang-hai, med dertil hørende Sidebaner, samt mellem Calcutta og Han-kov og mellem Calcutta og Canton, som ogsaa denne dygtige Sagkyndiges Mening om Sagens Udførlighed. Her skal jeg derfor ikke gaae videre ind paa denne Gjenstand, kun skal jeg udhæve den faste Tro som jeg overalt mødte, paa at Jernbaneanlæg maatte og ville komme istand. Det var kun et Tidsspørgsmaal, sagde man, naar det vilde komme, komme maatte det, og vilde den chinesiske Regjering ikke med det Gode, ikke indsee sit eget Vel, saa maatte det skee med det Onde. Det var utaaleligt lade sine Varer være tre à fire Dage underveis, naar der kun behøvedes tolv Timer, man

vilde ikke tilbringe ti à tolv Dage paa Reisen til Hongkong, naar dertil kun behøvedes to Gange fire og tyve Timer. Man behøvede jo blot at anlægge Jernbaner! Som min egen Overbeviisning skal jeg udtale at, bortseet fra de Vanskeligheder man vil møde fra den chinesiske Regjerings Side, som formodentlig vil sætte sig derimod med Hænder og Fødder, da den instinktmæssig vil føle sin egen Undergang og Oplosning at kjøre ind i Landet med det første Locomotiv, der piber paa Pekings Banegaard, bortseet herfra, siger jeg, saa er der neppe noget Land, der i høiere Grad egner sig til Anlæg af Jernbaner, frembyder færre materielle Vanskeligheder, og giver Udsigt til større Fordeel deraf.

Hvad nu forresten angaaer den Tvang, som der, ifølge flere hidsige eller overmodige Handlendes Mening, burde anvendes mod den chinesiske Regjering, for at bevirke Jernbaners Anlæg i dette Land, saa kan hermed fornuftigviis ikke tænkes paa physisk Tvang, det er: Krig, for denne Sags Skyld. I hvor store Handels-Interesser England end har i China, saa er det dog kun en Green af hiint mægtige Riges over hele Verden udbredte Handel, og det kan vel neppe tænkes, at dette Lands nu saa fredelskende Regjering — saa fredelskende, at den har maattet høre svære, og mig synes velbegrundede Bebreidelser, fordi den à tout prix har villet opretholde Freden for sig selv — skulde begynde en saa kostbar Krig — en Krig, som den maatte beqvemme sig til at føre alene, uden Allierede, — for at tvinge et langtbortliggende Land til at foretage slige Foranstaltninger paa sit eget Territorium. Jeg siger alene, uden Allierede, thi hvilket andet Land skulde vel indlade sig paa et saadant Foretagende? Frankrigs Handel paa China er al-

deles intetbetydende, Ruslands Handel gaaer over Land og i en ganske anden Retning, og Amerika har vist endnu i mange Aar for Meget at tage Vare paa i sit eget Land, til at man derfra skulde indlade sig paa Sligt. Det Eneste skulde være, om den chinesiske Regjering ved en fjendtlig Optræden mod de europæiske Handlende, maaskee ved Brud paa de for faa Aar siden afsluttede, for dem saa ydmygende Tractater, skulde tvinge de europæiske Magter til paany at give det himmelske Rige en Tugtelse; da kunde det vel være, at man ogsaa fremtvang en Forpligtelse til at tillade, og til at begunstige Jernbane-Anlæg. At Sligt ikke er umuligt, tvertimod har en vis Sandsynlighed for sig, derom bære flere Symptomer Vidnesbyrd. Alle Sagkyndige ere enige om, at den chinesiske Regjering seer med Uvillie til Europæerne. Den har Fornemmelsen af, at disse »Barbarers« Nærværelse, har en Indflydelse, der er Mandarinernes Magt imod. Der er selvfølgelig ogsaa fornuftige Mænd i den chinesiske Regjering, som have Øret aabent for den europæiske Civilisations virkelige Fordele, og som derfor langt fra at modsætte sig den, tvertimod søger at begunstige den, men det er et stort Spørgsmaal, om de magte at modstaae det modsatte Parti, de gamle Chinesere, der arbeide i modsat Retning, der søge, hvor de kunne, ved smaalig Chicane, at gjøre Europæerne Livet suurt, og at dette Parti er mægtigt, derom vidne saavel flere Kjendsgjerninger, som saadanne Mænds Udsagn, saavel i Skrift som Tale, som f. Ex. den franske og engelske Minister i Peking, og andre Mænds, der, ved et flere Aars Ophold i China, have Krav paa at anerkjendes som sagkyndige Mænd. Men et saadant Tidspunkt ligger endnu i det Fjerne. Det vil vist vare længe endnu, inden man skrider

til et aabenbart Brud. Paa den ene Side har Chineserne endnu i alt for levende Erindring, Begivenhederne i 1860, til at man ikke skulde gaae frem med stor Forsigtighed. Paa den anden Side har England sikkert Følelsen af, at et saadant Foretagende dog altid er forbundet med uhyre Bekostninger, at mange Millioner i europæisk Formue vil blive sat paa Spil, og at, i hvor jammerlig den chinesiske Krigsmagt end er, saa er deres Modstandsevner dog voxet ikke ubetydelig, siden sidste Gang, og at Angrebsmidlerne derfor maae udvides meget betydelig.

Det tør derfor haabes, at indtil den Tid vil en anden, langt fredeligere, men ligesaa stor Magt have gjort sig gjældende til Sagens Iværksættelse. Jeg mener hermed, at det moralske Tryk vil have virket saa længe og saa udholdende, at den chinesiske Regjering maa have givet efter, saa at idetmindste en Begyndelse finder Sted. Det vil være gaaet op for den oplyste Deel af den chinesiske Handelsstand, navnlig i Canton, Shang-hai og Hong-kong, at den vil kunne høste betydelige Fordele af saadanne Anlæg, og er først Begyndelsen skeet, faae de vedkommende Magthavere først Syn for Sagen, saa vil der nok udvikle sig den Overbeviisning, at Værket nodvendigviis maa fortsættes.

Han-kov, som vi nu var ankommen til, er uden Tvivl den vigtigste af de paa Yang-tse-Floden aabnede Handelspladser. Dens Beliggenhed midt i de rigeste The-Provindser, og med aaben Vandvei dybt ind i Landet, saavel ved Yang-tse-Flodens Fortsættelse Vest efter, som ved Han-Floden Nord efter, giver den en stor Lethed for Varetransporten. Dertil kommer Byens meget rige Opland i dens umiddelbare Nærhed. Allerede Oliphant omtaler, hvor hurtigt denne By var kommen op igjen efter

Tapingernes Fordrivelse, som dog dengang først havde fundet Sted Aaret før. Nu staaer Han-kov som en blomstrende By, et europæisk Qvarteer er anlagt, langs Floden løber en bred Kai, med smukke, velbyggede Huse, Gader ere anlagte ind efter, hvor man havde meget travlt med at bygge, og flere Veie vare anlagte i den nærmeste Omegn, saa det endog var gjørligt at kjøre en Tur omkring Byens nye Qvarteer. Alle Shang-hais mægtigste Huse have deres Etablissementer her, hvor deres Agenter boe, og øve en for den Reisende høist behagelig og venlig Gjæstfrihed. Jeg boede saaledes hos Huset Gilman & Co. Agent, en meget elskværdig ung Mand, som modtog mig paa det Venligste. Jardine-Matthissons Hus var nemlig ikke færdigt endnu. Desværre var jeg ikke rask. Jeg følte mig meget afkræftet og maatte endog kalde en Læge. Det hindrede mig dog ikke i at see mig noget om, og hvad jeg saae, vil jeg fortælle.

Yang-tse-Floden er paa dette Sted tre Fjerdingvei bred idetmindste. Ligeoverfor, paa den modsatte Kyst, ligger den gamle Hovedstad i Provindsen Kiang-si: Wochang. Den skal udmærke sig derved, at den slet ikke er Handelsby. Der skal næsten ingen Butiker findes som i de andre chinesiske Byer jeg har seet; den største Deel af Byen skal være afdeelt med bredere Gader og have ret smukke Vaaningshuse, dernæst er der store Pagoder, flere storartede Templer og andre offentlige Bygninger. Jeg fik den desværre ikke at see nærved. Jeg havde gjort Aftale med den engelske Consul om en Udflugt derover, og Alt var forberedt. Men paa hans Anmeldelse om vort Besøg til Gouverneuren, fik vi et i meget høflig Form affattet, men undvigende Svar, hvis Mening var, at han ønskede vi skulde blive borte. Han

fortalte os nemlig, at der just den Dag skulde afholdes den aarlige offentlige Mandarin-Examen, hvorved Byen vilde være overfyldt af langveisfra kommende Fremmede, idet Familierne have for Skik at ledsage deres Sønner paa denne høitidelige Dag, og da der imellem disse Folk vilde være en stor Mængde, som aldrig havde seet Europæere før, saa vilde vi let blive udsat for Ubehageligheder, naar vi kom paa den Dag, enhver anden skulde vi være velkomne; vilde vi komme alligevel, vilde han gjøre sit Yderste for vor Sikkerhed, men han vilde ikke svare for Følgerne. Hvormeget og hvorlidt der nu var Sandhed heri, skal jeg lade staae ved sit Værd. Den engelske Consul meente Jo, den franske Nei, men da den engelske Consul sagde mig, at hans Instructioner lød paa at undgaae enhver Leilighed til Conflikt med Chineserne, hvor det stod til ham, og han derfor kun vilde følge mig derover, forsaavidt jeg bestemt vilde det, saa opgav jeg denne Tanke, saa meget lettere, som min Læge bestemt raadede mig derfra. Om en anden Dag kunde der ikke være Tale, da det var den sidste Dag vi vare der.

Som Wo-chang laae der for os, gjorde den et smukt Tableau i det store Billede som var udfoldet for os, og bidrager jo meget til det hele Prospects Forskjønnelse.

Han-Floden løber i Yang-tse-Floden paa dette Sted, og danner en ret Vinkel med denne. I det østligste Hjørne ligger Han-kovs chinesiske By, der i sig selv intet Mærkeligt frembyder. Man seer dog endnu Spor af Rebellernes Ødelæggelse. I denne Deel af Byen, og som ligger nærmest Vandet, have adskillige europæiske Kjøbmænd endnu deres Contorer og Boliger, men jeg haaber for dem, at deres nye Huse snart maae blive færdige, thi de boede virkelig overmaade tarveligt.

Vi satte en Aften over Han-Flodens Munding i en Baad og landede paa den anden Side ved Byen Han-yang. Oliphant beskriver den som aldeles ødelagt af Rebellerne, men nu var den for en stor Deel atter opbygget, og dens fredelige Indvaanere gik til deres daglige Arbeide og Forretninger som om Intet var forefaldet. Strax ved Landgangen staaer man ved Foden af en Høi, paa hvilken der laae Ruiner af endeel Fæstningsværker og nogle chinesiske Gudetempler. Langs op ad Høien traf vi, alt som vi stege op ad, paa Chinesere, unge og gamle af begge Kjøn, som beskæftigede sig ivrigt med at brænde Papirsstrimler, og oppe foran et af de ovennævnte Templer var et formeligt Baal, som med stor Omsorg blev vedligeholdt. Dette er en Art Gudsdyrkelse, en Offring til Guderne; — om Røgen af Papir ansees som deres Forsyn særdeles velbehagelig, eller om de ansee det for den meest oeconomiske Maade at skaffe sig Guddommens Gunst, skal jeg lade staae ved sit Værd. — Skal jeg dømme efter dette Folkefærds hele religiøse Udvikling, er jeg fristet til at troe, at den sidste Formodning kommer Sandheden nærmest. Det er et fremtrædende Træk i National-Characteren, at der intet virkeligt Religions-Begreb findes indpræntet hos dette Folk. Herom bærer, saa synes det mig, Alt hvad der staaer i Forbindelse med deres Gudsdyrkelse, et slaaende Vidnesbyrd. Man see blot hen til deres horrible Gudebilleder, der alle bære Præget af Tanken om at indgyde Skræk; drabelige Miner, forfærdelige Knebelsbarter og lange Skjæg, ere Guddommens Særkjender; Drager, Løver og andre Uhyrer bevogte Templernes Indgang, og brogede smagløse Ornamenter omgive dem. Og nu Folkets Færden i og udenom Templerne vidner dog om alt Andet end Ærefrygt. De gaae ud og ind, lee og fjase,

spise og drikke, bringe Mad til Guderne og tage til Gjengjæld af hvad der staaer opstillet fra andre Offrende. Og hvad gjør saa Præsterne? de spise med, og saa uddele de Spaadomspinde med gaadefulde Indskrifter. Templernes Forgaard ere Markedspladser, her sælges og kjøbes, Boder opslaaes og borttages efter Godtbefindende. Vi have ogsaa seet, at Jos-husene, som Europæerne kalde Templerne, kunne erholdes til Leie til Bopæl for god Betaling. Saadan er Chinesernes Gudsdyrkelse, noget Begreb om et almægtigt høieste Væsen kan ikke spores, og findes ganske sikkert ikke blandt Mængden, hos hvilken der efter alle Udsagn kun hersker den fuldstændigste Ligegyldighed. At Tapingerne skulde ville indføre den christne Lære, som man har villet paastaae, betvivler jeg høilig. Jeg vil nok troe, at de have benyttet dens Dogmer til at skabe en Art System for deres Fremtids Regimentes Begrundelse, men de have i al Fald godtgjort, at de kun meget middelmaadig kjende noget til den christne Religions Lære, ligesom at deres Gjerninger sandelig ikke bære Vidnesbyrd om deres christelige Vandel.

Udsigten oppe fra denne Høi, som vi bestege just ved Solnedgang, var meget smuk. Langt ud tilhøire strakte sig en Række bølgeformige Høie, som vare mere eller mindre bebyggede, deriblandt nogle Ruiner af Fæstningsværker, som saae meget maleriske ud; for vore Fødder laae de to Byer Han-kov og Han-yang, adskilte ved Han-Floden, som var overfyldt med Junker af forskjellig Størrelse. Nedenfor dette Billede løb den mægtige Yang-tse-kiang, her som sagt tre Fjerdingvei bred; paa dens blanke Flade rullede de langstrakte lave Strømbølger forbi med ustandselig Fart, og ligeoverfor viste sig den gamle By Wo-chang, stærkt belyst af den nedgaaende Sol, med

sine mange Pagoder og store hvide Bygninger, terrasseformig op ad den grønne Banke som den støttede sig til, og det hele Landskab paa denne som hiin Side af Floden lyste smukt frem med de grønne Riismarker og Baggrundens skovbedækte Høie. Mange blanke Pletter viste Oversvømmelsens Omfang. Hist oppe paa en Høi, Nord efter, laae et enligt Hus med en Gruppe Træer omkring. Det var, sagde man mig, et Landsted, som en herboende Europæer havde bygget sig. Saa stor er Europæernes Tillid til deres moralske Magt, at de ikke frygte for at boe saa langt borte fra Byen, saa godt som alene, trods at Egnen er i høi Grad usikker. Hist ovre, sagde den franske Consul mig, som var min Ledsager paa denne lille Tur, histovre bag hiint Vand ligger en Bande paa flere tusinde Røvere, Aflæggere af Taping-Armeen, og recrutteret af Landets Vagabonder.

Det bliver snart mørkt hertillands efter Solens Nedgang, og vi maatte derfor tiltræde Tilbageveien, før jeg kunde blive mæt af at nyde den venlige kjølige Aften, og den smukke Udsigt. Vi tilbragte en meget behagelig Aften hos Mr. d'Avray, hvis meget nette Frue gav os ualmindelig god Musik, baade vocal og instrumental, til Bedste. Hun tog frem et Nodebind, slog op og spillede: »Kong Christian stod ved høien Mast» og »den tappre Landsoldat» med stor Virtuositet — den blev da istemt med kraftigt Chor af de Tilstedeværende, deriblandt flere franske Officerer fra den paa Floden liggende Kanonbaad. Men saa vendte hun Bladet og slog an med samme Færdighed: »Schleswig-Holstein meerumschlungen». Jeg bad hende jo at holde op, hvilket hun meget godmodig strax gjorde, men — saaledes vandre altsaa disse to Antipoder af musikalsk Patriotisme, Haand i Haand sammen ud i

den vide Verden, som Illustration til vore bedrøvelige Stridigheder og blodige Kampe.

Langs Kaien og ude paa Strømmen, ligger der fuldt af Dampskibe. Her er en meget livlig europæisk Fart frem og tilbage paa Floden mellem Shang-hai og Han-kov, med Dampskibe. Et Compagni har saaledes alene sat 6 Skibe igang i denne Fart, og har, for at dræbe Concurrencen, nedsat Fragtpriserne saa meget, at de selv fare med et ikke ubetydeligt Tab. De ere alle af den ovenbeskrevne Construktion, med Hus paa Dækket og en meget overflødig Plads for Passagerer, som da maae betale deres Reise i dyre Domme, for at bøde noget paa den lave Fragt. Ved Kaien laae i de Dage, vi vare i Han-kov, syv saadanne Flod-Dampskibe fortøiede i en tæt Gruppe, og medens vi vare der, gik der alene paa een Dag tre Dampere ladede med The derfra til Shang-hai. Et Par Dage før vi kom, gik der Ild i et af disse store Skibe, Noget, der meget nær kunde voldet en stor Ulykke. Med stor Anstrengelse lykkedes det at faae det brændende Skrog klaret ud fra de andre Skibe, imellem hvilke det laae fortøiet; saa havde Ilden allerede grebet saaledes om sig, at Mandskabet maatte forlade det, og det drev nu afsted med Strømmen. Det tornede først op for Bougen af et stort engelsk Dampskib, som laae til Ankers paa Floden. Lykkeligviis var dette Skib af Jern, med Jernmaster og Ræer, og Staaltraads Takkelage. Det fængede følgelig ikke, men dets hvide Maling blev aldeles sværtet, og det varede over et Qvarteer, inden de kom klar af hinanden. Den engelske Kanonbaad, som var af Træ, havde imidlertid faaet Tid til at slippe sin Fortøining og løbe paa Land, hvorved den undgik at blive raget ombord. Havde et saadant Sammenstød fundet Sted med den uhyre Ildmasse, som det

brændende Vrag nu udgjorde, vilde Kanonbaaden uden Redning været tabt, og ved dens Springen i Luften sandsynligviis en stor Deel af den nybyggede By være bleven ødelagt. Vraget drev nu med Strømmen hen og strandede circa 10 Qmiil Østen for Han-kov under den nordlige Kyst, hvor det brændte ned til Vandgangen. Da vi passerede for Udgaaende, saae vi Vraget ligge kæntret over, med Skelettet af nogle forkullede Ribber og Jernfælgerne til Hjulene ragende op over Vandspeilet. Afseet fra Ulykken maa det have været et storartet Skue i den mørke Nat.

Blandt de Gjenstande for Samtalen jeg havde med de europæiske Indvaanere paa dette det yderste, eller vel rettere det inderste Punkt af den i China fremtrængte europæiske Indvandring, var Spørgsmaalet om den europæiske Civilisations Indvirkning paa Befolkningen, og Alt hvad hermed staaer i Forbindelse, af særlig Interesse for mig.

Alle de Udtalelser jeg hørte, bestyrkede mig i den Mening, som min egen indvundne Erfaring havde indgivet mig, den nemlig, at denne Indflydelse endnu er yderst ubetydelig. Chineserne ere i det Hele et stationairt Folk. Der foreligger mange Vidnesbyrd om, at det Trin af Cultur hvorpaa de nu staae, har bestaaet uforandret i meget lang Tid tilbage. Det er jo dog nu allerede en rund Tid siden, at China har været tilgængelig for Europæerne, Reisende have gjennemvandret Landet, Missionairer have bosat sig der, og havt daglig og stadig Samqvem med Befolkningen, men man hører ingensinde og intet Sted om noget Spor af Fremskridt, om nogen Opdagelse paa Videnskabernes Gebeet, eller nogen ny Opfindelse, tjenlige til Fremskridt i det daglige Livs Virksomhed. Og nu, da Europæerne med deres medbragte Kundskaber ere trængte

ind og have faaet fas Fod, idetmindste langs Kysten, nu da Dampen sees anvendt af disse Indvandrere, ikke alene i Søfartens Tjeneste, men ogsaa til Værksteders Drift i Land, saa seer man dog intetsteds Tegn, at dette saa industriøse Følk vil tilegne sig denne Kraft i sin Tjeneste. De kjende i det Hele ingen nyere Maskiner, de arbeide med deres Oldefædres Redskaber, og udføre ganske vist, ved deres store Nemhed og utrolige Flid og Udholdenhed, de mest forbausende Kunststykker, men noget Fremskridt sporer man ikke, trods at de daglig have dem for Øie.

Og naar dette er Tilfældet med den forholdsviis ringe Deel af Chinas Beboere, som komme i daglig Berøring med Europæerne, hvorledes skulde man saa vente at finde noget sligt Fremskridt blandt den overveiende store Masse, som saa at sige aldrig seer dem. For denne store Deel ere Europæerne endnu den Dag i Dag »de rødhaarede Barbarer«. De kjende dem kun af chinesiske Beretninger, hentede fra Pekings officielle Avis, og fra Fortællinger af samme Art som hiin Examens-Stiil til Mandarin-Examen, som i det Foregaaende er anført, eller af officielle Rapporter af saadan Beskaffenhed, som Yehs, om Besiddelsestagen af den engelske Flaade.

Chinas Befolkning kan efter rimelig Beregning anslaaes til circa 500 Millioner. Lad os antage, at af denne Masse Mennesker de 20, ja maaskee 40 Millioner som beboe Kysterne ved Oceanet og ved Yang-tse-kiang og Peiho — dette Tal er taget meget overfladisk og kun exempelviis — have seet og lært at kjende disse Fremmede, saa bliver der dog 460 Millioner tilbage, som endnu leve i absolut Uvidenhed om Europæernes virkelige Beskaffenhed. Den store Mængde har maaskee aldrig hørt

tale om dem, de leve for deres daglige Sysler, under Mandarinernes Aag, eller førende Oprørskrig mod disse Tyranner, og mange Begivenheder af den alvorligste Art, Opfindelser af den største Vigtighed, komme seent eller aldrig til deres Kundskab.

Man maa imidlertid ikke troe, at det chinesiske Folk i det Hele taget, er fjendtligt stemt mod de Fremmede. Paa ingen Maade. Den store Masse, og især den menige Deel af Folket er venlig og velvillig stemt, og bøier sig med Godmodighed efter deres Ønsker. Jeg har i det Foregaaende givet Exempler herpaa. Men desuden har jeg af flere nu i China bosatte Europæere faaet Bekræftelse paa, hvad her er fremsat. Der er ingen Fare for Overlast, ved at bevæge sig mellem den egentlig bosatte Befolkning i det Indre. Ja, falder man i Hænderne paa Røvere, hvoraf der jo rigtignok findes betydelige Bander spredt over de forskjellige Provindser, saa stiller Sagen sig selvfølgelig anderledes. Men ogsaa den store Mængde Missionairer, navnlig catholske, som ere trængte ind i de indre Provindser, hvor de bygge og boe, udbrede Christendommen og veilede Befolkningen, afgive et slaaende Beviis herpaa. De molesteres aldrig af Befolkningen, som idetmindste taale dem og deres Gjerning, og gjerne benytte deres Raad og Hjælp i materiel Henseende. Hvorvidt det derimod vil lykkes dem at virke til Christendommens Udbredelse — jeg mener dens Udbredelse og Indtrængen i Aand og Sandhed, — er et andet Spørgsmaal, som jeg ikke tør indlade mig paa at undersøge. Jeg skal kun fremføre, som min subjective Mening, at dertil kun er en saare svag Udsigt. Der maa gaae mange Generationer til Hvile, forinden en saadan Forandring kan ventes at finde Sted.

Alt hvad jeg her har sagt, gjælder det egentlige chinesiske Folk. Anderledes stiller det sig med Mandarinerne, hvis talrige Classe udgjør saa at sige et Folk for sig selv. Jeg skal vist ikke tillade mig at benægte, at der imellem dem kan findes oplyste patriotiske Mænd, som kunne have faaet Øiet op for Christendommens, og den med den følgende aandelige og materielle Civilisations velsignelsesrige Indflydelse paa Folk og Land. Men den store Masse af denne Embedsclasse har en indre Følelse af, at med denne Indflydelse vil deres, saavel aandelige som materielle Anseelse være brudt. Mandarinerne ere derfor i det Hele fjendtlig stemte mod Europæerne, baade mod dem der arbeide i Aandens Tjeneste, som mod dem der virke ved det materielle Arbeide. De vide meget godt, at under den despotiske chinesiske Regjering, staaer Enhver af dem paa saare svage Fødder, og jo mere indbringende deres Embeder ere, jo usikkrere ere de paa at beholde dem, fordi Hundreder af misundelige Embedsjægere ønske at fordrive dem. Derfor benytte de Leiligheden medens de have den, og gjøre ved Udsugelser og Chicaner deres Undergivne Livet og Fortjenesten svær og suur, medens de selv fylde deres Pung saa hurtig skee kan.

Indsmugling af Opium var før de seneste Begivenheder en mægtig Kilde til Rigdom for de gjerrige Mandariner. Derefter blev den regelmæssige Told, Midlet til Udsugelser. Det var derfor en slem Torn i deres Øine, da den engelske Regjering, for at sikkre sig Udbetalingen af Krigskade-Erstatningen, fik Overbestyrelsen af Toldvæsenet paa alle de for Europæerne aabnede Handelspladser, besat med europæiske Embedsmænd. Men den chinesiske Regjering fandt sig saare vel derved. Den op-

dagede til sin Forbauselse, at den aldrig havde faaet saa store Toldindkomster, som siden denne Forholdsregel blev sat i Gang. Disse Told-Embedsmænd ere at betragte som i den chinesiske Regjerings Tjeneste, og lønnes af den. Men det er ikke alene Overbestyrelsens Embeder, der er i Europæernes Hænder. En stor Deel underordnede Embeder, saasom Toldkasserere, Toldcontrolleurer o. a. fl., ere besatte med Europæere. Jeg har selv her paa Yang-tse-Floden truffet en dansk Mand, Hr. Gram, fra Kjøbenhavn, som efter flere Eventyr var havnet her, og var nu chinesisk Toldcontrolleur. Hvorlænge denne for de chinesiske Mandariner saa ydmygende Forholdsregel skal vedblive, om den ophører naar den fulde Krigskade-Erstatning er erlagt, til hvilken Tid de vestlige Stormagters Krigstyrke til Lands og Vands skal rømme det chinesiske Territorium, vil Tiden vise. Dersom jeg ikke er feil underrettet, vil dette Tidspunkt indtræde med Udgangen af 1865 eller Foraaret 1866. Jeg seer imidlertid af Keiser Napoleons Aabningstale til den lovgivende Forsamling, at China alt nu rømmes af de franske Tropper.

Ethvert Folk som er svag i Religion, forfalder let til Overtro, og det er da ganske naturligt, at den mægtige Yang-tse-kiang, denne det chinesiske Riges Livsaare, er bleven Gjenstand for stor Ærefrygt. I den chinesiske Phantasie er Floden befolket af Aander, Gudinder herske paa Flodens Bund, og andre Aander beherske de omliggende Bjerge. Jeg har allerede ovenfor givet et Par Legender til Bedste, om Oprindelsen til nogle af de mærkeligste Punkter paa Floden. Det er kun et Par Exempler paa, i hvad Retning disse Sagn i Almindelighed søge hen. Men Flodens Omegn er i det Hele Eventyrenes Land. Der fortælles mange Fabler og Børnehistorier, hvori Hexe-

kunster udføres af Bonzer, og Dyrenes Forstand spille den fremragende Rolle. Der er kommet mig flere saadanne Eventyr i Hænde, men jeg tilstaaer, at jeg har fundet dem alle saa flaue, at det vilde være at trække en for stor Vexel paa mine Læseres Taalmodighed, her at gjengive dem. Kun eet af dem vil jeg forsøge paa at give et kort Udtog af, for at man kan faae et Begreb om i hvad Retning de bevæge sig. Jeg borger ingenlunde for at det bliver morsomt.

I en Landsby ved Flodens Bred boede en Mand, som bankede sin Kone, fordi hun ingen Børn fik. En Bonze gav hende det Raad, at sluge nogle smaa Leerfigurer, som han dannede for hende af en Deig, hun selv maatte ælte. Han gav hende Ni. Konen slugte dem alle Ni i sin Utaalmodighed, og ni Maaneder efter fødte hun Nilinger*) — ni store stærke Drenge, som i ni Maaneder voxede ud til store stærke Mennesker. Bonzen døbte dem: Stærkarm, Langøre, Skarpsyn, Haardhud, Ildfast, Jernhoved, Langbeen, Tykmave og Stornæse, idet han indgjød enhver af dem den Egenskab, som Navnet betegnede. Disse store Drenge kostede imidlertid betydelig at underholde, og Faderen kom i en bundløs Gjæld. I sin Fortvivlelse tilbød han sine Drenge een efter een i Betaling til sine Creditorer. Creditorerne erklærede, at de kun vilde tage dem for at martre dem, til de fik deres Penge. Een skulde pidskes: Langore, som hørte dette, og Skarpsyn, som saae Forberedelserne dertil, udpegede Haardhud til at offres. Han blev pidsket saalænge, til Bødlerne bleve trætte, og saa slap han. Een skulde steges,

*) Ordet er selvskabt, men skulde en slig Begivenhed indtræffe hertillands, kunde det muligviis faae Borgerret i vort Sprog.

dertil valgte de to vakkre Brødre, Ildfast. Han kom ogsaa uskadt fra denne Behandling. Da bad Creditorerne Buddha om at lade Ild fare ned og ødelægge Faderens Hus, men Langøre hørte Bønnerne og paalagde Stornæse, at slukke Ilden. Stornæse havde nemlig i sin store Næse et uudtømmeligt Reservoir af Vand. Han gav sig da til at nyse saa voldsomt, at Ilden blev slukket, en Tordenkile gled ned, men Stærkarm tog den og lænkede den til Dørstolpen. Nu kom uagtet alle disse Skuffelser en ny Creditor, og forlangte en Dreng, som han vilde drukne som Straf for Faderens Ugudelighed. Dertil udkaaredes Langbeen. Han blev kastet ud i Floden paa det dybeste Sted, men Langbeen gik trøstig gjennem Vandet, medens Baaden kæntrede, og Creditorerne druknede. Da Langbeen kom i Land, gav han sig til at fiske, og gjorde en saa stor Fangst, at han ikke vidste, hvorledes han skulde faae den hjem. Da indfandt Jernhoved sig, han tog alle Fiskene i sin store Hat, satte den omvendt paa sit stærke Hoved, og bar dem hjem. Fiskene bleve stegte, men Tykmave aad dem Allesammen, før den øvrige Deel af Familien havde faaet fat. Herover blev Stornæse saa fortvivlet, at han gav sig til at græde, en Sluse sprang i hans Næse, der skete en stor Oversvømmelse, saa at hele Familien druknede o.s.v. o.s.v.*)

Den 14de August om Morgenen Kl. 4, begyndte vi vor Tilbagereise til Shang-hai. Det gik nu med Floden hen, og vi gjorde derfor hurtige Fremskridt. Endnu samme Dags Eftermiddag stoppede vi op for nogle Timer

---

*) Der er er mere endnu, og Garnet kan spindes ud efter Forgodtbefindende, men jeg formoder Læserne have alt mere end nok.

ved Kiu-kiang. Her mødte os de første Efterretninger, udkomne med den for nylig fra Europa ankomne Post. De vare i Sandhed kun sørgelige. Als var erobret!

Søndag den 14de, Eftermiddag, ankom vi til Chinkiang, dette Punkt, som jeg paa Udreisen kun fik at see i Mørke. Floden frembyder her et meget livligt Skue. Rheden paa Nordsiden ligger fuld af Skibe. Man passerer Indløbet til den store Kanal, hvor en Uendelighed af Junker vare samlede; hele Kysten, saavel paa høire, som venste Flodbred, var stærkt bebygget, og her var en meget livlig Færdsel med Baade paa Floden frem og tilbage. Mod Syd laae den smukke Klippe-Ø Silver-Island. Den er høi og steil, og stærkt bevoxet med Krat. Her findes en lille By, flere Templer, Pagoder og Levninger af Fæstningsværker. Den engelske Consul havde her opslaaet sin Residens, og under hans Bolig, tæt under Land, laae en Kanonbaad under det brittiske Flag.

Det var som sagt Søndag, al Trafik var standset og arbeides maatte der saa lidt som mulig. Desuden havde vi Alle Hastværk. Hr. Kesvick vilde hjem til sit Contor, og jeg vilde til Shang-hai, for om mulig at blive færdig til at afgaae med den franske Paket den 17de. Vi lettede derfor endnu samme Aften, gik Strømmen ned indtil vi mødte Floden fra Oceanet, og ankrede saa op for Natten. Den 15de, Kl. 12 Middag, ankrede vi paa Shanghais Rhed.

Min Virksomhed.

I.

Udvexling af Ratificationerne.

Det vigtigste af de Hverv der vare mig paalagte at udføre under mit Ophold i China, og som var den egentlige Aarsag til Gesandtskabets Udsendelse, var Udvexling af Ratificationerne paa den i Tien-sin under 13de Juli f. A. af Oberst Raasloff afsluttede Venskabs- og Handelstractat. I § 54 af dette Actstykke var det udtrykkelig bestemt, at Udvexlingen skulde finde Sted inden et Aar fra Dato, altsaa inden den 13de Juli 1864, enten i Shang-hai eller i Tien-sin. Regjeringen herhjemme havde antaget det sandsynligst, at den chinesiske Regjering helst vilde have denne Act foretaget i Shang-hai, og den havde derfor tilskrevet den derværende midlertidige danske Consul Hr. Kesvick, for at melde ham min Ankomst, og paalægge ham at foretage de fornødne Skridt for at den chinesiske Regjering kunde være underrettet om min Ankomst, og da muligviis ville udnævne de til denne Acts Udførelse bestemte keiserlige Commissairer til at møde mig i Shang-hai.

Da nu Tiden var temmelig langt fremrykket, maatte jeg ansee det af yderste Vigtighed ikke at spilde noget Øieblik, for at kunne naae at være forinden den bestemte

Tid i Shang-hai. Jeg kjendte af tidligere Erfaring den chinesiske Regjerings store Tilbøielighed til Omsvøb og Forsinkelser, og jeg maatte i al Fald sørge for, at intet Paaskud til Vanskeligheder skulde kunne hentes fra den Omstændighed, at jeg ikke havde været saa betimelig tilstede, at Tractatens § 54's Bydende af den Grund ikke kunde opfyldes. Jeg modsatte mig derfor alle Forsøg paa at overtale mig til at blive nogle Dage længere paa det gjæstfrie Hon-kong, men gik umiddelbar, saaledes som alt tidligere omtalt, med Fortsættelses-Paketten videre til Shang-hai.

Ankommen her erfarede jeg at Consulen vel havde modtaget Ministeriets Skrivelse og havde forberedt sig paa min Ankomst, men han havde ikke forstaaet Skrivelsen saaledes, at han skulde melde min Ankomst til den chinesiske Autoritet i Shang-hai, og havde altsaa ikke gjort det. Derimod havde han underrettet den engelske Chargé d'affaires i Peking, Mr. Wade, den samme der med saamegen Udholdenhed og Dygtighed havde staaet Oberst Raasloff bi ved Affattelsen af Tractaten, om min nærforestaaende Ankomst.

Den 25de Juni ankom jeg til Shang-hai. Der var altsaa kun 18 Dage tilbage af den fastsatte Frist, og jeg havde følgelig ingen Tid at spilde. Ved Consul Kesvick lod jeg strax Gouverneuren i Shang-hai — Tau-tas — underrette om min Ankomst og mit Ærinde. Hans Svar gik ud paa — efter at have complimenteret mig og underrettet mig om, at han ved Sygdom var forhindret i at aflægge mig sit skyldige Besøg, og heller ikke af samme Aarsag kunde modtage mig — at han ikke havde nogensomhelst Kundskab om at en saadan Udvexling skulde finde Sted i Shang-hai, men at han vilde skrive til Fu-tai, General-Gouverneuren

over Provindsen Kiang-Su, hvis Residens er Soo-chow, for at melde min Ankomst, og forhøre om denne Autoritet havde nogen Ordre fra Hoffet i Peking i denne Anledning. Herpaa indløb Svar efter nogle Dages Forløb, som gik ud paa, at Fu-tai var ligesaa uvidende som Tau-tai, men at han vilde melde min Ankomst til Regjeringen i Peking, og at han ikke tvivlede paa, at der derefter vilde blive udnævnt Commissairer til at forhandle med mig. Hans Excellence lod mig derfor anmode om, at afvente Svar fra Peking.

Hermed fandt jeg mig imidlertid ikke foranlediget til at slaae mig til Ro. Jeg var fuldkommen berettiget til at antage, at et saadant Ophold i Shang-hai, for at afvente den chinesiske Regjerings Forgodtbefindende, kunde trække meget længe ud, og maaskee saa langt ud, at den fastsatte Tid kunde være længe udløben, og at da senere denne Omstændighed kunde blive benyttet til at gjøre Vanskeligheder ved Sagens endelige Ordning. Jeg frygtede herfor, ikke alene paa Grund af den chinesiske Regjerings bekjendte Tendens til aldrig at forhaste sig, og til i sine Forhandlinger med Europæerne, altid at søge Udflugter og gjøre Vanskeligheder selv i de allersimpleste Forhandlinger, men ogsaa fordi der just i de Dage indløb Efterretninger om forskjellige Kjendsgjerninger, som maatte lede Tanken hen paa, at den chinesiske Regjering langtfra var velstemt mod de europæiske Magter, og ikke skyede at vise denne Uvillie hvor der tilbød sig Leilighed. De seneste Efterretninger fra Peking lod saaledes paa, at den til Tien-sin ankomne spanske Minister havde sendt sin Secretair til Peking, for at melde sin Ankomst, men at denne var bleven haanlig afviist ved Hovedstadens Port, og maatte reise tilbage med uforrettet

Sag; endvidere, at den portugisiske Gesandt, Hr. Ameral, Gouverneur paa Macao, som var kommen til Tien-sin i samme Ærinde som jeg, var bleven opholdt i en fjorten Dages Tid med Snak, uagtet de keiserlige Commissairer, med hvem han skulde udvexle sin Tractat, vare udnævnte og tilstede. Da han endelig havde drevet det til at en Dag blev bestemt til Udvexlingen, og han mødte i fuld Puds til denne hoitidelige Act, kom Chineserne frem med Forslag til nogle Forandringer i Tractaten, som de forlangte at underhandle om, forinden de vilde udvexle. Hr. Ameral forklarede dem, at Tractaten, som var afsluttet for to Aar siden, factisk havde bestaaet og var handlet efter siden den Tid, og nu umulig kunde underkastes nye Forhandlinger, og at han desuden var kommen med Fuldmagt til at udvexle Tractaten, men ikke til at forandre den. Chineserne vægrede sig haardnakket, og Hr. Ameral blev da saa vred, at han sagde dem Grovheher paa portugisisk, pakkede sine Sager sammen og gik sin Vei, hvorpaa han samme Dag forlod Tien-sin med uforrettet Sag. Jeg erfarede endvidere, at en hollandsk Minister var i Macao med samme Ærinde som jeg, nemlig at udvexle Ratificationen af en tidligere med China afsluttet Tractat, men da der i denne ikke var truffet nogen Bestemmelse om, hvor dette skulde foregaae, havde han tilskrevet den chinesiske Regjering for at anmelde sin Ankomst, med Forespørgsel om, hvor man vilde foretage denne Act, men han ventede nu alt et Par Maaneder paa Svar.

Vel var der nu ingen absolut Lighed mellem de ovennævnte Forhold og det jeg stod i, navnlig ikke med de to Første. — Den spanske Minister skulde jo forst til at underhandle om en Tractat, og hvad Portugiseren

angik, da dreiede de opstaaede Vanskeligheder sig om det evige Stridspørgsmaal mellem disse to Magter, det af Chineserne paastaaede Overherredømme over Macao — men der var dog Grund til at befrygte, at den chinesiske Regjering kunde forsøge paa at trække Sagen i Langdrag, deels af forældede Begreber om diplomatisk Værdighed, som efter deres Mening byder aldrig at have Hastværk, men derimod at gjøre saa mange Omsvøb som mulig, deels af virkelig Ulyst til at forpligte sig mere end høist nødvendig ligeoverfor Europæerne, hvilke, efter chinesiske Begreber, maae betragtes som en collectiv Størrelse. Valgte jeg altsaa den Vei, som Fu-taien i Soo-chow antydede, nemlig, at forblive rolig i Shang-hai, for at afvente Svar fra Peking, kunde jeg udsætte mig for, at det gik mig som Hollænderen, og at man lod mig vente Maaneder paa Svar.

Jeg besluttede derfor at undgaae alt dette ved selv at gaae op til Tien-sin, det andet i Tractaten nævnte Sted til Udvexlingen. Jeg var fuldkommen berettiget dertil: da den chinesiske Regjering ikke havde taget Initiativet til at bestemme, hvilken af de to Steder det skulde være, saa havde jeg Ret dertil. Jeg vandt derved, at være i saa stor Nærhed af Peking, at jeg kunde brevvexle med den chinesiske Regjering og med de derværende Diplomater, ved Courerer, eller vel rettere Stafetter, og faae Svar tilbage i Løbet af to à tre Dage, og jeg kunde træde i umiddelbar Forbindelse med Chung-hov, som var en af Tractatens Undertegnere, og som var Medlem af den chinesiske Regjering.

Jeg skrev derfor en Note til den chinesiske Udenrigs-Minister, hvori jeg anmeldte min Ankomst til China og mit Ærinde, endvidere, at jeg agtede at afgaae til Tien-sin, da

jeg i Shang-hai ikke havde fundet nogen Foranstaltning truffet til mit Hvervs Fremme, og udbad mig, at der maatte blive udnævnt Commissairer til at møde mig, for at underhandle om Ratificationernes Udvexling og derefter foretage den. Denne Note sendte jeg tilligemed en Skrivelse til den engelske Chargé d'affaires i Peking, Mr. Wade, med Anmodning om, at besørge den bragt over i chinesisk Sprog og Form, samt om venskabelig at staae mig bi med Raad og Daad, naar jeg ankom til Tien-sin. Den franske Udenrigs-Minister, Mr. Drouin de Lhuys, havde under mit Ophold i Paris, med stor Forekommenhed tilbudt mig en Anbefalings-Skrivelse til Mr. Berthéney, fransk Minister i Peking. Det paalagdes heri denne Embedsmand, i enhver Henseende at staae mig bi ved de Forhandlinger, jeg havde at foretage. Ogsaa til denne Herre skrev jeg derfor, og idet jeg sendte ham Mr. Drouin de Lhuys Brev, meldte jeg ham min Ankomst, underrettede ham om, at jeg, ifølge min Regjerings Ordre, havde henvendt mig hovedsagelig til Mr. Wade, men at jeg bad ham om, ifald det maatte ansees fornødent, at anvende sine bona officia, for at støtte mit Andragende og især at bevirke, at det Hele fik en rask og hurtig Gang. Det traf saa heldigt, at et Dampskib afgik den 29de Juni directe til Tien-sin; det tog disse Depecher med. Selv bestemte jeg mig til at afgaae den 3die Juli med Skibet Nansing.

Faa Dage efter min Ankomst til Shang-hai indtraf den engelske Minister fra Peking, Sir Frederik Bruce, dertil paa sin Hjemreise. Med ham havde jeg flere Samtaler, som alle bestyrkede mig i, at jeg havde taget det rigtige Standpunkt. Han tvivlede vel ikke paa, at Chineserne ikke vilde gjøre egentlige Vanskeligheder ved Udvexlingen, men han var

vis paa, at man med Glæde vilde gribe en Leilighed til at holde en europæisk Minister i et vist Afhængigheds-Forhold; det smigrer deres Forfængelighed at lade den Slags Folk vente, meente han, og jeg kunde meget let være udsat for at man lod mig forblive Maaneder uden Svar. Ogsaa Sir Harry Parkes, den engelske Consul, som ved sit lange Ophold i China, og sine mange Forhandlinger med de chinesiske Autoriteter, med Føie kan betragtes som en Sagkyndig i disse Sager, var af samme Mening og raadede mig stærkt til at følge min tagne Beslutning.

Ankommen til Tien-sin den 8de Juli, benyttede jeg strax Leiligheden, da den engelske Consul, Hr. Dennis, kom ombord for at hilse paa mig og at tilbyde mig sin Tjeneste, til at anmode ham om at anmelde foreløbig min Ankomst til Gouverneur Chung-hov, og andrage paa, at denne Herre vilde bestemme Dag og Tid, naar jeg kunde aflægge ham et Besøg. Som Medlem af Regjeringen er Chung-hov nemlig berettiget til at erholde det første Besøg, ifølge den vedtagne Etikette mellem Chineserne og Europæerne. Om Aftenen kom Hr. Dennis til mig, og sagde mig at Chung-hov vilde modtage mig næste Dags Formiddag. Men han fortalte mig tillige, at Chung-hov havde fortalt ham, at der allerede var udnævnt Commissairer til at møde mig i Shang-hai, og at det keiserlige Ratifications-Document var alt underveis fra Peking, for over Tien-sin at befordres ved passende Leilighed til de udnævnte Commissairer i Shang-hai. Dette var mig uforklarligt. Det kunde ikke være skeet, i Følge min under 29de Juni afsendte Skrivelse til det keiserlige Udenrigs-Ministerium, thi, ubetragtet det lidet Sandsynlige i at denne Autoritet skulde ved denne Leilighed have udfoldet en saa usædvanlig Virksomhed — Skrivelsen var

først ankommen til Tien-sin den 5te Juli — saa havde jeg jo udtrykkelig i denne Depeche udtalt, at jeg vilde begive mig til Tien-sin. Da det Hele imidlertid kun var blevet yttret i Samtalens Løb, bestemte jeg mig til endnu samme Aften at rette en Note til Chung-hov, og deri officielt at melde min Ankomst og mit Ærinde, for saaledes at fremkalde en officiel Udtalelse fra hans Side. Samtidig hermed afsendte jeg en Stafet til Peking, med en Skrivelse til Mr. Wade, hvori jeg bad ham om at løse mig denne Gaade.

Dagen efter aflagde jeg mit Besøg hos Chung-hov. Enkelthederne ved dette Besøg har jeg i det Foregaaende meddeelt; da han her ved denne Leilighed vilde udvikle sig over denne Sag, sagde jeg ham, at jeg selvfølgelig afventede hans Svar paa min Note, at mit Besøg blot var en Høflighedssag, men at jeg greb denne Leilighed til at forsikkre ham om at det var min Regjerings inderligste Ønske at staae paa den venskabeligste Fod med China, og at han kunde være forvisset om, at dansk Handel og danske Undersaatter ikke skulde volde de chinesiske Autoriteter nogensomhelst Vanskelighed. I Forbigaaende gjorde jeg ham opmærksom paa, at det ikke vilde være min Skyld, om det blev umuligt at holde sig Tractatens § 54 efterrettelig, eftersom jeg nu var her den 9de Juli.

Da han i Samtalens Løb tilkjendegav, at han vidste Besked om, at vi havde Krig herhjemme, sagde jeg ham, efter nogle Hentydninger til, at Hans himmelske Majestæt ogsaa havde Krig, og en Compliment angaaende Nankings Erobring, at han maatte indsee, at det under disse Omstændigheder maatte være mig mere end nogensinde magtpaaliggende at blive hurtig færdig her, for hurtigst mulig at komme hjem igjen.

Chung-hovs officielle Svar modtog jeg Dagen efter; det lød saaledes:

En Meddelelse:

»Jeg Tsung*), keiserlig Commissair for de tre Havne:
Tien-sin, Che-foo og Niu-Chiang & & &
gjør følgende Meddelelse:

Den 8de dennes modtog jeg Deres Note, som underrettede mig om, at De var ankommen til Tien-sin med Befaling til at udvexle den mellem Danmark og China afsluttede Tractat, og med Anmodning om at meddele Dem et Svar, naar det vilde være beleiligt at udføre dette.»

»Ved at undersøge dette, finder jeg med Hensyn til Udvexling af Tractaten, at forud for Deres Ankomst hertil, har Mr. Wade, Hendes brittiske Majestæts Chargé d'affaires, sendt en Note til Udenrigs-Ministeriet i Peking med Begjering om, at dette Ministerium vilde anmode Hans keiserlige Majestæt om at udnævne befuldmægtigede Commissairer, dertil særligt udnævnte, til at møde Deres Excellence i Shang-hai, for at udvexle Tractaten med Dem, Hans danske Majestæts Minister, at i Overeensstemmelse hermed har Udenrigs-Ministeriet henvendt sig desangaaende til Hans keiserlige Majestæt, at senere, den 2den dennes, har Udenrigs-Ministeriet modtaget Hans Majestæts Befaling, med Udnævnelsen af Admiral Li og Provinds-Finants-Skatmester Liu, til at udvexle Tractaten med Deres Excellence i Shang-hai, og at dertil passende Embedsmænd ere blevne beordrede at bringe den af Hs. Mst. Keiseren ratificerede Tractat til Shang-hai og der overlevere den til Commissairerne, Admiral Li og Skatmester Liu, for at de kunne udføre Hans Majestæts Befaling.»

*) I den officielle engelske Oversættelse er dette Navn skrevet saaledes; men ellers bliver hans Navn altid stavet Chung-hov.

»Alting har altsaa været udført i Overeensstemmelse med Hans Majestæts Befaling, som ovenfor omtalt.«

»Da Deres Excellence imidlertid er ankommen til Tien-sin, er det klart for mig, at De ikke har været vidende om de Foranstaltninger, som ere trufne af Mr. Wade. Jeg kan derfor kun sende Deres Excellence denne Depeche til Svar, og derefter bede Dem om, at vende tilbage til Shang-hai, hvor De i Forbindelse med Admiral Li og Skatmester Liu, som har modtaget Hans Majestæts Befalinger, vil kunne foretage Udvexlingen af Tractaten.

En nødvendig Meddelse til

Hans Excellence Admiral Steen Bille, Hans danske Majestæts befuldmægtigede Gesandt.

Tien-sin den 9de Juli 1864.

Her var altsaa Gaaden for en Deel løst, idet det viste sig, at Mr. Wade havde sat sig i Bevægelse for denne Sags hurtigst mulige Fremme, endog før han havde erholdt nogen Meddelelse om min Ankomst. Hvad der havde bevæget ham hertil, erfarede jeg først ved Modtagelsen af hans Svar, som jeg erholdt Dagen efter. Med Hensyn paa Chung-hovs Opfordring til at vende tilbage til Shang-hai, da forekom den mig vel meget at bære Præget af den chinesiske Ulyst til at see fremmede diplomatiske Agenter saa nær ved Peking, til at jeg ubetinget kunde tage den til Følge; jeg underrettede ham derfor blot om Modtagelsen af hans Skrivelse, og at jeg efter dens Indhold maatte oppebie Svar paa min Skrivelse til Mr. Wade.

Mr. Wades Brev var dateret den 7de Juli Kl. 7½ Aften, men kom ikke afsted fra Peking før den 8de næste Morgen, paa Grund af Portenes Lukning Kl. 7 Aften, og

kom mig altsaa først tilhænde den 10de om Morgenen. Mr. Wade underrettede mig heri om, at Legationen i Peking, strax efter Sir Frederik Bruces Afreise, havde modtaget Lord Russels Meddelelse om min Udnævnelse til overordentlig Gesandt for at udvexle Ratificationen, og den engelske Regjerings Befaling, paa bedste Maade at staae mig bi i dette Ærindes hurtigst mulige Tilendebringelse. Derfor havde han strax henvendt sig til Prinds Kung, for at udvirke Commissairers Udnævnelse til at møde mig i Shang-hai, og det var lykkedes ham saaledes, at han allerede under 4de Juli kunde underrette mig om, at denne Udnævnelse var skeet.

Men dette Brev af 4de Juli — som da i intet Tilfælde vilde have nyttet mig, eftersom jeg afgik den 3die Juli fra Shang-hai — dette Brev siger jeg, sendte han mig tilligemed dette hans Brev af 7de, thi før var der ingen Leilighed til at faae det afsted.

Det kan her være passende at bemærke, at dette store Land, som roser sig af sit høie civiliserede Standpunkt, aldeles intet Postvæsen har. Alle Breve gaae med Stafetter eller med Reisende, eller følge de Handelsvarer som afsendes. For Tiden gaaer hele Brev-Expeditionen for Europæernes Vedkommende med de Dampskibe som fare langs Kysten, og som da tage Brevsække med, for hvilke de beregne dem en vis Betaling.

Mr. Wade vedblev i sit Brev paa følgende Maade: Idet han beklagede, at jeg saaledes var kommen til Tien-sin, medens den ovennævnte Foranstaltning til Tractatens Udvexling i Shang-hai var truffen, sagde han mig, at dersom jeg bestemt forlangte, at dette skulde skee i Tien-sin, saa vilde det vel kunne lade sig gjøre, men han maatte bestemt fraraade mig det, da dertil udfordredes,

først at jeg officielt forlangte det hos Chung-hov, som da vilde have at gjøre Indberetning derom til den keiserlige Regjering, hvilken da vilde have at gjøre Indstilling om nye Commissairers Udnævnelse til Keiseren; — alt dette vilde, paa Grund af de her brugelige Formaliteter, tage meget lang Tid — og dernæst, at jeg maatte udvirke, at Chung-hov paatog sig Ansvaret for at tilbageholde det med det keiserlige Segl forsynede Ratifications-Document, som han havde Ordre til at betroe til en Mandarin, som var underveis for at bringe nogle Tropper til Exerceerskolen i Shang-hai. Dersom jeg uagtet disse Vanskeligheder, der i ethvert Tilfælde vilde volde megen Tidsspilde, dog tog den Beslutning at blive her, for her at udvexle Tractaten, vilde han bede mig hurtigst mulig at lade ham det vide, da han i saa Fald vilde arbeide hen til, at nye Commissairer, saa hurtig skee kunde, bleve udnævnte, og han vilde da sende mig en Secretair fra det brittiske Gesandtskab, for at tjene mig som Tolk. Det var en Hr. Murray, den Samme der havde staaet Oberst Raasløff bi ved Afslutningen af Tractaten, som han havde udseet hertil.

Her skulde altsaa tages en Beslutning, og den maatte tages strax, thi der laae to Dampskibe paa Floden, begge bestemte til Shang-hai, og som begge vilde afgaae i Løbet af Ugen, medens det derefter vilde vare 14 Dage à 3 Uger, inden noget andet Dampskib afgik.

Jeg lod derfor først Chung-hov underhaanden adspørge, om han vilde paatage sig at standse den ham tilstillede Depeche med det keiserlige Segl, for at den kunde forblive i Tien-sin, indtil nye keiserlige Commissairer kunde blive udnævnte? Herpaa fik jeg ad samme Vei det bestemte Svar tilbage, at det hverken kunde eller vilde han, med mindre han fik Ordre fra Peking. Han

tilføiede den meget hoflige Vending, at han takkede mig for, at jeg havde valgt denne Vei, da det havde sparet ham den Sorg at maatte give mig et Afslag.

Hermed var Sagen egentlig afgjort, thi at forblive i Tien-sin medens Ratifications-Documentet gik til Shang-hai, vilde være at forhale Sagen i det Uendelige, foruden at det forøgede det Komiske, som jeg ikke kunde skjule for mig selv, der laae i denne Reisen frem og tilbage.

Der var imidlertid eet Punkt, som jeg maatte have paa det Rene, forinden jeg bestemte mig til at reise tilbage herfra med uforrettet Sag. Det var nemlig vitterligt, at det nu var blevet umuligt at udvexle Ratificationen inden den 13de Juli, hvad enten det nu skete i Tien-sin eller i Shang-hai. Men det var ligesaa vist, at det ikke var min Skyld. Paa den anden Side var jeg ikke vis paa, om ikke de Herrer Commissairer i Shang-hai vilde holde dem til Tractatens Ord, og altsaa erklære, at da jeg ikke var mødt med dem til den fastsatte Tid, saa kunde de ikke, i al Fald ikke uden nærmere Ordre, indlade dem paa nogen Forhandling. Jeg skrev derfor strax med en ny Stafet til Mr. Wade i Peking, og forelagde ham denne Side af Sagen, med Begjæring om at en saadan Ordre maatte blive afsendt til de Hrr. Commissairer, General eller Admiral Li og Skatmester Liu i Shang-hai. Til Svar herpaa, sendte Mr. Wade mig en chinesisk Depeche, stilet til Vice-Kongen i Kiang-su, men som for Hurtigheds Skyld skulde aabnes af Tau-tai i Shang-hai, og som han meldte mig, indeholdt en peremtorisk Ordre om ikke at tage noget Hensyn til at Udvexlingen var bleven forsinket.

Beroliget herover, var hos mig enhver Betænkelighed bortryddet. At vinde Tid var for mig Hovedsagen af flere

Grunde, hvoriblandt, i Forbigaaende sagt, den oeconomiske ikke var den mindste. Opholdet i China og navnlig disse Reiser ere meget dyre, og det var mig i høi Grad magtpaaliggende, ikke at overskride den Sum, som af Regjeringen var mig anviist, uagtet jeg jo ganske vist var autoriseret dertil i Nødtilfælde. Jeg besluttede mig derfor til at pakke ind igjen, og gaae tilbage til Shang-hai med mit gamle Skib Nansing, Torsdag den 14de Juli. Jeg havde den Glæde at træffe ombord en Mandarin med en blaa Knap, med et betydeligt Følge af underordnede Mandariner og endeel Soldater. Det var Overbringeren af det keiserlige Document. Gjennem den engelske Consul, Hr. Dennis, havde jeg modtaget Chung-hovs bestemte Løfte om at dette skulde skee saaledes, og jeg saae heri, saavelsom — det skylder jeg at tilføie — i denne høie Herres hele Optræden, en Garanti for, at man gik ærlig og redelig tilværks.

Naar jeg saae bort fra den ovenberørte, noget komiske Side af Sagen, at jeg saaledes reiste forgjæves frem og tilbage for at lede efter de Hrr. Commissairer — Noget, jeg jo ikke kunde skjule for mig selv, meget nemt kunde benyttes af en til Satire lysten Pen, — saa havde jeg aldeles ingen Anledning til at fortryde min Reise. Hvad enten jeg havde udvexlet Tractaten i Tien-sin eller ei, skulde jeg i ethvert Tilfælde tilbage til Shang-hai, og jeg fik herved Leilighed til at see tre af de for europæisk Handel aabnede Havne, som det viste sig var af langt større Vigtighed for den danske Handel, end de mig specielt anbefalede Havne paa Yang-tse-Floden.

Min Reise over Niu-Chiang og Chee-foo, har jeg alt fortalt. Den 23de Juli ankom vi atter til Shang-hai. Jeg sendte endnu samme Dag det ovennævnte røde Brev

til Tau-tai, som imidlertid ikke var den samme Tau-tai jeg havde gjort Bekjendtskab med før min Afreise herfra. Han var bleven afløst af mig ubekjendte Grunde, formodentlig fordi man havde fundet, at han nu havde siddet længe nok i sit per fas et nefas meget indbringende Embede.

Samme Dag meldte den engelske Consul, Sir Harry Parkes, sig hos mig. Han havde faaet Ordre, sagde han, fra Mr. Wade, om at staae mig bi med Raad og Daad, for at drive Udvexlingssagen til en hurtig og lykkelig Ende. Jeg maatte i Sandhed være Mr. Wade meget taknemlig herfor, thi en bedre og forstandigere Bistand kunde jeg ikke let erholde. Sir Harry Parkes var, ved sin nøiagtige Kundskab til det chinesiske Sprog, hvilket han taler ligesaa flydende som Engelsk, og ved sin uafbrudte og nøie Forbindelse med de chinesiske Autoriteter, saavelsom ved sin Deeltagelse i alle de seneste Begivenheder, den mest nyttige Personlighed jeg kunde ønske mig til Veiledning.

Sir Harry sagde mig, at Commissairerne vare ankomne, at de sagde, de manglede endnu nogle Documenter, som skulde komme fra Peking — hvilket han troede var Udflugter — men at de imidlertid meget ønskede at gjøre mit Bekjendtskab og haabede derfor at see mig saasnart jeg var ankommen. Denne Udflugtslyst huede mig ikke, og jeg ønskede saameget mere, snarest mulig, at sætte mig i directe Forbindelse med dem. Det var mig derfor særdeles kjært, at Sir Harry, — paa mit Spørgsmaal om hvem der skulde gjøre den første Visit, sagde mig, at det var et aabent Spørgsmaal, som, naar man vilde benytte det, var ypperlig skikket til at trække en Sag i Langdrag. Jeg bestemte mig da til strax at melde

Commissairerne min Ankomst, samt mit Besøg en af de første Dage, til saadan Tid, de nærmere maatte bestemme.

Onsdagen den 27de Juli aflagde jeg dem altsaa mit Besøg, ledsaget af Tolken, Hr. Alabaster. De modtog mig i deres Bolig, som var en Regjeringen tilhørende ledigstaaende Bolig inde i City. Efter at de første Høfligheds-yttringer vare udvexlede, sagde jeg dem*), at mit Ønske om snarest mulig at træde i Forbindelse med dem, havde ledet mig til at tilsidesætte alle Hensyn til Etikette-Spørgsmaal, og jeg var derfor kommen til dem, for strax at indlede de os i Forening paahvilende Forretninger. Jeg udviklede derpaa for dem, at det maatte være os magtpaaliggende fra begge Sider at nærme os Tractatens Bydende, saa meget som muligt, og følgelig ogsaa at udvexle Tractaten saa nær som mulig den fastsatte Tid, at jeg vidste, at Alt var forberedt, saa at vi altsaa kunde skride til Værket uden videre Ophold. — De vedkjendte sig da, at de virkelig nu vare i Besiddelse af alle til Sagen hørende Documenter, men at det dog var nødvendigt at vi først havde Leilighed at forhandle om Sagen selv, at vi maatte have Tid at aflægge hinanden vore Besøg, at vi maatte verificere vore Fuldmagter og de gjensidige Ratifications-Documenter, at vi maatte blive enige om en Protocol som constaterede Udvexlingen, om vor Paaklædning o. a. M., som Alt gik ud paa at forsøge at trække Sagen i Langdrag. — Det var mig paafaldende, at uagtet at General Li i alle de Documenter,

*) Naar jeg her og i det Følgende bruger Udtrykket: »sagde jeg dem«, saa er dermed selvfølgelig forstaaet, at jeg lod dem sige ved Tolken.

der vare komne mig for Øie, stedse var nævnt som den Første, saa var det dog stedse Skatmesteren Hr. Liu, som førte Ordet og spillede den fremtrædende Rolle, medens Li stod taus og beskeden i Baggrunden. General Li var en ualmindelig kjøn Chineser, høi af Væxt, med milde godmodige Oine; derimod var den meget talende Hr. Liu, en lille tyk og styg Fyr, stærk koparret og med et i det Hele ubehageligt Udtryk. Da der i Alt hvad de yttrede, ikke forekom mig at være Noget, som egentlig tydede paa at de ville gjøre reelle Vanskeligheder, idet de havde indrømmet, at de fra deres Side havde Alt i Orden, saa gik mit Svar kun ud paa, i Almindelighed at indrømme Berettigelsen af hvad de fremførte, at alt dette burde gaae forud, og at der selvfølgelig maatte gives Tid dertil, men at jeg i saa Henseende stolede paa deres gode Villie til at hjælpe mig at gjøre det af saa kort som muligt, at det vel var dem bekjendt, at mit Fædreland var i Krig, og at jeg i saa Henseende henholdt mig til Generalen, der som Militair maatte føle, hvor piinligt det maatte være mig, at være fraværende under saadanne Omstændigheder, hvorfor jeg ønskede at afreise saa snart det blot blev muligt, at jeg havde havt Valget mellem at udvexle i Tien-sin eller her, men at jeg deels for Sagens hurtigste Afgjørelse, deels fordi det vilde være mig personligt kjært at afgjøre Sagen med dem, som Keiseren først dertil havde udnævnt, havde bestemt mig for at gaae tilbage hertil, at da jeg nu havde gjort dem min Visit i Dag, antog jeg at de vilde besøge mig i Morgen, at jeg selvfølgelig officielt skulde gjøre dem mit Forslag om at udvexle Tractaten paa Fredag, som de da kunde svare paa efter deres Skjøn, og, som jeg haabede, overeensstemmende med mit Ønske, idet jeg antog, at vi

i disse to Besøg kunde tillige verificere vore respective Documenter, og foreslog da at vi begyndte med at de foreviste deres Fuldmagt og Ratificationsact, saa vilde jeg, naar de besøgte mig i Morgen, forevise dem hvad jeg havde at forelægge. Dette gik de ind paa.

Deres Fuldmagter blev af Hr. Alabaster erklæret at være i den fuldstændigste Form, ligeledes det keiserlige Ratifications-Document. Det var ganske simpelt et Exemplar af den originale, i Tien-sin af Oberst Raasløff, Hang-ki og Chung-hov underskrevne, og med deres Segl forsynede Tractat, og paa dennes Bagside, — den chinesiske Forside — var stemplet med Vermillon-Farve det keiserlige Stempel til Bekræftelse. — Der var nemlig dengang udfærdiget fire Original-Exemplarer; de tre forbleve i China, det fjerde bragte Oberst Raasløff hjem, men blev igjen medgivet mig til Veiledning. Eet af de ovennævnte tre Exemplarer var saaledes blevet ophøiet til keiserligt Document, det var indbundet i blaat Silke, indsvøbt i et guldgult Atlaskes Tørklæde, og derefter nedlagt i en temmelig simpel Trækasse, der igjen var indsvøbt i et Stykke guult Lærred. I samme Kasse laae derhos de to andre originale Exemplarer, som man vilde lade følge med imod Modtagelsen af den af Hs. Maj. Kongen ratificerede Tractat. Det Hele saae meget simpelt ud, og jeg triumferede saa smaat over den fordelagtige Stilling, det af mig medbragte Document skulde indtage i Sammenligning med mine chinesiske Collegers, naar jeg i Morgen forelagde dem det. Men heri blev jeg paa en mærkelig Maade skuffet i mine Forventninger.

Da Alt saaledes var befundet i Orden, bleve vi enige om at en gjensidig Protocol skulde udvexles, som skulde constatere selve Udvexlingsacten, samt en gjensidig Qvit-

tering for Modtagelsen, hvori der skulde optages en Forpligtelse for vore Regjeringer til at lade Tractaten komme til alle Vedkommendes Kundskab snarest mulig, og efter at endnu nogle Repliker vare vexlede, f. Ex. om Paaklædningen, hvori jeg sagde dem, at jeg maatte overlade dem at klæde sig som de vilde, hvad mig angik, saa var jeg den Dag Udvexlingen fandt Sted min Konges Repræsentant, og følgelig mødte jeg i min Uniform, — indtoge vi en af de sædvanlige chinesiske Collationer, hvorpaa vi skiltes ad paa den venskabeligste Maade.

Næste Dag, Torsdag den 28de, modtog jeg de Herrers Besøg, hvor de da, efter Aftale, skred til Undersøgelse af mine Papirer. Hvad min Fuldmagt angik, yttrede de meget høfligt, at min personlige Nærværelse var dem tilstrækkelig Garanti, men da de kom til at betragte det kongelige Ratifications-Document, fik de større Betænkeligheder. Dette Actstykke bestod i en af Kongen udstedt Declaration, som først paa Dansk udtalte, at Vi Christian den 9de af Guds Naade o. s. v., havde ladet os forelægge en mellem Danmark og China afsluttet Venskabs- og Handelstractat af følgende Indhold: derpaa hele Tractaten med Tarifen i engelsk Text og Copie af Underskrifterne, og til Slutning atter paa Dansk Kongens Erklæring, at han skænkede denne Tractat sit allerhøieste Bifald, og herved bekræftede dette under sin kongelige Haand og Segl, parapheret af Udenrigsminister Monrad. Dette Document var indbundet i Silke og rødt Fløiel, gjennemtrukket med Guldsnore, vedhængt det kongelige Vaaben aftrykt i Vox, og indsluttet i en sølvforgyldt Kapsel, Alt nedlagt i en med Maroquin betrukken Kasse. Chineserne betragtede denne Pragt med tilsyneladende stor Ligegyldighed, derimod indvendte de mod Realiteten, at det var en Copie som Kongens Segl var paahæftet, og

at det kunde de umulig anerkjende som den virkelige Tractat. Forgjæves indvendte jeg herimod, at det jo maatte være indlysende, at Copien var rigtig, siden Kongens Navn stod derpaa. Da de meente, at der dog kunde være indløbet Feil, tilbod jeg dem at verificere det ved Sammenligning. Hertil svarede Hr. Liu, som stedse anmassede sig at føre Ordet, at man ikke kunde forlange, at de, kaiserlige Commissairer, skulde komme ud til Jardine-Mathissons Hong*) for at undersøge Copiens Rigtighed. Denne Uartighed bad jeg Tolken strax at tilbagevise, ved at sige ham, at han maatte erindre, at han her ikke var i Jardine-Mathissons Hong, men i et pligtskyldigt Høflighedsbesøg hos mig i min Bolig, under hvilket vi vare blevne enige om at undersøge vore respective Papirer. Da Hr. Liu undskyldende anerkjendte dette, og bad om Forladelse for den brugte Yttring, sagde jeg videre, at jeg selvfølgelig ikke kunde overlade dem det mig af Kongen betroede Actstykke til fri Afbenyttelse udenfor mit Værgemaal, men at jeg var villig til at sende min Secretair ind til Tau-tais Bolig i Morgen tidlig, til Møde med hvem de maatte beskikke, til at verificere Documentet, og at jeg iøvrigt var villig til, for at hæve enhver Vanskelighed, at hæfte det Exemplar af den originale Tractat, som jeg havde bragt med, til det kongelige Actstykke, og forsegle Vedhæftelsen under min Haand og Segl. Hermed lod de til at være tilfredstillede, indtog saa deres Collation, drak dygtig Champagne, og saa skiltes vi ad igjen.

Tilsyneladende var Alt nu i Orden. Jeg havde imidlertid tilskrevet dem officielt med Forslag om at foretage Udvexlingen Fredag Eftermiddag den 29de. Herpaa mod-

---

*) Hong: Kjøbmandshus.

tog jeg Svar Fredag Formiddag, i hvilket General Li atter stod nævnt som Nr. 1. Det lød paa, at uagtet det virkelig var overmaade hurtigt, ja, næsten for hurtigt, saa, i Betragtning af mit indtrængende Ønske om at faae Sagen hurtig afgjort, havde de Intet imod at gaae ind paa mit Forslag, og anmodede mig derfor om at møde i Gouvernementshuset i City, Fredag den 29de, Eftermiddag Kl. 5.

Dette Svar var altsaa affattet efter at min Secretair, Hr. Foss, om Morgenen tidlig havde været sammen med General Li, i Tau-tais Bolig. At jeg ønsker saa nøie at constatere disse Tidsbestemmelser, vil forklares af Beretningen om hvad der foregik samme Dags Eftermiddag ved Tractatens Udvexling. Li havde medbragt sin Tolk og Hr. Foss den engelske Consulattolk, Hr. Davenport, som fungerede paa Grund af Hr. Alabasters Reise til Nanking. Her blev det kongelige Document gjennemgaaet Ord for Ord, Tal for Tal, og blev befundet fuldstændig rigtigt. Mine Afsendinge medbragte endvidere Concept til Protocollen, affattet paa Chinesisk og Engelsk, i Overeensstemmelse med hvad der var aftalt, og den blev af Generalen befundet hensigtsvarende. Da Hr. Foss kom tilbage med denne Besked, troede jeg altsaa Alt i fuldkommen Orden, og lod nu Protocollen reenskrive kalligrafisk passende, paa to store Ark, med engelsk Text paa den ene Side, chinesisk paa den anden, til gjensidig Underskrift, iagttagende at de chinesiske Herrers Navne stode øverst paa det Document som jeg skulde give dem, og omvendt mit Navn øverst paa det de skulde overrække mig.

Sir Harry Parkes meldte sig hos mig, for, som han sagde, at have den Ære at være Tolk ved selve Udvexlingen. Jeg modtog dette Tilbud med Glæde, da Ingen bedre end han forstod at tale med og behandle de Hrr.

Chinesere. Vi mødte altsaa om Eftermiddagen fem Portechaiser stærk, hver baaren af fire Kulis i Livrée, vi selv i fuld Puds; jeg medbragte min Secretair, Hr. Foss og Consul Keswick, Sir Harry Parkes sin Tolk, Hr. Davenport. Fuldmagterne bleve nu for Formens Skyld atter præsenterede, og Sir Harry bemærkede da strax, at det altsaa ifølge dette officielle Document var General Li som var den Første, og bad altsaa ham at tage Ordet og føre det, forsaavidt Forhandlingen gav Anledning dertil. Dette var øiensynlig meget ubehageligt for Hr. Liu og satte ham synlig i ondt Lune, men han adlød for en Tid. Da jeg nu fremlagde det kongelige Actstykke med det originale Exemplar vedhæftet, som jeg var rede til at forsegle og sætte mit Navn ved, naar de saa vilde erklære dem for tilfredse hermed, vakte det vel nogen Ordvexling, — hvori Hr. Liu endog kom frem med Forslag om at bryde det kongelige Segl for at faae Snoren bragt ind derunder — Noget, jeg paa det Bestemteste vægrede mig ved, da jeg hverken physisk kunde udføre det, eller moralsk ansaae mig berettiget dertil, — men til Slutning gik de dog ind herpaa. Snoren blev da forseglet, og jeg underskrev og lod Hr. Foss paraphere. Men da vi nu kom frem med de om Morgenen vedtagne Protocol-Exemplarer, opstod der paa engang en høist uventet Storm, idet Hr. Liu kom frem med to af ham forfattede Protocoller i det chinesiske Sprog, som han forlangte jeg skulde underskrive, medens de Herrer bestemt vægrede sig ved at underskrive de af mig medbragte: det var et Sprog de ikke forstod, sagde de, og den chinesiske Text var kun en Oversættelse, det stred mod deres Værdighed o. a. M., som Alt med ligesaa megen Ret kunde anvendes mod dem selv som mod mig. Der opstod en temmelig uhyggelig Ordstrid, i hvilken det,

skjøndt jeg jo ikke forstod et Ord af hvad der blev talt, dog var mig klart, at Sir Harry Parkes ikke tog paa Hr. Liu med Silkehandsker. Jeg saae ham temmelig ublidt vise Hr. Liu tilbage og trække General Li frem, foreholdende denne, at han samme Morgen ganske havde bifaldet Concepten til det Document som nu forelaae, om han turde troe at Noget i den engelske Text var forfalsket o. s. v., Alt forgjæves. De Hrr. Chinesere foresloge at opsætte Udvexlingen til en anden Dag, da vi saa imidlertid kunde blive fuldstændig enige om Protocollens Form og Indhold. Sir Harry Parkes meente, at jeg burde afbryde og vente til de Herrer kom til Besindelse, og paany henvendte sig til mig. Begge Dele var mig høist ubehageligt at gribe til. Jeg længtes inderlig efter at faae Ende paa denne Sag, da jeg kun ventede derpaa for at træde officielt op ligeoverfor den chinesiske Regjering, i Spørgsmaalet om preussiske Prisers Behandling i chinesiske Havne, et Spørgsmaal som med hver Dag kunde blive vanskeligere, da der hver Dag kunde komme nye Priser ind. Jeg bestemte mig derfor til endnu at forsøge en Udvei. Jeg bad Sir Harry Parkes om at bevidne de Hrr. Commissairer min Beklagelse over at jeg, efter i Tien-sin at have mødt al mulig Forekommenhed, og navnlig af Chung-hovs Udtalelser havde fuld Grund til at antage, at jeg hos dem skulde møde Forekommenhed, idet han havde forsikkret mig om at de Hrr. Commissairer vare beordrede til at rydde alle Vanskeligheder af Veien, saa at den hele Sag maatte være afgjort meget hurtigt, dog her kun mødte Vanskeligheder over Ting, der i Grunden vare Formaliteter af liden eller ingen Betydning. Jeg betragtede saaledes navnlig Spørgsmaalet om denne Protocols Indhold og Form for en reen Formsag,

en Art Qvittering der egentlig var overflødig, og det bedste Beviis herfor var, at jeg nu tilbød at undvære den aldeles, saaledes at vi blot brevi manu udvexlede selve Ratificationsacterne, og slet ikke underskrev nogen Protocol. Til min Forbauselse gik de glat væk ind herpaa; de medbragte Protocolforslag bleve fra begge Sider lagt ad acta, og saa gik Udvexlingen for sig. Vi satte Alle Hatten paa, bukkede dybt for hverandre, Hr. Foss rakte mig det danske Actstykke, Hr. Liu rakte General Li det keiserlig chinesiske, vi To bukkede atter, og rakte derpaa samtidig hinanden disse kostbare Documenter, derpaa bukkede vi tredie Gang, tog derefter Hatten af igjen, og gik saa ind til en Collation af sædvanlig Art, men usædvanlig slet, i et temmelig mørkt Værelse, som den sildige Tid — Klokken var bleven over syv — ikke gjorde lysere. Og saa lod vi os bære hjem, skillende os fra de Herrer Chinesere med temmelig mugne Miner fra begge Sider.

Ihvorvel jeg nu var meget fornøiet med at have faaet Ende paa denne hele Forhandling, var jeg dog ikke ret tilfreds med, at der ikke var blevet udstedt nogen saadan Protocol. Det forekom mig at være, om ikke just en nødvendig, saa dog en passende Slutsteen paa Sagen, og den Omstændighed, at der i Forslaget var optaget en Bestemmelse om, at de respective Regjeringer erklærede at ville foranledige Tractaten bragt til alle Vedkommendes Kundskab, forekom mig at have sin Betydning. Da det nu, tilsyneladende idetmindste, ikke lod sig gjøre, henvendte jeg mig til Sir Harry Parkes med Begjering om, at han vilde underskrive en Art Protocol, som blot constaterede hvad der var foregaaet, og hvorfor der ikke var blevet udfærdiget de proponerede gjensidige Modtagelsesdocumenter. Sir Harry erklærede sig meget villig hertil, men

han udtalte tillige at de Herrer Commissairers, og navnlig Hr. Lius, hele Optræden var ham en fuldstændig Gaade, som han kun kunde forklare af denne Mands personlig ubehagelige Characteer, og han udbad sig derfor min Fuldmagt til paany at knytte Underhandling om Sagen. Jeg svarede ham, at jeg Intet kunde have imod at han paany indledede Sagen, dersom det kunde give ham personlig Tilfredstillelse, men at jeg ikke kunde give mit Minde til at det skete i mit Navn, da jeg betragtede mig som færdig, og vilde ikke have Mere at gjøre med de Hrr. Commissairer. Imidlertid, sagde jeg ham, var det min Hensigt at reise til Han-kov medens Tractaten blev trykt, og der vilde altsaa være Tid nok til at faae Sagen i Orden, dersom den i det Hele kunde klares paa en tilfredsstillende Maade.

Nogle Dage efter, just som vi skulde til at gaae ombord i Express for at tiltræde Reisen opad Yang-tse-Floden, kom Hr. Alabaster til mig og meldte mig, at han havde havt en Forhandling med Commissairerne, som nu syntes at ville gaae ind paa at udstede en chinesisk Qvittering i Form af en Skrivelse til mig, som da tillige indeholdt Forpligtelsen om Offentliggjørelse, naar jeg vilde udstede en lignende paa Engelsk, og at vi da skulde gjensidig have frie Hænder til dens Affattelse. Dette gik jeg ind paa, og udfærdigede et saadant Document, som jeg betroede Hr. Alabaster, til Udlevering imod Modtagelse fra chinesisk Side af et tilsvarende. Dermed reiste jeg til Han-kov og kom tilbage til Shang-hai den 15de August.

Ved min Ankomst fandt jeg Tractaten trykt i det engelske Sprog, takket være den ved de danske Consulatforretninger ansatte Hr. Pietris Omsorg og Flid. Den

blev nu fordeelt til alle danske Consulater i China, for fra disse at fordeles videre efter nærmere specificeret Bestemmelse.

Ved Dagen efter at tale med Sir Harry Parkes, erfarede jeg, at Hr. Liu atter havde været ubehagelig, og havde vægret sig ved at udstede nogensomhelst Skrivelse, nu støttet paa, at General Li var reist bort. Da nu Sir Harry vidste meget god Besked om at dette kun var en Udflugt, da det er almindelig Skik, og meget ofte Tilfældet dertillands, at, i saadanne collective Forhold, Een underskriver paa Fleres Vegne, saa havde han, i sit eget Navn og forklarende sin Stilling til Sagen, som den der af sin Regjering var beordret til at staae den danske Gesandt bi ved Forhandlingerne, — indgivet en formelig Klage til Fu-tai i Soo-chow over Commissairernes Optræden, hvori han havde udviklet Sagens Gang, og alvorlig paatalt de Herrers Mangel paa venskabelig Fremgangsmaade. Fu-tai havde derpaa svaret, at han meget beklagede hvad der var foregaaet, og at han nu havde befalet Liu, som var tilstede i Shang-hai, at træde paany i Forbindelse med mig eller hvem der af mig maatte blive delegeret, for at udstede og modtage det meget omtvistede Revers. Jeg takkede selvfølgelig Sir Harry særdeles for hans Iver i at tjene mig, men sagde ham tillige, at jeg holdt fast ved min Beslutning, ikke mere at ville have med Hr. Liu at bestille, allerhelst da han var alene; kunde Sir Harry bevirke at jeg fik et saadant Revers, saa var han bemyndiget til at udlevere mit, ellers ikke; jeg reiste den 17de, kunde Sagen afgjøres til den Tid var det godt, hvis ikke var jeg at træffe i Hong-kong.

Det lykkedes da endelig Hr. Alabaster den 16de om Aftenen, og heel sildigt, at bringe Hr. Liu til Fornuft, og til at udstede et i enhver Henseende tilfredsstillende

Document, som Sir Harry Parkes var saa god at bringe mig, bilagt med en af ham verificeret Oversættelse, en halv Time før jeg den 17de om Morgenen gik ombord i den franske Paket l'Hydar, der skulde bringe mig til Hong-kong, og jeg havde da den Tilfredsstillelse at kunne forlade Shang-hai med denne min hovedsaglige Forretning i fuldstændig forsvarlig Orden. Jeg maa anerkjende Sir Harry Parkes's energiske Optræden ved denne Leilighed, og gjentager her den varme Taksigelse, som jeg mundtlig ydede ham, da jeg til Afsked trykkede denne brave og dygtige Mands venskabelige Haand.

II.

Consulaterne — Jurisdictionsforholdene.

I de mig tillagte Instructioner var det mig blandt Andet befalet, at ordne vore Consulatforhold i de chinesiske Havne, som ved Handelstractaten vare blevne aabnede for den danske Handel, og, idet jeg henvistes til helst at fortsætte med det af Oberst Raasløff indledede System, at erhverve de storbrittaniske Consulers Samtykke til, indtil videre at varetage de danske Consulaters Tarv, meddeltes der mig endvidere Fuldmagt til, under Forbehold af Regjeringens Bifald, at udnævne andre dertil skikkede Mænd til Consuler i de forskjellige Havne, og henledededes da, for dette Tilfælde, min Opmærksomhed paa Jardine-Mathissons Hus og dets Agenter, som af Oberst Raasløff vare paapegede, dog uden at jeg derved maatte ansee mig for bunden.

Indtil Oberst Raasløffs Ankomst til China i 1863 havde Danmark kun Consuler i de ved Freden til Nanking i 1841 aabnede fem Havne. Medens det danske Consulat i Hong-kong stedse var forblevet hos det meget agtede danske Handelshus John Burd & Co., som for Tiden bestyres af Hr. Block, men som under sin Fraværelse havde overdraget Consulatet til sin Compagnon, Hr. Helland, en Nordmand af Fødsel, var Consulaterne i Canton og Shang-hai betroede til Huset Jardine-Mathisson's & Co. for Tiden paa Pladsen værende Medlemmer.

I Fo-cho-foo var Consulatet overdraget Huset Gilman & Co. og bestyredes for Tiden af en Mr. Wild. I Amoy var en Hr. Dirks, Hamborger af Fødsel, ansat som Consul, og havde bestyret det i flere Aar til vore Skibscaptainers Tilfredshed. I Ning-po var ingen dansk Consul ansat.

Da det var opnaaet at Tractaten, skjøndt endnu ikke ratificeret, dog skulde træde i Kraft strax, saaledes at de ny aabnede chinesiske Havne strax skulde kunne befares af danske Handelskibe, blev det nodvendigt at drage Omsorg for Consulers Ansættelse i disse Havne. Oberst Raasløff udvirkede derfor hos den engelske Minister i Peking en Tilladelse til, at de engelske Consuler i de chinesiske Havne maatte overtage de danske Consulatforretninger indtil videre. Dette skete imidlertid ikke paa anden Maade end at den engelske Minister, Sir Frederik Bruce, skrev til sine underhavende Consuler, at han Intet havde derimod, men de erholdt ikke nogen særlig Udnævnelse fra Oberst Raasløff, selvfølgelig fordi han betragtede denne Foranstaltning som aldeles foreløbig, og vilde overlade Regjeringen at tage Initiativet til hvad der skulde skee i saa Henseende.

Det blev altsaa nodvendigt at ansætte Consuler, og Spørgsmaalet blev om, paa hvad Maade dette hensigtsmæssigst burde skee. Der var ganske vist Meget som talte for at fortsætte med det af Oberst Raasløff indledede System. For Danmark, der jo under ingen Omstændigheder kan eller vil indlade sig paa at holde lønnede Consuler, hverken her eller andetsteds, vilde ved denne Foranstaltning være naaet den samme Fordeel, som om vi havde saadanne lonnede Embedsmænd, og i det Hele maatte det jo være en stor Beroligelse, at vide de danske Handelsager

i Hænderne paa en saa mægtig og indflydelsesrig Nations Agenter. Vi vilde herved komme bort fra og ud over den Vanskelighed, som altid klæber ved at have Handelsmænd til Consuler i China, hvilket den chinesiske Regjering modsætter sig hvor den kan, og som ofte volder store Bryderier i Consulernes Forhold til de høiere Autoriteter, idet disse, naar det passer dem, skyde sig bag ved den Undskyldning, at de ikke ønske at have at bestille med Kjøbmænd, og derfor henvise dem til de locale Øvrigheder. Paa den anden Side maa det erkjendes, at Ansættelsen af engelske Embedsmænd som danske Consuler, har sine svage Sider. I de fleste Havne ansættes nu som engelske Consuler unge Mennesker, der have begyndt som Tolke ved de forskjellige Consulater. De have faaet deres chinesiske Opdragelse ved Seminariet i Peking, og ere saare lidet kjendte med Handelsforholdene i det Hele taget. De ere dernæst meget omskiftelige, idet det synes som om Legationen i Peking principmæssig flytter dem om fra den ene Havn til den anden. Endelig vil det jo i alle Tilfælde være en frivillig Sag fra Vedkommendes Side, om de ville paatage sig at varetage danske Consulatforretninger, og hvorlænge de ville gjøre det, og det var ikke umuligt at en eller anden af de Herrer kunde falde paa at frasige sig en saadan Forretning, just i et Øieblik hvor det var meest nødvendigt at der var en Consul tilstede. Denne Frygt var ikke ganske ubegrundet, og jeg vil i det Følgende faae Leilighed til at godtgjøre det.

Hvad nu det andet Alternativ, Ansættelse af Handlende som Consuler, angik, da har jeg alt ovenfor omtalt Hovedvanskeligheden derved, nemlig den chinesiske Regjerings store Ulyst til at taale dem i denne Egenskab, og til at have at bestille med dem. Der var imidlertid i vor Tractat

ikke et eneste Ord, som pegede hen i denne Retning, end sige forbod det: Oberst Raasløff havde derhos med megen Omsigt undgaaet ethvert Skin af endog blot moralsk Forpligtelse i saa Henseende, idet han udtrykkelig under Forhandlingerne havde udtalt, at Danmark ikke kunde ansætte lønnede Consuler, og følgelig maatte forbeholde sig og sin Regjering frie Hænder i saa Henseende. Men en anden Vanskelighed var den, i saa kort Tid som var mig levnet, at finde dertil passende Subjecter. Vel var der givet mig Anviisning paa Jardine-Mathissons Herrer Partners og Agenter, men med al Agtelse for disse Herrer, saa var det langtfra at jeg kunde paatage mig Ansvaret for fortrinsviis at ansætte dem i denne Værdighed, i hvor villige de forøvrigt viste sig dertil. Med Undtagelse af Hong-kong, Canton og Shang-hai, har dette Hus kun underordnede Handelsagenter paa de mange chinesiske Handelspladser; de Hrr. ere sikkert dygtige i dette Kald, men de staae ingenlunde altid saaledes i Anseelse, at man tør hæve dem op til et Trin, som hertillands altid er af væsentlig Betydning.

Efterat have veiet alle disse Betragtninger for og imod, bestemte jeg mig til at følge den af Regjeringen som ønskeligst antydede Vei, at bevirke Fortsættelsen af at de engelske Consuler vedblev at varetage de danske Consulater, forsaavidt ikke særlige Omstændigheder skulde kræve at en anden Vei fulgtes.

Det første Skridt jeg derfor gjorde var at forsikkre mig om, at den engelske Legation i Peking fremdeles vilde tillade denne Foranstaltnings Vedbliven. I saa Henseende blev jeg, ved Sir Frederik Bruces mundtlige og Mr. Wades skriftlige Udtalelser, fuldkommen beroliget. Men dernæst besluttede jeg at sikkre mig saameget som mulig imod, at en eller anden af de Herrer frasagde sig Arbei-

det efter Behag. Jeg udfærdigede derfor til Enhver, især af de Consuler jeg saaledes constituerede, et Udnævnelsespatent efter en bestemt Formular, hvori det udtaltes, at jeg, i Kraft af min Fuldmagt og i Henhold til Tractatens § 7, udnævnte Hr. N. N., kongelig storbritanisk Consul i N. N. Havn, til «acting danish Consul» paa denne Plads, Alt under Forbehold af den danske Regjerings Bifald. Dette Document ledsagedes af et Brev, hvori der udtaltes, at Udnævnelsen var støttet paa den tidligere af den engelske Legation dem givne Bemyndigelse, hvorfor jeg udbad mig deres Svar om de vilde modtage Consulatet eller ikke.

En saadan Udnævnelse udfærdigedes til de engelske Consuler i Niu-chiang, Chin-kiang, Kiu-kiang, Han-kov, Ning-po, Svatov og Formosa, og fra dem Alle modtog jeg Svar, at de betragtede det som en Ære, og vilde gjøre deres Bedste.

Da de Herrer Consuler i Shang-hai, Fo-cho-foo og Canton, ikke vare i Besiddelse af noget Autorisations-Document fra den danske Regjering i denne deres Egenskab, ansaae jeg det rigtigst, navnlig under de forhaandenværende Omstændigheder — hvorom Mere i det Følgende — at forsyne dem med en lignende Constitutionsact. Der klæber nemlig den samme Svaghed ved Ansættelsen af Handlende til Consuler, som ved Overdragelsen af Embedet til de storbrittaniske Consuler, den nemlig, at de meget ofte reise bort, og da maae overdrage Consulatets Varetagelse til en Anden. Saaledes var Consulatet i Shang-hai overdraget af Hr. Withall til Hr. Keswick. I Fo-cho-foo var Consulatet oprindelig overdraget en Hr. Green, men da han i 1861 forlod China for bestandig, overdrog han Consulatet til en Hr. Lemon, som

igjen i 1863 overdrog det til Hr. Wild, alle af Huset Gilman & Co., stedse saa at sige brevi manu.

Med Consulatet i Tien-sin stillede Sagen sig noget anderledes. Paa den Liste som jeg modtog fra Udenrigsministeriet, fandtes ingen Consul paa dette Sted, saaledes som i Niu-chiang. Det var til Tien-sin at den preussiske Fregat Gazelle indsendte sin Prise, den danske Skonnert Falk fra Sønderborg, som den havde taget i Pet-chu-li-bugten. Det viste sig nu, at den engelske Consul, Hr. Gordon, som — formodentlig paa Grund af Sir Frederik Bruces Circulairskrivelse med Tilladelse til de engelske Consuler til at varetage de danske Consulatforretninger — hidtil havde udført dette Hverv, nogle Dage efter Falks Indbringelse, pludselig, af mig ubekjendte Grunde, erklærede, ikke at ville have Mere med disse Sager at bestille. Kort efter blev han forflyttet, og en ganske ung Mand, Hr. Dennis, blev ansat som engelsk Consul. Da jeg kom til Tien-sin var alt dette skeet, og Hr. Dennis erklærede til mig, at han Intet havde med det danske Consulat at bestille, men kun havde Ordre at melde sig hos mig, for at være mig personlig til Tjeneste. Følgen heraf var, at Falks Sag var bleven behandlet paa en meget skjødesløs og folkeretstridende Maade. Consulatet i Tien-sin maatte altsaa besættes.

Jeg var strax enig med mig selv om ikke at betroe dette Embede til Hr. Dennis, der var en meget ung Mand, aldeles ukyndig i Handelsforhold, men min Hovedgrund var den, at han just i de Dage flyttede ind i den preussiske Consuls, Hr. Alitschs, Eiendom, og det dog umulig kunde gaae an, at det danske Consulatflag vaiede paa preussisk Territorium. Jardine-Mathissons Agent, Hr. Mac-Lean, forekom mig ogsaa vel ung, og han var derhos

besjælet af en brændende Lyst til snarest mulig at komme bort fra dette meget kjedsommelige Sted. Jeg var da saa heldig at finde en Mand her, som forenede alle de Egenskaber jeg kunde ønske hos en Consul. Det var Hr. Meadows, som jeg har omtalt i det Foregaaende. Han var en ældre Mand, som tidligere havde været engelsk Consul i Ning-po, men havde taget sin Afsked da man vilde forflytte ham. Han havde nu fæstet fast Bopæl i Tien-sin, han talte Chinesisk ligesaa godt som Engelsk, og — han var gift med en Chineserinde, — og vilde, ligesom Broderen i Niu-chiang, aldrig forlade China. Jeg var derfor meget tilfreds, da Hr. Meadows erklærede sig villig til at overtage det danske Consulat.

Da jeg i min Brevvexling med Hr. Wade i Peking blandt Andet meddeelte ham min Beslutning i saa Henseende, svarede han mig, at han bestemt maatte fraraade mig dette Skridt. Der er Intet, skrev han mig, som i den Grad er den chinesiske Regjering ubehageligt, som Ansættelse af Kjøbmænd som Consuler. Han anerkjendte Hr. Meadows' personlige meget store Berettigelse, Hæderlighed og Dygtighed, han var hans meget gode Ven, sagde han, men han maatte dog fraraade det paa det Bestemteste. Ja, han gik saavidt at han endog yttrede, at en saadan Ansættelse kunde bevirke Vanskeligheder ved Tractatens Ratification. Han henviste mig sluttelig til den engelske Consul, som han gjentagende forsikkrede mig med Glæde vilde paatage sig dette Embede. Mit Svar gik ud paa, at vor Tractat aldeles ikke med noget Ord eller blot Hentydning forhindrede en saadan Udnævnelse, at jeg kjendte Oberst Raasloffs Udtalelser i saa Henseende, at jeg paa ingen Maade gjorde det for at trodse den chinesiske Regjering, hvis Følelser det skulde være

mig magtpaaliggende at respectere, men at her forelaae et særligt og enestaaende Tilfælde, da jeg ikke af ovennævnte Grunde kunde eller vilde henvende mig til den engelske Consul. Iovrigt var det en Selvfølge, at jeg ikke udnævnte Hr. Meadows eller nogen Anden til dansk Consul her eller andetsteds før Tractaten var ratificeret.

Men saasnart dette var skeet, blev Hr. Meadows udnævnt paa samme Maade og paa samme Tid, som alle de andre ovenfor nævnte Personer. Han mødte vel nogle Vanskeligheder i Begyndelsen, dog hovedsagelig fra den engelske Consuls Side; for Chung-hovs Vedkommende kun med nogle Formalitets-Bemærkninger, som meget snart hævedes, men forinden jeg forlod China for godt, modtog jeg Hr. Meadows' officielle Beretning fra Tien-sin om, at Alt var i Orden, og at det danske Flag nu vaiede fra hans Bolig paa the Band, — en af de kjønneste i det europæiske Qvarteer, — samt, at han havde beskikket sin Agent i Che-foo til at varetage de danske Skibes Tarv der paa Pladsen; thi, jeg har forglemt at fortælle, at jeg havde bestemt at underlægge denne Plads Consulatet i Tien-sin, da den laae saa nær ved, og saa at sige paa den slagne Vei til og fra Tien-sin.

Saaledes var altsaa alle de danske Consulater i China besatte og i god Orden. Men Slutstenen paa denne Bygning mangler. Denne Slutsteen er en lønnet dansk General-Consul og Chargé d'affaires i China, som en Over-Autoritet for de locale Consuler, til hvem Appel kan gjøres fra Consulernes Afgjørelse, og som i fornødent Fald kan træde i directe Forbindelse med den øverste Autoritet i Provindsen — Fu-tai — og naar det gjøres nødvendigt, med Regjeringen i Peking. En saadan Embedsmands Ansættelse var forudsat i de mig meddeelte Instructioner, lige-

som ogsaa i et Udkast til Lov som var mig medgivet til nærmere Bedømmelse, betræffende Consulernes Jurisdictionsmyndighed.

Ifølge Tractatens § 16 og 17 er der nemlig indrømmet danske Undersaatter i China Ret til at dømmes af danske Embedsmænd ɔ: Consulerne. Men heraf fremgaaer da ogsaa den uafviselige Forpligtelse for den danske Regjering, at den skal haandhæve Retten over sine Undersaatter saa at de ikke gaae lovløse omkring i Havnene, ved at sørge for at der findes Consuler overalt, og at disse ere udrustede med tilbørlig Myndighed til at dømme, og med Love til at dømme efter. Og de danske Undersaatter i China have Ret til at fordre, at disse Love give dem den samme Ret, som alle andre danske Undersaatter have, den nemlig, at kunne appellere en Dom, som de ikke ville give sig tilfreds med.

Det var en saadan Autoritet, som Regjeringen, som sagt ovenfor, tilsigtede med den i min Instruction omtalte diplomatiske Agent, en Forholdsregel som jeg, efter den Erfaring jeg erhvervede mig ved mit Ophold i China, i Eet og Alt maa tiltræde. Det var i Tractaten bestemt, at Kongen af Danmark var berettiget til at ansætte en saadan Autoritet med Ret til at komme til Peking, naar paatrængende Forretninger maatte gjøre det nødvendigt (§ 2 og 3). Det var vist meget klogt af Oberst Raasløff at han undgik de Vanskeligheder, som en Paastand paa permanent Ophold i Peking for en saadan Embedsmand, vilde have medført. Det er for Danmark af ingen Betydning, da vi jo ingen stadig diplomatisk Forbindelse kan have nødig med dette fjerne Land. Men det vilde endog have været uklogt at bestemme at han skulde have stadig Bopæl i Peking, da han derved vilde have været altfor langt bortfjernet fra de Forretninger, som hovedsagelig ville paahvile ham, nemlig Consu-

latforretningens Bestyrelse. Jeg har derfor foreslaaet at han skulde residere i Shang-hai, som er i Centrum af den europæisk-chinesiske Handel, lige langt og kun 4 à 5 Dages Reise fra de fjerneste Punkter, Pet-chu-li-Bugten mod Nord, Canton og Hong-kong mod Syd, Han-kov mod Vest og — Japan mod Ost. — Skulde det lykkes os, hvad jeg maa ansee for særdeles onskelig — at faae en Tractat med Japan, — saa vil han meget godt kunne være Chargé d'affaires og General-Consul for Danmark, ogsaa for dette Lands Vedkommende.

Det var paalagt mig at conferere med sagkyndige Mænd om det medgivne Lovforslags Brugbarhed. Jeg henvendte mig i den Anledning til de Hrr. Consul Kesvick og den engelske Consul, Sir Harry Parkes, som paatog sig at gjennemgaae det og afgive deres Betænkning. De samstemmede i at Lovforslaget i det Hele var brugbart, og kunde tjene til Basis for et endeligt Udkast at forelægge den lovgivende Forsamling, kun androg de begge paa betydelige forhøiede Summer i de Bøder, som Consulerne, og i anden Instans General-Consulen kunde idømme, uden at Appel kunde foretages fra den Sidste til Høieste-Ret. Dette støttedes deels paa Nødvendigheden af at give Consulerne den størst mulige Autoritet, for at ikke Appeller skulde være for hyppige, og derved trække Retsudøvelsen i Langdrag, deels paa den store Forskjel i Penges Værd imellem China og Danmark, idet histude en Sum af 100 Dollars — 200 Rigsdaler — ikke ansees for mere værd end 50 Rigsdaler her hjemme. Dette Sidste kan jeg fuldstændig bevidne Rigtigheden af, og med Hensyn paa den forste Grund, da skjonner jeg ikke rettere, end at den ogsaa har sin fulde Gyldighed, især naar man ikke har egne lønnede Consuler, men maae

overdrage dette Embede til Mænd, der som oftest have fuldt op af andre Forretninger.

Vel troer jeg nu ikke, at de danske Consuler ville blive overbebyrdede med Dommer- eller Forligs-Forretninger. Dertil er vor Skibsfart deels ikke udstrakt nok, deels besørges den i Almindelighed af anerkjendt retskafne og fredsommelige Folk, deels er endelig de Skibes Antal, der fare under dansk Flag paa Chinas Kyster, nu desværre blevet betydelig formindsket. Men der kan dog indtræde Tilfælde, hvor de skulle optræde og handle, og det tør da ikke ventes, at de ville gjøre det med tilbørlig Kraft og Iver, dersom de ere altfor indskrænkede i deres Myndighed.

For de store Nationers Repræsentanters Vedkommende, navnlig den engelske og nordamerikanske, er denne Jurisdictions-Ret og Jurisdictions-Pligt, et høist byrdefuldt, ja næsten uoverkommeligt Arbeide. Jeg har selv været Vidne til, hvorledes den engelske Consul Dag ud og Dag ind, fra Morgen til Aften, har været beskjæftiget indtil 6 à 8 Timer om Dagen paa denne Maade, og med den stedse stigende Udbredelse af Handelen og Skibstrafiken, ville Forretningerne selvfølgelig tiltage. Men der er en anden Ulempe, som denne Jurisdictions-Ret medfører, det er den forskjelligartede Retspleie som finder Sted for Folk af samme Stand og Vilkaar, men blot af forskjellige Nationaliteter, og som er en simpel Følge af, at hver Nation har erhvervet sig denne Ret ved særskilt Tractat, og anvender sine, fra sit Land medbragte Retspleiegrundsætninger. De europæiske Repræsentanter have følt og indseet dette, og have søgt at raade Bod derpaa, ved at udstede og følge censartede Reglementer, for de mest almindelige Lovovertrædelsers Strafbarhed.

Men Ulempen føles alligevel, og det hænder vel ikke sjelden, at en Englænder og en Franskmand, som i Fælledskab gjøre sig skyldige i den samme Forseelse, bliver straffet forskjellig, blot fordi de henhøre under forskjellige Domstole.

En anden Følge af dette System er, at der foruden Undersaatter af de saakaldte Tractat-Magter, findes mange Subjecter, som ikke henhøre til saadanne, saasom Italienere, Græker, Polakker, Syd-Amerikanere, foruden Folk fra Indien, som Hinduer, Persere, Siamesere, Conchinchinesere o. m. a. fl. Disse Folk gaae lovløse omkring, eller de udsætte sig for chinesisk Justits.

Alt dette har ledet Tanken hen paa, at der skulde oprettes en fælleds Fremmed-Domstol, som skulde lønnes af den chinesiske Regjering (?) men som skulde dømme efter europæiske Love, forfattede efter fælleds Overeenskomst mellem de europæiske Magters Repræsentanter. Tanken er vist meget smuk, hvorvidt og hvornaar den kan komme til Udførelse, er et andet Spørgsmaal. Vist er det imidlertid, at de europæiske Magter, som ere repræsenterede i China, have følt Trang til at samle sig i en politisk Solidaritet, vel nærmest for at modstaae den chinesiske Regjerings Forsøg paa Anmasselser og Overskridelser af de bestaaende Tractater, men de have endvidere fundet sig vel ved i Fælledskab at udstede eenslydende locale Reglementer for Politi og Retspleie. Mulig kan denne Samarbeiden lede hen til Udførelsen af den ovenantydede Tanke.

Saaledes som Sagerne have udviklet sig for os, efter den ulykkelige Krig i 1864, betvivler jeg høilig, at Regjeringen vil trøste sig til at gjennemføre sin Tanke om Ansættelsen af en General-Consul og diplomatisk Agent

i China, eller at Repræsentationen vil gaae ind derpaa, aldenstund hertil vilde udkræves en meget betydelig Lønning, ikke under 25,000 Rd. aarlig. Jeg kan derfor ikke skjønne rettere, end at man idetmindste for det Første maa lade Sagen staae hen, kun iagttagende, at der udarbeides en Lov, eller maaskee blot et Reglement for Consulerne at rette sig efter i indtrædende Jurisdictions-Tilfælde.

For at de Herrer imidlertid ikke skulde komme i Forlegenhed, bemyndigede jeg dem ved et Circulaire, som jeg udstedte forinden min Afreise fra Shang-hai, til, indtil videre, at rette sig efter og bringe i Anvendelse de Regler, som følges ved de brittiske Consulater, til Afgjørelse af slige Spørgsmaal. Med dette Circulaire tilstillede jeg endvidere alle Consuler et Antal Exemplarer af Tractaten, for af dem at fordeles til de med Danmark venskabelig sindede Tractatmagters Consuler, nemlig Englands, Frankrigs, Amerikas, Hollands og Portugals, samt derhos den svensk-norske Consul. Jeg underrettede dem endvidere om, at den chinesiske Text af Tractaten var under Arbeide, og vilde blive dem tilstillet naar den var trykt, til Veiledning for de chinesiske locale Embedsmænd, medens det dog maatte bemærkes, at ifølge Tractatens Bydende var den engelske Text den authentiske. Det paalagdes Consulerne, at aabne en Register-Protocol for alle paa Stedet værende danske Undersaatter, for at de, forsaavidt de maatte ønske at leve under det danske Consulats Beskyttelse, kunde lade sig indføre deri, angivende, i dertil indrettede Rubrikker, deres Fødested, Stilling, Levevei m. m. Sluttelig bemærkedes, at skjøndt det var en Selvfølge, turde det dog under de forhaandenværende Omstændigheder være rigtigt at henlede Opmærksomheden paa, at slesvigske og

holsteenske Skibe vare at betragte som danske og behandles som saadanne. Circulairet er dateret 16de August 1864. Desværre var allerede da denne Bemærkning saa godt som uberettiget.

Forinden jeg slutter dette Afsnit, maa jeg endnu fremhæve, at dersom en lønnet General-Consul ansættes i China, vil den første sandsynlige Følge deraf være, at alle de nu som danske Consuler fungerende engelske Consuler ville nedlægge deres Mandat. Jeg kan idetmindste ikke troe, at de ville tjene to Herrer, og underlægge sig en dansk General-Consuls Myndighed. Men det vil af det Foregaaende skjonnes, at jeg ikke vil ansee dette som nogen stor Ulykke. Det vil ikke være vanskeligt for denne Embedsmand, naar han faaer tilbørlig Fuldmagt, paa hver Plads at finde en passende Mand til at beklæde det danske Consulat. Vanskeligheden med at tage Mænd af Handelstanden vil da bortfalde, thi kun General-Consulen har at forhandle med de overordnede Autoriteter. Og saa nærer jeg det Haab, at der til den Tid vil findes dygtige danske Mænd, som man da fortrinsviis bør vælge. Veien er funden, Handelen paa China er fri, der er Meget at fortjene for arbeidsomme Mænd, og Exemplet er alt givet. Vi have flere meget agtede Landsmænd derude, som ville gjøre Danmark Ære, hvis man vælger dem til disse Embeder.

III.

De preussiske Priser.

Jeg har allerede tidligere fortalt om de, af den preussiske Fregat Gazelle, opbragte danske Skibe. Saasnart jeg fik Underretning herom, besluttede jeg at gjøre hvad der stod i min Magt, for at modvirke disse for vor Handel saa skadelige Forhold. At forhindre Gazelle i at tage Priser, formaaede jeg ikke, men det var klart, at den meget maatte hemmes i sin Virksomhed, derved, at den intetsteds havde at bringe sine Priser hen, saafremt de neutrale Magter vilde opretholde det Princip, som England strax ved Krigens Udbrud havde vedkjendt sig, at man ikke vilde tillade, at Priser indbragtes i engelske Havne. Derfor var det, at Sir Hercules Robinson strax krævede Chin-Chins Bortfjernelse fra Hong-kong, eller dens Frigivelse. Den preussiske Skibschef har følt denne Vanskelighed meget godt, og han valgte derfor den Udvei, at han paatvang, med det Onde eller med det Gode, sine Priser det preussiske Flag. Han tog i Alt tre Priser, foruden Chin-Chin, nemlig: Brig Cathrine, Capt. Overbeck, fra Aabenraa, Brig Caroline, Capt. Appen, fra Blankenese, Skonnert Falk, Capt. Christiansen, fra Sønderborg. Capt. Christiansen var imidlertid efterladt syg, jeg troer i Hongkong, og Styrmanden førte Skibet da det blev taget.

Saasnart jeg i Shang-hai havde erholdt authentisk Oplysning om hvad der var passeret, udstedte jeg strax et Circulaire, dateret 1ste Juli, til alle danske Consuler i China. Jeg meddeelte dem heri først Navnene paa de opbragte Skibe, og at de paa aldeles ulovlig Maade vare bragte under preussisk Flag, hvorunder de nu seilede og drev Handel, idet de ikke havde været stillet for nogen Priseret, og altsaa endnu mindre vare dømte; at det desuden syntes afgjort, at de vare tagne paa neutralt Territorium, samt at Forandringen af disse Skibes Nationalitet var foregaaet paa aldeles formløs og ulovlig Maade. Det fremgik af alt dette, at saavel den preussiske Soofficeer som den consulaire Autoritet, havde gjort et fuldstændigt Brud paa Folkeret og anerkjendt Søkrigsføringsmaade. Som en Følge heraf paalagde jeg Consulerne, saasnart et af disse Skibe, eller andre danske Skibe i lignende Forhold, skulde anløbe den Havn eller det District, de residerede i, da strax at nedlægge Protest hos Stedets lovlige Autoriteter, mod at et saadant Skib tillades at drive Handel paa Pladsen, hvorhos de skulde reservere de lovlige Skibs-Eieres Ret til Erstatning for dette Misbrug af Magt fra de preussiske Autoriteters Side, og det paalagdes dem i det Hele at anvende alle de lovlige Midler der stod til deres Raadighed, for at erhverve Skibet bragt tilbage under dansk Flag og Nationalitet. Sluttelig paalagdes det Consulerne at indberette til Udenrigs-Ministeriet herhjemme, om hvert Tilfælde hvori de maatte finde Anledning til at handle i Henhold til denne min Instruction.

Som en Følge af denne Rundskrivelse, indmeldte den danske Consul i Fo-cho-foo, Hr. Wild, under 6te Juli, at den danske Brig Cathrine, Capt. Overbeck, var ankommen dertil under preussisk Flag, at Capt. Overbeck

selv strax havde nedlagt Protest i Consulatet mod den preussiske Orlogsmands lovstridige Fremgangsmaade, og Consul Wild havde ligeledes strax nedlagt Protest hos det chinesiske Toldvæsen, og forlangt Skibet stoppet indtil videre. Consulen gav derpaa Skibet Interimspapirer, og lod det heise sit danske Flag, til Besætningens store Glæde. Under dette seilede Skibet igjen den 18de Juli fra Fo-cho-foo, forsynet med Consulens Interims-Patent. »Jeg ansaae mig berettiget til at tage dette Skridt« — skrev Consul Wild, »paa Grund af den Uovereensstemmelse i Skibets Papirer, at det deri var constateret, at det hørte hjemme i Altona, og tilhørte Hr. S. Kiær i denne By, Hans kongelige danske Majestæts Undersaat, hvorfor det var umuligt, at det kunde tillades at det seilede under fremmed Flag«.

Ved min Ankomst til Tien-sin, fandt jeg Briggen Caroline af Blankenese, liggende der under preussisk Flag. Den var kommen fra Shang-hai, hvor den ligeledes havde ført preussisk Flag. Consul Kesvick havde da strax nedlagt Protest herimod, saasnart han erfarede det, men her var Skipperen enig i at ville beholde dette Flag, havde derfor strax ved sin Ankomst meldt sig til den preussiske Consul og afleveret sine Papirer, havde losset og var derpaa gaaet i Ballast til Tien-sin. Consulens Protest kom derfor for seent, Lasten var bragt i Land, og den tog ingen Last ind. Caroline seilede fra Shanghai Dagen efter min Ankomst dertil. I Tien-sin havde vi, som ovenfor meldt, ingen Consul, og jeg selv afholdt mig med velberaad Hu fra at træde op i disse Sager hos den chinesiske Regjering, saalænge Tractaten ikke var ratificeret.

Jeg havde en Samtale med Skipperen, Hr. Appen

fra Blankenese. Han forsikkrede mig, at han kun havde taget preussisk Flag, fordi han dermed kunde tjene Penge: han kunde seile frit og kunde tage Fragt til Japan. Da jeg spurgte ham, om han dog ikke følte det Urigtige i at seile under falsk Flag? blev han meget forbauset over en saadan Tanke, og erklærede, at det gjorde han ikke, han var Holstener, og vilde i Evighed aldrig være Preusser o. a. M., men da han slet ikke forstod, at han dermed aldeles ikke havde modbeviist min Paastand, at han seilede under falsk Flag, saa bad jeg ham gaae, og gjorde ham kun opmærksom paa, at han selvfølgelig selv maatte bære Ansvaret for Følgerne. Han vilde saa gjerne vide, hvad jeg meente hermed, men det indlod jeg mig ikke videre paa at forklare ham; han var en Slesvig-Holstener af det reneste Vand. Da nu Briggen Caroline i August Maaned ankom fra Tien-sin til Hongkong, blev den uopholdelig stoppet, og belagt med Arrest paa Consul Hellands Requisition hos Havne-Captainen, fordi Skipperen ikke havde udleveret sine Papirer til den danske Consul, uagtet Skibet stod opført i Havne-Captainens Register som dansk Skib. Han maatte bøde betydelige Mulkter for gjentagne Forsømmelser heraf. Nu erklærede Appen, at han gjerne vilde lystre, men at hans Papirer vare hos den preussiske Consul, som derpaa optraadte og protesterede. Sagen gik saa til Afgjørelse ved Domstolene, hvor den førtes af Hong-kongs første Advocat, Mr. Powel, men var endnu ikke afgjort, da jeg reiste derfra. Gouverneuren erklærede ikke at ville have med Sagen at gjøre, saalænge den var før Domstolene, men kom det til hans Afgjørelse, saa stod det klart for ham, at enten var Skibet dansk, og saa skulde det gives fri, eller det var preussisk, og i

saa Fald var det en Prise, og skulde da strax forlade Havnen.

Da Føreren af Skonnerten Falk, nægtede at modtage preussiske Papirer og preussisk Flag, blev den bragt ind til Tien-sin. Her var ingen Consul til strax at protestere imod dette Misbrug af den neutrale Havn, og Skibet blev derfor liggende. Skipperen lod sig sætte fra Skibet med sine Folk; han lod sig nøie med at erholde udbetalt et privat Tilgodehavende. Folkene fik deres Hyre betalt til Dato, og saa blev Skibet aftaklet. Chung-hov havde nok en Følelse af, at her var noget Urigtigt, men istedetfor, som sagt, at vise Prisen ud af Havnen, lod han blot underhaanden de forskjellige Nationers Consuler anmode om at bevirke, at der ikke maatte bydes paa Auctionen over Skibet, som var bleven bebudet at skulde finde Sted, uagtet der ingen Priseret havde været nedsat, endmindre nogen Dom var fældet. Da passerede der Gud veed hvilken Act, hvorved Skibet overgik til at være Hr. Alitsch's, den oftere omtalte preussiske Consuls Eiendom.*) Der heistes preussisk Flag paa Skibet, det blev i største Hast tiltaklet og bemandet, en Hamborger Skipper blev sat ombord og en chinesisk Ladning blev lagt ombord, for hvilken Hr. Alitsch lod sig Fragten betale forud. Da jeg kom til Tien-sin var alt dette passeret, og Falken laae ved Taku klar til at seile. Jeg fandt den ulykkelige Skipper drivende omkring paa Kaien. Jeg bebreidede ham hans Mangel paa Concequents, han burde jo have forblevet med sine Folk ved Skibet, og kun veget for Magten. Han var i ethvert Tilfælde berettiget til at fordre, at den preussiske Consul

*) Fra meget paalidelig Kilde har jeg senere erfaret, at Hr. Alitsch havde kjøbt Skibet for 1000 Rd., men af hvem? hvem har faaet disse Penge? Herom kan jeg ikke give nogen Oplysning.

behandlede ham og hans Folk som Krigsfanger, og lod dem underholde. Men alt dette var nu for silde, og jeg tilraadede ham derfor blot, snarest mulig at følge sit Skib til Hong-kong, og der søge den danske Consuls Bistand. Det var ganske characteristisk, at da Skipperen vilde tage Passage i et Dampskib, som gik til Shang-hai, for hvilket Hr. Alitsch var Agent, nægtede denne Herre ham Plads ombord, endog for sine Penge.

Da Skonnerten Falk kom til Hong-kong, ligeledes under mit Ophold der i August Maaned, blev den ligeledes belagt med Arrest. Ladningen gik selvfølgelig frit i Land i denne Frihavn, men Skibet blev stoppet og samme Proces begyndte som ved Briggen Caroline. Imidlertid lod det ikke til, at den preussiske Consul vilde fastholde denne Sag; det lod i det Hele til, at nu, da Hr. Alitsch havde tjent en god Fragt paa en meget nem Maade, var man ikke uvillig til at opgive Skibet til sin lovlige Eier, thi det var naturligviis i Eierens Navn at disse Protester nedlagdes. Ei heller denne Sag var afgjort ved min Bortreise, men dersom mine senere Efterretninger ere rigtige, skulle begge Skibene være komne tilbage under dansk Flag. Ak, men hvorlænge!

Jeg har alt ovenfor udtalt, at jeg med velberaadt Hu ikke vilde optræde personlig officielt ligeoverfor den chinesiske Regjering i denne Sag, og det hovedsagelig fordi jeg først og fremmest vilde have Ratificationerne udvexlet. Det var Hoved-Øiemedet for min Sendelse, og dets Opfyldelse maatte jeg sætte over alt Andet. Nu var jeg fra de mest paalidelige Sider bleven advaret imod at fremkalde andre Forhandlings-Gjenstande, især saadanne, som kunde reise Forviklinger med andre europæiske Magters Gesandtskaber, saalænge Udvexlingen ikke havde

fundet Sted. Desuden, ethvert Skridt fra min Side, medens jeg opholdt mig i Tien-sin, vilde factisk have været aldeles unyttigt. Falken var seilet, og det vilde sandsynligviis have været et temmelig frugtesløst Arbeide, at faae Chung-hov til at begribe, at Skipper Appen ikke var berettiget til at føre preussisk Flag, naar han selv erklærede at ville beholde det.

Men saasnart Udvexlingen havde fundet Sted, indsendte jeg under 3die August en Note til den chinesiske Udenrigs-Minister, hvori jeg, efter at have udtalt, at jeg nu, efter at Ratificationerne vare udvexlede, betragtede min Mission som afsluttet, og derfor agtede at reise hjem, samt efter at have aflagt min Tak for den Beredvillighed, hvormed den chinesiske Regjering havde imødekommet mit Ønske om en hurtigst mulig Afgjørelse af mit Ærinde, forklarede, at det maatte være Hans Excellence bekjendt, at mit Fædreland var indviklet i en ulykkelig Krig mod overlegne Fjender, hvorfor det havde været umuligt for den danske Regjering, at sende Orlogsmænd til disse saa langt bortfjernede Farvande for at beskytte den danske saa blomstrende Handel, hvorfor den desværre fremdeles var udsat for Molest af den her i Farvandene sig opholdende preussiske Orlogsmand. Jeg udviklede dernæst for ham, at det var min Pligt at henlede Hs. Ex. Opmærksomhed paa disse Omstændigheder, og at forlange, at den keiserlige Regjering vilde tage saadanne Forholdsregler, som vare nødvendige til Opretholdelsen af den almindelige Folkerets Love, og i Særdeleshed til Opfyldelsen af vor Tractats § 18*), for at

*) Jeg kan ikke skjule, at dette Citat af § 18 var temmelig trukket ved Haarene, da Tanken aabenbar gjælder danske Undersaatters Molest ved Pirater eller andre chinesiske Undersaatter, men den kunde dog bruges.

forhindre Brud paa det neutrale Chinas maritime Grændser og Havne, ved ikke at tillade eventuelle Priser at blive indbragt i chinesiske Havne, ei heller at tillade de mod Danmark fjendtlige Orlogsmænd, at bruge chinesiske Havne til Forberedelsesplads for os fjendtlige Udrustninger og Foretagender. Til Støtte herfor henledede Hans Excellences Opmærksomhed paa andre venskabelige og neutrale Magters Fremgangsmaade i saa Henseende, og navnlig paa den brittiske Regjerings Circulairebefaling af 13de April 1864, indført i Hong-kongs officielle Tidende af 11te Juni s. A., af hvilken jeg tillod mig at vedlægge et Exemplar, og udtalte sluttelig det Haab, at den chinesiske Regjering vilde snarest muligt udstede de i saa Henseende fornødne Befalinger til de keiserlige Embedsmænd, i de for europæisk Handel aabnede Havne, samt befale dem at staae de danske Consuler bi i deres Bestræbelser i denne Retning, hvortil de af mig havde erholdt fornøden Instruction.

Og hermed afslutter jeg min Virksomhed i denne Retning her i China. I de særlige Rettergangssager som maatte blive en Følge af de her trufne Foranstaltninger, kunde jeg ikke blande mig. Det maatte blive Consulens Sag i hvert enkelt Tilfælde, saaledes som det, som ovenfor er berettet, fandt Sted i Hong-kong, at træde op som Værge for de fraværende Skibs-Eieres Ret, mod det Overgreb der var skeet, ved uden forudgaaende lovmæssig Behandling at overføre deres Skib til en anden Besidder, i dette Tilfælde den preussiske Regjering, eller maaskee — Hr. Alitsch. —

Jeg skal ikke videre opholde mig ved mine Bestræbelser for at slaae lidt koldt Vand i Blodet paa de brave danske Skibs-Captainer i Shang-hai, som jeg ved min Ankomst der fandt lidt exalterede. De androge paa, at

jeg skulde udstede Kaperbreve til nogle af dem, som meente at have velseilende Fartøier, hvormed de vilde krydse paa preussiske Koffardiskibe. Jeg behøvede jo ikke megen Tale, for at gjøre dem begribeligt, at dette aldeles ikke lod sig gjøre. Ubetragtet, at jeg ingensomhelst Fuldmagt havde til Sligt, og at jeg paa ingen Maade vilde paatage mig et saadant Ansvar, maatte jeg blot gjøre dem opmærksom paa, at de intet Sted havde at tye hen med deres eventuelle Priser, og at de, hvis de kom ind i en chinesisk Havn med en saadan Prise, meget snart vilde fremkalde en velberettiget Alarm mellem de neutrale Magters Repræsentanter, at det kun vilde baade vor Sag meget lidet, og derimod volde den danske Regjering alvorlige Ubehageligheder. Det var just paa den Omstændighed, at der ikke maatte være noget Sted, hvor den preussiske Fregat lovlig kunde indbringe sine Priser, at vi maatte støtte vort Haab om at den ikke kunde tilføie vor Handel nogen synderlig directe Skade. Dette forstod disse brave Mænd meget snart, og de sloge sig da til Taals, men det var sandelig med dybt bevæget Sind, at jeg skiltes fra dem efter disse Samtaler, og jeg fik et levende og kraftigt Beviis paa hvor inderlig alle disse herlige Folk, hvoraf de Fleste vare fra Slesvig, hængte ved deres gamle Flag og deres haardt betrængte Fædreland.

Under mit hele Ophold i China, og navnlig ved de Forhandlinger, som denne her omtalte Sag fremkaldte, havde jeg den Tilfredsstillelse at møde den varmeste Sympathi for den danske Sag. Jeg mødte i saa Henseende den største Velvillie og Redebonhed til at staae mig bi, navnlig fra de engelske Autoriteters Side, men ogsaa fra private Indvaanere paa de forskjellige Handelspladser. Desværre var dette ikke af synderlig større Vægt

herude, end i Europa. Men i eet Tilfælde var denne Sympathi dog til practisk Nytte. Fregatten Gazelle var løben ind til Amoy, for at skaffe sig Kul, som den syntes at være saa godt som læns paa. Der fandtes kun een Kjøbmand, som havde denne Artikel i Forraad, det var Jardine-Mathissons Agent. Da han holdt den meget dyr, trak Handelen i Langdrag. Da viste der sig en Morgen uden for Amoy, to danske Skibe, liggende i Stille, som ville ind i Havnen. Den preussiske Chef sendte strax Bud i Land, og tilbod den forlangte Priis for Kullene. Men den brave engelske Kjøbmand erklærede nu, at om Chefen saa vilde veie Kullene op med Guld, skulde han ikke faae dem, før de danske Skibe vare komne ind. Op ad Dagen seilede de to Skibe forbi Gazelle, og ankrede i Amoy Havn.

Hjemreisen.

I.

Den franske Paket. — Hong-kong. — Canton.

Jeg forlod Shang-hai for tredie og sidste Gang den 17de August og gik ombord i den franske Paket l'Hydar, Captain Armstrong, Officeer i den franske Marine. l'Hydar var et ældre Skib, og denne Linie mellem Shang-hai og Hong-kong er, ligesom i P. & O. Compagniets Tjeneste, betragtet som en Sidelinie. Dette Skib havde derfor langt fra en saa kostbar og tidsvarende Udrustning og Indretning, som de store franske Paketter i «les messageries générales» Tjeneste, der fare mellem Hong-kong og Suez. Men ikkedestomindre var det et meget behageligt Skib at fare i. Det var vel holdt, og Lukaferne vare rummelige og luftige. Bordet var fortræffeligt, langt bedre end i de engelske Paketter, og der var, ved velindrettede Badekamre og øvrige Beqvemmeligheder, i fuldeste Maal sørget for de Reisendes Velvære. Skibet blev godt navigeret, men jeg sporede en Tendens til at holde sig paa den sikkre Side, som ganske vist er meget prisværdig og beroligende for de Reisende, men som ikke kan opnaaes uden paa Tidens Bekostning. Jeg følte mig overbeviist om at den engelske Paket vilde, under iøvrigt lige Betingelser som dem vi seilede under paa denne Reise, være kommen en

halv Dag tidligere til Hong-kong. Captain Armstrong var i høi Grad opmærksom mod mig personlig. Han viste mig den Høflighed at føre dansk Flag fra sin Stortop, saalænge jeg var ombord.

De sidste Dage i Shang-hai havde været temmelig anstrengende, da jeg bestemte mig til at afgaae alt den 17de, istedetfor den 22de med den engelske Paket. Jeg følte mig noget afkræftet og den stærke Varme bidrog ikke lidet hertil. Men da vi vare komne ud af Floden og i den friske Søluft, følte jeg strax dens velgjørende Indflydelse. Jeg ankom derfor til Hong-kong, den 21de Aug. om Eftermiddagen, i langt mere tilfredsstillende Helbredstilstand, skjøndt endnu temmelig svag.

Gouverneuren, Sir Hercules Robinson, sendte mig strax sin Adjutant ombord, for at indbyde mig til at tage Bopæl hos ham i Gouvernementshuset, under mit Ophold i Hong-kong. Jeg modtog dette gjæstfrie Tilbud med stor Taknemlighed, da jeg herved kunde boe særdeles godt halvveis oppe paa Bjerget, i en herlig frisk Luft og i Fred og Ro. Ogsaa Hr. Withall, Chefen for Jardine-Mathissons Hus, indbød mig til at boe hos sig, men jeg foretrak Gouvernementshuset.

Her levede jeg da i næsten tre Uger. Min første Tanke var at afgaae med den engelske P. & O. Damppaket den 28de August, men Lægen raadede mig stærkt til at afvente den næste, som afgik den 10de September, for ikke at udsætte mig for at komme i det røde Hav i den allervarmeste Aarstid. Dette passede mig ogsaa i andre Henseender, da jeg derved opnaaede at faae mine Breve, som vare sendte med Paketten op til Shang-hai, tilbage igjen, og jeg desuden kunde opnaae at erholde

Efterretninger fra de nordlige Consulater og navnlig fra Tien-sin forinden jeg forlod China.

Det var jo rigtignok atten Aar siden jeg havde været i Hong-kong, men det var ikkedestomindre forbausende at see hvilke Forandringer her var foregaaet. Naar jeg undtager de militaire Caserner, som jeg har omtalt i Galatheas Reise, var der Intet tilbage som mindede mig om hvad jeg dengang havde seet. Den store brede Kai, som nu begrændser Havnen paa Byens Side, er bleven skabt siden dengang; man har opfyldt Grunden og man har sprængt ud i den lodretstaaende Klippe, hvor det var nødvendigt, og saaledes har man opnaaet at skabe en fortløbende steensat Kai langs Søen, fra Byens vestligste til dens østligste Ende. Her staaer en Række herlige Bygninger paa 2 à 3 Etager, med aabne Kjøbmandsboder og Varelagere for neden, og Contorer og Boliger for oven. For hvert Hus findes som oftest et Par Jollebomme indmurede i Kaien, hvorpaa Husets Fartøi heises op om Aftenen, thi hvert nogenlunde anseeligt Kjøbmandshus har sin egen Baad, roet af sine egne Folk. Et Stykke bag ved Kaien, men endnu omtrent i Niveau med den, løber parallel med Havnen den store Victoria-Gade. Den var i 1846 den nærmeste Gade ved Stranden, da Alt hvad der laae derimellem var et fuldkomment Uføre. Nu er dette Rum opfyldt af dybe Pakhuse, fyldte fra Top til Bund med Kjøbmandsvarer af alle Slags, baade til Import og Export. Victoria-Gaden er Byens største Gade; her findes hovedsagelig alle Boutiker — ja, for her er Boder af alle mulige Arter, og Magasiner saa vel forsynede, at de ikke vilde gjøre en europæisk Hovedstad til Skamme. Pariser-Modemagaziner, færdigsyede Mandsklæder, Skomagere, Parfume- og Galanteriboutiker, staae her jevnsides brogede chinesi-

ske Curiositets-Handlere, Photographi-Udsalg, Restaurationer og Drikke-Udsalg. Her er en livlig Færdsel hele Dagen, thi foruden Folk som besøge Boderne, hvis Tal er Legio, findes her ogsaa en Vrimmel af Handelsbetjente, som drive Forretninger i de, ogsaa i denne Gade beliggende Banker, Assurance-Selskaber, Dampskibs-Expeditions-Contorer o. m. f. s., kort Victoria-Gaden er Centrum for den hele Trafik som gaaer for sig i Hong-kong.

Vil man nu videre frem i Byen, saa maa man begynde at stige op efter. Fra Victoria-Gaden løber nemlig flere temmelig steile Stræder op ad Bjerget, stundom endog anlagte med Trappetrin. Ved Hjælp af disse stiger man da op til Byens øvre Qvarterer, som ligge terrasseformig op ad Bjerget, og hvor den formuende Deel af Befolkningen har bygget sine Boliger. Her oppe løbe atter farbare brede Veie, som følge Bjergets Form, snart bøiende ind i dybe Kløfter, snart nærmende sig den steile Afgrund ud imod den nedre Deel af Byen, eller vel endog heldende ud over Havet. Langs disse Veie har der reist sig det ene smukke Hus efter det andet, stundom Paladser for den stolte Penge-Aristokrat, stundom Cottager for et Par unge nygifte Folk, stundom igjen en Slags Caserne, bygget af Speculanter til at udleie til mange Familier. Men alle, eller saagodtsom alle, ere smukke Bygninger at see til, og giver hele Skuet af Hong-kong, seet fra Søen, et storartet Udseende.

Ved en af disse Veie, omtrent midtveis paa Bjerget op mod Byens østlige Ende, ligger Gouvernementshuset, en storartet meget smuk Bygning paa to Etager, med Selskabs- og Beboelses-Leilighed for neden og Sovekamre for oven. Her boede jeg ganske udmærket godt, og havde fra min Veranda den herligste Udsigt over Rheden med sine

Myriader af Skibe, over Byen nedenfor og til begge Sider, over det chinesiske Fastland med den gamle By Cau-lun ligeoverfor, og over en yndig Have ved Foden af Huset. Alt dette existerede aldeles ikke da jeg var her sidst; jeg kan huske at man viste mig Stedet hvor Gouvernementshuset skulde staae, men man havde slet ikke begyndt derpaa. Nu er ikke alene Bygningen der, men Grunden er ryddet, og en meget smuk Have er anlagt rundt omkring den og ned ad Bjerget mod Byen. Dette er saameget mere mærkeligt, som al Jorden har maattet tilføres. Oprindelig voxede her ikke et Træ paa Hong-kong Klippe, nu staaer ikke alene denne Have, men mange andre i det skjønneste Flor, og de Træer jeg for atten Aar siden saae plantede langs Barakkerne (Casernerne), som ganske unge Qviste, prange nu med herlige skyggefulde Kroner, der give et køligt Læ mod den brændende Sol.

Bag Gouvernementshuset, paa den anden Side af Veien, ligger en meget stor Have, anlagt i Terrasser, hvortil meget storartede Trapper af hugne Steen føre op. Det engelske Flag vaier her fra Midten af den mellemste Terrasse, og her spilles to Gange ugentlig om Aftenen af den herværende Garnisons Musikcorps. Saa samles Byens beau monde, og vel ogsaa demi monde, i den kølige Aftenluft og nyder lidt Musik og lidt frisk Brise fra Søen. De komme til Fods, til Vogns eller i Porteschaise, efter Omstændighederne, og da de som oftest bringe en Flok nydelig klædte og smukke Børn med sig, saa er det Hele tilsammen et behageligt Skue.

Denne Have er forresten ganske ny anlagt, og derfor langtfra skyggefuld. Den skylder den nuværende Gouverneur sin Tilblivelse. Sir Hercules har overalt virket overmaade meget til Hong-kongs Opkomst, Nytte og For-

skjønnelse. Under hans Regjering har Byen faaet de fleste af de Veie, som nu sætte de forskjellige Bjerg-Qvarterer i Forbindelse; ham skyldes en ypperlig Vandledning, som bringer Vandet op i de øverste Stokværk af de øverste Huse i Byen; Gas blev indlagt og skulde brænde første Gang den 1ste October, og mange andre nyttige og smukke Foranstaltninger, som det her vilde blive for vidtløftigt at opregne, og over hvilke en blot og bar Navneliste jo heller ikke vilde kunde interressere Læserne. Men jeg skal dog exempelviis fremhæve de smukke og velbetænkte Inddæmnings-Arbeider af forskjellige smaa Bugter — Creeks — som findes Østen for Byen, langs det østlige Seilløb, hvorved der baade indvindes ikke ubetydelige Landstrækninger, men tillige en kortere, mere regelmæssig og smukkere Landevei paa denne Side ud fra Byen, og tillige endeel Smuthuller tilstoppes, hvor Baade med Røverbander og Tyvekoster hidtil have havt Leilighed at skjule sig, og have Samqvem med Land.

Paa disse Inddæmninger og Opfyldninger er der fremstaaet et heelt nyt Qvarteer. Det er ikke alene op ad Bjerget og i Høiden, at Hong-kong voxer Aar for Aar, ogsaa Øster efter, langs Stranden, bygges med Kraft; store Pakhuse og Skibsbygningspladse staae her Side om Side; stedse voxe nye op af Grunden, alle stræbende ud efter. For atten Aar siden, vare de ovennævnte Caserner omtrent de østligste Bygninger i Hong-kong; nu strækker Byen sig denne Vei ud, vel omtrent en Fjerdingvei, og brede, meget godt macadamiserede Veie og Gader tillader en livlig Færdsel i dette Qvarteer, som i Særdeleshed er beboet af den arbeidende chinesiske Befolkning. Den nye Mønt, den man nu er i Værk med at anlægge i Hong-kong, som er omtalt i Handelsberetningen, og som sikkert

vil have en velgjørende Indflydelse paa Handelsforholdene i Orienten, skal anlægges i dette Qvarteer, hvor Pladsen alt var afstukket til den. Ogsaa det store Jardine-Mathissonske Etablissement er nu næsten inddraget i selve Byen. Dets store Contorbygning og dets mange Pakhuse og Arbeiderboliger ligge allerede indenfor Byens Grændser, kun Husets prægtige Villaer ligge adskilt endnu ved en dyb og bred Dal, som her strækker sig temmelig langt ind mellem Klipperne. Denne Dal kaldes happy valley; den har et godt Jordsmon og danner, ved sin stedse blomstrende og ret fyldige Vegetation, et meget smukt Billede, som det ligger der omgivet af Klipperne, og med Søen aaben ud mod den nordlige Side, hvor store og smaa Dampskibe og Seilskibe glide forbi som i en Perspectivkasse.

I den inderste Deel af denne Dal, som er meget flad og velbevoxet med Græs, ligger Hong-kongs Væddeløbsbane. Det var en Selvfølge, at Englænderne, som hvor de end færdes i Verden, altid bringe deres Sæder og Skikke, deres virkelige eller selvskabte Fornødenheder med sig, og forplante dem til den fremmede Jordbund, det var en Selvfølge, siger jeg, at de ogsaa vilde bringe deres Væddeløbsglæder ud i disse fjerne Lande. De have deres Væddeløbsbaner ikke alene her i Hong-kong, men ogsaa i Shang-hai, ja selv i Tien-sin og Han-kov havde de faaet dem en race-ground. Paa disse to sidstnævnte Steder vare de imidlertid endnu ikke komne videre, end til imellem dem selv at ride om Kap paa chinesiske Ponys, men i Hong-kong og Shang-hai drives Sagen efter en storartet Maalestok. Her var afstukket en meget anseelig Rendebane, en prægtig Pavillon var opført med Galerier for Damer, Forfriskningslocaler

o. s. v. De rige Kjøbmænd sparede ingen Omkostninger for at forskaffe sig de kostbareste og altsaa forhaabentlig de dygtigste Væddeløbere. De lode dem komme fra Australien, fra Ny Zeeland, fra Arabien, fra England, kort overaltfra, hvor de haabede at faae de bedste. Det var her, som i saa meget Andet, de to rivaliserende Huse Jardine & Co. og Dent & Co., som traadte i Skranken fremfor alle andre, og kæmpede om Prisen. I Mr. Withalls Salon stod paa alle Sideborde eller Etagerer, Vidnesbyrd om de Seire, Husets Heste havde vundet, saasom pragtfulde Sølv-Pokaler og Vaser af alle Former. I Shang-hai stod der hos Hr. Dent en meget smukt forarbeidet Sølv-Bordopsats, som var en Væddeløbspræmie, med den eiendommelige Betingelse, at den skulde vindes af den samme Concurrent to Aar i Træk, den var nu paa 7de Aar uden lovlig Eier, idet den bestandig blev deponeret hos den sidste Vinder, indtil Seiren var endelig afgjort. Disse Væddeløb finde Sted i November Maaned, og jeg nød følgelig ikke andet godt deraf, end Fortællingen om de Glæder, de brave Folk havde havt og fremdeles ventede deraf.

Ogsaa det af Englænderne saa meget yndede Criquet — en Art Langbold — drives saavel i Shang-hai som i Hong-kong efter en storartet Maalestok. De have en dertil særlig udlagt Grund, og alle de unge Herrer dannede Criquet-Clubs, hvor Spillet organiseredes og holdtes i Gang efter alle Kunstens Regler.

Veien ud Øst efter, løber forbi Væddeløbsbanen, forbi en Klippe til venstre, hvorpaa Jardine-Mathissons prægtige Villa er bygget midt i en, ved Kunst anlagt, men nu skyggefuld og meget smuk Park. Veien gaaer nu videre langs Stranden, men ofte passerer man enkeltstaaende pyramidalske Klippestykker, der vidne om, at her har

engang en vulkansk Omvæltning fundet Sted. Man kan idetmindste ikke anderledes gjøre sig Rede for disse besynderlige Klippemassers eensomme Beliggenhed paa et iøvrigt fladt Terrain. Man kan ad denne Vei kjøre eller ride vel en dansk Miil ud langs Stranden, saa langt at man kan see ud igjennem det yderste Indløb, Luyn-moon-Passet til den aabne Sø. Men længer gaaer det heller ikke, saa maa man vende om og kjøre samme Vei tilbage. Der er her, saavelsom paa Halvveien, anlagt en Omdreiningsvei; de kaldes first og second turn, hvor der kan vendes med Lethed, uden at uleilige de modfarende Vogne.

Her kjører eller rider Hong-kongs beau-monde hver Eftermiddag, fra Kl. 5½ til 7. Ved first eller second turn gjøres Holdt, Hestene puste, og Menneskene vende med Begjerlighed Ansigtet mod den friske Søbrise, og indaande den i lange Drag. De Stakler, de kunne nok trænge dertil; de have den hele lange Dag siddet paa de hede Contorer, med Pennen i Haanden, eller de have idetmindste lidt frygtelig af Heden i deres Huse; den friske Luft er dem en sand Velgjerning.

De galante Herrer fra East-point havde indbudet Selskabet til hver Tirsdag og Fredag at tage ind paa deres Villa i forbikjørende eller ridende, for at indtage Forfriskninger. Man samledes da paa Plainen foran Huset, steg af eller blev siddende i Vognen efter Behag, der serveredes med Iis og andre Delicatesser, der passiaredes lidt, og dermed gik en halv Times Tid, og saa kjørte man videre. Med Mørket rullede alle Vognene hjem efter i største Hast, Mange, eller vel de Fleste skulde endnu ad den steile Vei op ad Bjerget, til deres Hjem. Saa gjør man Toilet, og Kl. 8 samles man til Middagsbordet.

Ihvorvel denne østlige Vei er den mest besøgte, og vel egentlig den eneste, som stadig tjener til Kjøreture, er det ingenlunde den smukkeste. Den Vei som løber bag om Gouvernementshuset, og som af de Veie der er anlagt oppe paa Bjerget, er den bredeste og beqvemmeste, fører langs Siden af Klippen, følgende dens Slugter, af og til ført over Viaducter, heelt ud til Vestspidsen, bøier omkring denne, og saa om paa Sydsiden, og her kan man endnu kjøre vel en Fjerdingvei eller saa omtrent, men saa maa man vende om, længer gaaer den ikke. Den hele Vei er uden Sammenligning smukkere og mere pictoresk end den østlige. Man har her et stedse afvexlende Panorama. Rheden med sine utallige Skibe, den nedre Deel af Byen, det hele Archipel af Klippe-Oer som danne Indløbet til Canton-Floden, alt dette glider forbi Blikket, eller vel rettere Blikket farer forbi dette, og giver en idelig Afvexling for Beskuelsen. Paa Sydsiden have flere af Hong-kongs Rigmænd bygget sig Villaer, deriblandt Dents Hus. De nyde herfra den friske SV. Vind, naar denne Monson hersker, i fuldeste Maal, men de have ogsaa Solen med sin fulde Kraft skinnende paa deres Huse og smaa Haver, som de med stor Anstrænhave anlagt. Med NO. Monsonen, som er den køligste Aarstid, fra November til Marts, April, have de derimod Læ af Bjerget, som hæver sig bag dem op til the peak, hvor der er anlagt en Telegraph, som anmelder alle Skibes Ankomst. Det er Hensigten, at den østlige og vestlige Vei skulle fortsættes og mødes, saa at man skal kunne kjøre rundt om hele Oen, men dette er endnu kun et Fremtidsværk, som vistnok vil blive udført, men som dog nok er udsat for det Første, da dets Nødvendighed ikke er paatrængende. Alle disse Vei-Arbeider ud-

føres ved Convicts fra Hong-kong og Shang-hai, og ere for Størstedelen Chinesere, som, ved at tage Bolig under europæisk Beskyttelse, have underkastet sig europæiske Love, men nu have forbrudt sig imod dem.

Paa Sydsiden, lidt Østen for det Sted, hvor Veien ophører, ligger en lille chinesisk Landsby, hvis chinesiske Navn jeg ikke mindes, men som her paa Øen kaldes Aberdeen. Det er en Mand fra Aberdeen, som har givet dette Navn til dette Sted. Han kom som simpel Skibstømmermand, med knap 1 Shilling i Lommen, til Hongkong, forblev her, og ved sin egen Dygtighed og medfødte mechaniske Geni og architectoniske Talent, arbeidede han sig op. Han har her bygget en Reparationsdok, deels sprængt ind i Klippen, deels bygget ud i Vandet, og han bygger nu paa en anden ved Siden af. Dokken er 350 Fod lang, tilsvarende bred, og er i enhver Henseende et udmærket smukt Arbeide. En stor fransk Damper skulde just hales herind, men da den var for lang, skulde Dokken først forlænges, hvilket Manden betragtede som en stor Bagatel. Han var nu en rig Mand, og tjener daglig flere Penge, da de mange Jern-Dampskibe saa hyppig trænge til at renses i Bunden. Vi besøgte dette Punkt en Aften paa en Lysttur med Gouverneuren i en engelsk Kanonbaad, gik derefter en Tur i den ret smukke Omegn langs det snevre men steildybe Sund, som dannes her af de ligeoverfor liggende Holme, og kom saa tilbage samme Aften i Mørkningen.

Det samlede Indtryk man faaer af Hong-kong, er om en ustandselig og meget kraftig Fremadskriden. Dette gjør sig gjældende, ikke alene ved Betragtning af den umaadelige Handels-Virksomhed her finder Sted, men ogsaa af den stadige Udvidelse af Byen, som jo bærer det bedste Vid-

nesbyrd om den stedse stigende Befolknings Krav paa Plads og større Velvære. Overalt reiser sig nye Bygninger mod Øst, eller Vest, eller midt paa Bjerget; høit oppe paa Bjerget seer man Stilladser reiste, Bygninger under Arbeide, Steen blive tilkjørt, Tømmer blive tilhugget, kort et uophørligt Bygningsrøre. Jeg kan ikke forbigaae at tale et Par Ord om disse Stilladser, som ere ganske eiendommelige. Naar et Hus skal bygges, begyndes med at opreise et Stillads af Bambusstokke, som omfatte hele den projecterede Bygning, saavel i Brede og Længde som i Høide; det ligner et uhyre Fuglebur, og tjener tillige til at afspærre Bygningen for Uvedkommende, og herinde bygges da Huset.

Seer man hen til de høie Priser paa alt Materiale som her maa tilstaaes, saa er det klart, at disse Byggeforetagende maae være meget kostbare. Men hertil kommer endnu Byggegrundenes eiendommelige Beskaffenhed, navnlig op ad Bjerget. Paa de fleste Steder har man været nødsaget til at opføre uhyre høie og stærke Fundamentalmure paa Bygningens Forkant, for at naae op til Niveau med Bygningens Bagside, som staaer umiddelbar paa Klippen selv. Den udsprængte Klippe afgiver imidlertid som oftest Materialet hertil. Mange af disse Huses Bagsider staae, idetmindste endnu, temmelig tæt op til Klippevæggen, hvilket gjør dem mørke, og man sagde mig, usunde.

Det er en Selvfølge, at de Folk, som have speculeret i Byggegrunde, have gjort gode Forretninger. Jeg kjender flere Mænd, som have drevet dette Spil efter en stor Maalestok. De kjøbe Grunden af Regjeringen for en meget ringe Pris, imod at udlægge den til Byggegrund efter en bestemt Plan. Saa ryddede og afdeelte de den og

solgte saa i Detail til de Lysthavende. De Herrer have havt og har fremdeles 30 à 50 pCt. af deres udlagte Penge.

Det var under mit næsten tre Ugers Ophold i Hong-kong, at jeg havde Leilighed til rigtig at see og bemærke Alt hvad jeg her har fortalt om denne Byes Ydre. Om det Indre, det selskabelige Liv, kan jeg kun berette saare Lidet eller Intet. Det var her som i Shang-hai den varmeste Aarstid, man levede ikke, man vegeterede. Man havde enten en ulidelig Varme at drages med, eller og det temmelig ofte, voldsomme Regnskyl, som da styrtede som Skybrud ned over Klippen, og dannede formelige Vandfald, som styrtede ad de steile, ned ad Bjergets Sider løbende Gader, ud i Stranden, der strax antog en gul Leerfarve, forunderlig afstikkende mod det klare, mørkeblaae Havvand. Selskabelighed saae jeg altsaa meget lidet af, saameget mindre som Lægen havde paalagt mig et roligt Liv med streng Afholdenhed i diætetisk Henseende. Jeg saae jevnlig ved Gouverneurens Bord nogle faa Venner og Veninder af den elskværdige Lady Robinsons daglige Omgang, men jeg afslog saagodtsom alle Indbydelser ud af Huset, og førte i det Hele et temmelig stille Liv. Jeg kunde gjøre dette saameget bedre, som jeg saa at sige slet ingen Forretninger havde, med Undtagelse af nogen Correspondance med Consulerne Nord paa, og mine Rapporter til Hjemmet.

Der findes vist kun faa Havne paa Jordkloden, hvor der hersker et større Liv end i Hong-kong. Her ankommer og afgaaer daglig en stor Mængde Seilskibe af alle Størrelser, fra og til alle Jordklodens forskjellige Handelspladser. Her er saa at sige Udgangspunktet for den store Mængde Skibe af alle Nationer, navnlig danske, som farer i den saa indbringende chinesiske Fragtfart.

Her kommer og gaaer saa godt som ugentlig en af de store engelske eller franske Paketter, som sætte China og de øvrige af Orientens Havne i Forbindelse med Europa. Saagodtsom daglig gaae og komme desuden store private Dampskibe til China, til Sincapore, til Manila, til Indien og til Australien. Her findes endelig en daglig Paketfart med Dampskibe til Macao og til Canton. Føies hertil, at her Dag ud og Dag ind seiler en Uendelighed af store og smaa Junker frem og tilbage i Kystfart, saa kan man forestille sig hvilket Liv her maa herske paa denne Rhed. Men hertil maa endnu føies, at alle disse Skibe have daglig og stadig Forbindelse med Land ved Pramme og Baade, og at Losning og Ladning foregaaer uafladelig hele Dagen igjennem. Her er ingen hemmende Toldklarering, Intet som standser Handelens uindskrænkede Virksomhed. Det er i Sandhed et livligt Skue, naar man fra Verandaen seer ud over den store, vidtudstrakte Rhed, og seer den Færdsel af Baade, som bevæge sig frem og tilbage. Ethvert europæisk Skib, som kommer paa Rheden, tager sig strax en Comprador, det er: en chinesisk Betjent, som besørger Skibets Fornødenheder, og i det Hele er Agent og Mellemmand for Skipperen i hans Forhandlinger med Land. Hver Comprador har sin Baad, og paa den heiser han det Skibs Flag han betjener. Men foruden disse Compradorbaade, vrimler der af Leiebaade i Havnen, som besørge Ærinder til og fra Skibene, da de europæiske Skippere ikke gjerne udsætte deres Mandskaber for Baadtjeneste i den stærke Solvarme. Naar Paketterne ankomme eller afgaae, ere de formelig beleirede af Baade, som tilbyde deres Tjeneste. De gjøre et frygteligt Spektakel, slaaes og bande, skuppe hinanden overbord, falde i Vandet og springe op igjen,

blive med Magt drevne bort fra Faldrebet, men komme strax igjen, saa at det ikke er noget let Arbeide at komme tilborde, selv om man, som det var Tilfældet med mig, kommer i Hans Excellence Gouverneurens egen Baad. Man maa have seet dette Virvar, for at gjøre sig et Begreb derom. Men naar saa Skruen begynder at røre sig, flygte de Alle som ved et Trylleslag til alle Sider, og saa glider det store Skib ud imellem den hele Masse af Skibe, der ofte ligger saa tæt pakket sammen, at der skal meget god Manøvre og nøiagtig Styring til at klare sig ud.

Der er en Anke, som med fuld Berettigelse kan fremføres mod Hong-kongs Bestyrelse, og som er saa alvorlig, at det bør være denne Colonies Regjerings ufravigelige Pligt at tage kraftige Forholdsregler for at raade Bod herpaa. Jeg sigter hermed til den store Usikkerhed, som finder Sted for Person og Eiendom, saavel tillands som tilvands. Tyverier og Indbrud, Overfald paa Veifarende, og Rov, høre til Dagens Orden paa Landet, Sørøverier i det omliggende Farvand, ja endog i selve Havnen ere ikke sjeldne Tilfælde. Ingen som efter Solnedgang havde Ærinder i afsides Gader, vovede sig ubevæbnet ud af sit Hus, og jeg kan forsikkre, at jeg selv en Aften paa en Kjøretur saa langt som the second turn, blev alvorlig advaret om at tage mig i Agt, da jeg, for at trække lidt frisk Luft, steg ud og gik et Stykke Vei hen ad Kysten, hvor jeg jo rigtignok var temmelig alene; det var hændet for ikke længe siden, sagde man mig, at et Par franske Officerer her vare blevne plyndrede. Indbrudstyverier hørte, som sagt, til Dagens almindelige Begivenheder. — Aarsagen til dette Onde maa paa den ene Side søges i den aldeles ubundne Frihed hvormed Dampskibsforbindelsen med Canton finder

Sted. Hver Dag gaaer og kommer en saadan Paket, som for en Qvart Dollar — circa 3 ℔ Dansk — transporterer enhver Culi fra og til Canton. Der findes som oftest flere Hundrede af den Slags Passagerer: Det er Udskuddet af Cantons Befolkning, der kommer hertil for 3 ℔, gaae i Land, stjæle saa Meget de kunne see Leilighed til, og gaae saa bort med deres Bytte, atter for 3 ℔. Ingen controllerer hverken deres Ankomst eller deres Afgang, og ere de først komne til Canton, saa er der ikke Spørgsmaal om at finde dem igjen. Paa den anden Side er den engelske Rettergang i slige Politianliggender ikke svarende til Hensigten hertillands. Gribes en mistænkelig Person, skal Beviset først føres for hans Strafbarhed efter engelske Love, og er Beviset ikke tilstede, slipper Fyren fri. Der klages meget alvorligt over dette Onde, men det synes som den engelske Regjering meget nødig vil tage Forholdsregler, som kunne virke hemmende paa Coloniens og dens Befolknings ubundne Frihed.

Paa Vandet er det endnu værre: der findes velorganiserede Sørøverbander i og omkring Hong-kong. Det er ikke saa længe siden, at et dansk Skib, som gik med en Ladning Riis ud af Luyn-moon, blev om Natten overfaldet, Mandskabet myrdet og Skibet brændt, efter at være udplyndret. Medens jeg var i Shang-hai, læste jeg i Hong-kong Gazette, at en spansk Brig, som laae seilklar med fuld Ladning bestemt til Manila, var paa selve Hong-kong Rheds vestlige Side bleven overfaldet af to velbevæbnede Baade. Captainen mærkede Uraad i Tide, han havde sit Mandskab paa rede Haand, og det lykkedes ham at afslaae Entringen.

Denne Usikkerhed paa Vandet troer jeg man med fuld Føie kan lægge Colonial-Regjeringen til Last, den

har Kanonbaade i Havnen, men de ere endnu af de gamle klodsede, langsomme, svært bevæbnede Fartøier fra Krimkrigen. Der kan Intet være til Hinder for, at der holdes flere lette, hurtige, bevæbnede Fartøier paa Stationen her, som regelmæssig bør holde Vagt, liggende hver Nat med Dampen oppe, og desforuden lette Dampbaade til Patrouillefartøier. Piraterne, der angrebe den spanske Brig i den vestlige Deel af Havnen, vidste meget godt at Kanonbaaden laae i den østlige Deel uden Fyr under Kjedlerne. Og grebes da saadanne Pirater, da burde der intet Hensyn tages til de almindelige Love, men holdes summarisk Justits. Et Par statuerede Exempler paa Gjerningsstedet og strax efter Gjerningen vilde virke ganske anderledes, end om det end lykkes en engelsk Orlogsmand længere Tid efter, i en langtfraliggende Udhavn at brænde nogle Junker og ødelægge nogle Landsbyer, som antages at være Sørøvernes Opholdsteder.

En stor Vanskelighed for Opdagelsen og Afstraffelsen af Ugjerningsmændene, har hidtil ligget i at Kysten ligeoverfor har været chinesisk Territorium. Det kostede Tyvene kun at kaste sig i en Baad, og at flygte tværs over Havnen, knap en halv dansk Miil over Vandet, for at være i Sikkerhed, saameget mere, som de der altid traf paa Landsmænd, og som oftest paa Medskyldige. Herpaa haaber man nu at have raadet Bod, idet den engelske Regjering har tilkjøbt sig den hele Strækning Land ligeoverfor, med den gamle By Cau-lun og omliggende Landstrækninger. Her bliver nu Grunden nivelleret, der skal bygges Caserner og endeel af Garnisonen skal forlægges hertil. Desforuden ønsker man meget at sælge Grund til Bebyggelse for Indvaanerne, Pakhuse, Dokke-Anlæg o. a. M. Kan dette lykkes er det ganske vist, at Retssikkerheden bety-

delig vil vinde, navnlig paa Vandet. Men det vil vare en Stund endnu, og Vagabonderne fra Canton komme hver Dag.

Under mit Ophold i Hong-kong, indtraf en chinesisk Fest, som Europæerne kalde »Sing-song-Festen», men om det er det rette chinesiske Navn, skal jeg lade være usagt. Jeg antager, at det var den Samme som jeg saae noget af i Han-kov, idetmindste saae nu jeg her i Hong-kongs chinesiske Qvarterer de samme Ceremonier udførte, som jeg har omtalt i min Beretning om Opholdet i Han-kov. Disse Ceremonier bestode hovedsagelig i en stærk Illumination af alle Boder og selve Vaaningshusene, og Forbrænding af Papirstrimler, der ofte ophobedes til store Baal, hvis Flammer oplyste hele Nabolaget, men ogsaa ofte indskrænkede sig til en lille Bunke, som samledes i en Leerpotte, og hvor nu Flammen næredes af Børn, der med høie Jubelskrig kom tililende fra Husene bagved, og kastede deres Papirtribut paa Alteret. Men desforuden fandt andre Festligheder Sted i disse Dage. Det var omtrent fra den 24de August til Slutningen af Maaneden, at Festen tog en mere udvidet og støiende Characteer. Der vandrede da Processioner omkring i alle Gaderne, under en forfærdelig larmende og uharmonisk Musik. Det falder mig meget vanskeligt at beskrive denne Procession: den bestod af de mest uensartede Bestanddele, hovedsagelig dog maskerede eller udklædte Personer af begge Kjøn, som deels gik, deels bleve baarne omkring, Alle forsynede med Faner, Flag og Stænger med forskjellige Emblemer, nogle af disse Stænger, saa lange og saa tunge, at de vare Flere om at bære dem, idet der paa selve Stangen var anbragt et Par Støtter som bares af andre Folk, og som brugtes til at afstive Hovedstangen, naar der hviledes.

Naar jeg har nævnet, at en Deel af Processionens Personale blev baaret, da skeete dette ikke i almindelige Bærestole, nei, det var et Slags aabne Templer, stærkt udsmykkede med Flag, Blomster og Flitterstads, med en Himmel over og lange flagrende Gardiner, og hvori der befandt sig, siddende eller staaende, een eller flere mandlige eller qvindlige Personer, udpyntede med brogede Tøier, Blomsterguirlander o. a. M., Mændene gjerne med store Skjæg og drabelige Knebelsbarter, et Sværd eller et Spyd i Haanden; Fruentimmerne gjerne i temmelig let Paaklædning, og indtagende af og til temmelig lascive Stillinger, Alt til det gabende Publicums store Forlystelse. Disse Folk, som saaledes slæbtes omkring, vare deels leiede, deels frivilllge Folk, Culis og offentlige Fruentimmer. Processionen sluttedes af en uhyre Drage, eller rettere Slange med et Dragehoved. Den var sikkert en halvhundrede Alen lang, og var dannet af et ligesaa langt Stykke broget Tøi, som bares paa Hovedet af en heel Deel Mennesker, og hang ned paa Siderne af dem, saa at de vare ganske skjulte. Ved at disse Folk bevægede sig baade i horizontal og vertikal Retning, fremkom en bølgende fremadskridende Bevægelse, medens det uhyre Hoved bevægede sig til begge Sider og af og til skjød en lang Braad ud mod de Omkringstaaende, som da med høie Skrig og megen Latter trak sig skyndsomst tilbage. Processionen var uhyre lang, den tog vist en halv Time til at defilere forbi Gouvernementhuset; den var forresten afdeelt i flere Delinger, som hver havde sit Musikcorps, mest bestaaende af Sækkepiber, Trommer, Bækkener, Gongoner og andre støiende Instrumenter, som gjorde et infernalsk Spektakel, der kunde høres over hele Byen.

Denne Komedie opførtes flere Dage i Rad, og satte

hele Byen i Bevægelse. En Dag blev den overrasket af et af de ovenomtalte voldsomme Regnskyl, som i et Nu splittede den hele Forsamling, der flygtede skrigende til alle Sider. Naar jeg nu tilføier, at al dette Spektakel gik for sig med den største Orden, og uden at noget Uheld eller Uorden forstyrrede det gode Lune, som herskede hos alle Deeltagerne, saa troer jeg nok at have givet et saa tro Billede af hvad jeg her var Vidne til, som det staaer i min Magt at udmale.

En anden Deel af Festen bestod i, at man i den nedre Deel af Byen havde opbygget to meget store Barakker paa en aaben Plads. I den ene af dem var der opført et Theater, hvor der gaves chinesiske Komedier, men hovedsagelig akrobatiske og gymnastiske Præstationer til Bedste. Indgangen var aaben for Enhver som havde Raad til at betale 20 Cash, vel omtrent 2 ß Dansk. Der var altsaa stadig meget fuldt Hus. Vi vare derhenne en Aften og fik anviist Æerespladsen paa et noget ophøiet Galerie. Jeg saae her gymnastiske Kunster, Kraftkunster og Liniedands, som virkelig kunde maale sig med det Bedste jeg har seet af den Art, og det var Synd at sige, at man ikke fik Nok for Pengene. Disse Forestillinger adskilte sig fra lignende i Europa, derved, at der aldeles intet Ophold var imellem de forskjellige Præstationer. Det gik uafladelig og stedse noget Nyt. Selskabet var nemlig meget talrigt, navnlig paa Børn og halvvoxne Drenge, og hver Gang et Kunststykke var til Ende, traadte umiddelbar efter en Gruppe af denne Ungdom frem og gav Noget til Bedste. Der var iblandt dem en ung opløben Knøs paa vel 15 à 16 Aar, med den reglementerede lange Pisk fra det skaldede Hoved, der naaede ham til Hælene. Denne Pisk kastede han over en Stang, omtrent to Alen

over hans Hoved, og saa heisede han sig op i Pisken ved at hale i begge Hænder i den nedhængende Deel, og løftede sig saaledes op og ned flere Gange under Stangen, hvilket vakte almindelig Bifald blandt de chinesiske Tilskuere, som i tætte Masser bølgede under vore Fødder i det store Parterre. Den hele Sal var iøvrigt i aldeles raa Format, uden Maling, uden Decoration og meget slet oplyst, Musiken var den sædvanlige. Den store Mængde Mennesker udbredte en saa ubehagelig Atmosphære, at vi ikke kunde holde det længer ud, og gik derfor bort for at tage den anden Barakkes Indhold i Oiesyn.

Hvad jeg her saae, har jeg egentlig temmelig vanskelig ved at beskrive. Det var en Slags Basar eller vel rettere en Udstilling, thi her var Intet at faae tilkjøbs, det var kun til at see paa, og dette ovenikjøbet gratis. Gjennem en lang Gang, som stedse var opadstigende. kom vi ind i en meget stor Sal, som var stærkt oplyst med chinesike Lamper, og mange Lys i en stor Mængde Glaslysekroner. Salen var afdeelt i mange Rum, som dog alle stode i aaben Forbindelse med hinanden, og i disse Afdelinger var opstillet eller ophængt en Uendelighed af alle mulige Gjenstande, Kunststykker, Gudebilleder, Vaser af Sølv eller Metal, Blomster og Planter i store Porcellainskar, udstoppede Fugle, Slanger og andet Kryb, Vifter, Fuglebure, Uhre, Compasser, kort, af Alt muligt, hvad nævnes kan af slige Curiositeter, Alt i en vis Orden, og ganske rigt decoreret med brogede Draperier af Silke- og Bomuldstøi. Et Orchester var placeret ved den ene Side, som hilsede vort Selskabs Ankomst med en skingrende, men høist uharmonisk Fanfare, og derpaa vedblivende opvartede os med dets forfærdelige Musik. Der var en uhyre Menneskemasse tilstede, men Gouver-

neuren og hans Selskab fik Plads overalt, og jeg maatte i det Hele beundre den Ro og Orden, her herskede.

Denne Udstilling kan betragtes som en Foræring fra Byens rige chinesiske Befolkning, Kjøbmændene i Victoria-Street, til Byens Ubemidlede og Fattige. De bekoste opførte den store Barakke, og lade alle disse Sager, hvoraf nogle Stykker virkelig vare af stor Værdi, saavel qva Kunstprodukt som i Pengeværdi, komme langveis fra, fra Canton og andre store Byer, hvor de opbevares, og hvorfra de udleies og udstilles ved saadanne høitidelige Leiligheder.

Jeg gjorde en lille Udflugt paa et Par Dage til Canton. Dampskibene, som fare i denne Route, gjøre Farten dertil paa 7 à 8 Timer, og tilbage paa 6 à 7. Men den Dag vi gik derop, vilde Skjæbnen, at Skibet Han-kov, et af disse Flodskibe, som jeg i det Foregaaende oftere har omtalt, var saa overfyldt med Passagerer og Gods, at Hjul-Axlerne næsten vare i Vandet, og Følgen var en saa langsom Fart, at vi, da samtidig hermed Strømforholdene stillede sig ugunstige, vare fjorten Timer underveis istedenfor 7 à 8, og vi ankom saaledes til Canton Kl. 11 om Aftenen, istedetfor Kl. 3 à 4 Eftermiddag. Naar jeg ovenfor har sagt, at denne Fart gjøres for en Qvart Dollar, saa er dette saaledes at forstaae, at man kan gjøre Reisen for denne Sum, naar man vil lade sig nøie med en Plads paa Mellemdækket. Dette skal jeg imidlertid stærkt fraraade Enhver at prøve paa. Her var sammenstuvet tre à fire hundrede Mennesker, alle nøgne, svedende, stinkende, spisende Løg eller rygende Opium; de udbredte en saadan Dunst, at Luften som steg op fra Lugerne formelig var forpestet. Men for en Dollar, to Rigsdaler, kan man gjøre Reisen, og faaer endda en meget god Fro-

kost, og i vort Tilfælde dertil en høist respectabel Middagsmad, idetmindste hvad Qvantiteten angaaer. Det er klart at dette ikke kan betale sig, men Concurrencen har drevet Priserne ned, og det kommer kun an paa hvem der kan holde længst ud.

Seiladsen op ad Floden havde ikke forandret sig siden jeg var her sidst, kun gik vi den nærmeste Vei ind mellem de mange Øer og Holme, som ligge i Mundingen af Floden og danne et heelt Archipel. Vi passerede Bocca-tigris-Forterne, og kom saa op i den snevre Deel af Floden, passerende Vampoa i Mørket, og ankom som sagt til Canton Kl. 11 Aften.

Jeg havde begivet mig hertil med vor Consul, Hr. Magniac, af Huset Jardine & Co., og under hans Veiledning. Han havde paataget sig at skaffe os Qvarteer (vi vare et større Selskab af Damer og Herrer) og det gjorde han ogsaa trolig, skjøndt det i Begyndelsen saae lidt mørkt ud i saa Henseende. Dampskibet ankrede midt paa Floden og vi gik i Baade ind til Land; det var meget mørkt, og jeg idetmindste, havde ikke Anelse om hvor jeg kom hen. Til min Forundring stege vi i Land ved en meget smuk steensat Kai med en ziirlig Trappe, gik saa langs Kaien ad en gruset Vei til et Hus, som var tæt tillukket og ganske mørkt. Her bankede Hr. Magniac paa af alle Kræfter; tilsidst kom en halvnøgen chinesisk Dreng ud af et Vindue, og da han erfarede hvem vi vare og hvad vi vilde, fløi han tilbage, og strax efter fik vi Adgang til Huset. Der blev tændt Lys, dækket Bord, redet Seng, og i en halv Time var Alt i Orden, og vi meget vel indqvarterede. Jeg erfarede da nu at vi vare i den engelske Præsts, Mr. Grays, Hus. Præsten var selv i Hong-kong, men havde laant sit Hus til Hr. Magniac og givet for-

nøden Ordre til sine Folk. Da vi bleve saalænge borte, havde Folkene troet at vi slet ikke kom, derfor denne Modtagelse.

Da jeg næste Morgen kom til at see mig om, lykkedes det mig først at orientere mig. Jeg saae at jeg befandt mig paa en lille Ø, omtrent en Fjerdingvei lang og halv saa bred, beliggende ud for Canton-Byes vestligste Qvarteer, og kun adskilt fra Fastlandet ved en smal Kanal, hvorover to Træbroer føre over til Byen. Denne Ø var indtil 1860 en flad Sandbanke, tildeels overflydt ved Høivande, hvorpaa der levede en Slags amphibialsk chinesisk Befolkning, deels i Hytter, deels i deres om Natten paa Land ophalte Sampans — smaa Baade med Huse paa — som tjene en saa betydelig Deel af Cantons Befolkning til Bolig. Den ligger just ligeoverfor den Arm af Canton-Floden, som løber ud herfra bag om Macao-Øen, for derefter at kaste sig i Havet. Da Englænderne i 1841 første Gang angrebe Canton, gik Linieskibet Blenheim op ad denne Flodarm, og befandt sig en skjøn Morgenstund tværs for Canton-By og indenfor den, til Chinesernes største Forbauselse. De forsøgte i Hast at opkaste et Batteri paa denne Ø, hvis Navn var og fremdeles er Sha-min, men Blenheim feiede snart dette Forsøg paa Modstand af Veien. Hvad der fulgte paa veed Enhver der har beskæftiget sig med Chinas Krigshistorie fra den Tid. Her være det nok at anføre, at Blenheims Nærværelse paa dette Punkt, gav det sidste Stød til det chinesiske Forsvar. Freden blev sluttet ved den engelske Commissair Elliots Indrømmelse af Flodens Rømning mod en betydelig Skadeserstatning, jeg troer af 6 Millioner Dollars. I 1860 lod de allierede Magter, England og Frankrig, sig denne Ø afstaae. For en Sum af

248,000 £ lod den engelske Regjering den nu opfylde indtil 6 Fod over høieste Vande, indsætte med Steenkaier hele Øen rundt, draine, udlægge med Landeveie og regelmæssige Qvarterer, og nu udsolgtes Grunden i mindre Lodder til de Handlende. Regjeringen havde, da jeg var der, indvundet sine udlagte Penge, og havde endnu fjorten Lodder tilovers; den østlige Ende, nærmest Canton-By, var udlagt til de Franske. Men Europæerne vilde ikke ret til at bygge her. Cantons Handel er i det Hele i Aftagende, alting gaaer nu fra det Indre til Shang-hai, og derfra, og fra de andre Havne, til Hong-kong. Canton vil ikke hæve sig som Handelsplads til sin Fortids Høide, før en Jernbane forbinder den med Han-kov. Der stode endnu kun faa egentlige Bygninger paa Sha-min, deriblandt en meget net lille Kirke, tæt op til det Hus, jeg beboede. Den største Deel af Europæerne, som boede her, havde deres Qvarteer i nogle meget store Bambushytter, som vare opreiste paa deres respective Grunde som interimistiske Boliger. Endnu ere de fleste Europæere i Canton bosatte paa Flodens høire Bred, ligeoverfor Byen og langs Stranden; her boe de i chinesiske Huse og have deres Pakhuse — Godans — umiddelbar i deres Nærhed. Her vaie de forskjellige Nationers Consulatflag, deriblandt ogsaa det danske.

Den Deel af Canton som jeg i 1846 fornemlig havde kjendt, er ikke mere til. Den blev aldeles tilintetgjort i 1856 af Yeh, der lod Factorierne nedbrænde, og disse tilligemed old og new China-street, med de nærmest omliggende Gader, rydde lige med Jorden. Jeg lod mig sætte i Land paa den Plet, hvor dette Qvarteer havde staaet, men søgte forgjæves efter Levninger af den fordums europæiske Herlighed, kun en rund Græsplet med

en Spadseregang omkring, viste mig hvor Centrum af den amerikanske Have havde været, hvor det amerikanske Flag dengang vaiede fra en høi Flagstang, og hvor jeg havde camperet med Landgangs-Compagniet fra Galathea, da vor Hjælp til Factoriernes Beskyttelse blev begjæret (vide Galatheas Reise, 2det Bind, Pag. 277 og flg.).

Jeg var et Par Gange inde i selve Canton-By, og spadserede omkring i denne Labyrinth af Gader og Boder, lykkeligvis i talrigt Selskab og med en paalidelig Veiviser, ellers var jeg vist aldrig kommen ud igjen. Canton har dog forholdsviis større og bredere Gader end de andre chinesiske Byer, jeg har besøgt. Her var ogsaa flere aabne Pladser, og adskillige Haver med meget store og gamle skyggefulde Træer, som omgive en eller anden Rigmands Bolig. Men Indtrykket af Sneverhed og Ureenlighed er dog det samme, og bragte idetmindste mig til at ønske snarest mulig at komme ud igjen af den høist ubehagelige Luft, vi her bevægede os i. Forresten er Canton i chinesisk Handelsretning ingenlunde nedstegen fra sin gamle Høide. Her er Boder som ere langt bedre forsynede, og langt mere glimrende udstyrede, end i de andre chinesiske Byer. Her findes meget store Oplag af Porcellain og Silkevarer, men den egentlige Fabrikation, navnlig af forarbeidede, f. Ex. broderede, Silkevarer, skeer kun paa Bestilling. Den største og vigtigste Export heraf gaaer til Brasilien og Mexico.

Efter et Par Dages ret muntert Liv gik jeg igjen tilbage til Hong-kong, og var dennegang kun 6½ Time underveis. Og hermed skal jeg tage Afsked med China.

II.

Den øvrige Hjemreise til Suez — Cairo — Alexandria — Malta — Marseille — Gjennem Europa.

Søndag den 11te September tog jeg Afsked med min gjæstfrie Vært og hans elskværdige, godmodige Gemalinde, Lady Robinson, og gik ombord i det engelske P. & O. Compagnies Dampskib Orissa, Captain Hector, en ualmindelig beleven og elskværdig Mand. Regnen skyllede ned, men desuagtet var Skibet som sædvanlig omringet af Baade, hvis Besætning gjorde et forfærdeligt Spektakel. Kl. 10 dampede vi ud af det ostlige Løb Luy-moon og snart tabte vi Chinas Kyster af Sigte. Orissa havde en Salon-Kahyt paa Dækket med Lukafer paa begge Sider, følgelig et Hyttedæk over Kahytten, som var et meget køligt og behageligt Opholdssted. Under Dækket var der en anden Salon-Kahyt, men den var stuvet fuld af Silke i store Baller, som skulde transporteres til England og Frankrig. Forresten var Orissa et vel indrettet og vel organiseret Skib, men ikke meget hurtigt.

Vi havde stadig godt Veir paa Overreisen og intet Mærkeligt indtraf. Den 18de, en Søndag Morgen tidlig, ankom vi til Sincapore. Her forefandt jeg Brev fra Hjemmet, som gav mig en behagelig Beskæftigelse paa denne, i engelske Havne saa kjedelige Dag. Jeg besøgte Kirken, der er nylig opført efter engelske Ingenieur-Officerers

Tegning, ved Hjælp af Convicts. Den blev meget beundret; jeg fandt den smagløs og i en forfeilet gothisk Stiil, og saa var den malet guul, med guult Tag, med et guult Taarn, og et guult Spir. Det var langtfra kjønt, men den tog sig godt ud fra Rheden paa den mørke Baggrund med den rige mørkegrønne Vegetation.

Mandag den 19de Eftermiddag forlod vi Sincapore, Onsdag Morgen Kl. 11 kom vi til Penang. Vi maatte gaae uden om Øen og ind Nord fra, da ingen Lods kom ud til os ved det sydlige Indløb; det er selvfølgelig en Omvei. Samme Aften gik vi derfra, og gik nu over Bengalske Bugt med stadigt smukt Veir og smult Vande, mod SV. Monsonen, men stedse med laber Brise. Kun een Dag blæste det pludselig op med stiv Kuling og Regn, men den 25de var det atter skjønt Veir. Tirsdag Aften den 27de vare vi under Land ved Ceylon, men maatte tilbringe Natten liggende fra og til for Mørket. Onsdag den 28de ankom vi til Ponte de Galle.

Dampskibet, som skulde tage os ombord for at bringe os til Suez, var endnu ikke ankommet. Vi gik altsaa i Land, og indqvarterede os i et af de mange Hoteller, som bliver de Reisende tilbudt ved Ankomsten. Det laae ved Volden, tæt ved Fyrtaarnet, og jeg havde fra mine Vinduer en skjøn og ubegrændset Udsigt over Oceanet og Stranden, hvor det indiske Havs Bølger bryde sig med Voldsomhed mod Klipperne og kaste deres Skum høit op over Volden.

Tiden gik her som den bedst kunde. Det var meget varmt om Dagen, saa der var ikke Andet for end at holde sig rolig. Om Eftermiddagen kjørte vi Tur i den smukke Omegn og kom tilbage i Mørkningen. Torsdag Aften var der en Concert, given af en Franskmand, der spillede Violin

med større Færdighed end Smag, og et Par Sangerinder, hvoraf den Ene, Mdm. Catalby, foredrog endel Sange med en ret nydelig Stemme og et net Foredrag, forbundet med en Hoben Coketteri.

Imidlertid kom vor Paket, the Mooltan, ind paa Rheden Torsdag Middag. Den gik strax i Værk med at indtage den betydelige og kostbare Ladning, som Orissa havde havt ombord, deriblandt 1500 Baller Silke. Fredag Eftermiddag gik vi ombord, og Kl. 6 forlod vi Ponte de Galles Rhed. Mooltan er et af Compagniets største Skibe, 500 Hestes Kraft, 350 Fod langt, just halvt saa langt som Great Eastern, kun fire Aar gammelt, og særdeles smagfuldt og beqvemt indrettet Jeg havde den Fornøielse i Captainen, Mr. Dunn, at træffe en gammel Bekjendt. Det var ham som førte Bengal paa Udreisen. Han havde paa denne Udreise viist mig den meest udsøgte Opmærksomhed, og han begyndte igjen hvor han slap, behandlende mig med ualmindelig Forekommenhed og Velvillie.

Paa hele denne Tur, fra Ponte de Galle, vare vi begunstigede af det herligste Veir, lette Briser og Stille. Den varede fra den 30te Septbr. til den 14de Octbr. Aften, men jeg har Intet at fortælle om denne hele Overfart. Dog een Mærkedag for mig faldt paa denne Overfart, det var den 6te Octbr., Frederik den Syvendes Fødselsdag. I mit stille Sind mindedes jeg, hvorledes jeg for et Aar siden paa denne Dag havde seet denne vor nu hedengangne Konge for sidste Gang, ved hans gjæstfrie Taffel paa Glücksborg Slot. Da var han karsk og munter — og kun faa Uger efter skulde hans Livs Lampe slukkes, og derved det Sorgens og Trængslens Aar oprulle, som har bragt saa frygtelige Ulykker over vort elskede Fædreland!

Vi vare knap 40 Passagerer og havde derfor en ualmindelig rigelig Plads og stor Beqvemmelighed. Tingen er, at man ved at foretage Reisen paa den Aarstid, jeg gjorde det, har den Fordeel, at man reiser ud paa den Tid da de Fleste fra Indien reise hjem, og reiser hjem paa den Tid da de fleste Orientalere gaae ud. Vi anlob Aden den 9de Octbr., men blev der kun i otte Timer, saa var den utrættelige Maskine atter i fuld Gang. Skruen hvirvlede rundt sine 64 à 68 Slag i Minuttet og bragte det svære Skib til 12 Miils Fart.

Under Farten gjennem den sydlige Deel af det røde Hav havde vi det overmaade varmt, indtil 30° R. — senere fik vi nordlig Vind og saa blev det taaleligere. Da vi kom op mod Fyrtaarnet paa Koralrevet, saae vi Signal vaie for Samqvem og Forlangende af Proviant, som de stakkels Eneboere manglede. En Baad blev derfor udsendt med forskjellige Proviantsorter. Til Gjengjæld sendte de os en Ret Fisk. Disse det røde Havs Indfødte vare pligtskyldig i ildrøde Uniformer, men naar man fik det temmelig haarde Skind trukket af, var Kjødet overordentlig velsmagende.

Løverdag den 15de October gik vi i Land i Suez og ankom endnu samme Aften pr. Jernbane til Cairo. Da jeg havde fundet mig utilfreds i det Hotel jeg sidst beboede, søgte jeg et andet. Det var ikke stort bedre, men det havde dog den Fordeel at det laae ved en ret smuk Promenade, som i den smukke maaneklare Aften var meget behagelig. Ligeoverfor laae en Café, hvor fem unge Damer gav Violin- og Guitarspil til Bedste. I Baggrunden skjulte et Gardin et indre Værelse. Lokket af den Mængde Mennesker, som her ustandselig strømmede ud og ind, gik ogsaa jeg derind, og fandt — en Spille-

hule. En Roulette stod opstillet her, men saaledes construeret, at Banquieren maatte kunne spille falsk uden mindste Vanskelighed; om han gjorde det skal jeg lade være usagt. Der blev spillet med Lidenskab, men ikke synderlig høit. Da jeg havde seet lidt derpaa, gik jeg hjem og til Köis. Snart efter hørtes et frygteligt Spektakel paa Gaden. En Græker var gaaet ud fra Spillehuset, men var strax efter bleven indhentet af et Par Andre, og myrdet midt paa Promenaden ved flere Dolkestik. Morderne flygtede.

Næste Morgen toge vi paa Jernbanen til Alexandria. Ved min Ankomst forefandt jeg flere Breve fra Hjemmet. Det er en af Fordelene ved Hjemreisen, fremfor Udreisen, at man gaaer Posterne imøde, og paa hver Station faaer nyere og friskere Efterretninger. Jeg boede i Hôtel de l'Europe, beliggende paa den store Promenade, med Gader paa begge Sider. Det skulde være det bedste; Gud veed det var kummerligt nok. Denne Gade, som er meget bred og temmelig lang — vel omtrent som store Amaliegade — har fire Rækker Træer i Midten, og for hver Ende et herligt Springvand; smukke Hoteller og private Boliger ligge langs med den hen, og smukt udstyrede Boder optage Husenes Stue-Etager. For Enden af Gaden ligger Banken, en smuk Bygning, som tager sig meget godt ud. Gas var nylig bleven tændt i Alexandria. Der bygges meget stærkt i de nye Qvarterer, som tildeels støde til Stranden i den gamle Havn. Her laae et Theater, hvor jeg havde den Glæde at see Madame Ristori spille. Uagtet jeg ikke forstaaer Italiensk, maatte jeg dog i høi Grad beundre hendes henrivende Declamation og udtryksfulde Minespil.

Da jeg erfarede at Hr. Lesseps, Directeuren for

den store Suez-Kanals Anlæg, var ankommen hertil med sidste Paket, søgte jeg ham for at erfare dette Arbeides Tilstand. Han var imidlertid reist uden Ophold til Cairo. Paa Central-Bureauet viste man mig med stor Forekommenhed Planer, Tegninger og de seneste Rapporter, navnlig den engelske Ingenieur Bradshaws Rapport til Vice-Kongen, hvori han, i Modsætning til den almindelige Mening i England, udtaler sig bestemt for Arbeidets Udførlighed. Ogsaa Hr. Lesseps's Beretning af August 1864, til Generalforsamlingen i Paris, var man saa god at give mig med tilhørende Kort. Jeg har meddeelt disse Actstykker til Udgiverne af Maanedskriftet «Fra alle Lande», hvor de forhaabentlig vil blive meddelt Offentligheden forinden disse Blade see Lyset.

En dansk Mand, en Hr. Polack her fra Kjøbenhavn, som er bosat i Alexandria, var saa god at opsøge mig og tilbød sig som Cicerone. Vi kjørte da en Tur sammen i Byen og Omegnen, besaae Pompeius-Colonnen, som nu i saa mange Aarhundreder trodser Tidens graadige Tand, den staaer der ligesaa stolt som da den reistes, imedens Alt omkring vidner om Tidernes Omskiftelighed. Ogsaa Cleopatras Synaal saae jeg, den seer bestandig ud som den maatte falde om ved første alvorlige Vindstød, idet Stenen som danner dens Fundament er bortsmuldret paa Hjørnerne forneden, men saaledes har den nu staaet i Hundreder af Aar, saa der er vel ingen Fare paa Færde. Dens Mage ligger som bekjendt under Jorden tæt ved; man kan even skjelne Conturen af den. Forresten er Omgivelsen af disse herlige Oldtids-Mindesmærker skammelig forsømt. Cleopatras Naale staae og ligge i et stygt, smudsigt Gaardsrum, hvor der den Aften idetmindste stod opstaldet en stor Deel Oxer og Køer.

Vi besaae ogsaa et af Vice-Kongens mange Paladser. Tilladelsen hertil skyldte vi Hr. Polacks Indflydelse, idet han blev gjenkjendt af Portneren som Svigersøn af en af den afdøde Vicekonge Said Pachas gode Venner og Hofleverandeurer. For at komme ind skal man ellers være forsynet med Gouverneurens Tilladelse, som iøvrigt kan erholdes uden mindste Vanskelighed. Dette Palais var udstyret med kongelig Pragt: de skjønneste Mosaiksager, Marmorsøiler, kostbare Silketapeter og uhyre Speile saaes overalt, men især maatte jeg beundre et Par colossale Candelabrer af slebet couleurt Krystal, saa høie at de naaede fra Gulvet til heelt op under Loftet i disse meget høie luftige Sale. Storsultanen havde beboet dette Palads. Fra de indre Gemakker førte en Corridor til Haremmet, som selvfølgelig var en lukket Dør for os. Her var anbragt en elektrisk Telegraph, bestemt til at anmelde Vice-Kongens Ankomst til sine Damer. Der maa altsaa være qvindelige Telegraphister i Egypten.

Det Dampskib, som skulde bringe os til Marseille, kom ind fra Southampton, Mandag den 17de Eftermiddag med 120 udgaaende Passagerer. Allerede den 18de Kl. 10 Formiddag vare vi ombord og gik ud af Alexandrias Havn; Skibet havde da losset sine Passagerer og sit Gods og havde indtaget sin Deel af de ovenmeldte 1500 Baller Silke, og den hele øvrige Ladning, Passageergods m. M. Det var Skibet Baruda, et ganske nyt og meget hurtigt Skib, ført af Captain Hasselwood. Vi havde stadig godt Veir og ankom uden Gjenvordigheder til Malta den 21de om Formiddagen.

Vi skulde ikke gaae tilsøes igjen før Kl. 8 Aften. Vi havde altsaa Dagen for os, og jeg benyttede denne Tid til at gaae i Land og besee Maltas Mærkværdigheder.

Dette er nok Umagen værd, thi her er virkelig mange interessante Gjenstande at tage i Øiesyn. Der er for det Første St. Johannes-Kirken, som er en pragtfuld Bygning, men som især udmærker sig ved sit Mosaik-Gulv, hvor alle Malteser-Riddernes Vaaben, indlagt i Mosaik, danne de Tavler hvoraf Gulvet er sammensat. Her findes en meget skjøn Altertavle og flere gode Malerier af italienske Mestre. Saa er der Gouvernementspaladset som er Stormesterens Residens. Denne grandiose Bygning har den nuværende Gouverneur, General le Marchand, ladet restaurere til sin oprindelige Skikkelse. Her findes atter pragtfulde Mosaik-Gulve; kostbare Gobelins, forestillende Riddernes Kampe, bedække Væggene. En Række Portraiter af Stormestere, lige til den Sidste, Hompesch, en Tydsker, beklæde det omløbende Galeries Vægge. Det Mærkeligste er imidlertid Arsenalet, hvor alle de Vaaben og Harnisk som Ridderne have brugt, findes opstillede i ziirlig Orden. Man seer her mange høist mærkelige baade Skyde- og blanke Vaaben. En nydelig lille Have ligger inde i den Fiirkant, som Paladset omslutter. Her staaer et Monument for Prindsen af Wales, som besøgte Malta paa sin Reise til Orienten.

Man bør ikke forlade Byen uden at have nydt den skjønne Udsigt over Orlogshavnen, som skilles fra Quarantainehavnen ved den fremspringende Landtunge, hvorpaa Byen ligger. Denne Udsigt haves tilfulde fra en lille Terrasse, hvor der ligger en lille Kirke og nogle Caserner. En Buegang omgiver Terrassen og yder en velgjørende Skygge. Orlogshavnen er anerkjendt at være for indskrænket, og her havde nylig været en Commission med den første Admiralitetslord, Hertugen af Sommerset, i Spidsen,

for at tage den i Øiesyn, og tage Bestemmelser om Maaden den hensigtsmæssigst kan udvides paa.

Efter at have hilst paa Admiral Smart og spiist Frokost hos ham, tog jeg i Selskab med vor Consuls Broder, Hr. Ferro, til Vogns ud paa Landet. Consulen selv var Kjøbmand og var paa en Maildag uadskillelig fra sit Contor, men sin Broder og sin Vogn var han saa god at stille til min Raadighed. Denne Broder var en meget vakker ung Mand, som talte ret godt Dansk, hvilket han havde lært paa en Lysttur han havde gjort med Corvetten Thor, Captain Peter Wulff, da dette Skib for nogle Aar siden var i Middelhavet. Han kjørte først med os ud til Gouverneurens Haver, egentlig en Orangeskov, hvor disse skjønne Frugttræer stode i fuldt Flor, men det var desværre ikke Aarstiden endnu til at spise deres gyldne Frugter. Derfra kjørte vi til La Valetta, en lille Milsvei at kjøre. Her forevises en Grotte hvor St. Peter skal have levet, skjult mod Hedningernes Forfølgelse. Endvidere Catacomberne, hvor mange hundrede Christne ligeledes fandt Tilflugt mod Forfølgelse. En Munk viser den Reisende Vei. Man seer Spor af Martyrernes Ophold her, hist have de sovet, her have de holdt Gudstjeneste, paa hiin Plads synes de at have kogt o. s. v. — Man blev, som sædvanlig naar man stiger ned i Catacomber, forsynet med Voxkjerter, og man faaer flere Historier til Bedste om Folk, som have forvildet sig, og aldrig ere komne tilsyne igjen.

La Valettas Domkirke er en særdeles skjøn Bygning i Jesuiterstiil med en Kuppel istedetfor Taarn. Ogsaa en Kirke i Landsbyen Musta maatte vi beundre for dens Størrelse og ædle Stiil. Det var en fuldstændig Rundbygning med en stor hvælvet Kuppel over. Neppe vil den

være skikket til Prædiken, da der var en frygtelig Resonants i den. Man maatte især forbauses over dens Størrelse i Forhold til Landsbyen, hvis gudfrygtige Indvaanere havde bekostet dens Opførelse. Den var forresten ikke færdig endnu.

Det lakkede nu mod Aften og vi maatte vende Tanken mod Havnen. I en anden Landsby, som prangede med et Hôtel de Paris, spiste vi en tarvelig Middagsmad og kjørte saa til Havnen, hvor vi ankom trætte og mødige, men veltilfredse med vor Dag, toge saa Afsked med vor elskværdige Veiviser og gik ombord.

Nær havde vi ved en høist komisk Feiltagelse, kunnet komme galt afsted. Det var meget mørkt, da vi kom ud paa Vandet. Vi vidste at den udgaaende Mail-Damper fra Marseille var kommen ind samme Formiddag og laae paa Siden af Baruda. Men disse to Skibe vare Tvillinger og lignede hinanden paa et Haar, og hvilket af dem der laae inderst, og hvilket yderst, vidste vi ikke. Rask lagde vi da til Siden af et af dem, og kom op paa Dækket, hvor vi fandt endeel Passagerer siddende og vente paa Afreisen. Pludselig, men dog kun ved at jeg tiltalte en Herre jeg troede var en Reisefælle, men som viste sig at være en mig ganske fremmed Mand, opdagede jeg vor Feiltagelse, og ilede skyndsomst ombord i vort eget Skib. Ellers havde jeg kunnet gjøre en Vendereise til Alexandria i Selskab med 160 til Indien og China udgaaende Passagerer, medens vor Bagage gik til Marseille.

Kl. 8 Aften stode vi ud af Maltas Havn. Næste Morgen passeredes Sicilien. Søndag den 23de gik vi igjennem Bonifacio-Strædet, saae atter Caprera med Garibaldis Bolig, men vare dennegang nærmere Land, og kom derved imellem den hele Gruppe af større og mindre Klippeøer, som be-

krandse den nordlige Deel af Sardiniens Kyst. Mandag den 24de October, om Morgenen tidlig, løb vi ind og fortøiede Marseilles Havn, og saaledes vare vi lykkelig ankomne til Europa efter 43 Dages Reise fra Hong-kong.

Og hermed betragter jeg min Reiseberetning som sluttet. Jeg reiste samme Vei tilbage som jeg var kommen. Et Par Dage i Paris, en Nat i Cøln, en halv Dag i Hannover, et Par Timer i Lybeck, og saa over Østersøen til Malmø, og derfra igjen til Kjøbenhavn, hvor jeg ankom efter lidt over sex Maaneders Fraværelse, den 3die November — det er altsammen Noget, som nu til Dags er saa Hverdags, at det ikke kan være tilladt at gjøre Krav paa Læsernes Taalmodighed ved at skrive Noget herom. Jeg skal derfor standse her, og blot endnu tilføie nogle Slutningsord.

Slutningsord.

I al den Tid jeg tilbragte paa denne Reise, tvang det Spørgsmaal sig uvilkaarlig og jevnlig frem for min Tanke: Er nu denne din Reise og Alt hvad den staaer i Forbindelse med, til nogen virkelig practisk Nytte for vort Fædreland? Det var umuligt Andet, end at slige Tanker maatte voxe frem. Sæden dertil var nedlagt for min Bortreise ved Betragtningen af Begivenhedernes Gang, og den blev pleiet og fik ny Næring ved de Efterretninger, jeg modtog i Udlandet. Nu ved min Hjemkomst trængte dette Spørgsmaal sig mere frem end nogensinde. Den blodige Krig var tilendebragt ved en for Landet saa ydmygende, saa kostbar, saa ulyksalig Fred. Det danske Monarchies Omraade var blevet to Femtedele mindre, og fem Sjettedele af den Skibsdrægtighed der havde befaret China under dansk Flag, var gaaet over i Fjendevold, og skulde ikke mere fare under vort gamle, i hine Lande saa vel anseete Banner. Det ligger under disse Forhold temmelig nær at sige, at under saa forandrede Omstændigheder, er den hele Tractat med samt dens Ratification til ingen Nytte, den behøves ikke mere, Danmarks Handel paa China er saa ubetydelig, at det

ikke lønner Umagen at gjøre noget Forsøg, endsige nogen Bekostning paa at beskytte den, eller i det Hele at drage den Fordeel af den afsluttede Tractat, som denne iøvrigt frembyder saa rig Leilighed til. Danmark maa nu samle sine Kræfter til Foretagender, der ligge nærmere, og hvis Fordele blive mere iøinefaldende, mere directe indbringende o. s. v.

Det kan nu vist ikke nægtes, at disse og dem beslægtede Meninger have deres Berettigelse i et Øieblik som det nærværende, hvor Landet endnu bløder haardt af sine Saar, og hvor der maa gjøres saa store Krav til Landets Velstandskilder, for at læge disse Saar, samt at der skal og maa handles med stør Forsigtighed, for at de ikke skulle udtømmes. Alligevel vover jeg at troe, — og jeg skriver disse Ord efter den modneste Overveielse og nøiagtig Prøvelse, saavidt mine Evner og Kundskaber formaae — at denne nu afsluttede og bekræftede Tractat, som giver Danmark Ret til at handle paa China, i saa udstrakt Grad som nogen anden europæisk Nation, og at drage alle de Fordele af denne Handel, som klog Benyttelse af Forholdene tillader — at denne Tractat, siger jeg, kan blive en af de nye Kilder til Velstand og Livskraft, som vi nu saa høilig trænge til at see aabnede, og som vil kunne flyde rigelig til Gavn for vor Skibsfart, og følgelig til Gavn for vort Land.

For at dette skal kunne lykkes, er der imidlertid to Betingelser, som maae opfyldes, hvoraf den ene afhænger af Folket selv, den anden af Regjeringen, men jeg skal strax tilføie, at den første, den der paahviler Folket, er den absolute, uden hvis Opfyldelse den anden, den der paahviler Regjeringen, bliver ligegyldig og kan og vil bortfalde.

Hvad er det da Folket skal gjøre? Folket maa først og fremmest, nu da det i dyre Domme har maattet betale Freden med de udvortes Fjender, slutte Fred med sig selv. Det maa indsee, at for at det skal blive muligt at det kan vedblive at bestaae som selvstændigt Folk, maa det udvikle sine aandelige som sine materielle Kræfter. Det maa begribe, at for at dette kan skee, maa det lade alle Partistridigheder falde til Jorden, forsage alle lidenskabelige Undersøgelser af hvem der har Skylden, og ophøre med alle Vredesskrig mod denne eller hiin Regjering, om hvilken hvert Parti for sig formener, at det er den der har været Skyld i Landets Ulykke. Og hvorfor dog søge Kilderne til al den Jammer, der er overgaaet vort Land, i Landet selv, aldenstund den med fuld Føie kan søges, og med saa stor Klarhed kan bevises at ligge hovedsagelig i vore Fjenders samvittighedsløse Fremgangsmaade, og i vore saakaldte Venners Lunkenbed og Ligegyldighed? Og vil man da ikke indsee, at dersom Feilen absolut skal søges og findes iblandt os selv, da er der Ingen af alle dem, der have havt Lod og Deel i Regjering og Lovgivning fra 1848 til 1865, som ikke ogsaa har havt sin Lod og Deel i de Feil som ere begaaede. Lad os tage Læren som flyder af de bittre Erfaringer, til Indtægt, men lad os saa ogsaa række forsonlig Haanden til hinanden, og hjælpes ad til at bjerge vort Vrag. — Dog Nei! Danmark er ikke noget Vrag — vil Regjeringen og Nationen for Alvor og i Enighed arbeide derpaa, saa kan Danmark endnu, skjøndt lille, skjøndt ubetydeligt i politisk Henseende, dog blomstre frem i Velstand og Tilfredshed. Danmark har vigtige Erhvervskilder. Disse: Agerdyrkning, Handel, Fiskeri og i det Hele Skibsfart, kan og maa gives et saadant Opsving, at Velstand og Velvære vil udvikle sig over

Landet. Men dertil hører, at Folkets Repræsentanter see bort fra smaalige provindsielle eller communale Interesser og gaae ind paa frie Grundsætninger for Eiendommes Erhverv og Behandling, for velforstaaede Frihandelsprinciper, og for Skibsfartens størst mulige Udvikling. Man følge denne Vei, selvfølgelig med Klogskab og Omsigt, men ogsaa dristig og bestemt, saa vil Landet snart føle de velsignelsesrige Følger deraf.

Om de to første af vore vigtigste Velstandskilder, Agerdyrkning og Handel, skal jeg ikke tillade mig nogen videre Udvikling; det er for mig et ubekjendt Farvand, men om Skibsfarten har jeg endnu nogle Ord at tilføie. Dog forinden jeg skrider hertil og forinden jeg gaaer over til det jeg egentlig tilsigter at omtale, nemlig vor Skibsfart i Orientens Farvande, skal jeg, da jeg ovenfor har udtalt Ordet »Fiskeri«, tillade mig at indskyde den Bemærkning, at ogsaa denne Velstandskilde efter min faste Overbevisning maatte kunne benyttes med stort Held her fra Landet, naar blot de nødvendige Capitaler vilde søge derhen, og forstandige Folk vilde tage sig alvorlig af Sagen. Vore Farvande ere rige paa Fisk, og Søen er fri.

Naar jeg taler om Skibsfarten i Almindelighed, saa mener jeg hermed den Erhvervskilde, som indbefatter Tilegnelsen af Skibe, det være sig ved Bygning eller Kjøb, og Fart med disse paa alle Jordklodens Farvande, overalt hvor der er Noget at fortjene. Jeg har med Flid sat Erhvervelsen ved Kjøb ved Siden af Anskaffelse ved Bygning, thi ihvor glædeligt det end vil være, om det indenlandske Skibsbyggeri kunde tage et betydeligt Opsving, saa bliver det dog altid en Fabrikdrift, som ikke bør beskyttes, saa lidt som nogen anden indenlandsk Industri: Papiirfabriker, Sukkerraffinaderier o. fl. a. Det maa blive Skibsrhedernes

Sag hvorfra de faae deres Skibe, og Skibe kjøbte i Udlandet og indførte hertil, bør ikke beskattes høiere end det er nødvendigt af fiscale Hensyn. Ei heller bør efter min Formening Export af Landets Producter, eller Import af Landets Fornødenheder i danske Skibe, beskyttes ved Paalæg eller prohibitoriske Foranstaltninger mod fremmede Handelskibe, Alt i den frie Handels Interesse.

Men Verdenshavet er frit, der kan og bør de danske Skibe søge deres Erhverv og deres Fortjeneste. Hvor de skulle søge hen, og hvorledes de skulle bære sig ad, derom behøver vore Skibsrhedere ingen Anvisning, de kunne selv bedst bedømme hvor der er det fordeelagtigste Marked, men i en bestemt Retning tør jeg dog tilraade dem nu at søge hen, og det er dette, der nærmest har fremkaldt disse Linier.

Jeg sigter nemlig til Fragthandelen paa Chinas Kyst og i det Hele i de orientalske Farvande. Det er min fulde Overbevisning, støttet paa den Erfaring jeg nu har indhentet, at her er Adskilligt at fortjene, at her er aabnet en temmelig vid Mark for fremtidige Foretagender af denne Art.

Til Belysning af hvad her kan udrettes og til Veiledning for hvorledes denne Sag bør gribes an, har jeg troet det hensigtsmæssigt her at meddele det Afsnit af Gesandtskabets Handelsberetning, som flere Gange i det Foregaaende er omtalt.*)

»At Englændernes Handel paa China, hvis Hovedtræk i de foregaaende Meddelelser ere blevne omtalte, i en

---

*) Vel har den af Udenrigs-Ministeriet været meddeelt Handelsstanden, men da den er trykt som Manuscript, har den ikke været tilgængelig for Alle, og jeg troer det kan interessere Publicum i Almindelighed at kjende navnlig dette Afsnit.

meget høi Grad overveier, betinger og bestemmer alle andre Nationers Færden i hine fjerne Egne, turde i sin Almindelighed være bekjendt nok, men det er maaskee mindre bekjendt, at det ingenlunde længere er Theen eller Theeforbruget, som fornemmelig bestemmer Omsætningens Gang og Omfang; paa den ene Side tale Silke- og Bomulds-Udførselen, og paa den anden Indførselen af Opium, og det stigende virkelige Behov af europæiske og andre Artikler, vægtige Ord med. Alligevel kan Handelen endnu ikke siges at have traadt sine Børnesko, thi endnu ere Englænderne hovedsagelig tilstede i Egenskab af Produktopkjøbere, der betragte Indførselen som et Middel til at lette dem deres Arbeide. Forinden Indførselen ikke i saa Henseende har byttet Rolle med Udførselen, er bleven Maal istedetfor Middel, kan der ikke være Tale om den normale Tilstand, som først kan give Handelen det rette Opsving. Man nærmer sig imidlertid nu i China denne modnere Periode med stærke Skridt, og det er en af Grundene, hvorfor en betydelig Tiltagen i Handelens Omfang tør betragtes som forestaaende.«

»Om denne sidste for nærværende Tid kan man ikke danne sig en nøiagtig Forestilling ved Hjælp af de officielle Opgaver, som ere lagte til Grund for de ved Beskrivelsen af de forskjellige Havne givne Ind- og Udførsels-Værdier, hvis Bestemmelse fornemmelig var, sammenligningsviis at betegne disse aabne Havnes Betydning overhovedet. Deels er det ikke muligt nøie at udskille de Værdier, som alene vedrøre Kysthandelen og som ere meget betydelige, deels er det selvfølgelig ubekjendt, hvormeget der ad Smuglerveie og gjennem ikke-aabne Havne ind- og udføres over Hong-kong og Macao, eller

directe i chinesiske Fartøier, som seile mellem de ikkeaabne Havne og Siam, Java, Manila og Japan. Der er imidlertid ikke bleven sparet nogen Umage for, ved Undersøgelser og Sandsynligheds-Beregninger, at komme til et Resultat, og dette anføres for Aaret 1862 med omtrent 400 Millioner Rigsdaler som Ind- og Udførselens samlede Værdi. For Aaret 1855, altsaa forinden Yang-tse-Gebetets Aabning for Handelen, antoges den at have været 250 Millioner, og for Aaret 1836, da hele Handelen endnu concentrerede sig i Canton, 150 Millioner. Ved Sammenligningen af disse Værdier for at bedømme den stedfundne fremskridende Udvidelse af Handelens Omfang, maa der selvfølgelig tages Hensyn til at saavel Vare- som Produktpriserne ikke vare de samme i 1836 som i 1855 og i dette sidste Aar ikke de samme som i 1862. Da imidlertid den vigtige Artikel, Opium, nu er meget billigere end tidligere, turde den Fremgang, som de anførte Tal tilkjendegive, ialfald ikke være overvurderet.«

»Naar man, i Henhold til denne Erfaring og den ovenberørte almindelige Betragtning, nærmere vil paavise de tilstedeværende Fremskridts-Elementer, turde de i tilstrækkelig Grad fremgaae af følgende faktiske Omstændigheder:«

»Den brittiske Stats store directe Interesse, nemlig ved Theetolden i England, Opium-Udbyttet i Ostindien, og den Indflydelse paa Japan, som betinges af Suprematiet i China;

De store Capitaler, den Energi og den Dygtighed, som i stedse voxende Grad anvendes og udvikles af de engelske Handlende;

Det gunstige Omslag, som har fundet Sted i den

forholdsviis velhavende og oplyste sydlige Befolknings Sindelag mod de Fremmede, og som endnu er meget langt fra at have kunnet udøve sin fulde Virkning, fordi det først er indtraadt efter Begivenhederne i 1860;

Den Velvillie og Tillid, som Beboerne af Yang-tse-egnene og de nordlige Havne, hvor Handelen saa at sige først er begyndt ifjor, fra første Færd have viist de Fremmede;

Chinesernes Arbeidsomhed, Handelsaand og beregnende Forstandighed, i Forbindelse med Landets og Befolkningens vidunderlige Produktivitet;

Landets, trods al Misregjering og deraf følgende Opror i forskjellige Egne, sunde, nationaløkonomiske Tilstand; og endelig:

»Den politiske Eenhed og Uforanderlighed, som, trods Dynastiskifter, i mange Tider har været sikkret China, og som ogsaa fremdeles turde være det, som Følge saavel af det foranførte Forhold, som af Beboernes Kjærlighed til, og Ærefrygt for, Forfædre, Forældre, gamle Sæder og Lærdomme, af Alles traditionelle Adgang til Statens høieste Embeder, hvorved Kappelysten til at lære Noget, vækkes og næres, samt endelig af den stedfindende Mangel paa Kastevæsen og fremtrædende Raceforskjel.»

»Det turde altsaa vel være Umagen værd, medens det endnu er Tid, at søge at knytte nogle af vore Handels-Interesser til dette folkerige og frugtbare Land; at en Tilnærmelse ikke i og for sig er vanskelig, beviser vor Skibsfarts Blomstring i de chinesiske Farvande, med, for en stor Deel, Chineserne som Befragtere, og den Lethed og Hurtighed, hvormed vor Tractat kom istand og blev ratificeret. Directe større Forsøg fra vore Handlen-

des Side med chinesiske Ind- og Udforselsartikler, end efter den hidtilværende meget indskrænkede Maalestok — neppe eet mindre Skib aarlig har været beskæftiget dermed — begunstiges, som det vil være blevet klart, ikke af Omstændighederne, og turde i det Hele neppe være tilraadelige, med mindre de ledsagedes af Oprettelsen af egne Filialer, thi Commissionshuse i streng Forstand findes ikke blandt de fremmede Kjøbmænd; disse speculere Alle mere eller mindre for egen Regning, og kunde derfor ikke antages at ville gjøre deres Yderste for rene Committenter; men forud for Oprettelsen af Filialer, bør der gaae Indøvelse af unge Danske i chinesiske Handelsforhold paa selve Stedet, og i saa Henseende ere Omstændighederne meget gunstige; de Faa af dem, som hidtil ere komne derud som Assistenter i Handelscontorerne, have for deres Vedkommende erhvervet samme gode Ry, som vore Sømænd for deres, og have endog tildeels allerede skaffet sig anseelige Stillinger i Samfundet. Der er endnu, for besindige, flittige og brugbare unge Mennesker, mangen god Plads at faae i de engelske Huse, hvortil man fortrinsviis bør henvende sig, og hvor den bedste Skole findes; noget Kjendskab til de forskjellige Theesorter, navnlig disses Smag, til Silke, Bomuld og Manufacturvarer, sættes der Priis paa ved Siden af Færdighed i det engelske Sprog, og i almindelige Contorforretninger.«

»Imidlertid spiller det Personlige og Tilfældige i disse Retninger en altfor betydelig Rolle, til at der med fuldkommen Tillid lader sig sige meget Mere om dem, end skeet er, og der vil derfor endnu til Slutning kun finde en Drøftelse Sted af det sikkre, om end indirecte Middel til Benyttelsen af chinesiske Conjuncturer, som vi fremdeles have i vore fragtsøgende Skibe.«

»Som bekjendt, og som det ialfald vil være blevet klart af den meddeelte Fortegnelse, er det hidtil i Særdeleshed Skibsrhederierne i Slesvig (navnlig i Aabenraa og Flensborg) som mere end andre her i Norden have deeltaget i den chinesiske Fragtfart; det er maaskee tillige dem der have høstet størst Fordeel af den. Størrelsen af deres Skibe, saaledes som Erfaringen har lært dem den, og saaledes som den vil findes angivet i Fortegnelsen, er derfor et Punkt, som bør tages i Betragtning; men for, under de nuværende Forhold i China, da Dampskibene have bemægtiget sig Kysttransporten af Opium og indført Stykgods, at have flere Data ved Haanden, der kunne veilede i Bedømmelsen af den Classe Skibe, som i det Hele for Tiden ere de almindeligste, meddeles herved en Oversigt over alle de fremmede Skibe, som i August 1863 omtrent samtidig fandtes i nogle af de vigtigste chinesiske Havne, nemlig Hong-kong, Canton, Amoy, Fo-chov og Shang-hai; den vil tillige tjene til Oplysning om, i hvilket Forhold de forskjellige fremmede Flag forekomme, da det tør antages, at Medtagelsen af de samtidig i andre Havne eller paa Søen værende Skibe, der forøvrigt ikke var opnaaelig, ikke i væsentlig Grad vil kunne forandre Resultatet. Ved de siamesiske Skibe, som i Regelen ere ældre europæiske, der ere solgte til Siamesere, og som benyttes af disse for egen Regning i Riisførselen og Chinas Udførsler til Strædelandene, findes der den Mærkelighed, at de fordetmeste føres af danske Skippere; Flaget er rødt med en hvid Elephant i Midten og forvexles derfor i Afstand let med Hamborgernes.«

Af Seilskibe fandtes i sidste Halvdeel af August Maaned 1864 for Anker ved Hong-kong, Canton (Vampoa), Amoy, Fo-chov og Shang-hai:

	1 à 200 Tons.	2 à 300 Tons.	3 à 400 Tons.	4 à 500 Tons.	5 à 600 Tons.	6 à 700 Tons.	7 à 800 Tons.	8 à 900 Tons.	9 à 1000 Tons.	1000 à 1700 Tons.	Samlede Antal.	Samlede Tonsregister.
Brittiske	21	18	23	32	23	12	15	11	6	23	184	94,085
Amerikanske	3	2	3	2	4	2	2	2	1	5	26	16,761
Hamborgske	8	12	6	3	»	1	»	»	1	»	31	9,175
Siamesiske	»	2	9	3	1	1	1	1	»	»	18	7,643
Danske	8	12	3	2	1	»	»	»	1*)	»	27	7,602
Bremerske, Hannoverske, Oldenborgske, Meklenborgske og Østerrigske	4	10	5	2	»	»	»	»	»	»	21	5,531
Franske	1	1	5	4	2	»	»	»	»	»	13	5,216
Hollandske	2	3	1	2	4	»	»	»	»	»	12	4,463
Svensk-Norske	»	2	4	3	»	»	»	»	»	»	9	3,086
Preussiske	3	5	»	1	»	»	»	»	»	»	9	2,099
Russiske	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	2	1,276
Spanske	»	3	1	»	»	»	»	»	»	»	4	1,119
Belgiske	»	1	»	»	»	»	1	»	»	»	2	945
Summa	50	71	60	54	36	16	20	14	9	28	358	159,001

*) En af de senere omtalte Amerikanere.

»De fire førstnævnte Størrelser, af mellem 1 og 200, 200 og 300, 300 og 400 samt 400 og 500 engelske Register-Tons Drægtighed, bruges alle mere eller mindre i Sydhavs, Kyst- og Riisfarten (Beseilingen af Strædelandene), dog saaledes at de mindst bedste egne sig for den første, og de større for de andre Farter iflæng; iblandt de sidste ere Skibe paa 200 à 400 Tons tilstede i størst Antal, og Resultatet bliver heraf altsaa, at Kystfarten og Riistransporten afgiver den paalideligste Beskæftigelse, og Skibe paa omtrent 300 Tons ere de heldigste; det første Punkt bekræftedes af Kjøbmændene, og det sidste er i fuldkommen Overeensstemmelse med de Udtalelser, som derom i Sommeren 1864 hørtes af danske Skibsførere, thi de vare enige i at anbefale Skibe paa 140 à 160 danske Læsters Drægtighed, som de for Tiden mest passende i Farten paa China. Tidligere var man bedst tjent med ikkun halvt saa store Fartøier; men efterat Retourladninger fra Syden til Norden af China ere blevne sjeldnere, paa Grund af Dampskibenes altberørte Overtagelse af Opium- og Stykgodsladningerne, og ialfald kun bestaae af, i Forhold til Værdien, voluminøse Varer, saasom Raasukker og Riis, har Sagen forandret sig; Regelen er endog, for Aarets fleste Maaneder, at Skibene nu i Ballast maae søge de nordlige Udførselshavne, og Nødvendigheden af derfra at kunne modtage saameget destomere paa een Gang, er allerede derved given.«

»Men foruden det Hensyn til Skibets Størrelse eller Lastrum, som betinges af Conjunkturerne og Sandsynligheden af hurtig at kunne faae fuld Ladning, er der tvende andre væsentlige Hensyn at tage, nemlig til Hurtigheden og Dybtgaaendet. I sidste Henseende er der ingen Steder som fordre et ringere Maal end Barren foran Peiho-

Flodens Munding, thi Skibe som skulle passere den, tør med fuld Ladning ikke stikke over 10 danske Fod. Nu er det vel saa, at Tien-sin, som man har seet, ikke for Tiden kan maale sig med de tvende andre Nordhavne Niu-chiang eller Che-foo, som Udførselsplads, men Fordelen ved, at den førstnævnte Plads, og ikke alene Takus Rhed, kan medoptages i Certepartierne som eventuel Lade- eller Losseplads, er ikke ringe, og forøges i høi Grad derved, at en Deel af Trafiken mellem China og Japan i Seilskibe — hvori vore Skibe forhaabentlig om kortere eller længere Tid ville kunne deeltage — netop gaaer over Tien-sin. Derfor ville de Skibe af ca. 150 Læsters Drægtighed, som med god Seilevne forbinde et Dybtgaaende af ikke over 10 Fod være de hensigstmæssigste. Vore Skibbyggere ville vide at løse denne Opgave, eller have maaskee allerede løst den; men det bør dog anføres, at der i dette Øiemed anbefaledes bredbundede, midtskibs, temmelig fladt-, for og agter meget skarpt-byggede Skibe, med enten tremastet Skonnert- eller sædvanlig Bark-Rigning.«

»Det er Skik i China, at Befragterne ikke alene med egne Folk indlade og stuve Alt fra Først til Sidst — naturligviis under fornødent Tilsyn fra Skibsførerens Side — men ogsaa sende en Supercargo og egne Folk med til Lossepladsen, for der at besørge Ladningens Udlosning og Aflevering. De fornødne Lukafer til disse Mennesker — et mindre til Supercargoen, et større til hans Folk — bør findes paa Dækket, hvor ligeledes alle andre, for Føreren og Besætningen, samt Skibets Brug, fornødne Lukafer og Rum saavidt muligt bør anbringes, for at Rummet under Dækket i videste Omfang kan være til Befragterens Raadighed, hvorpaa han sætter stor Priis, og hvad der ogsaa er heldigt for Rhederiet. Befragteren

er i Regelen en Chineser, Supercargoen og hans Folk altid Chinesere. Den Gunst, hvori et Skib og dets Fører staaer hos Befragterne af denne Nationalitet, afhænger i høi Grad af den Behandlingsmaade, som iland bliver ham, og ombord hans Folk til Deel. Da nu vore danske Førere, og vore Søfolk overhovedet, i Almindelighed, ere høflige og beskedne Folk, er dette en af Grundene til, at vort Flag er yndet i China.«

»Dette rodfæstede gode Omdømme i Forbindelse med de tractatlige Rettigheder, samt Letheden ved herhjemme at skaffe gode Skibe og gode Bemandinger tilveie, ere unægtelig gunstige Omstændigheder for vore Rhedere; men den foregaaede Forandring i Skibenes Størrelse er det ikke mindre, thi et 150 Læsters Skib vil altid kunde seile forholdsviis meget billigere, end et paa 75 Læster. Med 10 Mand, foruden Føreren, er et 150 Læsters Skib i chinesiske Farvande altid vel besat, da fornøden Extrahjælp i Havnene eller andetsteds stedse kan haves mellem de Indfødte, baade i maanedsviis og dagviis, uden stor Bekostning. Ifølge Meddelelse fra en dygtig og agtet Skibsfører for et bekjendt slesvigsk Rhederi, ville de maanedlige Udgifter for et saadant Skib, ifølge hans egne Erfaringer i forrige Sommer, omtrent stille sig som følger:

For Proviant:

Fersk Kjød og Grøntsager etc.	Rd.	130
50 Pd. Meel	—	3
100 Pd. Brød	—	4
100 Pd. salt Kjød	—	20
80 Pd. salt Flæsk	—	20
Transport . . .	Rd.	177

Transport . . .		Rd. 177
40 Pd. Smør		— 20
60 Pd. Riis		— 5
27 Pd. Kaffe og Thee		— 15
50 Pd. Sukker og Sirup		— 10
		Rd. 227
Lønninger:		
1 Fører-Gage	Rd. 40	
2 Styrmænds do.	— 56	
1 Tømmermandshyre	— 24	
1 Kok, 2 Matroser à 16 Rd.	— 48	
2 Letmatroser à 14 Rd.	— 28	
2 Drenge à 6 Rd.	— 12	
		— 208
For Slittage, Extra- og Skibsudgifter, forsaavidt de ikke bæres af Befragteren		— 350
		Rd. 785
		£ 90
Paa samme Tid vilde en Maanedsfragt for et 150 Læsters Skib, uagtet Conjunkturerne ingenlunde vare gunstige, have andraget . .	£ 250	
Kaplaken 5 pCt. . . . . £ 12. 10		
Casco-Assurance ³/₄ pCt. etc. af 4300 . . . . £ 32.		
Agentprovisioner 7 pCt. (af Fragt og Remisser) . . . . £ 17. 10		
	£ 62	
		£ 188
Der fremkommer altsaa et maanedligt Overskud af .		£ 98

til Dækning af Capitalrente, Skibets Forringelse og Rhederiets Fortjeneste, hvilket synes ret antageligt, naar man

betænker, at gunstige Conjunkturer i China ingenlunde ere sjeldnere, end de ugunstige, som i forrige Aar fandt Sted. En anden slesvigsk Skibsfører, som nu var tilstede med en ca. 120 Læsters Brig, havde iforveien i 3 Aar ført en 140 Læsters Bark derude, og i den Tid havt en Indtægt af £ 8,000, mod en Udgift, exclusive Casco-Assurancer, af ialt £ 3,500; da denne heldige Bark i 1863 forliste, havde den netop været 37 Maaneder fra Hjemmet, og Føreren havde tilstillet sin Rheder fulde £ 5,000.«

»Det er en Selvfølge, at Udbyttet af denne Fart i høi Grad betinges af Skibsførerens Omsigt; men i de fleste Tilfælde, hvor Rhederen har at gjøre med en forresten retskaffen og søkyndig Skibsfører, saaledes som disse Mænd saa hyppig findes her i Landet, vil dennes Færd iland og blandt Fremmede, i lige høi Grad være betinget af den Tillid og det Raaderum, som hans Rheder skjænker ham. Det er Tilliden, som fremkalder Omsigten, ligesaameget som Erfaringen. Da det synes, som om vore Skibsførere mere, end andre Nationers, ere indskrænkede i deres Raadighed, turde dette Vink, for Chinas Vedkommende ialfald, ikke være overflødigt. En Foranstaltning, der kan sætte Føreren istand til, naar en Standsning i lønnende Bortfragtning skulde indtræde, at hente en Ladning Riis, bør, som allerede tidligere omtalt, heller ikke forsømmes.«

»Der er et andet Punkt, som ogsaa bør anbefales til saadanne danske Rhederes Opmærksomhed, som sende Skibe til China. Det er i Skibets og deres egen Interesse, at Mandskabets muntre Sind i det anstrengende Clima holdes vedlige. I en fleeraarig Kystfart, og under vore Søfartslove, der forpligter Føreren til om muligt at bringe sit udbragte Mandskab hjem igjen, og ialfald kun tilsteder

ham Afmønstring i Undtagelsestilfælde, eller til andre danske Skibe, hænder det ofte, at Folkene blive trætte og utilfredse; de overløbe da Consulerne med ugrundede Klager, og skaffe Føreren ufornødne og ufortjente Brydderier, der undertiden foraarsage Tidspilde for Skibet. Der er maaskee Intet, der saa godt vilde modarbeide dette Onde, som en Beføielse for Føreren til, senest efter en toaarig Fraværelse fra Hjemmet, og pligtskyldig forrettet Tjeneste, at forhøie Hyren til et saadant Beløb, som af Consulen i den nærmeste Havn maatte betragtes som gængse til den givne Tid, paa de andre fremmede Nationers Skibe.«

»Endskjøndt der fra flere Sider forsikkredes, at mange af de engelske i chinesiske Farvande beskæftigede Skibe ere saare langtfra at kunne henføres til den Classe Skibe, som af Sø-Assurance-Compagnierne tillægges Characteren A. I., saa tør deraf dog ikke sluttes, at det for os vilde kunne gaae an, at komme med andre end saadanne. Hvad der fra første Færd, efterat de chinesiske Kjøbmænd havde lært at skatte Fordelene ved Sø-Assurancevæsenet, har foranlediget deres Benyttelse af fremmede Skibe til Vareførsel, er fornemmelig den Omstændighed, at de kunde faae Alt, hvad dermed afskibedes, forsikkret, medens Ingen indlod sig paa at tegne en Assurance paa Varer i chinesiske Fartøier. Det er naturligt, og tillige en af Hovedgrundene til de engelske Skibes store Antal paa Kysten, at de mange engelske Handelshuse saa meget som muligt beskytte deres nationale Handelsflag, og da de i Assuranceforeningerne have en overveiende Indflydelse, vilde den Omstændighed, at et andet fremmed Skib savnede et gyldigt Første-Classe-Certificat, strax have til Følge, at

Ladningspræmien forhøiedes, og dette igjen, at Chineserne ikke vilde befragte det.«

»Der er nuomstunder rigelig Leilighed i China til at foretage endog omfattende Istandsættelser af Skibe. De billigste og bedste Tørdokker for Coffardiskibe, findes paa Perleflodens Bred ved Vampoa foran Canton, og er tilstede i et Antal af ti, der kan ventes forøget, da flere ansete Dok-Compagnier der ere virksomme, og Forretningen hidtil har givet et meget stort Udbytte; dernæst findes ogsaa en Tørdok paa Hong-kong-Øen, en anden paa Amoy-Øen, og en tredie paa Vampu-Flodens Bred ved Shang-hai. I den sidste, som er den dyreste, betales 1 Tael for hver Register Ton for 14 Dage, af Skibe som ere over 150 Tons drægtige, og 1³/₄ Tael for Skibe, som ere mindre; en chinesisk Tømmermand haves for 1 Dollar om Dagen.«

»Man istandsætter, ja bygger endog, selv Dampskibe i China, men de største og vigtigste Maskindele maae med stor Bekostning bringes fra England og Amerika. Der er allerede gjort opmærksom paa, at den paa Yang-tse-Floden stedfindende travle Dampskibsfart, for Tiden snarere bringer Tab end Fordeel, fordi Kappestriden mellem engelske og amerikanske Dampskibe har bevirket en Nedsættelse af Fragtsatserne under det Minimum, som er nødvendigt for denne Art af Skibes Bestaaen. Noget Lignende er ikke meget langt fra at indtræde i Kystdampskibs-Farten, uagtet denne har fremkaldt en livlig chinesisk Passageerbevægelse, som ikke tidligere fandtes paa Kysten. Dampskibene have altsaa allerede bragt det til det Høieste i China, og dette uden at udøve nogen anden Indvirkning paa Seilskibene, end at disse nu helst maae være større, end forhen. Dampskibene ere, og ville maaskee forblive

afhængige af den nødvendigviis dyre Kulforsyning fra England, og af Maskinreparationer, som tildeels maae søges langt borte, medens Seilskibenes fremtidige Uundværlighed bevises af hvad der daglig forefalder: flere og større Skibe bruges, godt Udbytte er hyppigt, Omsætningerne ere i stadig Stigning; endog chinesiske Seil-Fartøier ere beskæftigede i Kystfarten.«

»Da Bodmeri-Præmien i Havaritilfælde er meget høi for ikke-engelske Skibe, ofte indtil 25 pCt., er det meget tilraadeligt, at vore Skibsførere holdes accrediterede i London for eventuel forefaldende Havariomkostninger, saa ofte disse ikke paa anden Maade kunne dækkes uden store Opoffrelser. Har Rhederen ingen fast Commissionair i China, hvad der er det Almindelige, vil det være hensigtsmæssigt at underrette vore Consuler i Hong-kong og Shang-hai om, at en slig Accreditering er foretaget, for at disse, paa Forespørgsel fra den antagne Commissionair, kunne give ham fornøden Underretning. Casco-Assurancer maae nemlig som hidtil tegnes hjemme, da de fremmede Foreninger i China, især de bedste af dem, af Mangel paa Kjendskab til denne Green af Sø-Assurranceforretningen, eller fordi de ikke kunne have Indseende med Skibenes indre Tilstand og Forernes Redelighed, ikke give sig af dermed. Desto større er derfor maaskee ogsaa Kappestriden mellem dem i Ladnings-Assurancevæsenet; Præmier for Reiser fra Riishavne, langs Kysten, eller til Sydhavs-Øerne, overstige sjeldent 1 à 2 pCt. efter Tid og Omstændigheder; Reiser med Monsonen — der blæser fra sydlige Hjørner i Sommermaanederne, og fra nordlige i Vintermaanederne — ere billigere end andre mod samme, og Reiser i Orkantiden, fra Juli til October, ere selvføl-

gelig de dyreste. Ved Afgjørelsen af Erstatningskrav vise Foreningerne sig meget punktlige og liberale.«

»Den bedste Ankomsttid til China for Skibe, hvis Ladninger bestaae af Kul eller Riis, og hvis Bestemmelse er at deeltage i Kystfarten, vil være den sidste Halvdeel af Februar Maaned; de nordlige Havne aabnes i Marts Maaned, og der vil da derfra strax vise sig Leilighed til en hurtig og god Begyndelse, hvad der i China som andetsteds har sin Betydning. Af Mundforraad bør intet Videre medbringes, end hvad der kan ventes at kunne holde sig godt; friske og ferske Levnetsmidler ere overalt i Chinas aabne Havne tilstede til ret billige Priser, og hvad der af Andet behøves, maa man hellere kjøbe af Amerikanerne, som deraf i Regelen have Forraad, end udsætte sig for at maatte kaste overbord hvad der ikke har holdt sig. Derimod bør der ikke spares paa Tougværk og Seildug ved Skibets Udrustning; det Dobbelte af det ellers som nodvendigt ansete Behov paa lange Reiser, er ikke formeget; det forelobig Overflødige kan ved Ankomsten til Hong-kong oplægges der, for ikke at være til Hinder i Kystfarten, og i paakommende Tilfælde derfra hurtig modtages ved Hjælp af Dampskibene; Skibet kommer dog selv i Regelen mindst een Gang om Aaret tilbage til Hong-kong, og dersom det forlader China uden at bruge den oplagte Beholdning, er den altid i Hongkong sin Indkjobspriis, eller Mere værd.«

»Ved nu, i Henhold til de foregaaende Bemærkninger om Seilskibsfarten i de chinesiske Farvande, at uddrage de for os lærerigste Egenskaber ved samme, kommer man til den Slutning:«

»At Farten i ligesaa fuldt Maal, som nogensinde, fortjener vor Opmærksomhed, men at den fordrer større

Capitaludlæg til Skibe og deres Forsyning, end forhen, samt gode Forbindelser i China og London.«

»Men forholder dette sig saa, og ere vore hjemlige Forhold af den Natur, at Enkeltmand i Regelen ikke er i det Tilfælde, at kunne tilfredsstille de nuværende Fordringer, ledes da ikke Tanken hen paa Dannelsen af et Actie-Rhederi-Selskab til Udsendelse af Skibe i Chinafarten, som det rette Middel til hurtig at erstatte den idetmindste foreløbig stedfundne betydelige Afgang i vor chinesiske Handelsflaade?«

»Dersom et saadant Selskab foreløbig blot kom i Besiddelse af 6 à 8 Skibe, vilde det kunne spare den meget betydelige aarlige Udgift til Casco-Assurancepræmier. I Hamborg findes et Rhederi, som alene har over 20 Skibe i den chinesiske Kystfart.»

Saaledes ere altsaa Forholdene; dette er altsaa hvad jeg troer der kan og bør gjøres for at fremme vor Skibsfart i disse Farvande. Det er glædeligt at den paapegede Plan til et Actieselskab for dansk Skibsfart, synes at have fundet Gjenklang. Jeg troer bestemt at det maa kunne lykkes, naar Sagen gribes fornuftigt an. Der er i dette Øieblik Meget at gjøre for det danske Flag; de danske Skibe have et godt Rygte i China, man vil gjerne benytte dem, og det turde vel være, at den ulykkelige Adskillelse fra Slesvig og Holsten, hvorved disse Landsdele skulle ophøre at bruge dansk Flag, kunde aabne en udvidet Plads for danske Skibe. Held og Lykke følge et saadant Foretagendes Bestræbelser!

Men hvad er det da for en Betingelse som Regjeringen bør opfylde? Saa vist som det er min Overbeviisning at Regjeringen aldrig bør tage activ Deel i nogetsomhelst mercantilt eller industriøst Foretagende, saa vist

er det ogsaa min Mening, at den hverken bør beskytte eller beskatte dem med andet Hensyn end det reent fiscale. Dette fremgaaer tydeligt nok af hvad jeg ovenfor har udtalt. Det er altsaa ikke i denne Retning at jeg mener at Regjeringen skal komme til Hjælp.

Men Regjeringen maa gjøre to Ting: den maa beskytte vor Skibsfart i Orienten med Orlogsmænd, og den maa udvirke en Tractat afsluttet med Japan.

Det er nødvendigt at man i Orientens Farvande erfarer, at Danmark ikke alene er en søfarende Nation, men ogsaa har Krigskibe som kunne beskytte dens fredelige Handel. Der kan ingen Tvivl være om, at Orlogsmænds jevnlige Nærværelse indgyder en Betryggelse hos Handelstanden for deres Varers Sikkerhed i Farvandene, hvor Sørøverier ikke høre til Sjeldenhederne. Orlogsmandens Tilstedeværelse vil dog altid indgyde Piraterne Betænkelighed. Men i det Hele taget indgyder den Tillid og Selvstændighed ligeoverfor de chinesiske Autoriteter. Ogsaa Consulerne ville føle sig betydelig støttede i deres Virksomhed, og det vil være dem en betydelig Lettelse i deres eventuelle judicielle Pligter, især saa længe der ikke findes den i det Foregaaende omtalte General-Consul og diplomatiske Agent, idet Krigs-Skibschefen paa hvert enkelt Sted kan optræde paa lige Fod med vedkommende chinesiske Local-Autoritet — Noget, som disse ikke indrømme Consulen, saalænge han er Kjøbmand.

Tages derhos Hensyn til, at Orlogsmandens Rolle i Fredstid er, at yde sin værgeløse Søster Handelskibet Beskyttelse, og at Staten drager en stor Nytte af sine Skibes Udrustning, derved, at de prøves og øves paa en hensigtsmæssig Maade, saa forekommer det mig klart, at der i denne Retning bør gjøres de fornødne Skridt for

at kunne holde en Orlogsmand paa Stationen, idetmindste periodisk, i disse Farvande, som det dog ikke behøvedes at indskrænke til de absolut chinesiske, men meget godt kunde udvides til Malacca-Strædet, Java, Manila, siamesiske og cochin-chinesiske Havne.

En Tractat med Japan anseer jeg som et nødvendigt Supplement til Tractaten med China, og for vore Skibes fri Fart i disse Farvande. Der behøves ikke mange Ord for at det bliver klart, at da der finder en betydelig Fragtfart Sted mellem China og Japan, saa ere de Skibe, som drive Fragtfart, indskrænkede i deres Virksomhed, ved ikke at turde befare dette sidste Lands Havne.

Saavidt min Erfaring gaaer, og efter de Oplysninger jeg har ladet det være mig magtpaaliggende at indhente, er Sagen ikke saa vanskelig som det kan see ud, men hvorledes den iøvrigt hensigtsmæssigst burde gribes an, skal jeg ikke her udvikle mig over, men kun bemærke: For det Første, at ihvorvel det her hjemme kunde ansees ønskeligt, og i al Fald mere oeconomisk, om et saadant Foretagende forsøgtes udført i Forbindelse med Sverrig-Norge, nærer jeg Tvivl om at det vilde være hensigtsmæssigt at gaae den Vei. Det turde vel hænde, at det vilde falde vedkommende japanesiske Underhandler vanskeligt at fatte, at den samme Mand underhandlede paa to forskjellige Regjeringers Vegne for tre Lande, med hver sit forskjellige Flag. Og for det Andet, at naar vi have Orlogsmænd i disse Farvande, ville de med Lethed ogsaa kunne gaae til Japan, men at jeg ingenlunde antager, at deres stadige Nærværelse i japanske Havne, saalænge Forhandlingerne stode paa, vilde være nødvendig. Men den maatte bringe Underhandleren derhen, og den maatte afhente ham.

Jeg troer, som sagt, ikke, at den japanesiske Regjering vilde gjøre store Vanskeligheder for at gaae ind derpaa. Der synes endog at være Spor af at den, saaledes som Sagerne nu engang ere stillede, ret gjerne slutter Tractater med flere europæiske Magter, i den Tanke, at der herved dannes en Modvægt mod Englands overveiende Indflydelse. Er dette rigtigt, da turde det være rigtigst at søge Indrømmelsen af Villie til at afslutte Tractat, støttet af en anden Stormagt end England, f. Ex. Frankrig. Var man først bleven enig med den japanesiske Regjering om at en Tractat skulde afsluttes, saa vil Sagen meget snart komme i Orden, idet der kun er Spørgsmaal om een Tractat at tage til Mønster, det er den amerikanske af Mr. Harris i 1856 afsluttede, som har tjent til Rettesnor for alle de andre Magters Tractater. Lord Elgin afgjorde sin Forhandling i 1858 paa mindre end to Maaneder.

Altsaa: at sende Orlogsmænd til hine Farvande, og at afslutte Tractat med Japan, det er hvad Regjeringen bør gjøre. Begge Dele koster Penge. En Corvet som Dagmar eller Heimdal koster maanedlig paa et saadant Togt 8 à 9,000 Rd., en Fregat som Sjælland 16,000 Rd. Det er ganske vist mange Penge, men der udrustes jo dog aarlig Skibe til Øvelse, skulde da ikke Noget deraf kunne gaae i den Retning — og dernæst, er det unyttige Penge? — jeg haaber det er lykkedes mig at bevise, at det vil være til Nytte for Skibsfarten, altsaa for Landet, og at det vil være til Nytte for Marinen, altsaa ogsaa for Landet, troer jeg er saa indlysende, at herfor ikke behoves noget Beviis.

Og at Regjeringen ikke skyer at gjøre betydelige Opoffrelser, naar den troer at derved kan opnaaes sande

Fordele for Landets fremtidige Udvikling, derfor har den givet et smukt Beviis ved Forslaget om en Tvær-Jernbane i det vestlige Jylland og et Havne-Anlæg ved Jyllands Sydvestkyst. Regjeringen fortjener i Sandhed Nationens Tak for dette energiske Skridt, dette practiske Vidnesbyrd om dens Opmærksomhed og Omsorg for Landets materielle Udvikling. Men frygter man ikke for at gjøre saa betydelige Opoffrelser til Fremme af den indenrigske Handel, som ganske vist danner en vigtig Factor for Danmarks Fremtids Velfærd, tør det da ikke haabes, at ogsaa Skibsfarten, en lignende Factor i vor nationale Rigdomserhverv, ligeledes maa blive Gjenstand for Regjeringens Opmærksomhed og kraftige Beskyttelse?!

Jeg nærer det faste Haab, at det maa være saa, og med dette Haab vil jeg slutte dette mit Arbeide. Det har været mig en kjær Beskæftigelse i ledige Timer, maatte mine Læsere sige det samme naar de lukke Bogen i.

Rettelser og Trykfeil.

Pagina 6	Linie 8	fra	neden:	og forekom	læs:	og det forekom
— 13	— 7	-	oven:	den	—	det
— 26	— 14	-	—	Garnisoen	—	Garnisonen
— 33	— 16	-	—	som ved den	—	som den
— 70	— 1	-	—	Seymon	—	Seymour
— 71	— 7	-	neden:	Hoffers	—	Hoffer
— 135	— 2	-	—	utaaleligt lade	—	utaalelig at lade
— 146	— 1	-	oven:	fas	—	fast
— 151	— 3	-	neden:	Floden	—	Strømmen
— 158	— 12	-	oven:	Bertheney	—	Berthermy
— 181	— 3	-	—	Amoy	—	Svatov
— 184	— 14	-	—	Svatov	—	Amoy
— 215	— 16	-	—	Byggeforetagende	—	Byggeforetagender
— 237	— 8	-	—	som er	—	som var

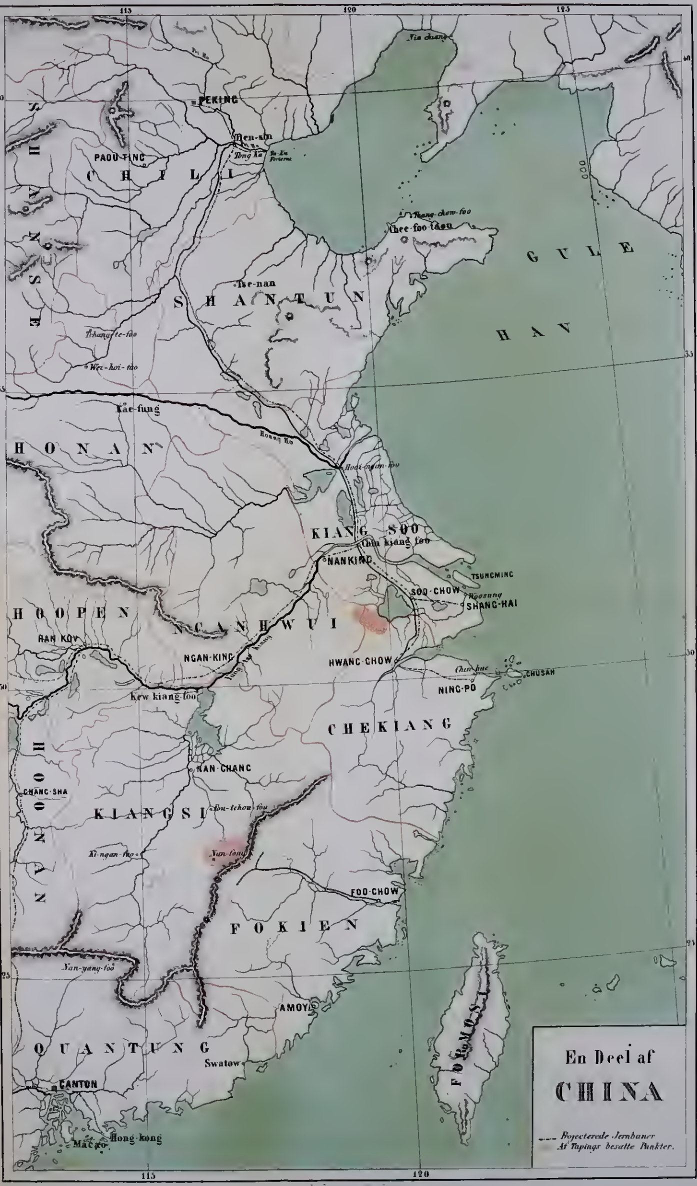
En Deel af
CHINA
Projecterede Jernbaner
Af Tapings besatte Punkter.
PEKING
Tien-sin
Tong Ku
PAOU-TING
C H I L I
S H A N S E
Tse-nan
S H A N T U N
Thee-foo-foo
G U L E
H A V
Kae-fung
Hoang Ho
H O N A N
Hoai-ngan-foo
KIANG SOO
Chin kiang foo
NANKING
TSUNCMING
SOO-CHOW
Woosung
SHANG-HAI
H O O P E H
HAN KOV
N G A N H W U I
NGAN-KING
Yang tse Kiang
HWANG-CHOW
Chin-hae
CHUSAN
NING-PO
Kew kiang foo
C H E K I A N G
NAN-CHANG
CHANG-SHA
K I A N G S I
Fou-tchou-foo
Ki-ngan-foo
Nan-fong
H O O N A N
FOO-CHOW
F O K I E N
Nan-yang-foo
AMOY
FORMOSA
Q U A N T U N G
Swatow
CANTON
Hong-kong
Macao
115
120
125
40
35
30
25

H. DRESSEL, Bogbinder, Saxkjöbing

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DS
709
B55

Bille, Steen Andersen
Min reise til China 1864

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 13 04 04 015 8